

Riksdagens protokoll 2001/02:14

Torsdagen den 18 oktober

Kl. 11.00 – 20.28

Protokoll
2001/02:14

1 § Ny riksdagsledamot, m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från Valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till Valprovsningsnämnden har från Riksskatteverket inkommit bevis om att Margareta Nachmanson (m), Gustavsberg, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 17 oktober 2001 sedan Jerry Martinger (m) skilts från sitt uppdrag som riksdagsledamot. Från Riksskatteverket har också inkommit protokoll angående utseende av ersättare.

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och protokollet angående ersättare och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 19 kap. 11 § vallagen.

Stockholm den 17 oktober 2001

Lars Tottie/

Kerstin Siverby

2 § Val av ledamöter och suppleanter till Nordiska rådets svenska delegation

Företogs val av 20 ledamöter och 20 suppleanter till Nordiska rådets svenska delegation. Valberedningen hade enhälligt godkänt gemensamma listor för valen av ledamöter och suppleanter till Nordiska rådets svenska delegation.

Sedan en promemoria innehållande de gemensamma listorna delats ut och godkänts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på respektive listor, valda för 2001/02 års riksmöte:

ledamöter

Anita Johansson (s)
Chris Heister (m)
Reynoldh Furustrand (s)
Kaj Larsson (s)
Charlotta L Bjälkebring (v)
Jan Erik Ågren (kd)
Lars Hjertén (m)
Margareta Israelsson (s)
Christel Anderberg (m)
Eva Johansson (s)
Per Erik Granström (s)
Lennart Gustavsson (v)
Ragnwi Marcelind (kd)
Kent Olsson (m)
Åke Gustavsson (s)
Lennart Daléus (c)
Elver Jonsson (fp)
Ola Karlsson (m)
Ann-Marie Fagerström (s)
Ewa Larsson (mp)

suppleanter

Sven Hultström (s)
Bo Lundgren (m)
Sinikka Bohlin (s)
Urban Ahlin (s)
Jonas Ringqvist (v)
Gunilla Tjernberg (kd)
Sten Tolgfors (m)
Agneta Brendt (s)
Carl Fredrik Graf (m)
Karin Jeppsson (s)
Berndt Sköldestig (s)
Claes Stockhaus (v)
Alf Svensson (kd)
Birgitta Wistrand (m)
Kristina Zackrisson (s)
Marianne Andersson (c)
Lars Leijonborg (fp)
Göran Lennmarker (m)
Annika Nilsson (s)
Ingegerd Saarinen (mp)

Företogs val av fyra ledamöter och tre suppleanter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Valen avser tiden fr.o.m. den 1 november 2001 t.o.m. den 31 oktober 2004.

Sedan en promemoria innehållande de gemensamma listorna delats ut och godkänts av kammaren befanns följande personer valda till

ledamöter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Sonia Karlsson (s), riksdagsledamot

Berndt Ekholm (s), riksdagsledamot

Chris Heister (m), riksdagsledamot

Lars-Erik Klangby, direktör

personlig suppleant för Sonia Karlsson

Lena Sandlin-Hedman (s), riksdagsledamot

personlig suppleant för Berndt Ekholm

Hans Hoff (s), riksdagsledamot

personlig suppleant för Chris Heister

Per Bill (m), riksdagsledamot

4 § Utökning av antalet suppleanter i skatteutskottet

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, tillstyrkt att antalet suppleanter i skatteutskottet skulle utökas från 21 till 22.

Kammaren medgav denna utökning.

5 § Val av suppleant i skatteutskottet

Företogs val av extra suppleant i skatteutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i skatteutskottet

Anna Kinberg (m)

6 § Avsägelser

Förste vice talmannen meddelade att *Matz Hammarström* (mp) avsagt sig uppdraget som ledamot i skatteutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Förste vice talmannen meddelade att *Gudrun Lindvall* (mp) avsagt sig uppdraget som ledamot i miljö- och jordbruksutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

7 § Kompletteringsval

Förste vice talmannen meddelade att Miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält *Gudrun Lindvall* som ledamot i skatteutskottet och *Maria Wetterstrand* som ledamot i miljö- och jordbruksutskottet.

Förste vice talmannen förklarade valda till

ledamot i skatteutskottet
Gudrun Lindvall (mp)

ledamot i miljö- och jordbruksutskottet
Maria Wetterstrand (mp)

8 § Anmälan om sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet

Förste vice talmannen anmälde att av en till kammarkansliet inkommen skrivelse framgick att konstitutionsutskottet och utrikesutskottet hade enligt 4 kap. 8 § riksdagsordningen genom beslut den 16 oktober 2001 överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt bereda ärendet om regeringens proposition 2001/02:8 Nicefördraget jämte motioner.

Skrivelsen med bilagor hade delats ut till kammarens ledamöter.

Skrivelsen hade följande lydelse:

Sammansatt konstitutions- och utrikesutskott

Konstitutionsutskottet och utrikesutskottet har enligt 4 kap. 8 § riksdagsordningen genom beslut denna dag överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt bereda ärendet om regeringens proposition 2001/02:8 Nicefördraget jämte motioner.

Till deputerade i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogade förteckningar upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns Sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet (KUU), har vid konstituerande sammanträde i dag utsett följande presidium:

Per Unckel (m), ordförande

Sören Lekberg (s), vice ordförande

Göran Magnusson (s), vice ordförande

Göran Lennmarker (m), vice ordförande

Stockholm den 16 oktober 2001

Bertil Wennberg

Thomas Hörberg

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Bilaga 1 hade följande lydelse:

Utdrag ur protokoll utskottssammanträde 2001/02:2

Tisdagen den 16 oktober 2001

- - -

§ 19 Sammansättning av utskott – KUU

Som deputerade till sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet (KUU) valdes från konstitutionsutskottet

Ledamöter

Göran Magnusson (s)

Kerstin Kristiansson Karlstedt (s)

Pär Axel Sahlberg (s)

Per Unckel (m)

Nils Fredrik Aurelius (m)

Kenneth Kvist (v)

Ingvar Svensson (kd)

Åsa Torstensson (c)

Suppleanter

Anders Bengtsson (s)

Britt-Marie Lindkvist (s)

Mats Berglind (s)

Inger René (m)

Margareta Nachmanson (m)

Mats Einarsson (v)

Inger Strömbom (kd)

Helena Bargholtz (fp)

Per Lager (mp)

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Vid protokollet

Kerstin Siverby

Justeras

Per Unckel

Rätt utdraget intygar:

Kerstin Siverby

Bilaga 2 hade följande lydelse:

Utdrag ur:
Protokoll 2001/02: 1
Sammanträdesdag: 2001-10-16
- - -

§ 8 Sammansatt utskott KUU

Som deputerade till sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet (KUU) valdes från utrikesutskottet:

Sören Lekberg (s)
Berndt Ekholm (s)
Birgitta Ahlqvist (s)
Göran Lennmarker (m)
Lars Tobisson (m)
Lars Ohly (v)
Holger Gustafsson (kd)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
Marianne Samuelsson (mp)

Som suppleanter för de deputerade valdes från utskottet:

Viola Furubjelke (s)
Carina Hägg (s)
Marianne Jönsson (s)
Bertil Persson (m)
Sten Tolgfors (m)
Eva Zetterberg (v)
Jan Erik Ågren (kd)
Marianne Andersson (c)

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

- - -
Vid protokollet:
Maria Stridsman

Justeras:
Viola Furubjelke

Rätt utdraget intygar:
Maria Stridsman

9 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
2001/02:33 till socialutskottet

Anf. 1 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Vi var några som ganska brutalt höggs av i debatten i går kväll, men vi ska ändå försöka fullfölja den. Jag ska nu hålla mitt anförande.

I denna kammare har vi alltför ofta haft anledning att lyfta fram situationen i Afghanistan. Vi har talat – och vi tänkte tala i går på världsfattigdomsdagen – men vi borde än oftare ha talat om inbördeskriget, minoriteternas situation, terroristfabrikerna, livsmedelsförsörjningen, vattensituationen, narkotikaflödet, kulturen men framför allt om kvinnornas situation. Även här i dag, inte minst mot bakgrund av världsläget, finns det anledning att ta upp Afghanistan ur flera synvinklar, men jag ska begränsa mig till området kvinnor.

Även om alltför under de senaste veckorna har fått upp ögonen för kvinnornas situation är jag djupt oroad för att de än en gång ska förbigås när maktens män ska göra upp om landets framtid. Vi ser att det är många män som talar om Afghanistans framtid, men vi ser inte de afghanska kvinnorna i debatten.

Herr talman! I mitt arbetsrum hemma i Värnamo hänger den afghanska kvinnliga klädseln burqa. Denna blå burqa med det lilla fönsternet på mitt arbetsrum påminner mig dagligen om kvinnornas situation och minner om möten i Afghanistan, fantastiska kvinnor men kvinnor som osynliggjorts.

Jag vill understryka att det absolut inte gäller alla män i den här regionen, men en del afghanska män som jag har mött hävdar att kvinnor måste höljäs och döljas, avskiljas och isoleras – ett synsätt som jag dessvärre ser spår av ända in i vårt land ibland. Det är en människosyn som vi alla bör ställa mot väggen varhelst vi möter den. Tystnaden i den här frågan skriker i mina öron. Det är väldigt få som säger ifrån.

Herr talman! Diskriminering av och våld mot kvinnor är helt oförsvarbart varhelst det förekommer. I Afghanistan har diskrimineringen av kvinnorna drivits till segregering på grund av kön; ett slags apartheid. De afghanska kvinnorna har berövats alla mänskliga rättigheter, rätten till utbildning, rätten till hälsovård, rätten att arbeta och försörja sig och sina barn, rätten att yttra sig offentligt och rätten att fritt röra sig i sitt land.

Kvinnorna får inte ens klä sig som de vill, och de får inte visa sina ansikten. Det förtryck och den terror som kvinnor och barn utsätts för borde väcka allas vår avsky. Det väcker min avsky, men jag vill höra fler ställa sig upp och ta ställning i den här frågan.

På alla punkter ligger kvinnorna i botten, när vi ser på hälsotal, kaloriintag, mödradödlighet och barnadödlighet. Vilka parametrar vi än tittar på ligger de afghanska kvinnorna och barnen i botten.

För fem år sedan kom en rapport från Amnesty International. Rapporten hette *Women in Afghanistan: a human rights catastrophe*. Amnestys rapport blev omdiskuterad när den kom för att den tog upp kränkningar av kvinnors mänskliga rättigheter – kränkningar som saknade motstycke. Sedan den här skrämmande rapporten presenterades har situationen ytterligare försämrats. Vi kan tryggt använda oss av rapporten och veta att vi inte överdriver någonting – allting har bara blivit värre sedan den presenterades.

Allmänpolitisk debatt

På samma sätt som vi inte får glömma tragedin i USA den 11 september får vi inte glömma att just kvinnor och flickor var talibanernas första offer. Talibanernas brott mot mänskliga rättigheter, den värsta torkan på 30 år, effekterna av inbördeskriget och nu bomberna leder till såväl internflyktingar som de strömmar som nu tar sig över bergen in till framför allt Pakistan. Av dem som hittills nått Pakistan är tre fjärdedelar kvinnor och barn.

Många års krig och förtryck har inneburit stora lidanden för Afghanistans folk. Afghanistan har befunnit sig i krig under de senaste 20 åren och har under största delen av tiden saknat en legitim regering. Kvinnorna har blivit särskilt utsatta.

Sverige har varit och är en av de största bidragsgivarna när det gäller humanitärt bistånd till Afghanistan, och vi är medlemmar i Afghanistan Support Group, ASG. Sverige har uppmärksammat diskrimineringen av kvinnor genom bl.a. FN:s kvinnokommission och FN:s kommission för mänskliga rättigheter samt EU, vars gemensamma ståndpunkt avseende Afghanistan särskilt uppmärksammat kvinnors och barns rättigheter.

Någon ökad respekt för mänskliga rättigheter har trots kritiken inte kunnat noteras. Tvärtom har situationen, som jag tidigare sagt, försämrats.

Herr talman! Vi här i ett av världens mest jämställda länder måste känna en extra förpliktelse att göra dessa osynliga kvinnor synliga – att ge röst åt alla dessa tystade kvinnor. I dag, när det förs en debatt om hur Afghanistan ska styras efter talibanerna, har vi och hela det internationella samfundet ett ansvar som vi måste ta tydligare framöver. Det kan vila på alla de ställningstaganden vi har gjort tidigare i sakfrågorna och på den kunskap vi ändå har om kvinnornas svåra situation.

Många vill sammankalla Loya Jirga, dvs. en traditionell nationalförsamling, för att organisera landet. Om man väljer nationalförsamling bör ett visst antal platser reserveras för kvinnliga ledamöter. Om man väljer att under en övergångsperiod låta FN ta ansvar för landet finns samma förväntan på att kvinnor ska ges en plats. Men oavsett vilken modell man kommer att välja måste kvinnorna vara med och forma det framtida Afghanistan.

Jag tror inte att man kan trä en västerländsk modell över Afghanistan. Naturligtvis måste detta ske utifrån den tradition, den kultur och de uppfattningar som människor har i Afghanistan. Men när man säger att vi ska ta hänsyn till kultur, religion och tradition innebär det inte att kvinnorna inte ska ha en plats. Kvinnorna ska ha en plats i det framtida Afghanistan.

Jag har ställt frågan om vilket initiativ Sveriges regering tänker ta för att kvinnorna aktivt just ska kunna ta del i formandet av Afghanistans framtid. Jag väntar på svar från regeringen, och jag väntar mig stöd från många, både kvinnor och män, i denna församling men även utanför vårt parlament.

Jag ska avsluta med att läsa en dikt ur en skrift som heter *Rosor, vin, en vän att älska*. Det är dikter av den afghanske 1600-talpoeten Khus-hhal Khan Khatak. Det är Tomas Löfström som har gjort översättningen. Dikten heter *Den vise är rik*. Jag vill tillägga att poesi är oerhört viktigt inte minst bland pashtunerna, den största folkgruppen. Poesi är något

levande i vardagen bland afghanska människor. Jag tror att man läser poesi även i de flyktingläger vi ser på TV.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Den vise och den seende är den som känner sig själv.
I självkännedom ligger insikten om det heligaste.
Om fruktan saknas i ditt hjärta är dina handlingar av ondo.
Lita inte på den som kan läsa Koranen utantill.
Dina egna onda handlingar är tillvarons fördärv.
Är du inte Satan själv behöver du inte frukta Satan.
Ge upp begär och snikenhet, eftertrakta inget, åtrå ingen.
Då behöver du inget annat än detta namn: Människors Kung.
Jesus gav med sina mirakel blinda makt att se.
Men ingen dumbom har blivit visare av sina böner.
Om vishet är det enda du äger, sörj inte över din fattigdom.
Khushhal svär på det: den vise är rik.

Detta är skrivet av en muslimsk författare under den tid när mongolerna härskade och striden stod om mongolernas inflytande i Afghanistan.

I detta anförande instämde Ulla Wester och Hillevi Larsson (båda s).

Anf. 2 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag instämmer i stora delar av Carinas inlägg när det gäller kvinnornas situation och behovet av att vi alla uppmärksammar situationen i Afghanistan och det förtryck som sker där av kvinnorna. Men jag måste knyta an lite grann till gårdagens debatt, då Carina med enfaset försvarade USA:s bombningar i Afghanistan.

Min fråga till Carina Hägg är: Borde inte Carina i stället försvara de sedan några dagar tillbaka alltmer högljudda kraven på att man gör ett bombstopp i Afghanistan – på att man slutar att bomba för att få en betänketid, så att just kvinnor ska kunna överleva den situation de har?

Anf. 3 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! En del av oss riksdagsledamöter hade en diskussion i går här i kammaren, men det fanns också en diskussion och en ganska intensiv debatt under förmiddagens partiledardel. Tittar vi på folkrätten och vilka som har ansvar för att uttolka folkrätten ser vi att det ligger ett ansvar på FN och FN:s säkerhetsråd.

Att verka inom folkrättens ram och att stödja det som man gör inom FN är den väg vi har valt och den väg som vi ser som den framkomliga och den som på lång sikt leder till de bästa resultaten. Men att vi har valt att ställa oss på samma linje som den huvudsakliga delen av länderna jorden över och majoriteten här i kammaren innebär inte att vi inte är oroliga över situationen och att det inte är viktigt att vi får in mat till dem som behöver och kan tillgodose de stora behov som finns i de växande flyktinglägren. Naturligtvis måste vi arbeta på många plan för att se till att kvinnors och barns situation förbättras.

Anf. 4 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Min fråga gällde om Carina Hägg tillsammans med sitt parti kan tänka sig att stödja de krav som UNHCR, bl.a., har framfört, men också en rad internationella organisationer – ett bombstopp nu – för att rädda inte minst kvinnorna. Det är ju så att bomberna drabbar civila.

För mig går det inte att få ihop det tal som Carina har hållit här om kvinnornas rättigheter och möjligheter och det försvar som Carina kommer med för USA-bombningarna över samma kvinnor och över samma landområde.

Anf. 5 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi följer den humanitära situationen, som vi vet har varit svår under många år. Den humanitära katastrofen i Afghanistan är inte på något sätt ny. Vi kan oroa oss över vad som ska hända under vintern och vad som händer om man inte får in livsmedel i bergspassen. Vi vet att de täpps till när snömassorna kommer. Det finns naturligtvis en hel del frågor som vi måste noga följa framöver.

Men jag har ingen närmare kunskap om hur den militära planeringen är tänkt att fortgå. Det är naturligtvis någonting som de som deltar på den militära sidan håller nära intill sig. Det kan jag inte svara på, Marianne Samuelsson.

Anf. 6 MARGARETA VIKLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är en väldigt viktig och angelägen fråga som Carina Hägg tar upp här i dag, för kvinnorna och barnen i världen är oerhört utsatta över huvud taget. Vi har hedersmord. Vi har prenatal könsdiskriminering. Vi har osynliggörandet på ett väldigt konkret sätt. Vi har könsstympning, *trafficking* och allt annat otäckt.

Då skulle jag vilja fråga vilken konkret plan socialdemokraterna och Carina Hägg har för att förbättra kvinnans och barnets situation i världen. Det skulle vara intressant att höra.

En organisation som har gjort väldigt stora insatser i Afghanistan är Svenska Afghanistankommittén, som verkligen har lyft fram flickans och kvinnans situation genom att bygga skolor och ordna med undervisning. Man har verkligen gjort fina insatser. På vad sätt tänker och kan socialdemokraterna understödja den verksamheten?

Anf. 7 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Sverige har ju under de år som Afghanistankommittén har verkat också bidragit via Sida. Jag vet att Svenska Afghanistankommittén även har fått bistånd såväl från EU som från FN. Det finns en uppslutning kring att de gör ett väldigt gott arbete – ett arbete som når de grupper som vi allrahelst vill nå, dvs. de mest utsatta och de mest fattiga. Man har också kunnat genomföra utbildning för flickor fast vi vet att det är emot den politik som bedrivs från talibanernas sida. Ute i byar har man kunnat göra lokala uppgörelser.

Vi ska inte glömma att Svenska Afghanistankommittén fortfarande finns med sin verksamhet inne i Afghanistan och gör en del av detta arbete. Däremot finns inga svenskar där inne, men de lokalanställda är fortfarande verksamma och kan bli en än viktigare resurs framöver.

Man glömmer ofta bort att vi har lokalanställda därför att de inte ser ut som vi. Det blir inte lika tydligt i medierna, men de finns. Och om vi begränsar oss just till Afghanistan kan jag säga att Sverige gör oerhört mycket på den humanitära sidan. Det gäller minröjning, vaccinationsprogram, distribution av utsäde till torkdrabbade bönder osv.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 8 MARGARETA VIKLUND (kd) replik:

Herr talman! Javisst, men i dag är dörren ganska stängd. Men det finns ändå möjligheter för en del organisationer att ta sig över gränsen. Det gäller bl.a. Läkare utan gränser. Då finns det ju också möjligheter att stödja och hjälpa de här kvinnorna och barnen, framför allt.

Sedan fick jag egentligen inte svar på den första frågan, som jag ställde: Vad har socialdemokraterna för plan för att förbättra kvinnans situation i världen? Det gäller alla de här nedtryckande situationerna, som kvinnorna och barnen befinner sig i också som flyktingar.

Anf. 9 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Margareta Viklund tar upp en oerhört vid fråga som det skulle krävas en lång och särskild debatt kring. Hur ska man kunna lyfta fram kvinnornas situation i utsatta områden? Det är en diskussion som vi naturligtvis också har anledning att föra i alla länder, om hur man ska få ett mer jämställt samhälle. Men det här är ju frågor som vi driver i alla forum där vi har en möjlighet att driva dem. Men vi ska naturligtvis göra det än mer intensivt framöver eftersom vi hela tiden ser att det dyker upp nya problem. Vi ser saker med nya ögon, och det behövs ett större samförstånd.

När det gäller situationen just nu i Afghanistan handlar det delvis om den humanitära sidan, men det handlar också om det akuta, att se till att kvinnorna kommer in i beslutsfattandet, att de tar plats i formandet av det framtida Afghanistan. Jag tror att vi har mer tradition – och vi har ett bra arbete och en bra politik – när det gäller biståndsdelen. Men nu krävs det ju att vi ser till att kvinnorna också kommer in i formandet av det framtida Afghanistan. Det är där jag saknar kvinnornas röst, såväl från den svenska riksdagens sida som i EU och FN, där den här frågan ändå börjar formas, och i regionen. Det är män som vi ser tala med varandra. Kvinnorna saknas i den här debatten.

Anf. 10 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att Carina Häggs anförande var såväl insiktsfullt som klokt och riktigt i denna kammare. Men jag tycker också att man skulle kunna säga ytterligare en sak för att sätta in förtrycket i Afghanistan i ett vidare perspektiv.

Det är klart att det är den fundamentalism som där kommer till uttryck och som drabbar kvinnor i synnerhet som också är en grogrund för det hat som präglar den talibanska regimen och det stöd till terrorism som den ger. Man ser ju den frihet som vi har i andra delar av världen som ett hot och som någonting som komprometterar de fundamentalistiska idealen.

Jag tror att man för att rätt förstå hur man ska kunna bekämpa det förtryck som drabbar afghanska kvinnor måste se hur viktigt det är att stå upp för frihetliga värden också i kampen mot terrorismen. Detta framgick

mycket tydligt i Carina Häggs anförande, men jag tycker att själva den grogrund som finns i Afghanistan är någonting som är skadligt för hela världen.

Sedan måste jag också säga att jag tycker att det är skamligt att det finns företrädare för denna kammare som jämställer det afghanska folket med dess talibanska diktatur och låter diktaturen vara en legitim företrädare i ett resonemang om hur detta folks framtid ska formas. Det är skamligt. I det avseendet gjorde Carina Hägg en mycket viktig insats, och det tycker jag att fler ska göra.

Anf. 11 CARINA HÄGG (s) replik:

Herr talman! Jag har inget att tillägga när det gäller de frågedelar som Gunnar Hökmark här lyfter fram. Jag kan bara understryka att det är väldigt viktigt att också lyfta fram att det finns delade meningar bland de afghanska männen och att talibanerna har ett mycket sviktande stöd. De är några tusen i en befolkning som man beräknar uppgår till 20 miljoner. Så man ska inte överdriva de sympatier som finns för det talibanska styret i det afghanska samhället.

Det är ett samhälle där man har undertryckt de civila strukturer som av tradition har funnits men som inte har haft det inflytande som de skulle ha behövt ha för att vi skulle ha fått se en annan samhällsutveckling. Vapnen har fått tala, och talibanerna har fått ett inflytande.

Jag minns väldigt väl att män beklagade sig under ett besök i Afghanistan. De tyckte att det var väldigt svårt att kvinnorna och männen inom sina familjer inte kunde dela på praktiska arbetsuppgifter. Kvinnorna och männen kunde inte sköta sina dagliga inköp fritt och bestämma sådana enkla ting. Även där reglerade talibanerna, och de styrde in i detalj det privata livet. Vi får inte glömma att det här är någonting som gäller för både män och kvinnor i vardagen.

Anf. 12 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Jag ska börja med att berätta minnen.

Jag var fyra år, sedan fem, och jag såg dem genom fönstret: männen i gröna skjortor. Det var järngardet, legionärerna, som var mycket populära i Rumänien i slutet av 30-talet. De påstod att de var kristna, att de var ortodoxa och djupt troende. De kallade sig för ärkeängeln Mikaelns legion, men de mördade.

Hela deras historia slutade mycket snabbt i ett stort blodbad. De dödade, och de blev dödade. De mördade, och de blev mördade. De som överlevde stannade i fängelse under hela kriget och blev sedan försökskaniner för den sovjetiska expertisen på psykisk och fysisk tortyr. Det var en fruktansvärd tragedi för landet. Det var fanatism.

Nu när jag åker till Rumänien träffar jag 90-åriga män som har klarat av hela den här långa historien och som fortfarande tror. Vad vill jag säga med det? Jag vill säga att detta som nu händer bara är en fortsättning på en mycket långvarig och fruktansvärd historia, fanatismens historia, och att vi på alla möjliga sätt måste förbereda oss för att försöka göra slut på den här historien.

Jag tror att vi ska börja i den ändan att vi ska bekämpa all politik som bygger på hat och all politik som bygger på våldsromantik. Jag minns, därför att jag var liten och det gjorde så stort intryck på mig, att legion-

ärerna sjöng om döden. Döden var en brud. Att dö på ett hjältemodigt sätt var det vackraste som kunde hända i ett mänskligt liv. Den läran träffar vi nu på nytt på i en fruktansvärd skepnad. Den har alltid funnits, men vi måste försöka bli av med den.

Då ska jag gå tillbaka till mycket aktuella händelser. I våras under en debatt hörde jag någon säga att hat är ett politiskt redskap därför att hat mobiliserar. Vad jag vill komma åt är det här gamla rutinmässiga sättet att använda vissa ord i politiken. Man talar om fiender. Det kan vara rasens fiende, klassfienden och trons fiende. Vi borde befria politiken från de här gamla rutinmässiga uttrycken. Vi kan tala om faror. Vi kan tala om farliga processer, men att peka ut grupper och individer som avskräckande fiender och blossa upp hatets patos är bland det värsta som finns.

Det finns faktiskt praktiska redskap för att ta itu med det här. Den 21 december 1965 antogs i FN en internationell konvention mot rasdiskriminering. Det är en gammal text, men vi borde faktiskt sätta oss och läsa den. Där talas det mycket bestämt om hur vi ska bekämpa rasdiskriminering, fascism och nazism. I dag borde vi titta över de här gamla konventionerna. Till rasdiskrimineringen borde vi lägga också klasskampens fanatism samt alla former av religiöst förtryck och religiös förföljelse. Detta skulle vara ett mycket konkret uppdrag åt politikerna i den demokratiska världen.

Vi borde en gång för alla bestämma oss för att här hemma, i vardagen, mycket systematiskt bekämpa all politik som bygger på hatet. Det existerar faktiskt inte någon form av politiskt hat som är bättre än någon annan. Det finns ingen skillnad i effekter mellan den svarta – i Rumänien var den grön – nationalistiska hatpropagandan och den röda hatpropaganda som tyvärr fortfarande mycket ofta leder unga människor in i förvirring, destruktivitet och självdestruktivitet.

Jag skulle vilja avsluta med att tala om Forum för levande historia. Vi har pratat om det flera gånger under de senaste åren. Men det är fortfarande ett ganska avlägset forum när det gäller vardagen och vardagens händelser. Det borde finnas ett kontinuerligt arbete som avslöjar vad hatpolitiken och våldsrörelsen gör. Det borde finnas i vardagen och väldigt nära varje människa.

Jag minns att vi på historieelektionerna läste om religiösa krig en gång i tiden, om den helige Bartolomeus natt i Frankrike när protestanterna, hugenotterna, massakrerades, om den mycket svåra period som drabbade Tyskland, som inte var Tyskland på den tiden, och England. Men vi får inte glömma att detta kan bli vardagliga händelser i vår tid. Vi måste komma ihåg att just dessa mycket gamla former av hatpolitik har en styrka i sin egen historia. Det är mycket lätt att väcka gamla demoner till liv.

Därför skulle jag vilja att Forum för levande historia skulle bli närvarande i vardagen och ta itu med de här frågorna, framför allt inför de unga.

Anf. 13 HILLEVI LARSSON (s):

Herr talman! Om terrordåden i USA hade skildrats på film i stället för i verkligheten tror jag att vi hade dömt ut den filmen som alltför överdriven, alltför spektakulär och inte trovärdig. Nu har vi tvingats acceptera

att det som hände inte bara är trovärdigt utan dessutom ett faktum. I det kortsiktiga perspektivet ska självklart de skyldiga gripas och ställas inför rätta. I det långsiktiga perspektivet är det inte lika självklart hur kampen mot terrorismen ska föras.

I det kortsiktiga perspektivet kan man även ha vissa synpunkter på hur detta görs. Vid sådana här militära aktioner är det ju nästintill omöjligt att det blir civila offer. Men man kan försöka hålla nere siffran. Något som har förekommit nu är minbombning. USA är ett av de länder som inte har tagit avstånd från minor. Tyvärr tror jag att detta riskerar att drabba civilbefolkningen mer än talibanerna, inte minst eftersom minorerna finns kvar efter kriget. Minor är dessutom inte ett effektivt anfallsvapen utan framför allt ett effektivt försvarsvapen. Det är alltså en synpunkt jag kan ha.

Det glädjande i sammanhanget är att USA precis har tagit avstånd från biologiska vapen. Det är tragiskt att det sker först nu när man själv blir utsatt för det, men jag tycker ändå att det är en väldigt viktig signal. Det skulle vara väldigt glädjande om USA så snart som möjligt även tog avstånd från minor, då detta är ett vapen som framför allt drabbar civilbefolkningen.

Det var bra att USA lugnade ned sig lite efter det som inträffade och inte gjorde någonting förhastat, att man inväntade FN:s besked. FN har ju också godkänt de här aktionerna. Ännu bättre hade det varit om FN direkt hade lett aktionerna. Naturligtvis är detta inte så realistiskt. Dels vill USA troligtvis inte lämna över det här till FN, dels kan det finnas stater i FN:s säkerhetsråd som sätter klackarna i marken. Men jag tror ändå att det hade varit ännu bättre om detta skett i FN:s regi. Då hade vi förhoppningsvis sluppit minor. Det hade också blivit mer trovärdigt och fått mer genomslag. Det hade blivit säkrare för USA. Dessutom skulle breda beslut i FN ha underlättat att få med så många muslimska länder som möjligt.

Det FN i alla fall kan göra är att på så många områden som möjligt nu samarbeta mot terrorism. Det ser vi tecken på redan nu. Det handlar om att driva fram ekonomiska sanktioner, samarbete när det gäller underrättelseverksamhet och övrig polisiär verksamhet m.m. Detta kan stärka sammanhållningen i världen mot terrorism, och det är väl i så fall en av de få positiva saker som blivit resultat av terrorattacken.

I det långsiktiga perspektivet tror jag att det skulle vara väldigt viktigt, förutom samarbetet mot terrorism inom FN, att sätta stopp för Stjärnornas krig. Det är Reagans gamla Stjärnornas krig som man nu har dammat av, bl.a. för att tillfredsställa det militärindustriella komplexet i USA. Det råder ett nära samarbete mellan detta och Bush. Utvecklingen efter terrorattacken tycker jag visar att detta är feltänkt. Det är nämligen ett större hot att man kan frakta ett kärnvapen i en resväska än att man kan skicka det genom rymden. Det är ju det USA:s antimissilprogram bygger på: att stoppa atomvapen som kommer via rymden i raket. Men när man nu kan bära in detta vapen i en resväska, ställa det i en stad varpå hela denna stad kan utplånas är det snarare den typen av hot man bör bygga upp ett försvar emot.

I terrorattacken mot World Trade Center var det heller inte kärnvapen som användes, utan det var matknivar som i förlängningen blev orsak till nästan 6 000 människors död. Risken om man fortsätter med antimis-

silprogrammet i USA är dels att vi får en ny rustningsspiral i världen, dels att länder, och självklart även terrorister, vidareutvecklar kärnvapen – men framför allt bygger vidare på den här nya typen av vapen. Det riskerar att bli mycket resväschor med kärnvapen, bakterier, giftgaser m.m. Det vore mycket negativt om man understöder en sådan utveckling.

Det här antimissilprogrammet kostar också oerhörda summor som inte används effektivt. Jag tror att USA skulle kunna använda de pengarna till hjälpa till att lösa världens problem. Man skulle kunna bidra till ekonomisk utveckling mot den fattigdom som är en grogrund inte bara för mänskligt lidande utan också för terrorism, fiendskap och fundamentalism. Jag tror också att det är viktigt att satsa på konfliktlösning med beaktande av alla människors lika värde, fri- och rättigheter, demokrati och alla människors rätt till ett eget land.

Jag tror att det skulle vara väldigt bra för världen om USA lade sin oerhörda makt och sina oerhörda ekonomiska resurser i rätt vågskål för fred och framsteg. Jag tror inte att antimissilprogrammet är rätt vågskål. Jag tror snarare att det kommer att förstärka konflikterna. Det är inte effektivt och det kostar massor. Vi riskerar att få skuggstater med terrorister som satsar på dessa fruktansvärda vapen som vi redan har sett tecken på.

Anf. 14 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det finns en fråga som har avgörande betydelse för vårt samhälles framtida välstånd och för enskilda människors välfärd, ett samhällsproblem som växer mer och mer och som under de senaste åren har tillåtit växa utan några egentliga politiska åtgärder. Det är ett samhällsproblem som leder till att de offentliga finanserna urholkas, som leder till att vi får ett högre skattetryck. Men det är också ett samhällsproblem som innebär att vi får allt färre som är beredda och har möjlighet att utföra det arbete som kommer att behövas både i dag och i framtiden. Det är ett samhällsproblem som leder till att fler och fler människor ställs vid sidan om och får leva i en tid av sjukdom, ohälsa och med andra skador. Jag talar, herr talman, om den mycket snabbt växande sjukfrånvaron, som jag skulle vilja påstå är ett av vårt samhälles allra största problem.

I år, 2001, kommer antalet sjukdagar att bli över 100 miljoner. Vi kommer att ha över 100 miljoner sjukdagar 2001. Det är en ökning av kostnaderna för sjukskrivning med 20 % från förra året, och det är en ökningstakt som bygger på att vi sedan 1997 har fått en fördubbling av sjukfrånvaron. Det handlar om stora tal. Likväl har man tillåtit dessa tal att fortsätta växa utan att göra någonting.

Men det handlar också om enskilda människors lidande, väntande i vårdkö, väntande på rehabilitering och det sakta framväxande utanförskapet, borta från arbetsmarknaden, från gemenskapen, och de gradvis urholkade egna ekonomiska villkoren.

Detta är, herr talman, ett av de största samhällsproblemen i vårt land. Det drabbar de offentliga finanserna. Om denna utveckling får fortsätta kommer vi att 2004 ha kostnader för bara sjukpenningen som närmar sig 50 miljarder kronor. Det är långt mer än en fördubbling från det som gällde 1997, en ökning med närmare 30 miljarder kronor.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Lägger vi till den snabbt växande förtidspensioneringen, som är ett led i denna process och som också beror på en växande ohälsa, kommer de samlade kostnaderna för sjukfrånvaron och den ohälsa som finns däri att närma sig 90 miljarder. Det är få belopp som är så stora i de offentliga finanserna, och det är få belopp som är så destruktiva och så meningslösa. Det bästa och det rimliga vore åtgärder som ledde till att människor slapp stå och vänta i sjukdom, slapp stå och vänta på rehabilitering, slapp stå och vänta i utanförskap utanför arbetsmarknaden.

Herr talman! Den snabbt växande sjukfrånvaron är också ett av vårt samhälles största problem, inte bara för de offentliga finanserna utan för vårt samhälle som sådant. Den ökning som vi har sett innebär att närmare 6 % av den svenska arbetskraften i själva verket är sjukskriven. Sedan 1997 har ökningen varit 3 procentenheter.

Det innebär att en mycket stor del av den sysselsättningsutveckling som vi har sett under högkonjunkturen i själva verket berott på växande sjukfrånvaro. I själva verket är ökningen av antalet arbetade timmar under den här perioden mycket marginell år efter år. Det vi i själva verket har sett är att fler och fler är anställda för att täcka upp för fler och fler som är sjukskrivna. Att utmåla detta som en triumf för den ekonomiska politiken och för sysselsättningspolitiken är i själva verket att hylla och bejaka det faktum att vi har en växande sjukfrånvaro och det har ingen gjort.

När man så oförblommerat pekar på en sysselsättningsökning som bygger på att människor är sjuka, står i värdkö, väntar på rehabilitering glömmar man samhällets viktiga problem, både bristen på arbete och det faktum att så många lider av ohälsa i olika former.

Herr talman! Den snabbt växande sjukfrånvaron drabbar också enskilda människor hårt och bestämt och på ett eländigt sätt. Över 100 000 personer är i dag långtidssjukskrivna över ett år. För den som är sjukskriven under mycket lång tid, som kanske går och väntar på en operation, som väntar på rehabilitering eller som väntar på andra insatser som man själv inte kan förfoga över innebär det att man gradvis förs undan från arbetslivet. Det är också skälet till att regeringen själv räknar med att förtidspensioneringarna fram till 2004 ska öka med 9 miljarder kronor. Man räknar med en fortsatt urholkning inom detta område. Man räknar med att fler och fler ska tas bort från arbetsmarknaden och man räknar med att fler och fler ska fortsätta att vara sjuka utan att man genomför de åtgärder som kan göras och som borde göras.

Herr talman! De problem som jag har visat på handlar i allra högsta grad om Sveriges förmåga att utveckla och bevara en konkurrenskraft där företagen har kunskap om vår förmåga att skapa tillväxt och välfärd. Men det handlar också på ett mycket konkret och tydligt sätt om enskilda människors välfärd. Likväl görs ingenting.

I år ökar sjukskrivningarna så att vi i tilläggsbudgeten har fått fatta beslut om ytterligare 2 ½ miljard. Så var det förra året, så var det året innan, och dessförinnan har man i budgetarna också räknat med en ökning. Men ingenting görs. Vi fick se en handlingsplan i budgetpropositionen på elva punkter som handlar om samtal, nationella mål, men ingenting som ska göras.

Herr talman! Jag anser att tiden nu är inne för att genomföra en nationell kraftsamling för att pressa ned den växande ohälsan, för att under-

lätta för människor att snabbt bli friska, för att minska sjukfrånvaron, för att göra det lättare att gå till jobbet. Vi har lagt fram en lång rad olika konkreta förslag till åtgärder som inom loppet av några år kan ge resultat. Om inte de ger resultat måste man lägga in fler åtgärder, därför att den utveckling som vi nu ser är inte acceptabel. Det är cyniskt och ansvarslost att låta den fortsätta. Det har varit cyniskt och ansvarslost att låta den utvecklas som den har gjort. Det blir än värre för varje år som går.

Vi vill se till att försäkringskassorna får 1 miljard mer att genomföra rehabilitering för. Vi vill se till att försäkringskassorna under de kommande tre åren kan disponera 7 miljarder för att se till att sjuka människor inte ska behöva vara sjukskrivna i väntan på vård. Vi vill se till att genomföra en vårdgaranti som innebär att ingen ska behöva vara sjukskriven i väntan på vård mer än tre månader. Vi vill se till att införa ett system med regler och uppföljning av den sjukskrivning, så att ingen schablonmässigt försvinner ut i sjukskrivning utan att man får de insatser som behövs. Vi vill se till att underlätta för den som har ett arbete att förena det med familjelivet.

Vi har visat på alla dessa punkter. Vi kommer inte att ge oss, därför att detta är ett av vårt samhälles största problem. Det är ett problem för enskilda människor, som drabbas hårt och tydligt. Det är oacceptabelt och ett misslyckande att det har fått utvecklas som det har gjort.

Anf. 15 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Gunnar Hökmark säger att ingenting görs. Men sanningen är att det redan finns beslut på att satsa 9 miljarder kronor för att utveckla hälso- och sjukvården under perioden 2001–2004. Landstingen kommer dessutom att tillföras 3 miljarder kronor för att öka tillgängligheten och korta köerna.

En central del i regeringens budget är just strategi för ökad hälsa i arbetslivet. Många av de åtgärder som Gunnar Hökmark berör arbetar man med, t.ex. sjukskrivningsprocessen. Moderaterna vill skära ned och göra besparingar på sjukpenning och rehabilitering i storleksklassen 10 miljarder kronor. Men hur det ska finansieras är väldigt oklart.

Ni talar om en genomtänkt användning av sjukskrivningen, men att ni skulle komma på en bättre användning av sjukskrivningen än den man nu arbetar med finns det ingenting som tyder på.

Anf. 16 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Som det lite grann för ofta blir när Jan Bergqvist tar till ordet, blir det för mycket slarv med fakta. Det är inte ärligt vare sig i debatten här eller gentemot dem som lyssnar på den.

Vi skär inte ned på rehabiliteringen. Det är tvärtom så att vi omvandlar de offentliga finansernas användning så att vi kan öka med 1 miljard kronor per år ytterligare till försäkringskassorna för rehabilitering.

Till skillnad från Jan Bergqvist accepterar vi inte den ökning av sjukskrivningar och ohälsa som socialdemokraterna räknar med. Vi vill genomföra en lång rad olika åtgärder som minskar dessa utgifter, men socialdemokraterna räknar med att de ska fortsätta att öka. Det är därför jag säger att ni inte gör någonting, att ni ingenting har gjort. Det är därför vi har den utveckling vi har i dag. Det är ansvarslost, Jan Bergqvist.

Anf. 17 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! När Gunnar Hökmark säger att jag slarvar med fakta måste man konstatera att han i samma andetag gjorde en utmärkt illustration där han själv slarvade allvarligt med fakta. Han säger att vi gör ingenting.

Jag redovisade i mitt tidigare inlägg konkreta siffror på insatser. Det är ett aktivt arbete som pågår i strategin för ökad hälsa i arbetslivet. Där anslås konkreta pengar för att utveckla företagshälsovården. Där görs ytterligare insatser för att begränsa långtidssjukskrivningarna osv.

Det är en stor och svår uppgift som vi har framför oss, och det krävs att vi gör någonting.

Gunnar Hökmark ersätter sin brist på åtgärd med att tala om en kraftsamling, men regeringen har redan definierat en strategi för ökad hälsa. Följer vi den strategin kommer vi att få resultat. Problemet är att moderaterna först föreslår besparingar på sjukpenning och rehabilitering med 10 miljarder kronor, sedan hoppas man att de åtgärder som sätts in därefter ska leda till att man får in de pengarna. Tyvärr fungerar inte den ekvationen.

Anf. 18 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag skulle föreslå Jan Bergqvist att läsa den moderata budgetmotionen i stället för att läsa propagandablad från Sveavägen. Läs den något mer och tydligare. Där framgår mycket tydligt att vi inte sparar på rehabilitering utan tvärtom tillför mer resurser. Där framgår mycket tydligt att vi genom de åtgärder vi genomför kan pressa ned de utgifter som det innebär när fler och fler blir sjuka genom att vi ser till att motverka det växandet antalet sjukskrivningar.

De åtgärder som vi har föreslagit kommer att ge resultat. Vi kommer att se till att uppnå de resultaten genom att göra mer. Men ni har haft fyra år på er av snabbt växande sjukfrånvaro. Under den tiden har ni genomfört de åtgärder som Jan Bergqvist nu refererar till och som jag menar uppenbarligen inte har hjälpt någonting alls eftersom ökningstakten i verkligheten har blivit snabbare än t.o.m. Riksförsäkringsverkets egna prognoser. Då måste man göra någonting som inte bara innebär ökade utgifter från staten till landsting utan ökade förutsättningar för enskilda människor att bli friska. Där skiljer vi oss: Vi satsar på människorna, ni satsar på de offentliga strukturerna i form av landstingen. Vi ser resultaten.

Anf. 19 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Tillsammans utgör finansmarknaden och valuta- och penningpolitiken viktiga förutsättningar för stabiliteten i vårt samhälle men också, inte minst, för demokratins funktionssätt och verkningsskrets.

Herr talman! Jag har en teori om att synen på ekonomi och synen på demokrati samvarierar. Med det menar jag att den ekonomiska doktrin som råder med något slags automatik formar eliternas demokratisyn. Det omvända torde gälla när kriser och missnöje tvingar fram en folklig mobilisering. Jag bygger mina slutsatser på förhållandena under tiden före första världskriget jämfört med utvecklingen under efterkrigstiden.

Före första världskriget var det den klassiska ekonomiska liberalismen som gällde. Budgetbalans och låg inflation var riktgivande för

ekonomin. När det gällde demokratisynen fanns det i eliterna en stark misstro mot folkligt inflytande och mot allmän rösträtt.

Efter andra världskriget fick vi det keynesianskt inspirerade Bretton Wood-avtalet. Det ledde till ekonomisk stabilitet. Genom att stänga in kapitalet i nationalstaten skapades förutsättningar för en självständig ekonomisk politik. Det blev en självklarhet att fördjupa folkstyret och att politiken var suverän att lägga sig i det som hade betydelse för fördelningen av samhällets resurser. Det var möjligt att sätta full sysselsättning som det viktigaste politiska målet.

Stagflationen under 70-talet slog sönder den teoretiska basen för efterkrigspolitiken och gjorde att vi politiker tappade självförtroendet och initiativet. Ekonomerna fick problemformuleringsprivilegiet, vilket ledde till två spektakulära misstag, nämligen kreditavregleringen 1985 och valutaavregleringen 1989.

Enligt min mening var valutaavregleringen det näst största beslut som riksdagen fattade under 1900-talet. Det största var naturligtvis beslutet om den allmänna rösträtten.

Det är mycket möjligt att det var oundvikligt att avreglera valutamarknaden, men beslutet fattades utan debatt och utan analys, vilket jag ser som en skandal. Det var detta beslut som i sig utgjorde maktskiftet, dvs. makten flyttades från politiken till marknaden.

När vi gick ur 90-talskrisen hade vi återgått till samma syn på ekonomi och demokrati som rådde före första världskriget. Det är återigen budgetbalans och stabilt penningvärde som styr ekonomin. Misstron mot folkligt inflytande är tillbaka, men nu är det politiskt omöjligt att inskränka rösträtten. I stället flyttas makt från de demokratiska församlingarna till s.k. oberoende experter som inte kan ställas till ansvar av någon.

EMU är ett uttryck för denna syn på ekonomi och demokrati. EMU är konstruerat för att vara oföränderligt och förutsätter att det finns en stabiliseringspolitisk sanning, vilket det naturligtvis inte gör. EMU är ett barn av sin tid. Det farliga med EMU är att EMU institutionaliserar marknadens makt och politikens impotens.

Herr talman! Vi kan inte återuppväcka Bretton Wood från de döda, men vi måste ta vårt ansvar för att skapa nya förutsättningar för demokratin och för stabiliteten. Det måste vi göra genom strukturella förändringar eftersom vi politiker inte är särskilt duktiga på att hantera kriser. För den som vill studera detta närmare rekommenderar jag Lars Jonungs *Med backspegeln som kompass*.

Anf. 20 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Jag har tänkt att tala lite grann om någonting som alla svenska medborgare och också företag starkt kopplas ihop med: de svenska skatterna. Det är kanske ingen överraskning att jag talar om det just här och nu. Faktum är att det svenska skattesystemet och det svenska skattetrycket kräver en hela tiden pågående och levande debatt. De behöver nämligen förändras.

Det samlade skattetrycket är ett bra mått på balansen mellan politikens och individens makt. Ju högre skattetryck desto mindre blir utrymmet för varje person att ta ansvar för sig själv och sin familj. Det betyder också att alternativen är färre än vad de annars skulle ha varit. Ett högt skattetryck stöper därmed människor i samma form. Det gör att mångfal-

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

den minskar. Den förlorade mångfalden är min första kritiska punkt när det gäller det svenska skattesystemet.

Den andra kritiken gäller bidragsberoendet. I ett samhället där ensamstående personer kanske får mer än en tredjedel av sitt ekonomiska månadsnetto från olika typer av bidrag blir den privata beslutssfären alldeles för liten. Det gäller i synnerhet om den personen samtidigt får betala mer i olika skatter än vad hon får i bidrag. Problemet handlar inte bara om pengar. Det handlar också om värdighet. Man berövar en person den värdighet som självständighet och möjlighet att försörja sig själv innebär.

Den tredje kritiken gäller uppatna löneökningar och svartsektorn. En löneökning leder inte till att man får mer i plånboken i proportionerlig grad när skattetrycket är så högt som det är i Sverige. Det leder också till att svartarbetet tilltar. Senast häromdagen, jag tror det var i går, hade Riksskatteverket en genomgång av vad det hade gjort för observationer i en bransch. Men det finns flera branscher där svartsektorn är väldigt utbredd. Det är allvarligt för tilltron både till skattesystemet och till rättsystemet över huvud taget.

Min fjärde punkt handlar om buffertbrist. Möjligheten att kunna spara i privat sparande är central för att man ska kunna bygga upp en buffert i den egna familjen för att klara av en oförutsedd utgift. Man ska inte vara hänvisad till att vända sig till det allmänna när de oförutsedda behoven uppstår.

Den femte punkten handlar om att höga skatter ger både lägre köpkraft och högre priser. Alla skatter förs till slut över på de priser som konsumenterna har att betala även om det kanske formellt sett är någon annan som betalar in skatten i ett tidigare led. Energiskatter är ett exempel på detta. Till slut blir det kunden som får betala.

Den sjätte och sista punkten handlar om tillväxtperspektivet och den internationella konkurrensen. Det höga skatteuttaget motverkar tillväxt och missgynnar Sverige i dess relation till andra länder. Sveriges konkurrenskraft reduceras. Det gäller i synnerhet när vi har en situation där många av våra jämförbara konkurrentländer reducerar sina skatter kraftigt.

Vad är då de moderata värderingarna i detta, när jag väl har nämnt de sex kritiska punkterna? Jag tror att det är ganska enkelt. Det ska löna sig att arbeta, att skaffa sig en utbildning och ha erfarenhet, att spara och naturligtvis att ta risker i egna och andras företagande. Ställer man upp på de värderingarna har man samtidigt sagt att det måste innebära konsekvenser för skattesystemet. Då måste makten i större utsträckning flyttas över till enskilda och till företag.

Vi har här i riksdagen nu i höst lagt fram våra skatteförslag. De har fem utgångspunkter. Det handlar om principer och moral, den sociala dimensionen, den totala skattebördan, en neutral beskattning och att främja entreprenörskap, tillväxt och välbefinnande. Jag ska be att få återkomma till det lite grann.

Principer och moral utgår från att varje individ har en självklar rätt att förfoga över merparten av sina inkomster utan att det ska behöva ifrågasättas. Sänkta skatter flyttar makt från politiken till individen, och människors beroendeställning till politiken minskar.

Den social dimensionen handlar om att höga skatter innebär otrygghet med små marginaler. Det är därför som det ur social synpunkt är viktigt att medborgarna får behålla en större andel själva.

Om man ska förändra skattesystemet gäller det också att se till den totala skattebördan. Det räcker inte att plocka ut en enskild skatt och hoppas på att problemen ska lösa sig. Man måste se till helheten av olika skatter. Det är också därför vi har lagt fram förslag på många olika punkter.

Neutraliteten handlar om att man inte ska styra människors beteenden genom politiska beslut. Det bör vara utgångspunkten. Det kan finnas några enskilda fall exempelvis med miljöstyrande skatter. Jag kan tänkta mig att man kan ha sådana. Men i övrigt bör det vara människorna själva som bestämmer hur de vill använda sina inkomster, och man bör inte göra beteendet beroende av skatterna.

Den femte utgångspunkten handlar om entreprenörskap och tillväxt. Det gäller människors möjligheter att skapa och att förverkliga de idéer som de har. Villkoren för individen är viktiga också för företagen.

Jag ska säga något om de förslag som vi har lagt fram. Det handlar om att göra en större del av människors inkomst skattefri. Det ska ske genom ökat grundavdrag, ett förvärvsavdrag och en successivt reducerad statlig inkomstskatt.

Det av våra förslag som jag ändå tror kommer att ha störst verkningar för många människor och framför allt för barnfamiljer gäller det extra grundavdraget för barn. Det ger barnfamiljerna en reell möjlighet att skapa sig en valfrihet i vardagen.

Därtill kommer förslagen om sänkt fastighetsskatt och successivt slopad förmögenhetsskatt.

Detta gör sammantaget att med vår politik kommer enskilda människor att få en betydligt större valfrihet och en betydligt större förmåga att besluta över sin egen vardag än vad de har i dag.

Anf. 21 KENNETH LANTZ (kd):

Herr talman! Under några dagar i början av augusti i höstas gjorde jag en cykelresa från min hemstad Helsingborg till riksdagen och Stockholm. Avsikten var varken turism eller motion utan en demonstration mot fastighetsskatten, eller den galna bo-skatten, som jag då kallade det för.

I dag kommer jag i debatten att använda några små intryck från cykelresan som exempel. Det är synpunkter från människor som har framfört sina egna upplevelser av den rådande fastighetsbeskattningen. Det har de gjort på torgmöten och under små kaffepauser som jag unnade mig.

Regeringen har höjt bostädernas taxeringsvärde genom generella påslag. Många människor har reagerat oerhört negativt på den generella höjningen. Den är definitivt på tok för hög. Människor har drabbats hårt. De har upplevt att det är en generalisering av en investering som de har gjort för sitt boende.

Detta har drabbat tillväxtregionerna hårdast. Vi ska inte glömma bort att det är där som inte minst barnfamiljerna har bosatt sig. På det sättet har alltså barnfamiljerna drabbats hårdare av det här generella påslaget än andra kanske har gjort. Från kristdemokratisk synpunkt tycker jag att det är skrämmande om man skattas bort från tid tillsammans med sina

barn. Det får till följd att man kanske prioriterar att arbeta mer i stället, och får ännu mindre tid för barnen. Det är tid som vi kristdemokrater tycker att våra barn ska få, och inte leksaker, som någon rapport gav vid handen här i början av hösten.

Vår finansminister har alltså gjort ett påtagligt fel när han för fram en generell höjning av taxeringsvärdena. Han t.o.m. erkänner det när han innan lagen har trätt i kraft sänker procentsatsen från 1,2 till 1,0 %. Dessutom inför han en begränsningsregel. Jag kan inte kritisera detta på annat sätt än att bara konstatera att regeringen på det här viset erkänner att det måste vara fel med en fastighetsbeskattning av det här generella slaget.

Dessutom har vi en förmögenhetsskatt som slår oerhört snett nu på grund av den höjda fastighetsskatten. Det är förvånande att man även på detta område så sent har vaknat upp men samtidigt inte kan göra oss skattebetalare till viljes genom att låta förmögenhetsskatten inträda redan nästa år. Man döljer i stället beskattningen genom ett års senareläggning.

Det måste bli slut på den galna bo-skatten! Vi måste få uppleva ett förtroende från skattedelen i vårt samhälle, där vi människor har förtroendet att kunna göra investeringar och besparingar utan att vi sedermera drabbas på ett felaktigt sätt. Kristdemokraterna anser att den statliga fastighetsskatten på sikt måste tas bort. Vi måste också plana ut och ta bort den förmögenhetsbeskattning som föregående talare, Carl Fredrik Graf, nämnde. Där, liksom på flera områden, har vi gemensam uppfattning med Moderaterna. Vi önskar att förmögenhetsskatten ska försvinna på sikt.

Dessutom tycker vi kristdemokrater att det vore rättfärdigt med en frysning av taxeringsvärdena på 2000 års nivå för våra beskattade fastigheter.

Jag vill även kort men allvarligt lyfta fram någonting som inträffar och slår väldigt hårt vid arvsskiftetillfällen. På grund av den höjda beskattningen av våra fastigheter slår ett arvsskifte oerhört negativt för dem som är drabbade, dvs. förmånstagarna. Många människor som ärver en fastighet kanske inte har några kontanter. Det får till följd att man måste avstå från ett arvmottagande eller att man helt enkelt måste ta lån för att kunna behålla det hus som kanske har funnits i familjen.

Det är märkligt att vi inte kan tänka nytt på de här områdena. Vi har accepterat en upphöjning av fribelopp på förmögenhetsskatten, men just när det gäller arvsbeskattningen så ska den envist ligga kvar på samma beloppsnivå som den har varit på tidigare. På detta område måste vi tillsammans i riksdagen få en förändring – det kommer vi kristdemokrater att arbeta för.

Herr talman! Jag skulle vilja ta några exempel från människor som jag mötte under min cykeltur.

Låt mig nämna Jan-Erik och Mildred som nere i Skåne köper en fastighet för 300 000 kr. De har ett taxeringsvärde på fastigheten på 500 000! Jag frågar mig var regeringen hittar ett argument för att man ska behålla ett taxeringsvärde på 75 % av köpeskillingen när det realt sett för den här familjen är 166 %.

Ett annat exempel kommer från Båstad. Där kom det en man som trotsat både regn och blåst och åkt in till Båstad från Torekov. Han sade:

Nu säljer jag mitt hus på grund av att jag inte klarar av fastighetsbeskattningen här nere i Torekov.

Jag har ett annat exempel från Motala och Vadstena. Där fick jag samma hälsning. En man sade: Jag klarar inte av arvsbeskattningen. Min hustru dog för ett tag sedan, och jag måste sälja vår gemensamma fastighet på grund av att fastighetsbeskattningen och förmögenhetsbeskattningen är alltför tung och hög för mitt vidkommande.

Dessa upplevelser bara förstärktes när jag närmade mig Södertälje och Stockholm, där folk med emfas uttryckte sin fasa över det höga skatteläge som vi har på våra fastigheter.

Jag vädjar om att vi ska få en förändring till stånd på de här områdena. Det skulle vara intressant att höra vad regeringen har för avsikt att göra konkret för att fortsätta en sänkning av fastighetsbeskattningen så snart det bara är möjligt.

Jag vill fråga regeringsmajoriteten om man har för avsikt att rättfärdiga eller behålla fastighetsbeskattningen eller om man har för avsikt att sänka den.

Jag vill fråga om det anses vara en rimlig nivå på beskattningen eller om man kan tänka sig en förändring. Drabbar beskattningen rätt målgrupp eller inte? Det skulle vara intressant att få svar på det.

Anf. 22 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Detta var i sanning en fascinerande cykelreseberättelse.

Herr talman! De sociala och regionala klyftorna har under senare år ökat kraftfullt. Undersökning efter undersökning, rapport efter rapport och redovisning efter redovisning visar entydigt detta.

Ensamstående med eller utan barn, barnfamiljer, pensionärer med låga pensioner och anställda med låga inkomster är exempel på grupper vars redan tidigare smala marginaler blivit än smalare medan grupper som redan tidigare har haft hyggliga marginaler dragit ifrån ytterligare. De sociala klyftorna har vidgats.

Vi får också kontinuerliga belägg för att även de regionala klyftorna har ökat när vi studerar befolkningsstatistiken. Den säger oss att de flesta kommuner har en negativ befolkningsutveckling med åtföljande bekymmer för att upprätthålla såväl kommersiell som offentlig service. Svårigheterna späs på genom att infrastrukturen i form av vägar, järnvägar och telekommunikation försämrats därför att de har tilldelats otillräckliga resurser.

Regeringspartiet och samarbetspartierna bär gemensamt ansvaret för den negativa utvecklingen.

Centerpartiet anser att skattesystemet är *ett* viktigt instrument för att motverka den sociala och regionala klyvningen. När vi har utformat vårt inkomstskatteförslag har vi haft två grundprinciper. Den ena är att systemet ska stimulera till att gå från bidragsberoende till arbetsinkomst, dvs. att det ska löna sig att arbeta. Den andra är att skattesänkningarna ska ha sin tyngdpunkt riktad till låga och normala inkomster, dvs. vi sänker skatten mest för dem som bäst behöver det och inte för dem som skriker högst.

Vårt inkomstskatteförslag angriper det faktum som består i att marginaleffekterna, dvs. den sammanlagda effekten av höjda skatter och sänkta bidrag vid en inkomstökning, är störst just i låga och normala inkomstlä-

gen. Denna marginaleffekt innebär ofta att av en inkomstökning med låt oss säga 100 kr återstår endast 20–30 kr efter den ökade skatten och det minskade bidraget.

Herr talman! Jag tänker inte här och nu redovisa den tekniska konstruktionen i vårt inkomstskatteförslag. Det har gjorts tidigare, och det kommer att göras i andra sammanhang. Däremot tänker jag redovisa huvuddragen i den fördelningsanalys, individuellt och regionalt, som vi låtit riksdagens utredningstjänst utföra.

Av analysen framgår att vårt skatteförslag ger sänkta skatter för förvärvsarbetande i inkomstlägena 50 000–250 000 kr i årsinkomst som ger 6 000–8 000 kr mer än regeringens skattesänkningar. I intervallet 250 000–300 000 i årsinkomst är skillnaden knappt 4 000 kr mellan vårt och regeringens förslag. I inkomstlägen över 300 000 kr per år är skillnaden sjunkande, men alltså positiv till vår fördel, från 1 600 kr till 1 200 kr i minskad skatt.

Av denna kortfattade redovisning framgår tydligt att vi har funnit en modell som väl lever upp till sitt syfte, nämligen att sänka skatten för dem som bäst behöver det och inte för dem som skriker högst.

Utredningstjänsten har också analyserat de regionala effekterna av vårt inkomstskatteförslag. Vi kunde redan före den här analysen på teoretiska grunder sluta oss till att effekterna skulle ha en hygglig regional fördelningseffekt. Det beror helt enkelt på att medelinkomsterna i regionalt utsatta områden är lägre än genomsnittet i riket. Det beror dessutom på att kommunernas skatteintäkter ökar med vårt förslag. Den kommunala skattebasen ökar, och den ökar mest just i de kommuner som ligger i regionalt utsatta områden.

Utredningstjänstens analys ger oss rätt i vår bedömning, t.o.m. starkare än vi trodde och förutsatte. Det visar sig att det samlade regionala utfallet av effekterna på kommunsektorn och hushållssektorn, om vi slår ut det per individ, innebär att regionalt utsatta områden i t.ex. Blekinge, Bergslagen, Mellansveriges och norra Sveriges inland får 600–1 000 kr större effekt än genomsnittet i riket.

Det innebär alltså att alla individer får lägre inkomstskatt med vårt förslag, men att sänkningarna blir avsevärt större i låga och normala inkomstlägen och att det därigenom också blir genomsnittligt större sänkningar i regionalt utsatta områden.

Vårt inkomstskatteförslag är således ett glimrande exempel på hur man med medvetna förändringar i våra stora generella system verksamt och effektivt kan bidra till att minska de stora sociala och regionala klyftor som uppstått under senare år.

Ett annat sätt att rida spärr mot sociala och regionala klyftor är att slå vakt om grundprinciperna i det kommunala skatteutjämnningssystemet. Det gör vi också, men det får vi utveckla mer en annan gång.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att vi ännu inte hunnit låta utredningstjänsten analysera effekten av vårt inkomstskatteförslag i förhållande till Moderaternas. Vi kommer att göra det.

Under våren gjorde vi emellertid egna beräkningar och jämförelser av då liggande inkomstskatteförslag från regeringen, från oss och från Moderaterna. Beräkningarna utvisade stora likheter i utfall mellan regeringens och Moderaternas förslag i inkomstlägen upp till 20 000 kr per må-

nad med avseende på fördelningsprofil. Men vårt förslag uppvisade en klart bättre fördelningsprofil i förhållande till dessa båda.

Vi menar allvar med att minska de sociala och regionala klyftorna. Det gör man inte genom riktade sänkningar till fackförbundsintrességrupper eller genom att slopa statsskatten för höginkomsttagare. Det gör man just genom skattesänkningar till dem som bäst behöver det, inte till dem som skriker högst.

Anf. 23 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Rolf Kenneryd talar om ett glimrande skatteförslag. Han tänker låta utredningstjänsten räkna också på det moderata förslaget. Då vill jag göra ett medskick. Låt utredningstjänsten också räkna på vad det extra grundavdraget för barn på 15 000 kr innebär! Det är nämligen där vi har lagt vår prioritering. Det är hos barnfamiljerna som det största behovet av skattesänkningar finns. Ett sådant extra grundavdrag ger oerhört verkningfulla effekter för barnfamiljerna. Jag rekommenderar Rolf Kenneryd att också göra den jämförelsen. Den kommer att bli mycket intressant.

Anf. 24 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Vi kommer självfallet att innefatta alla de ingredienser som ingår i respektive partis inkomstskatteförslag.

Under Carl Fredrik Grafs anförande noterade jag att han gjorde vissa ansatser att försöka tala som en centerpartist. Jag åsyftar då bl.a. talet om att komma bort från bidragsberoendet. Jag hoppas att det har framgått av mitt inlägg att han inte lyckades riktigt väl i sin ambition att låta som en centerpartist. Jag skulle vilja passa på tillfället att fråga varför inte Carl Fredrik Graf berörde ert, i alla fall tidigare, förslag om slopad statsskatt och förklarade hur det går ihop med ambitionen att komma ifrån bidragsberoendet.

Anf. 25 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! I går hade Bo Lundgren anledning att hälsa Lena Ek välkommen i den moderata familjen, och i vems familj Rolf Kenneryd kan eller vill ingå får väl lyssnarna avgöra. Men Rolf Kenneryd är alltid välkommen i den moderata familjen genom att tala om minskat bidragsberoende.

När det sedan gäller den statliga inkomstskatten har vi lagt förslag om att slopa värnskatten redan nästa år. Det är ett mycket viktigt förslag för de människor som funderar på att skaffa sig en längre utbildning eller som har en erfarenhet ute i arbetslivet som man kanske räknar med också ska ge effekt i form av hög lön. Om man håller på att skaffa sig en utbildning drar man på sig studielån för att kunna finansiera sina studier. Då är det också rimligt att man får möjlighet att betala tillbaka dem senare. Inte minst i det avseendet är en reduktion av den statliga inkomstskatten ett mycket viktigt inslag för att minska bidragsberoendet för de människor som har ambitioner att skaffa sig en längre utbildning.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 26 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Det nu gjorda tillägget ger mig anledning att förvänta mig att den här analysen som vi ska låta genomföra kommer att utvisa att de fördelningspolitiska effekterna mellan våra respektive partiers inkomstskatteförslag är ganska annorlunda.

Det finns emellertid en sak som vi förefaller vara överens om, och det gläder mig. Det är att vi båda företräder uppfattningen att vi måste sänka skatten för människor med låga och normala inkomster. Jag förutsätter att det är den första åtgärden för en kommande regering efter valet. Det brukar vara vanligt att man i första hand genomför det man är överens om och inte det man inte är överens om.

Anf. 27 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! För någon vecka sedan träffade jag en vän som jag ställde en fråga till. Jag sade: Vad tycker du att jag ska tala om i den allmänpolitiska debatten?

Det gick några dagar. Så fick jag ett e-brev med ett citat från en för Riksdagsbiblioteket och mig okänd författare, Carl Lambek. Citatet lyder så här: "Livet är en gåva, ett pund, som ska förvaltas. Vi är ansvariga för dess användande. Vårt liv får inte förvissna som ett träd i öknen. Själens planta måste vårdas, så att den kan blomma medan tid är och i rätt tid sätta frukt".

Det låter nästan bibliskt.

Sedan fortsätter min vän i e-brevet till mig: "Vi föds ju nakna och försvinner härifrån nakna, men däremellan är det viktigt att vi gemensamt bidrar med medel så att alla kan ges möjlighet att växa och utvecklas. Var och en efter sina egna egenskaper och förutsättningar. Detta är viktigt för hur det än går på livets resa, dyker det ibland upp hinder. Då är det viktigt att alla kan ta emot den hjälp och trygghet man behöver utan att känna förnedringens vindar vira kring hörnet. Man ska med stolthet veta att det finns trygghet därför att vi alla är en del i det hela".

Jag gör min väns ord till mina. Bättre kan det knappast sägas – det som jag alltid brukar tala om när vi i denna kammare diskuterar skatter: Vi ska var och en bidra efter förmåga och få efter behov.

Ingen kunde bättre än Tage Erlander beskriva varför det var så viktigt med det han kallade "det starka samhället". Från tid till annan hamnar vi i situationer som vi inte klarar själva, inte ens tillsammans med våra närmaste. Därför säger jag till mig själv varje dag: Ekonomisk politik och skatter är inget självändamål. Det är bara ett medel för att vi ska kunna åstadkomma det vi vill göra tillsammans.

Därför är alla löften, alla förslag och alla ambitioner som inte är finansierade som en skrift i vatten. Först ska pengar in, och sedan kan vi diskutera hur de ska betalas ut och till vad och vem, för att citera den store rikshushållaren Gunnar Sträng.

Detta är så grundläggande att det inte borde behöva sägas, men spåren förskräcker. Det är därför jag ständigt slår fast detta. Välfärden måste, om den ska bestå och om man ska kunna lita på den, finansieras, och finansieras säkert och fullt ut.

Det är bl.a. därför jag är så rädd för det som för många är räddningen när de ska få ihop plus och minus i sina budgetförslag. Eller som stats-

ministern sade i går under partiledardebatten, och nu tar jag det ur minnet: Vällustingens uttåg ur politiken heter dynamiska effekter.

Herr talman! När jag var tolv tretton år och hälsade på mina kusiner, vars far var lantarbetare på en herrgård utanför Vänersborg, såg jag min farbror ta av sig mössan och buga – bokstavligen buga, inte bocka – för patrons stora svarta bil. Då var klassklyftorna lätta att se.

När jag som tioåring började i realskolan och klassföreståndaren skulle samla in terminsavgiften som var 75 kr sade hon när hon kom till mitt namn – inte för att hon var elak utan för att det var så på den tiden: Eftersom dina föräldrar är så fattiga är du befriad från terminsavgift. Då var klassklyftorna lätta att se.

Som ung pojk – kanske tio elva år – fick jag de mörka höst- och vinterkvällarna cykla för att möta min mamma när hon kom från sitt kvällsjobb som underbetald och kuschad städerska på kanslihuset på regementet. Då var klassklyftorna lätta att se.

Men, herr talman, klassklyftorna finns där fortfarande. De är kanske inte så lätta att se. De är inte så uppenbara som när jag var barn. Men de finns där. De skär kanske på ett annat sätt, men de finns där.

Det är därför vi två år i följd har höjt barnbidraget till alla landets barn med 100 kr per månad. Det kostar ungefär 2 ½ miljarder. Då ligger också höjningen av flerbarnstillägget i den summan – 2 500 miljoner. Det är mycket pengar. De ska tas in, innan de kan betalas ut. Vi höjer barnbidragen för att minska skillnaden mellan de familjer som har barn och de som inte har barn.

Det är därför vi nu sänker skatten för landets alla pensionärer som betalar skatt.

Det är därför vi gör innovationen med ”negativ skatt” för de pensionärer som inte betalar skatt. Men detta kostar pengar, närmare 2 miljarder. De pengarna ska in, innan de kan betalas ut.

Det är därför vi fortsätter att kompensera för en del av egenavgifterna.

De pengarna ska också in, innan de betalas ut.

Det är därför vi inför skattereduktion för del av fackföreningsavgift. Det kostar 3 ½ miljarder. De pengarna ska också in, innan de kan betalas ut.

Det är bl.a. därför vi inför maxtaxa på dagis. Det kostar nästa år nästan 4 ½ miljarder. De pengarna ska också in, innan de kan betalas ut.

Ja, herr talman, så skulle jag kunna fortsätta, men jag nöjer mig med detta.

Mitt första budskap är: Klyftorna finns där även om de ibland är svårare att se än när jag var barn.

Mitt andra budskap är: Sverige blir bättre för alla om klyftorna minskar, inte ökar.

Sverige blir bättre när rättvisan ökar. Sverige blir bättre när jämställdheten ökar. Sverige blir bättre när tryggheten ökar.

Trygghet är att veta att vi kan betala för våra gemensamma utgifter.

Trygghet är att veta att alla är med i skyddsnätet.

Trygghet är att veta att Sverige växer och utvecklas.

Trygghet är att barn och gamla kan veta att vi ställer upp för varandra.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Herr talman! Det är för att kunna göra det jag har talat om och mycket, mycket mer som vi socialdemokrater försvarar och kommer att försvara ett relativt högt skatteuttag.

För att än en gång citera Sveriges längste – i dubbel mening – statsminister, Tage Erlander: Vi vill att vårt Sverige ska vara riktigt, rättvist och rättfärdigt.

Anf. 28 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Även om vi föds nakna, som Arne Kjörnsberg inledde med att säga, bär vi alla kläder senare i livet. Det innebär många växande tvätthögar.

Framför allt många kvinnor brottas med tiden, med att kunna räcka till. Vi vill vara duktiga på arbetet, ge barn och familj tid, sköta hemmet och inte minst ha tid över för oss själva och kanske rentav också för vänner.

Vi vet att framför allt kvinnor är dubbelarbetande i jobb och hem. Följden av otillräcklighet är ofta stress, sjukskrivning och kanske rentav utbrändhet.

Jag vill ställa frågan till Arne Kjörnsberg: Varför vill inte Arne Kjörnsberg underlätta för klassen kvinnor genom att subventionera s.k. hemnära tjänster?

Anf. 29 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det vill jag inte därför att jag vet att då uppstår en ny klassklyfta. Om vi inte ska subventionera in absurdom kommer många av de väljare som jag företräder inte att kunna utnyttja det, utan det blir de som har det relativt bra ekonomiskt.

Jag tycker självfallet inte att det är något fel med att städa, dammsuga och putsa fönster. Men någon annan ska inte betala för att jag ska kunna leja någon för de tjänsterna.

Anf. 30 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Jag skulle kunna ha full förståelse för den inställning som Arne Kjörnsberg här redovisar. Men vi vet ju att i dag är det de som har lite pengar i plånboken som kan köpa sig den möjligheten, och då på en svart marknad.

Vad jag menar med det förslag vi moderater har tillsammans med andra borgerliga partier är en subvention på s.k. typiskt kvinnogöra – precis det som man i dag har för s.k. karlgöra – för att underlätta för fler kvinnor. Vi vet också att det har funnits ett projekt i Kungsbacka som har visat att framför allt familjer med små barn upp till sju år, oavsett inkomst, är de som främst skulle behöva det här.

Varför vill inte Socialdemokraterna ge den s.k. pigdebatten dess rätta innebörd: en chans för klassen kvinnor i allmänhet att klara av att dela upp sin tid.

Anf. 31 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det är ett klassiskt moderat sätt att uttrycka sig: klassen kvinnor.

Det är stor skillnad på kvinnor och kvinnor, Catharina Elmsäter-Svärd. Det är skillnad mellan kvinnor hemma i Borås, lågbetalda vårdbiträden, undersköterskor och de sömmerskor som kanske finns kvar, och de kvinnor som jag förstår att Catharina Elmsäter-Svärd talar om.

Min deklaration från min första replik kvarstår.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 32 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Arne Kjörnsberg med anledning av påståendet att vi ska skatta efter förmåga. Det låter ju väldigt bra. Men vad säger Arne Kjörnsberg och önskar att jag ska förmedla till mannen i Motala, Torekov m.fl. platser, inte minst här i Stockholm, som tvingas sälja sin bostad just därför att skatterna har blivit för höga? Bostendet är alldeles för högt beskattat.

Vad är förmågan för dem att betala skatt? Vad svarar Arne Kjörnsberg på detta?

Anf. 33 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Känner möjligen Kenneth Lantz till att vi i två omgångar har sänkt procentuttaget? Känner Kenneth Lantz möjligen till den s.k. begränsningsregeln? Känner Kenneth Lantz möjligen till att vi har höjt de s.k. fribeloppen i förmögenhetsskatten?

Och så den avgörande frågan: Talade Kenneth Lantz om det för mannen i Motala?

Anf. 34 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Under cykelturen fick jag beskedet att nu sänks det från 1,2 till 1,0, och frågan: Tänker du avbryta din cykeldemonstration nu? Efter noggrant övervägande och med hjälp av handläggaren på kristdemokratiska kansliet blev svaret absolut nej. Den avbryts inte, för den ska fortsätta. Det går åt ungefär 300 mil för att ta bort fastighetsskatten. Det är det vi vill fortsätta med.

Visst har vi talat om att regeringen gör något i frågan, men man gör inte tillräckligt. Regeringen har också bevisat att man inte själv är helt nöjd med detta.

Vad ska mannen göra med sin arvsbeskattade bostad i Motala, när han inte ens klarar av att betala arvsbörskatten? Ska han tvingas ta lån? Ska han avstå från att ta emot sin fastighet? Vad är svaret?

Anf. 35 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Vad är det för principiell skillnad mellan inställningen till fastighetsskatt i dag, 2001, och på den tiden då Kenneth Lantz partivänner satt i regeringsställning?

Vi kan diskutera nivåer. Vi har sänkt dem. Ni höjer dem. Vi kan diskutera principer för hur beräkningen ska göras. Men vad är den principiella skillnaden för att man inte ska ha fastighetsskatt 2001, men definitivt skulle ha det när Kenneth Lantz partivänner satt i regeringsställning?

Jag har tidigare citerat ur vårpropositionen 1992. Då satt definitivt Kenneth Lantz partivänner i regeringsställning.

Anf. 36 CATHARINA HAGEN (m) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Arne Kjörnsberg om det inte var en felsägning när Arne Kjörnsberg sade att välfärden finansieras av skatter.

Finansieras inte välfärden i själva verket av alla de företagare som anställer människor och utvecklar företag och får i gång en produktion? Finansieras inte välfärden av alla de anställda som arbetar i stället för att vara arbetslösa?

Är det inte därifrån vi får vår välfärd? Inte är det väl av skattepengarna?

Anf. 37 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag ska noga läsa protokollet. Har jag sagt som Catharina Hagen påstår, gled jag för mycket. Vad jag menade var att om vi ska kunna ha gemensamma åtaganden, som barnbidrag, sjukvård, skola, vägar, polis och försvar, behöver vi ta in skatter.

Vi socialdemokrater tycker att vi då får ta in de skatter som behövs för att betala det som vi gemensamt – ofta i stor enighet faktiskt – har fattat beslut om. Det är det som är min poäng. Man kan inte lita till dynamiska effekter. De blir bara en skrift i vatten.

Anf. 38 CATHARINA HAGEN (m) replik:

Herr talman! Jag måste ändå ställa en fråga till Arne Kjörnsberg. Även om det skulle vara så att jag missuppfattade det första uttalandet, tyder det ändå på att Arne Kjörnsberg tror på att ett högt skattetryck är förutsättningen för en bra välfärd.

Då måste jag fråga Arne Kjörnsberg: Hur kan det komma sig att klyftorna i samhället har ökat så mycket trots att vi har så höga skatter? Är det inte snarare tvärtom så att det är på grund av det höga skattetrycket som klyftorna fortsätter att öka?

Man kan också se det på ett annat sätt: Är det inte just på grund av det höga skattetrycket som vi i Sverige har halkat ned i välfärdsligan, långt långt under exempelvis Danmark, de senaste åren? Är det inte i själva verket skattetrycket som är boven i dramat, Arne Kjörnsberg?

Anf. 39 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Där hade Catharina Hagen lite otur. Det råkar nämligen vara så att Danmark har, nästan på tiondelen, samma skatteuttag – eller skattetryck, som Catharina Hagen föredrar att kalla det – som Sverige.

Det beviset håller alltså inte.

Vi socialdemokrater ska inte ta åt oss äran för det, men sedan vi kom tillbaka i regeringsställning har skattetrycket minskat med ett stort antal procentenheter därför att vi har lyckats ändra på utgiftstrycket och därför att fler människor har fått jobb.

Uttaget av skatter har inget egenvärde. Det försöker jag säga varje gång jag står i denna talarstol. Det är till för att betala de utgifter som vi ofta i stor enighet fattar beslut om.

Sedan tycker jag att det ska bidra till utjämning, och så ska det, som Carl Fredrik Graf faktiskt tyckte, kunna vara styrande i miljöpolitiken. Dessutom, herr talman, tycker jag att det är bra om vi kan använda det som ett konjunkturpolitiskt medel. Det är precis det vi gör nu.

Anf. 40 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Det är lätt att instämma i den devis som Arne Kjörnsberg anslöt sig till, nämligen: bidra efter förmåga, få efter behov. Vi hyllar också den devisen. Men vi skiljer oss uppenbarligen i ambitionen att leva upp till devisen.

Tycker Arne Kjörnsberg att det är rimligt att en deltidsarbetande välfärdsproducent i t.ex. sjukvård eller äldreomsorg som vill gå upp i tjänstgöring får en ersättning som innebär att hon eller han får behålla 20–30 % av löneökningen efter ökad skatt och minskat bidrag?

Anf. 41 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Svaret är nej.

Anf. 42 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Då skulle jag vilja rekommendera Arne Kjörnsberg att ytterligt nogsamst studera det inkomstskatteförslag som jag avstod från att tekniskt beskriva i mitt anförande. Det är ett enkelt robust tillväxtbefrämjande system, eller om vi så vill, välfärdsskapande system med den definition som Arne Kjörnsberg och Catharina Hagen alldeles nyligen föreföll tämligen överens om.

Anf. 43 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! När Erik Åsbrink var finansminister hade vi i vårt parti, precis som nu, en skattepolitisk grupp. På den tiden var Erik Åsbrink ordförande, nu är det Bosse Ringholm. Jag ingår som den andre representanten från vårt parti. Vi har också representanter från våra sidoorganisationer med i den här skattepolitiska gruppen.

Vi kände och visste det i det närmaste reflexmässigt, men när vi började räkna på det upptäckte vi i kalla siffror precis det som Rolf Kenneryd talar om. Det var därför vi började med att kompensera för egenavgifterna. Det var därför vi fattade beslut om att införa maxtaxa. Det är nämligen för de allra flesta barnfamiljer barnomsorgsavgiften som gör att man får för höga marginaleffekter.

Jag är glad för att numera inte bara Rolf Kenneryd och jag utan många fler talar om marginaleffekter. Man talar inte längre om marginalskatter.

Anf. 44 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Om jag har antecknat rätt sade Arne Kjörnsberg under en del av sitt anförande: Trygghet är att veta att man klarar av de gemensamma utgifterna. Det speglar väldigt väl skillnaden i våra sätt att se på individer och medborgare. Ur mitt perspektiv skulle jag hellre vilja uttrycka det så att trygghet för en människa eller en familj är att veta att man kan påverka sin egen vardag och att man själv råder också över oförutsedda situationer i betydligt större utsträckning än vad fallet är i dag.

Däremot kan naturligtvis människor hamna i situationer av allvarlig typ genom sjukdom, olyckor och annat. I sådana sammanhang måste det offentliga självfallet stå starkt, men det ska inte generellt och helt och hållet ta över trygghetskänslan.

Jag är glad över att Arne Kjörnsberg talar mycket om klyftorna, men utifrån mitt perspektiv handlar det om att ge enskilda människor redskap och möjligheter att ta sig ut ur en situation som kanske kan leda till vidgade klyftor. Det är därför som vi har prioriterat skattesänkningar för låg- och medelinkomsttagare i så stor utsträckning som vi har gjort i det här förslaget. Är Arne Kjörnsberg beredd att ställa sig bakom detta synsätt?

Anf. 45 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Just innan jag sade det som Carl Fredrik Graf återgav – trygghet är att veta att vi kan betala för våra gemensamma utgifter – sade jag: Sverige blir bättre när rättvisan ökar. Sverige blir bättre när jämställdheten ökar. Sverige blir bättre när tryggheten ökar.

Tryggheten innefattar för mig två sfärer: dels den personliga sfären tillsammans med mina närmaste, dels den gemensamma sfären. Som min vän som jag citerade i inledningsanförandet sade: När hinder dyker upp på livets resa, då ska man veta att utan att förnedringens vindar blåser runt hörnet finns det gemensamma där för att ställa upp för oss alla.

Jag tror egentligen inte att Carl Fredrik Graf och jag skiljer oss särskilt mycket åt i den ambitionen. Men tyvärr tror jag att vi har olika åsikter om hur man ska genomföra det och om ifall det är möjligt att genomföra.

Anf. 46 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Ambitionerna må vara desamma, och det kan vara gott nog, men för mig handlar rättvisa om att alla människor ska ha möjligheter att i olika skeden av livet påverka sin egen vardag utan att vara beroende av politiska beslut. Det är både en rättvise- och en trygghetsfråga. Det är också av det skälet som vi har lagt fram våra förslag i skattepolitiken. Vi tror att de förbättrar utanförstående människors möjligheter att komma in på arbetsmarknaden och deras förutsättningar att förverkliga sina drömmar, kanske att starta ett eget företag. De ökar också människors möjligheter att få den utbildning som de har tänkt sig, eftersom de gör att det helt enkelt blir möjligt att genomföra det. Kalkylen går ihop. Den tull på utbildning som de höga skatterna innebär kommer att försvinna.

Anf. 47 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag ska bara gå in på ett av de frågekomplex som Carl Fredrik Graf tar upp, nämligen möjligheterna till utbildning. Carl Fredrik Graf! Vi tillsammans i vårt land och i denna riksdag fattar beslut om mångmiljardbelopp till utbildning i ett mycket brett perspektiv. Jag tycker för min del att maxtaxa är ett sådant inslag i det som vår förre partiledare Ingvar Carlsson brukar kalla det livslånga lärandet. Utbildningen är kostnadsfri. Man kan få studielån, och vi ökar bidragsdelen. Men, Carl Fredrik Graf, för att man ska klara detta för i alla fall de allra flesta – det finns naturligtvis undantag – behövs det gemensamma. För det gemensamma bästa ska vi se till att vi har de medel som behövs för att betala dessa våra gemensamma utgifter.

Herr talman! Som jag tidigare sade i min replik till Arne Kjörnsberg skapas vårt välstånd inte av skatter utan av människor. Det innebär att det är människorna själva som genom sitt arbete, sin strävan och sina insatser för utveckling ger oss resurser till forskning och utbildning, till vård och omsorg, till poliser och försvar och till privat konsumtion. Det är alltså inte skatterna som ger välfärden, vilket man ibland skulle kunna tro när man lyssnar till regeringspartierna.

Över huvud taget tycks regeringen blockerad när det gäller möjligheterna att genomföra skattesänkningar som ökar tillväxten. Det är synd, för Sverige har genom sitt duktiga folk en potential som är mycket större än den som regeringen lyckas locka fram. Vi missar massor av möjligheter, och vi skulle kunna locka fram resurser bl.a. genom ett bättre skattesystem. Naturligtvis är skatterna inte allt. Vi behöver bra bostäder, bra infrastruktur osv., men jag väljer här på grund av den korta tid som jag har till förfogande att bara tala om skatterna.

Sanningen är ju den att vår långsiktigt otillräckliga tillväxt, som jag tidigare sade, har fört oss nedåt på standardstegen, från 4:e till 15:e plats när det gäller BNP per capita. Vi talade tidigare om Danmark, som visserligen har ett högt skattetryck men som har en annan skattestruktur och dessutom helt andra system på arbetsmarknaden. Det är självklart inte enbart skatterna som har betydelse för ett lands förmåga att växa.

Jag vill också tillägga att vi ju under lång tid har haft en sjunkande kronkurs, vilket egentligen fungerar som ett dopningsmedel för tillväxt. Det är ytterligt alarmerande att vi trots devalveringen av kronan inte har lyckats få högre tillväxt. Många försöker förklara den låga kronkursen med att svenskar har köpt utländska aktier, men det argumentet håller inte, för utlänningar har köpt svenska aktier och gjort investeringar i Sverige i mycket större utsträckning. Detta motverkar utströmningen av kapital så att nettot av dessa transaktioner snarare har stärkt kronan.

Men vi kommer nu i ett läge som börjar bli alltmer alarmerande, för vi har i dagarna sett hur pengarna rinner ut ur landet till följd av att bytesbalansen och investeringar över gränserna har försvagats kraftigt. Hitintills har svenska aktörer köpt utländska aktier för 182 miljarder svenska kronor. Till detta kommer att utländska aktörer har nettosålt för 23 miljarder. Detta pressar ytterligare ned kronan.

Allt detta visar att det öppna samhället och den starka internationaliseringen gör att vi måste se oss omkring och beakta vad andra länder gör bl.a. på skatteområdet. Eftersom våra allra mest rörliga skattebaser i dag är sparande, företagande och utbildad arbetskraft, är det extra viktigt att se på hur andra länder beskattar dessa områden. Man kan till att börja med konstatera att skatten på sparande, dvs. förmögenhetsskatten, är avskaffad i de flesta andra länder än Sverige. Vi har kvar förmögenhetsskatt för vissa typer av sparande och för vissa typer av människor, och det är väldigt skadligt.

Också andra ägarskatter, som t.ex. skatt på reavinster, är extremt höga i Sverige. Inom OECD och inom EU ligger reavinstskatten genomsnittligt under 10 % medan vi tar ut 30 % på alla reavinster.

Följderna av den här situationen har blivit att resursstarka människor och företag kan föra ut förmögenheter till utlandet och få dem att där föröka sig obeskattat. Andra svenskar, som inte har dessa möjligheter,

får sina kapitalinkomster högt beskattade i Sverige. Denna skattepolitik bidrar till kapitalflykt och en svagare krona.

Orättvisan är särskilt tydlig när det gäller ägandet av företag. Stora företag har lätt att agera via stiftelser eller från utlandet, men en liten företagare betalar dubbelt så hög skatt i Sverige som i snitt inom EU. Då är det inte konstigt att antalet företagare har minskat sedan 1994. I dagarna såg vi rapporter i tidningarna om att nyföretagandet rasar för närvarande. Det är alltså inte konstigt att företagsägandet är ovanligt koncentrerat på få händer i Sverige, och en sådan utveckling bromsar tillväxten.

Vårt skattesystem stimulerar alltså till utländska uppköp av svenska företag, och det innebär att alltmer av vinsterna i det svenska näringslivet kommer att gå till utlandet. Utländska ägare tar hem sina vinster, och samtidigt avstår alltför svenskar från att bli företagare, eller också äger de sina företag från utlandet.

Fru talman! Den stora faran med kapitalflykten ligger i det faktum att Sverige går miste om kapital som skulle ha kunnat investeras här i olika verksamheter. Dessa verksamheter skulle i sin tur kunna generera jobb, bolagsvinster och konsumtion som i sin tur beskattas i Sverige, och det skulle dessutom bidra till en högre tillväxt. Jag menar att det dessutom inte är förlusten av själva skattepengarna som är den största faran, utan det är den fysiskt osynliga flykten av kunskap och företagande. Kapitalägare flyttar av skatteskal ut själva rent fysiskt också, och då går vi miste om deras kunskaper, deras nätverk och deras driftighet. Den potentiella tillväxten och välfärden blir på så sätt mycket mindre, och det är det som är den stora anledningen till bekymmer i Sverige i dag.

Därför, fru talman, behövs det ett skattesystem som uppmuntrar till utbildning, som uppmuntrar till företagande och som uppmuntrar människor till att utveckla sina företag. Småföretag måste kunna konkurrera på lika villkor som storföretagen och utländska ägare. Det skulle bidra till att hejda kapitalflykten. Kronan skulle kunna ha en chans att repa sig, och Sverige skulle ha en chans att bli ett rikare land.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja uppmana de partier som stöder regeringen: Är det inte dags nu för en ny affärsidé, nämligen att i stället för att maximera skatteintäkterna försöka maximera tillväxten?

Anf. 49 ULLA WESTER (s):

Fru talman! Det finns ett talesätt som säger att det enda oundvikliga i livet är skatter och döden. Första gången jag hörde det uttrycket var under en utskottsresa till Polen, men säkert används det lite varstans i världen, för budskapet är ju universellt. Överallt, i alla länder, betalar dess medborgare skatt, och alla lever vi under samma betingelse, nämligen den att våra liv är ändliga.

I skattedebatten är det lätt att fastna i teknikaliteter och glömma att diskutera varför och till vad vi har skatter, och framför allt vad resultatet blir för olika grupper i vårt samhälle om vi skulle välja att överge skattefinansieringen av välfärden till förmån för en avgiftsbaserad välfärd.

Just när det gäller synen på skatter märks det sannerligen att det finns stora ideologiska skillnader mellan höger- och vänsterblocket. Men det finns också en icke obetydlig skillnad mellan partierna inom samma sfär. Bland de borgerliga vill ju t.ex. alltid moderaterna gå längst när det gäller skattesänkningar.

Det är inte bara mellan olika partier som synen på skatter skiljer sig. Det finns också en klart könsdelad opinion. Bland kvinnorna som grupp är stödet för den socialdemokratiska skattepolitiken stort, större än hos männen. Det beror på att särskilt kvinnor värderar och prioriterar den generella välfärden, alltså det som skattepengarna ger tillbaka: skola, sjukvård, barnomsorg och inte minst äldreomsorg. Det är detta som är det väsentliga för många kvinnor – inte diskussionerna kring procentsatser i skattesystemet. Det är ett uttryck för en helhetssyn på ekonomi, på inkomster och utgifter, både egna och statens. Dessutom visar det en medvetenhet om att det går bättre om vi hjälps åt.

Många anser att Sverige har världens bästa föräldraförsäkring. Kvinnor begriper att den inte är gratis, utan att den måste finansieras på något sätt. Det är oftast så det låter i debatten: Välfärden ska stå oförändrad eller kanske t.o.m. förbättras trots att skatter ska sänkas med många miljarder. Det där med en växling över till avgiftsfinansiering i stället nämns knappast. Kvinnorna som grupp inser att en sådan lösning inte skulle ge mera kvar i plånboken. Den relativt sett stora jämställdhet som ändå råder i vårt land har ju faktiskt sin grund i ett starkt samhälle som vill erbjuda möjlighet till både förvärvsarbete och föräldraskap.

Det är helt rätt och helt rimligt att jag och andra som tjänar mycket också ska betala mycket i skatt. På så sätt omfördelas välfärdskostnaderna mellan människor och mellan olika perioder i människors liv. Dessutom ger en skattefinansiering färre marginaleffekter i jämförelse med ett inkomstrelaterat avgiftssystem. Det tjänar alla på, och alldeles särskilt kvinnorna.

Som barn kostar vi samhället mycket, och får vi leva kostar vi mycket också som gamla. Det är för det som har varit och för det som komma ska som vi betalar skatt. Därför utgör skatterna och den generella välfärden ett tydligt kontrakt mellan generationerna. Mer än hälften av Sveriges befolkning tycker att det är så vi ska ha det också i framtiden.

Anf. 50 CATHARINA HAGEN (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara till Ulla Wester säga att jag vänder mig mycket starkt emot att hon gör sig till tolk för gruppen kvinnor i Sverige, för alla kvinnor verkar det som, som om alla vi skulle vara överens om att skattefinansierad s.k. välfärd skulle vara den bästa lösningen på våra liv. Det är ju fullständigt felaktigt!

Jag håller däremot med Ulla Wester om en sak: Kvinnor kan räkna. Men alla räknar inte på samma sätt. Jag måste säga att jag är mycket kritisk till den socialdemokratiska uppfattningen om att välfärden är generell och gäller alla.

Anf. 51 ULLA WESTER (s) replik:

Fru talman! Jag pratar om kvinnor som grupp, inte om enstaka moderatkvinnor. Jag vet att det är så i Moderata samlingspartiet att ni inte har någon jämställdhetspolitik och att ni inte diskuterar i de termerna. Som jag uppfattar det handlar jämställdhet för moderaterna om personliga bekymmer för kvinnor, inte ett samhällsproblem. För mig är det fullständigt feltänt.

Anf. 52 CATHARINA HAGEN (m) replik:

Fru talman! Den moderata politiken utgår från människor och inte från system. Vi beaktar kvinnor och män på samma sätt. När Ulla Wester säger att hon talar för kvinnor som grupp så är det just det som är felet, därför att kvinnor är ett antal individer, både moderater, socialdemokrater och kvinnor från andra partier. Det är fullständigt barockt att tala om kvinnor som en grupp där alla är lika.

Anf. 53 ULLA WESTER (s) replik:

Fru talman! Catharina Hagen stod här nyss och pratade om företagarna som grupp – länge och väl – och hur eländigt det är att vara företagare i Sverige. Finns det ingen urskiljning i den gruppen heller?

Anf. 54 PER ERIK GRANSTRÖM (s):

Fru talman! Valfärden finansieras med skatter. Storleken på resurserna till sjukvård, skola, omsorg och andra samhällsnyttigheter avgörs av hur mycket som vi kan få in genom en solidarisk finansiering. Det handlar om färre i kö till sjukvården, kvalitet i undervisningen, möjligheter till en bra omsorg om barn och gamla.

Det är viktigt att vi ser sambanden mellan inkomster och verksamhet. Skatt är inte som många, framför allt representanter för Moderata samlingspartiet, vill göra den till, en på privat- och företagsekonomin tärande post. Skatt möjliggör välfärd och bidrar till att enskilda får det bättre och till att företagens förutsättningar i många fall stärks.

Riksskatteverket genomförde under perioden januari–februari i år en enkätundersökning.

Av undersökningen framgår det att en klar majoritet, 74 %, är beredd att betala sin skatt om alla andra också gör det. Enkäten visar också att ett fåtal, endast 7 %, anser att det är acceptabelt att andra skattefuskar.

Min kanske något fria tolkning av detta är att förtroendet för systemen är avgörande för människors vilja att solidariskt bidra till välfärdens finansiering. Det finns en medvetenhet om att skatteundandraganden innebär att välfärden inte får de medel som avsetts.

Med det som grund vill jag påstå att vår politiska debatt alltför mycket kommit att handla om skattenivåer och för lite om hur vi verkligen ska få in de skatter som vi beslutat om.

I skatteutskottet har vi i samband med träffar med Riksskatteverket fått information om olika former för skatteundandraganden. Det handlar om momsundandraganden, svartjobb, felaktiga avdrag i självdeklarationer, ej bokförda intäkter i företagsverksamheter i vissa branscher m.m.

Skattefel, skattefusk och skatteundandraganden har skadeverkningar genom en icke avsedd omfördelning av skattebördan mellan inkomsttagare och företagare. De flesta anser att den omfördelningen är skadlig och bidrar till att sänka förtroendet för systemen.

Inom företagsområdet riskerar alltför många seriösa och välskötta företag att konkurreras ut genom osolidarisk konkurrens. I vissa branscher har det enligt uppgifter som jag tagit del av gått så långt att företagare som önskar bedriva en verksamhet inom lagens ramar i vissa fall måste lägga ned sin verksamhet för att inte själva tvingas att skattefiffla.

Jag ska dock villigt erkänna att orsakerna till skatteundandraganden inte enbart kan skyllas på fusk och ekonomisk brottslighet. Det kan i

vissa fall också bero på brister i information, oklara regler eller okunskap.

Även om det endast är 20 % av de svarande i Riksskatteverkets enkät som anser att vi har ett enkelt skattesystem så är det faktiskt hela 57 % som upplever att det är enkelt att deklarerat. Tillkomsten av den förenklade självdeklarationen, införandet av ny teknik och Riksskatteverkets serviceinsatser har säkert bidragit till att många deklaranter inte har svårigheter att fullgöra sin deklaraionsuppgift.

Vi socialdemokrater ser det som angeläget att med flera olika angreppssätt arbeta för förbättra förtroendet för vårt skattesystem och därigenom befästa förståelsen för nödvändigheten av solidarisk finansiering av välfärden. Jag har därför för avsikt att redovisa tre punkter som vi ser som centrala för att minska skatteundandraganden.

För det första gäller det skattekontrollen. Skattekontrollens funktion är mycket viktig. Undersökningar som RSV gjort visar på att risken för att avslöjas med att ha lämnat in felaktiga uppgifter har stor preventiv effekt.

Det kan därför inte vara tillfredsställande att Riksskatteverket redovisar en nedåtgående trend i kontrollverksamheten. Även antalet revisioner har minskat liksom antalet ändrade deklaraioner, även om det under 2002 har varit en uppgång där.

Problemet har uppmärksamats och åtgärder har vidtagits för att höja nivån. I budgeten för 2002 tillför vi socialdemokrater nu ytterligare resurser till skatteförvaltningen.

För det andra handlar det om svart arbete. Det är en företeelse som det är av särskild vikt att motverka. Skattebortfallet på grund av svart arbete har tidigare beräknats uppgå till i storleksordningen 20 till 40 miljarder kronor.

Att få allmänheten att inse konsekvenserna av att arbeta svart respektive använda svart arbetskraft kan leda till att efterfrågan på sådan arbetskraft minskar.

Svartjobb ger sämre trygghet för individen. Den som arbetar svart har ingen inkomst att uppge till försäkringskassan. Svartjobb ger ingen pensionsgrundande inkomst. Den som köper svarta tjänster får inga garantier.

Vi socialdemokrater är övertygade om att ökad kunskap om svartjobbens negativa effekter för individen kan bidra till att ökad andel vita inkomster och lönekostnader redovisas.

Det handlar alltså inte bara om den ökade kontroll som skattemyndigheten ska utföra, utan lika mycket om information om sambandet mellan att inte redovisa inkomster och den försämrade välfärd som drabbar individen.

Vid Riksskatteverkets senaste föredragning inför skatteutskottet redovisades hur ofta organiserat svartarbete förekommer. Som jag ser kan det inte heller uteslutas att man på det området framdeles måste vidta lagstiftningsåtgärder.

För det tredje gäller det en enhetlig bedömning. En förutsättning för att medborgarna ska känna förtroende för skattemyndighetens verksamhet är att det sker en enhetlig rättstillämpning i hela landet.

Nivån på skattekontrollen skiljer mellan olika skattemyndigheter. Största anledningen är att konkurrensen om arbetskraft i storstadsområden medför att myndigheterna har svårt att behålla arbetskraft.

Det medför att andelen granskningar i storstadsområden blir lägre. Försök pågår med utläggning av kontroll till andra delar av landet. Det har fallit ut förhållandevis bra. Men samtidigt utgör myndighetsbegreppet ett hinder för att utlokalisering av jobb.

Kraven från allmänheten på att kunna sköta sina mellanhavanden med skattemyndigheterna med hjälp av modern teknik blir allt större. Alltfler medborgare blir ekonomiskt aktiva, och antalet internationella transaktioner ökar. Det är heller inte ovanligt att företag och enskilda har verksamheter eller fastigheter i olika delar av landet.

Utredningar inom skatteområdet blir därför alltmer omfattande och har ofta förgreningar både utanför landet och utanför den egna skattemyndighetens geografiska område. För myndigheten ställer detta nya krav.

Riksskatteverket har självt sett över sin organisation. Ett förslag att göra hela landet till en skattemyndighet har tagits fram.

Jag vill inte nu föregripa hur ett kommande förslag kan kamma att se ut. Men jag vill ändå peka på att en förändring som kan ge enhetligare tillämpning av skattereglerna och samtidigt bidra till att kontrollnivåerna också blir mera likartade över hela landet är nödvändig för att upprätthålla förtroendet för skattesystemet.

Fru talman! Med detta har jag haft ambitionen att sätta fokus på att välfärden är beroende av att det finns förtroende för välfärdens finansiering. Jag är övertygad om att vi behöver en framtida politisk debatt om de problem som skatteundandraganden innebär.

Anf. 55 CATHARINGA HAGEN (m) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Per Erik Granström. Han säger att det finns ett samband mellan inkomster och verksamheter när det gäller det som finansieras av skatter. Per Erik Granström talar hela tiden om att man måste få in mer skattemedel. Men han säger ingenting om hur man ska kunna öka inkomsterna på den andra sidan ekvationen, nämligen hur man ska kunna öka tillväxten. Vore inte det en bra idé, Per Erik Granström, att också koncentrera sig på hur man ska kunna öka tillväxten och på det viset få in mer skatteintäkter även i en socialdemokratisk värld?

Jag skulle i och för sig vilja minska skattetrycket, men jag tycker att det vore intressant att höra om ni inte funderar ibland över att ändra skattetrycket på ett sådant sätt att tillväxten ökar. Det är ju inte bara kontrollen som är det viktiga. Man kan faktiskt öka den andra sidan också. Det kan kanske t.o.m. vara så att skatterna är så höga att de motverkar syftet i längden.

Anf. 56 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag hade i mitt anförande ambitionen att peka på det förhållandet att vi inte får in alla de skattekrönor som vi här i riksdagen har beslutat om. Jag är av den uppfattningen att detta förhållande i sin tur bidrar till att vi inte får den tillväxt som skulle vara möjlig. Det finns alltså ett samband mellan att stimulera ökad tillväxt och att få in de skattemedel som är beslutade.

Anf. 57 CATHARINA HAGEN (m) replik:

Fru talman! Jag vill då än en gång påpeka att tillväxten och välfärden inte skapas av skatteintäkter. Både tillväxt och välfärd skapas av människor som arbetar i stället för att vara arbetslösa och av företagare som kan utveckla sina företag. Det är ju därifrån som välfärden kommer, inte från skatteintäkterna.

Anf. 58 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Välfärd skapas av produktion, Catharina Hagen.

Det är sedan väldigt väsentligt att jag också definierar den socialdemokratiska välfärden som är en solidarisk välfärd, och som alla har möjligheter att ta del av. Det är genom ett omfördelande system, där vi tar in resurser till samhället och ser till att vi omfördelar dem till de människor som har behov av vård, omsorg eller transfereringar, som människor kommer i åtnjutande av välfärd. Skattesystemet har den rollen när det gäller välfärdsskapandet.

Anf. 59 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Per Erik Granström talar en hel del om svartjobb i samhället, och det är bra att han gör det. Det har vi anledning att göra från olika håll.

Jag är mycket orolig för den utveckling vi ser med den ökande andelen svartjobb. Vi får i alla fall signaler om att sådant förekommer i ökande utsträckning.

Riksförsäkringsverket gjorde en stor undersökning för några år sedan. Om jag minns rätt gav den vid handen att över 800 000 svenskar jobbade svart, inte på heltid utan det normala var några timmar. Över en miljon svenskar var beredda att köpa svarta tjänster. Vilken slutsats drar Per Erik Granström av detta?

I denna undersökning visade det sig att särskilt ungdomar var benägna att jobba svart. Vi har föreslagit kraftigt höjda grundavdrag, dvs. att man på sikt kan ha skattefria inkomster på upp till 50 000 kr, men vårt förslag är nu 30 000 kr. Hur tror Per Erik Granström att ett sådant förslag skulle påverka utvecklingen för ungdomars syn på svartjobb?

Anf. 60 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! En sådan här undersökning kan alltid genomföras där man ensidigt frågar: Är du beredd att ta ett svartjobb, eller är du beredd att köpa svarta tjänster? Jag tror att man då, precis som Carl Fredrik Graf redovisar, får många ja-svar.

Men man kan också ställa den andra delen av frågan: Är du beredd att jobba svart om du inte får någon sjukersättning, om du inte får någon pension och om du inte får tillgång till samhällets välfärdstjänster? Då tror jag att svaret på frågan skulle bli ett annat.

Jag tror att det är samma sak när en person köper en tjänst eller en vara, att man säger att man är beredd att köpa den svart. Men kan då också ställa frågan: Är du beredd att köpa den här varan svart om du inte får någon garanti på att varan fungerar? Då tror jag inte att lika många hade svarat ja på frågan.

Det är det här det handlar om, Carl Fredrik Graf.

Anf. 61 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Jag vill gärna göra klart för Per Erik Granström att det inte var jag som hade formulerat frågorna, utan det var en myndighet som gick in med betydande resurser och gjorde detta efter bästa förmåga, Riksförsäkringsverket.

Jag får en känsla av att när Per Erik Granström talar om detta försöker han glida undan det hela genom att bortförklara undersökningen och säga att det inte är så utbrett med svartjobb. Men det är att blunda för verkligheten, vill jag nog påstå.

Min slutsats är trots allt den att också skattetrycket har bäring på människors syn på svartjobb. Jag tror exempelvis att en skattebefrielse av en större andel av en inkomst verkningsfullt skulle kunna bidra till att minska antalet svartjobb. Höjt grundavdrag är ett exempel på en sådan åtgärd som jag tror är viktig. Också skattereduktion för hemnära tjänster tror jag är ett exempel på hur vi skulle kunna omvandla svarta jobb till vita. Vi kan inte bara diskutera svartjobben med utgångspunkt i kontrollperspektivet, utan också med utgångspunkt i skattetrycksperspektivet.

Anf. 62 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Med all respekt för myndigheter och opinionsundersökare vet jag att de också ibland förenklar frågeställningen, men vi ska inte tala om dem som inte är närvarande här i kammaren.

Carl Fredrik Graf tar egentligen upp det som väsentligt skiljer oss socialdemokrater från er moderater. Carl Fredrik Graf markerar just detta att man ska sänka skatten och att om man sänkte skatten på hemnära tjänster skulle man få mindre av svartjobb. Det är här vi skiljer oss åt, Carl Fredrik Graf. Det är nämligen så att vi socialdemokrater inte är beredda att backa bara för att man tillämpar otillåtna medel, utan vi vill ha regler som efterlevs. Vi är övertygade om att om vi börjar att backa på den punkten kommer vi ständigt att få backa. Då kommer vi aldrig att få in några skatter.

Vi måste se till att vi har system som vinner respekt och efterlevs.

Anf. 63 LENNART AXELSSON (s):

Fru talman! Vi lever i ett klassamhälle. Klyftorna mellan rik och fattig har ökat.

Jag har i möten med människor runtom i vårt land tydligt märkt att i spåren av den ekonomiska krisens 90-tal har solidariteten och rättvisan fått stå tillbaka för egoismen och de vassa armbågarna.

Det ska sägas att vi socialdemokrater bär ett ansvar för hur förhållandena mellan människor i vårt land ser ut. Vi har inte alltid förmått att föra en politik som är i överensstämmelse med våra grundläggande idéer.

Under de svåra åren förde vi en politik, inte därför att vi ville utan därför att vi tvingades till det, som drabbade många medborgare hårt. Det har i kommuner och landsting handlat om större klasser i skolan, färre personal i äldreomsorgen och längre köer till sjukvården. Det har handlat om lägre a-kassa, sämre sjuk- och föräldraförsäkring. Ja, listan kan göras lång. Allt detta är ett resultat av saneringen av statsfinanserna och en bestämd vilja att komma ur marknadens och långivarnas grepp, men viktigast, ambitionen att långsiktigt rädda välfärdssamhället.

Stora ekonomiska klyftor mellan människor skapar en social oro. Känslan av att stå utanför är farlig. Den föder en frustration och en ilska som inget samhället mår bra av.

Det finns i det socialdemokratiska partiet ett djupt engagemang för att komma till rätta med de revor i välfärden som 90-talets ekonomiska politik har orsakat. En dagordning med välfärdsstaten som utgångspunkt växer fram där rättvisan, solidariteten och jämlikheten sätts i förgrunden.

Fru talman! Skatterna har varit och kommer att vara av stor betydelse i byggandet av ett mer rättvist och jämlikt Sverige.

Inkomstskatten för privatpersoner svarar för över en tredjedel av skatteintäkterna. Med andra ord utgör de en mycket viktig del i finansieringen av välfärden.

Skatter och välfärd är två sidor av samma mynt. Den statliga inkomstskatten bidrar med ca 32 miljarder till statskassan varje år. De 15 % som har de högsta inkomsterna ska med en statlig inkomstskatt vara med och bidra lite mer till våra gemensamma åtaganden än de som tjänar mindre. År 2000 betalade 1,3 miljoner personer statlig inkomstskatt. Nästa år höjs gränsen så att bara de som tjänar över 24 200 per månad betalar denna statliga skatt. Det innebär att 133 000 färre eller ungefär 17 % av samtliga inkomsttagare kommer att betala statlig inkomstskatt.

För att ytterligare stärka rättvisan och välfärden betalar de som har de allra högsta inkomsterna 25 % i statlig inkomstskatt i stället för 20 %. Det tycker jag är rätt och riktigt när vi ser hur klyftorna har ökat i vårt land. Denna skatt döptes till solidaritetsskatt av en annan ledamot i skatteutskottet i en tidigare allmänpolitisk debatt. Jag tycker att det är ett utmärkt namn som väl beskriver syftet med skatten. Solidaritetsskatt betalas i år av dem som tjänar mer än 35 900 i månaden, och det är knappt 5 % av samtliga inkomsttagare.

Med en bibehållen statlig inkomstskatt, en solidaritetsskatt på de allra högsta inkomsterna och en förlängning av skattereduktionen för låginkomsttagarna skärper vi socialdemokrater den fördelningspolitiska profilen, samtidigt som vi säkerställer starka statsfinanser och möjliggör kraftfulla satsningar på välfärden de kommande åren.

Fru talman! Som ett led i att få ordning på ekonomin efter det borgerliga vanstyret under den första hälften av 90-talet tvingades vi socialdemokrater införa en egenavgift i pensionssystemet. Egenavgiften är avdragsgill, vilket gör att den som har högre inkomst, och därmed högre skattesats, kan dra av mer än den som har låg inkomst. Detta är inte en rättvis politik. I januari 2000 påbörjade vi ett stegvis borttagande av effekterna av denna orättvisa skatt. Nästa år fortsätter vi med ännu ett steg. På så sätt får låginkomsttagarna ytterligare lite mer pengar i plånboken varje månad samtidigt som vi tar ytterligare ett steg mot att på sikt helt ta bort den orättvisa som finns inbyggd i egenavgiftssystemet.

Fru talman! Det jag här har redovisat räcker inte för att komma till rätta med orättvisorna, ojämlikheterna och klassklyftorna i samhället. Men det är en bra början. Ett starkt välfärdssamhälle som finansieras med rättvisa, omfördelade skatter – så vill vi gå fram. Även om vi inte hittills har lyckats fullt ut visar detta på en framkomlig väg. Vår modell är den politiska strategi som bäst klarar av att utjämna klassklyftor och skapa jämlikhet. Vi vill fortsätta på den vägen. Vi socialdemokrater ser

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

klyftorna i samhället. Vi ser behovet av mer välfärd, inte mindre. Men, fru talman, vad drar moderaterna för slutsatser? Hur vill moderaterna kämpa för mer rättvisa och solidaritet?

Vi har här i dag fått en del av svaret: Sänk skatten! Sänk skatten på aktier och kapital! Slopas fastighetsskatten! Avskaffa skatten på förmögenheter! Slopas den statliga inkomstskatten! Slopas solidaritetsskatten! Satsa mindre resurser på kommuner och landsting och öka anslaget till det militära försvaret! Så möter moderaterna orättvisorna i samhället. Så vill den moderna svenska Högern minska klyftorna mellan dem som har och dem som inte har.

Totalt vill moderaterna sänka skatten med över 80 miljarder kronor på tre år. Det räcker till barnbidrag åt alla Sveriges barn i nästan fyra års tid. Mest tjänar i vanlig ordning de som har de största inkomsterna och förmögenheterna. Det känns lite tröstlöst att gång på gång höra moderaternas gamla skattevals. Det är samma visa år ut och år in: Skattetrycket är för högt, och det skulle vara orsaken till att det går så dåligt för Sverige. Och om det, som nu, går bra, då är skatterna naturligtvis orsaken till att det inte går ännu bättre. Nej, som socialdemokrat och folkdansare säger jag: Hellre en socialdemokratisk välfärdshambo än en moderat skattesänkarvals.

Fru talman! En sak är säker; det kommer att bli en stenhård politisk strid kring synen på välfärd och skatter de kommande åren. På ena sida står Moderaterna, de rikas parti, med stora skattesänkningar, ökade klyftor och sämre välfärd. På andra sidan står den samlade arbetarrörelsen med Socialdemokraterna i spetsen, där en solidariskt finansierad välfärd av god kvalitet går före skattesänkningar för höginkomsttagare. Jag ser fram emot den striden.

Anf. 64 CATHARINA HAGEN (m) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Lennart Axelsson hur han ser på rättvisa skatter när det gäller småföretag. I dag är det så att småföretag betalar dubbelt så höga skatter som stora företag. En aktiv småföretagare som har sålt delar av sitt företag och fått betalt i aktier som han inte kan avyttra genast riskerar i dag genom fämansbolagsreglerna att betala mer än 100 % i skatt. Det finns många sådana företagare i dag, som dessutom riskerar att gå i personlig konkurs. Men bara det faktum att man betalar mer än 100 % av sin inkomst i skatt – är det rättvist, Lennart Axelsson?

Anf. 65 LENNART AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Vi försöker hela tiden modernisera det skattesystem som finns i dag för att det ska upplevas som rättvist av alla människor i Sverige. Vi kommer troligtvis aldrig att nå dithän, men det är det sättet som vi försöker behandla skattesystemet på.

Jag skulle vilja ställa en motfråga till Catharina Hagen: Finns det någon skatt som moderaterna inte vill sänka?

Anf. 66 CATHARINA HAGEN (m) replik:

Fru talman! Eftersom jag inte fick svar på min första fråga tänker jag fortsätta i samma anda. Ni säger inom Socialdemokraterna, Lennart Axelsson, att ni kommer att fortsätta verka mot orättvisa skatter. Hur är det

då möjligt att man som socialdemokrat kan sänka skatterna för exempelvis utländska experter?

Socialdemokraterna har sagt att skälet är att utländska experter inte får del av det svenska välfärdssamhället. Det är helt och hållet fel, för under den tidsbegränsade vistelsen i Sverige omfattas de utländska nyckelpersonerna fullt ut av det svenska välfärdssystemet. De får skola, bostadsbidrag, barnbidrag, sjukvård och dagis. Vad är det för rättvisa med det, Lennart Axelsson?

Anf. 67 LENNART AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot en motion från Catharina Hagen om att ta bort den skatten.

Vi sänker skatten och minskar utgifterna för stora delar av Sveriges befolkning. Det menar vi har en väldigt positiv effekt även på produktionen framöver. Jag tänkte att jag kunde inflika den upplysningen med tanke på Catharina Hagens tidigare frågor till andra deltagare i debatten.

Anf. 68 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Jag noterar att Lennart Axelsson totalt struntar i Catharina Hagens frågor. Det gör att jag får anledning att fundera över om det finns anledning för mig att ta replik på Lennart Axelssons anförande.

En motion om expertskatt finns i skatteutskottet. Vi har återkommit med det här förslaget om slopad expertskatt. Lennart Axelsson är mycket välkommen att instämma i det yrkande vi har om att denna orättvisa ska tas bort. Det kan vi alltså klara av på en gång.

Lennart Axelsson talade om ökade klyftor och om rättvisa. Resonemang var ganska obegripligt. Men på en punkt skulle jag vilja att Lennart Axelsson utvecklar sig. Det gäller hur förslaget om maxtaxa kan betraktas som rättvist. Det är tydligen helt relevant att genom att införa maxtaxan öka den disponibla inkomsten för en höginkomsttagare med 35 000 kr eller något i den stilen. Att man däremot ska låta en person som har genomgått en lång utbildning också få möjlighet att betala tillbaka på studielånet genom att reducera statsskatten är tydligen inte ett relevant resonemang att föra i Lennart Axelssons ögon.

Anf. 69 LENNART AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att jag nämnde maxtaxan, men jag kan för all del gå in på den ändå. Vår tanke med maxtaxan är att den ska vara ett första steg mot att få en kostnadsfri förskola för alla barn i Sverige. Jag vill nog påstå att just maxtaxans införande har en väldigt god effekt på människors möjligheter att försörja sig via ökat arbete eftersom det tar bort marginaleffekterna.

Anf. 70 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Fru talman! Maxtaxan har definitivt en påverkan på människors möjligheter att försörja sig om den disponibla inkomsten ökar med 30 000 eller 35 000 kr. Däremot ökar den inte människors möjligheter att välja inom barnomsorgen. Det är det som huvudinvändningen i vår kritik.

Jag tycker att Lennart Axelsson ska vara lite mer försiktig i sitt ordval när han beskriver rättvisa och orättvisa i samhälle. Med vårt förslag om

höjda grundavdrag och införande av ett förvärvsavdrag som gör att de breda skikten av låg- och medelinkomsttagare får ökad disponibel inkomst tror jag att vi kommer betydligt närmare ett samhälle där klyftorna minskar. Kan vi dessutom successivt sänka statsskatten och på det viset göra det mer attraktivt med utbildning och erfarenhet på arbetsmarknaden tror jag totalt sett att vi får en bättre struktur på skattesystemet och skapar bättre möjligheter för enskilda människor och företag i Sverige.

Anf. 71 LENNART AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Moderaterna och vi socialdemokrater kommer troligtvis aldrig att komma till samma slutsats när det gäller skatterna. Vi vill ha en skattefinansierad välfärd, och det vill inte moderaterna.

Anf. 72 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Om svenska folket är uppskattat efter förtjänst undandrar sig min bedömning. Däremot omsluts vi uppenbarligen av mytbildningens många dimmor i skattedebatten. Jag tänker i detta inlägg närmare syna två av dessa myter med anknytning till skatter och finansieringen av våra välfärdssystem.

Många har säkert inbillat sig att det fanns en bred uppslutning bakom principen att den offentliga sjukvården ska vara offentligt finansierad och demokratiskt styrd. Detta är uppenbarligen en myt, och den krossas nu effektivt av den borgerliga majoriteten i Region Skåne med moderaterna i spetsen. I dagarna har det nämligen avslöjats att det av den borgerliga regionmajoriteten bolagiserade och därmed från offentlig insyn i hög grad skyddade Helsingborgs lasarett AB har tecknat avtal med två försäkringsbolag som lovar sina kunder snabb behandling och förtur i kön.

I ett fall handlar det om en elitidrottsförsäkring, där bolaget kräver att sjukhuset tar emot patienter inom 24 timmar. Förhandlingar om liknande avtal pågår med ett tredje försäkringsbolag. ”Eftersom vi betalar bra, förväntar vi oss ett snabbt omhändertagande av våra kunder – –”, säger den ansvarige för ett av de s.k. livlineavtalen.

Betydelsen av plånbokens tjocklek har härmed bevisligen fått sitt definitiva genombrott i svensk sjukvård och vårt hittills solidariskt finansierade välfärdssystem. Vad vi upplever är ännu ett moderatlett uppbrott från den generella välfärdspolitiken.

När ledningen för sjukhusbolaget på detta sätt inför livlinor för vissa köpstarka medborgargrupper, försvarar man handlingen med att det finns överkapacitet och att man på grund av underskott i verksamheten måste hitta andra inkomstkällor. Förvisso har sjukhusbolaget, som numera fungerar som en marknadsplats, indelat som det är i affärsområden en skamfilad ekonomi, trots att man fått upprepade och ymniga ekonomiska ”blodtransfusioner” av regionledningen. Men vad det gäller överkapaciteten inom de områden som fått ta del av dessa ”blodtransfusioner” så motsvaras den av flaskhalsar inom andra områden.

Logiken i resonemanget om att inga andra patienter drabbas förefaller inte helt knivskarp. Om ”livline- och gräddfilsprincipen” bara ska tillämpas om det inte finns några köer så är hela systemet meningslöst. Varför köper man gräddfilsbiljetter om man inte ska kunna passera köer? Om å andra sidan en gräddfilspatient, vilket givetvis är tanken bakom systemet, verkligen beviljas förtur blir ju innebörden att detta sker på bekostnad av

personer som redan står i kön, varför möjligheterna att korta befintliga köer inte tas till vara.

I ett solidariskt finansierat system ska med mitt synsätt lediga resurser på ett område sättas in på de områden där kapacitetsbrist råder, vilket fortfarande är fallet inom flera ”affärsområden” – o hemska ord – på Helsingborgs sjukhusbolag. Väntetiderna på operationer kan i vissa fall uppgå till tre månader inom vissa sektorer, och patienter kan ibland få vänta hela 30 veckor innan de kommer till röntgenundersökning inför en viktig operation.

Införandet av gräddfiler inom akutsjukvården på Helsingborgs sjukhusbolag har inte oväntat framkallat starka reaktioner från allmänhetens sida. Dessa reaktioner tycks också i någon mån att ha förorsakat vissa frossbrytningar hos regionens borgerliga ledning. T.ex. har den kristdemokratiska ordföranden för den regionala etik- och värderingsberedningen beordrat en översyn av avtalen och deras effekter ur etisk synpunkt. Smaka på ordet etik i sammanhanget. Har det aldrig föresvävat kristdemokraterna att det är oetiskt, omoraliskt och osolidariskt att över huvud taget teckna avtal som innebär att man kan köpa sig förbi köer? Detta är förstås bara en undanmanöver. Det enda riktiga och försvarbara är förstås att avtalen omedelbart rivs upp, vilket har krävts från socialdemokratiskt håll.

Det är en händelse som ser ut som en tanke att jag som riksdagsledamot i dagarna fått motta en liten skrift med titeln *Platt skatt och medborgarmakt*. Skriften är utgiven av Företagarnas riksorganisation.

Med en terminologi som är nästan identisk med formuleringarna i moderaternas riksdagsmotioner kräver Företagarnas riksorganisation att den statliga skatten ska slopas och att det utrymme som därmed skapas i medborgarnas plånböcker, större ju högre lön man har, sedan ska kunna användas för att köpa s.k. frivilliga försäkringar inom bl.a. vårdsektorn. Inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringarna vill man ersätta med s.k. grundtrygghet.

Platt skatt, gräddfiler och en tydlig uppluckring av principerna om solidarisk finansiering av vår välfärd. Så krattas den borgerliga manegen inför valet. Cirkeln är sluten. Eller för att travestera George Orwells klassiska *Djurfarmen*: Alla medborgare är lika, men en del medborgare är mer lika än andra.

Den andra myten är myten om Sveriges exceptionellt höga skattryck och skatternas hämmande effekt på tillväxten. Nationalekonomerna är i själva verket långt ifrån eniga om skatternas effekter på tillväxten. Det finns vetenskapliga resultat att hänvisa till som tillfredsställer varje smakriktning. Det går att visa att höjda skatter leder till såväl lägre som högre tillväxt. Alternativet att det inte finns något samband alls mellan skatter och tillväxt är också rikligt representerat i den vetenskapliga florran.

I internationella jämförelser pekas ibland Sveriges skattenivå ut som exceptionellt hög. Men av en djupgående LO-studie framgår att Sveriges skatter inte på något sätt är extrema utan att Sverige snarare tillhör en grupp länder med liknande skattekvot. Det finns uppenbarligen två orsaker till att traditionella jämförelser av skatteuttag i olika länder är missvisande. Den första är att de flesta länder, till skillnad från Sverige, inte beskattar transfereringarna i socialförsäkringssystemen. Den andra är att

offentliga underskott respektive överskott i praktiken är uppskjuten respektive i förväg betalad skatt. Dessa två faktorer innebär att Sverige diskrimineras i jämförelser som inte tar hänsyn till detta. Efter den genomförda revideringen av skattekvoten tillhör Sverige i stället en grupp länder med liknande skattenivåer. Det visar att ekonomier kan fungera väl med en hög skattekvot. Sverige har därför en större finanspolitisk frihet än vad som ofta antas. Det finns således ingen utstakad väg mot en lägre skattenivå som måste följas.
(forts. 12 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.47 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

11 § Frågestund

Frågestund

Anf. 73 TALMANNEN:

Kammarens sammanträde återupptas, nu för riksdagens frågestund.

I dagens frågestund medverkar följande statsråd: kulturminister Marita Ulvskog, statsrådet Maj-Inger Klingvall, socialminister Lars Engqvist, miljöminister Kjell Larsson och statsrådet Britta Lejon.

Välkomna!

Kulturministern besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt ansvarsområde. Övriga statsråd förutsätts besvara frågor var och en inom sitt eget ansvarsområde.

Jag förklarar omedelbart ordet fritt.

Rovdjur

Anf. 74 CARL G NILSSON (m):

Fru talman! I gårdagens allmänpolitiska debatt räknar miljöministern upp olika saker som regeringen har gjort, och han nämner rovdjurspropositionen. Han säger angående rovdjursfrågan att ”vi visar omtanke om de människor som påverkas”.

Jag vill gärna fråga miljöministern vad han menar med det och om han kan ge exempel på en sådan omtanke.

Anf. 75 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det finns många exempel på det. Ett exempel är den kraftiga uppräkningsen av ersättning för tamdjur som tas av rovdjur. Det är ett bra exempel på hur vi kan visa uppskattning för detta. Ett annat

exempel är att vi bildar regionala rovdjursgrupper, som kan öka möjligheterna för människor i de bygder som berörs att vara med direkt och indirekt för att påverka utvecklingen.

Jag tycker – det kanske inte är så konstigt att jag som miljöminister gör det – att vi har fått en väldigt bra balans mellan å ena sidan respekt för dessa människor och å andra sidan vår uppgift att se till att vi kan ha, bevara och utveckla hållbara rovdjursstammar i vårt land. Det är en uppgift som är viktig för många människor i vårt land, också i glesbygd – det kan jag verkligen intyga. Det är en uppgift som är viktig därför att det är ett sätt för oss att leva upp till våra internationella åtaganden och också sätta press på andra länder när det gäller internationella åtaganden som avser deras djur.

Anf. 76 CARL G NILSSON (m):

Fru talman! Jag skulle vilja lägga ett vidare perspektiv på begreppet omtanke. De människor i t.ex. norra Värmland som inte vågar släppa sina hundar och den jägare som blir dömd till fängelse för att han skyddar sin hund vid ett rovdjursangrepp känner nog inte någon särskilt stor omtanke från regeringens sida.

Anf. 77 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det finns möjligheter, som Carl G Nilsson väl känner till, att skydda sina tamdjur. Men det ställs självfallet vissa krav på när man kan göra det. Det finns också möjligheter – det vet jag ganska väl, eftersom jag har diskuterat det här med jägare, hundägare och annan expertis – att skydda sina hundar på olika sätt i dessa situationer. Jag är övertygad om att många jägare och andra med hundar i dessa bygder känner till och använder de metoderna och inte behöver befara att hundarna tas av rovdjur.

Skydd för kulturarvet i händelse av konflikt

Anf. 78 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Jag vill vända mig till kulturministern.

Sverige har undertecknat 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturarvet i händelse av konflikt. I slutet av 90-talet togs ett beslut om ett tilläggsprotokoll som innebär att skyddet gäller inte bara i händelse av konflikt mellan länder utan också inom länder. Det har ju viss bäring på f.d. Jugoslavien. Detta har Sverige, trots att Sverige var mycket aktivt under denna process, ännu inte ratificerat.

Då är min fråga till kulturministern: När avser regeringen att ratificera tilläggsprotokollet?

Anf. 79 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det pågår ett arbete i Kulturdepartementet som jag hoppas ska vara avslutat inom en mycket snar framtid. Det finns särskilda skäl till att vi inte redan har ratificerat detta. Det har att göra med vår egen lagstiftning, som kräver en del förändringar. Det är inte så att vi inte vill ratificera det. Vi är nu mycket nära målet.

Anf. 80 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Jag är tacksam för det positiva beskedet. Jag kan ha förståelse för att det har tagit viss tid, med tanke på EU-ordförandeskapet och att flera departement är inblandade. Jag ser därför nu fram mot att denna fråga blir löst mycket snart.

ID-kort för hemlösa

Anf. 81 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! En grupp i vårt välfärdssamhälle som i dag uppenbarligen kommer i kläm är de hemlösa. En viktig demokratifråga för den här gruppen är deras möjligheter att få ID-kort. Jag har nyligen ställt en fråga om det till näringsministern men inte fått ett nöjaktigt svar.

Jag vill fråga demokratiministern hur hon ser på det här problemet. Hemlösa i Sverige kan i dag inte erhålla ID-kort på grund av att de saknar adress. Det är en viktig demokratifråga. Vad kommer man att göra?

Anf. 82 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka för frågeställningen, därför att den uppmärksammar mig på någonting som jag inte visste var ett problem.

Att det finns många hemlösa, särskilt i den stad som den här riksdagen befinner sig i, vet vi – alldeles för många – och att det i dag också tas för få politiska initiativ för att råda bot på det. Att det också finns problem med att få ID-kort var en nyhet för mig, men jag tar gärna med mig den frågan för att se om det finns någonting vi kan göra för att förändra situationen.

Anf. 83 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Det förvånar mig en aning, efter att jag har ställt en skriftlig fråga till näringsministern om detta problem och fått ett svar som liknade det jag fick nu, nämligen att man är medveten om problemet. Men några anvisningar om eller tecken på att man kommer att göra någonting visar inte det skriftliga svaret. Inte heller demokratiministern har uppenbarligen några åtgärder på gång.

Nu förväntar jag mig, eller hoppas jag, att saker kommer att ske efter att jag återigen har väckt frågan.

Anf. 84 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Det är en ny frågeställning för mig, och då är det svårt att ha några konkreta förslag på hur saker och ting ska lösas. Men om det finns problem här ska vi självfallet åtgärda dem. Det finns ett antal rättigheter som varje medborgare i Sverige har, och dit hör bl.a. att kunna styrka sin identitet. Självfallet ska de ha ID-kort.

Säkra telefonförbindelser i hela landet

Anf. 85 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag får rikta min fråga till statsrådet Ulvskog, med anledning av att det här kan sägas vara en allmän fråga.

Förra torsdagen avskars södra Sverige från Norrland. Efter vad jag har förstått gick det ganska bra ändå. Min fråga är på vilket sätt regeringen agerar för att kunna garantera säkra telefonförbindelser i hela landet. Det var faktiskt så att Sverige under fem timmar var avskuret i en linje mellan Östersund och Sundsvall. Jag vore tacksam för en kommentar från statsrådet Ulvskog.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Frågestund

Anf. 86 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det var ju skönt att det inte var Norrland som avskars från södra Sverige. Då känner jag mig som norrlänning lite tryggare.

Detta är naturligtvis en mycket allvarlig fråga. Det är något som med automatik utvärderas, eftersom vi har mängder av viktiga funktioner som inte får slås ut. Det tillhör ju vår beredskapslagstiftning att se till att det här fungerar.

Jag kan inte ge ett mer konkret svar, men en utvärdering ska göras. Ambitionen är naturligtvis att det inte ska kunna upprepas – inte i tider som vi befinner oss i nu och inte i tider då vi kan befinna oss i en krissituation.

Anf. 87 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Inte minst det sista är oerhört viktigt, eftersom en mängd människor svävade i stor okunskap och ovisshet om vad som faktiskt hade hänt. Den fasta telefontrafiken stoppades helt. Rikssamtal gick inte att ringa. Stora delar av mobiltelefontrafiken var helt avskuren. Själv skulle jag ha ett telefonsammanträde med Köpenhamn. Det omöjliggjordes. Larmnumret 112 gick bara att nå från fast telefoni. Bankerna hade stora problem med både in- och utbetalningar. Bankomater fungerade inte.

Samtidigt var det ett faktum att exempelvis länsstyrelsen och region-sjukhuset i Umeå inte fick någon information om vad det faktiskt var som hade hänt.

Jag tycker att det är viktigt att ta till sig den brist på information som fanns i ett sådant läge. Jag skulle vara intresserad av att höra regeringens kommentar till detta faktum.

Anf. 88 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Man kan naturligtvis säga att den beskrivning som Lennart Gustavsson ger och som vi fick information om i Regeringskansliet är en god bild av sårbarheten i det moderna samhället. Det är ju detta som försvarsministern, men också andra delar av Regeringskansliet, under lång tid och tillsammans med olika kommittéer har arbetat med.

Nu pågår en genomlysning av vad som faktiskt inträffade, och ambitionen är självfallet att se till att detta icke upprepas, varken i lugna tider eller i kristider, för det får inte upprepas.

Humanitärt visum i Sverige

Anf. 89 LOTTA NILSSON HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag tänkte rikta en fråga till statsrådet Klingvall. Den 27 april i år svarade statsrådet på en interpellation från Kerstin-Maria Stalin

rörande humanitärt visum i Sverige att hon inte avsåg att verka för det och inte heller såg något behov av att utreda frågan. Men nu, efter ett halvår av intensiv medial debatt om Sveriges flyktingpolitik och efter att vi har sett verkningarna av Schengeninträdet med dess humanitära katastrofer längs EU:s gränser, undrar vi om ministern inte är beredd att ompröva detta och verka för att man åtminstone utreder ett humanitärt visum för de människor som har akut skyddsbehov men inte har några papper med sig.

Anf. 90 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Låt mig först kommentera verkningarna av Schengen. Dem har vi sett väldigt tydligt i en mycket kraftig ökning av antalet asylsökande till Sverige, en effekt som vi också kunde se när andra länder tidigare anslöt sig till Schengen. Det tycker jag är viktigt att notera, eftersom det var väldigt många som innan vi blev fullvärdiga medlemmar i mars menade att detta skulle innebära stora svårigheter när det gällde att komma till vårt land och söka asyl. Verkligheten visar att så inte är fallet, utan vi har tvärtom fått en mycket kraftig ökning av asylsökande till vårt land.

När det sedan gäller frågan om humanitärt visum kan jag säga att det är på det sättet att den som flyr och måste lämna sitt land därför att han eller hon är utsatt för förföljelse ofta inte har några som helst möjligheter att söka upp myndigheter – i detta fall en svensk ambassad – för att söka visum. En person som flyr ifrån sitt land lämnar naturligtvis landet så obemärkt som möjligt.

Anf. 91 LOTTA NILSSON HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Vi ser en ganska enkel möjlighet. Man kan t.ex. ge ett tilläggsdirektiv till utredningen om transportöransvaret, där man kan se över frågan, eftersom trycket mot Schengens gränser och även Sveriges gränser är stort. Det kan vara svårt att få en asylsökningssprocess i godan ro. Har man ett humanitärt visum kan man få en fristad. Det gäller ett papper för att kunna få ett papper.

Anf. 92 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Lösningen som Lotta Nilsson Hedström anvisar är ingen lösning för den person som flyr. Den som är förföljd lämnar naturligtvis landet så obemärkt som möjligt. Vi har sett exempel på att människor som har sökt upp ambassad för att eventuellt få ett visum utverkat sedan har straffats t.o.m. med döden av dem som har förföljts. Detta är ingen lösning.

Lösningen för de människor som flyr är att vi ska ha en generös politik och en samordning i EU av vår asylpolitik. Det är på det sättet vi kan hjälpa de människor som verkligen behöver komma till oss och få skydd här.

Anf. 93 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till miljöminister Kjell Larsson. Lokala investeringsmedel har bidragit till mer än 1 000 projekt i mer än 100 kommuner i landet. Vad gäller det regelsystemet och syftet har miljöministern och undertecknad vid olika tillfällen rätt ut plus och minus.

Min fråga handlar mer om att LIP-systemet tagit sådan kraft från kommunerna att Agenda 21-arbetet har hamnat i skymundan. Det är ju i Agenda 21-arbetet som varje medborgare kan få med sina miljöfingrar. Det är här som mycket händer i skolor och förskolor.

Jag undrar om miljöministern har några idéer om hur man sätter fart på det slumrande Agenda 21-arbetet igen.

Frågestund

Anf. 94 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag tror nog att Ulla-Britt Hagström och jag kan få plus och minus att gå ihop här också. Min bedömning är inte att LIP-projekten har varit ett problem för Agenda 21-arbetet, utan precis tvärtom. I det lokala Agenda 21-arbetet i Sverige – Sverige är nog det land som har mest aktivitet av alla länder – har möjligheterna att få statligt stöd för finansiering av olika investeringar varit en starkt pådrivande kraft. Det har varit en väldigt positiv bieffekt av de lokala investeringsprogrammen.

Nu närmar vi oss Johannesburgsmötet. Agenda 21-arbetet är ett barn av Riömötet. Jag är övertygad om att Agenda 21-samarbetet i kommunerna kommer att få inspiration från Johannesburgsmötet och förberedelserna för det. Vi ska också lägga upp förberedelserna för Johannesburgsmötet så att vi stimulerar Agenda 21-arbetet igen, för det lokala arbetet på miljöområdet är viktigt.

Anf. 95 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Det låter positivt från miljöministern, men jag tror att det finns fler minus än miljöministern kan komma på i Agenda 21-arbetet. Det jag tycker är viktigt är att det samlas in material, så att det finns idéer osv., hos t.ex. Ekomyndigheten i Umeå, som andra kommuner kan ta till vara.

Miljöinvesteringarna går nu över från LIP till KLIMP. Vi har lite konstigheter med våra förkortningar. Det gäller klimatinvesteringarna. Här är vi kristdemokrater mera positiva till miljöministerns arbete jämfört med hur vi har tyckt att det har hanterats tidigare.

Jag undrar hur Agenda 21-arbetet kommer in i denna del och om miljöministern har idéer om det. Det gäller inte bara vad som bestäms i Johannesburg utan det som sker här hemma.

Anf. 96 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag är en positiv person, och då kanske det är lättare att se plustecknen än minustecknen. Jag menar inte att vi ska vänta på Johannesburg för att kunna fortsätta att driva ett aktivt Agenda 21-samarbete i Sverige, utan vi ska under förberedelserna inför Johannesburg se vad vi kan göra för att stimulera Agenda 21-arbetet.

Det är också intressant att Ulla-Britt Hagström nämner den myndighet i Umeå som jag har inrättat och som just har till uppgift att fånga in erfarenheterna från dessa investeringar och se till att de kommer till användning i andra kommuner också utan för lokala investeringsprogram. Jag tror att effekten av de erfarenheterna blir större än av själva investeringarna.

Jag tycker nog att det i Ulla-Britt Hagströms beskrivning av detta ligger en väldigt positiv grundton. Jag tror att vi är överens om att dessa satsningar har varit väldigt positiva både för Agenda 21-arbetet och för arbetet på att skapa ett hållbart samhälle. Jag beklagar bara att inte Ulla-Britt Hagströms parti har stött detta arbete lite mer helhjärtat.

Boxer

Anf. 97 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Det helstatliga bolaget Teracom har startat dotterbolaget Boxer för att hyra ut mottagare, s.k. boxar, till det digitala marknätet för TV. Eftersom tittarna inte vill betala vad boxarna kostar har Boxer infört stora subventioner för dem som hyr de här boxarna. För att man nu ska få in pengar till kalaset säljer Boxer information om TV-tittarna.

Boxer har dels reklamslag, dels en portal, liknande den som finns på Internet. Boxer registrerar tittarna varje gång de ser reklamslaget, och de registrerar vilka hemsidor som tittarna besöker via portalen. Bolaget har tillgång till namn- och adressregister och erbjuder därför hugade spekulanter att mot betalning få information om vad Andersson och Petersson har valt att titta på.

Den här frågan kan nog delas mellan kulturministern och statsrådet Britta Lejon, tror jag. Den ligger i häradet mittemellan. Men min fråga är vilka synpunkter ministern eller statsrådet har när det gäller detta förfaringssätt.

Anf. 98 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det här är frågor som man naturligtvis måste rikta till företaget Teracom, som har ett dotterbolag som heter Boxer, som i sin tur till en del ägs av Teracom men till en del också av försäkringsbolaget Skandia.

Rent principiellt kan man väl säga att detta är en verksamhet som mig veterligt alla typer av distribuerande TV-företag ägnar sig åt, alltså både kabelföretagen och satellitföretagen. Det är mig veterligt inget som är unikt för Boxer.

I övrigt vill jag inte ha någon synpunkt på saken i detta läge, utan jag tycker att företagen själv bör svara på dessa frågor.

Anf. 99 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Teracom är ett till 100 % statligt företag. Såvitt jag vet är Boxer till 70 % ägt av staten. Det här är en fråga som de senaste dagarna av olika skäl har diskuterats. Jag tror att det var i går eller förrgår som vd:n för Boxer gick ut och meddelade att Boxer av integritetshänsyn inte gör på detta sätt. Man säljer inte uppgifter om dem som har varit inne på företagets portal eller tittat på reklamerbjudanden.

Om vi däremot läser det avtal som Boxer har med dem som köper de här boxarna finner vi att det står mycket tydligt att man kommer att registrera de intrång, om man kan kalla dem så, som de gör via den här portalen, och man registrerar när de går in och tittar på reklamen. Man kommer också att försälja dessa uppgifter. Det verkar som om det är dubbla budskap när det gäller detta.

Kanhända är den här frågan mer av integritetskaraktär, så om jag får vända den andra halvan till statsrådet Britta Lejon vore jag tacksam.

Anf. 100 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag tycker att Inger René väldigt tydligt redovisar att detta är en fråga för företaget Teracom. Teracom:s vd har uppenbarligen uttalat sig om detta. Detta är icke något som Justitiedepartementet eller Kulturdepartementet styr.

Företaget Boxer ägs till 70 % av Teracom – det är ett dotterföretag – och till 30 % av det privata försäkringsbolaget Skandia. Det är väl bra om medier, riksdagsledamöter eller medborgare ställer frågor till vd:n för Teracom eller till chefen för Boxer och får svar på dessa frågor. Det intressanta är dock att detta gör också andra företag som distribuerar television via kabel, satellit och på andra sätt. Men om Boxers kunder inte vill att det ska vara på det viset är det något som man bör ta upp med företaget. Det är en väldigt tydlig illustration till att vi har företagsledningar och styrelser som har att fatta självständiga beslut också i statliga eller delstatliga företag.

Skyddet för homosexuella i asylärenden

Anf. 101 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Maj-Inger Klingvall. Den gäller skyddet för homosexuella i asylärenden.

Personer som förföljs på grund av sin homosexualitet har enligt utlänningslagen rätt till skydd. Men samtidigt kan vi läsa i medierna om att t.ex. personer från Iran, som öppet har manifesterat sin homosexualitet, får avslag på sin ansökan från utlänningsmyndigheterna.

Då vill jag fråga statsrådet: Hur ser utlänningsmyndigheternas praxis ut i det här avseendet? Har det hänt någonting sedan den senaste lagändringen? Vad avser regeringen att göra för att stärka skyddet för de homosexuella?

Anf. 102 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Precis som Inger Segelström säger har vi en väldigt tydlig skyddsgrund i utlänningslagen sedan den 1 januari 1997. Det finns också ett praxisbeslut som regeringen fattade 1998 som just har den innebörden att den som öppet manifesterar sin sexuella läggning och därmed kan riskera förföljelse i sitt hemland får uppehållstillstånd. Och den person som omfattades av det här praxisbeslutet fick då uppehållstillstånd av humanitära skäl i Sverige.

Vad jag har sagt tidigare här i riksdagen är ju att det är dags att göra en utvärdering av den förändring som gjordes i lagen för snart fem år sedan. Det här är över huvud taget någonting som det just nu pågår en

diskussion om både internationellt och i EU, så det är väldigt mycket på gång. Men vad som har hänt precis i dag är att regeringen har gett ett uppdrag till Migrationsverket att se över hur praxis tillämpas i praktiken. Man ska titta på skäl för uppehållstillstånd men också på vilka som har fått avslag. Man kan alltså utveckla arbetssättet också när det gäller den här gruppen, som söker asyl på grund av homosexualitet.

Anf. 103 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag får tacka för svaret. Det betyder alltså att de homosexuella som har ett skyddsbehov i Sverige inte ska behöva gå igenom det som vi har fått läsa om i massmedierna.

Om det nu skulle behöva göras några förstärkningar av lagstiftningen undrar jag hur snart vi kan få se dem.

Anf. 104 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag kommer inom kort att lämna besked om regeringens förhandlingsposition när det gäller det lagförslag som vi har fått från EU, som är mycket långtgående. Det är ett väldigt bra förslag om hur vi ska tolka flyktingparagrafen inom EU. Kommissionen föreslår att frågor som rör kön och sexuell läggning ska finnas med i tolkningen av Genèvekonventionen.

Inom bara några veckor kommer regeringens position alltså att presenteras för riksdagen när det gäller det här lagförslaget. Och sedan kommer, som sagt, den här rapporten från Migrationsverket i början av nästa år. Det är det beslut som regeringen har fattat i dag när det gäller hur praxis ser ut.

Jag vill också säga att vi i det här arbetet ska ha med de organisationer som arbetar just med de här frågorna.

Granskning av legitimerad vårdpersonal

Anf. 105 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till socialministern. I tidningen i går kunde man läsa om en tandläkare som tydligen har klarat sig från åtgärder från Socialstyrelsen, trots anmälningar från sex patienter för felbehandling.

Socialstyrelsen har lagt ned ärendet, skriver man, eftersom tandläkaren vägrar att samarbeta. Han har inte skickat in de journaler man har frågat efter, inte svarat på brev och inte kommit till avtalade möten. Socialstyrelsen tror sig också veta att han har slutat arbeta.

Då undrar jag om socialministern anser att det är rimligt att legitimerad vårdpersonal kan klara sig från närmare granskning genom att vägra samarbeta.

Anf. 106 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Två principer är viktiga när det gäller tillsynen av svensk sjukvård. Den ena är att vi har oberoende tillsynsmyndigheter som är effektiva och som har goda instrument i sina händer. Den andra principen är att vi inte här i riksdagen avgör individuella fall. Jag vill inte gärna

Anf. 107 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Jag frågade inte om socialministern kunde avgöra det här speciella fallet, utan jag frågade om det var rimligt att legitimerad vårdpersonal kan klara sig från närmare granskning genom att inte samarbeta, för det händer flera gånger. Detta var ett exempel, men det var den principiella frågeställningen jag tog upp.

Det här kan i förlängningen få viktiga konsekvenser för den enskilde patienten. Hon eller han kan ju hamna i en situation där man varken får upprättelse eller ekonomisk ersättning. Enligt mitt förmenande ska det ingå i legitimationen att man vid behov har skyldighet att samarbeta. Och även om det kan se ut som att man har slutat jobba inom yrket är det ju inget som hindrar att man i sinom tid, om man har legitimationen kvar, återupptar verksamheten. Bristande samarbetsvilja borde möjligen i sig vara ett kriterium för indragning av legitimationen. Det är den principiella frågan, inte det enskilda fallet.

Anf. 108 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det är alltid så med enskilda fall att även om vi för den principiella diskussionen är risken stor att vi här i riksdagen ändå tar ställning till den enskilda bedömningen.

Men låt mig ändå göra ett försök att svara principiellt på frågeställningen. Ska tillsynen fungera krävs det att de som har legitimitet – läkare eller tandläkare – också lever upp till tillsynsmyndighetens krav och behov av information och dialog. Det är naturligtvis rimligt att kräva att de som blir utsatta för tillsyn också svarar med att ge nödvändig kunskap och information. Vägran att delta i den typen av kunskapsspridning är naturligtvis inte acceptabelt. Jag tror att Lennart Kollmats och jag har samma uppfattning om vilka krav vi ska ställa, för att nu hålla oss på den principiella nivån.

Public service-företagen

Anf. 109 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till kulturministern.

Den 2 december 1999 antog riksdagen propositionen *Nationella minoriteter*, vilket innebar att landets etniska minoriteter och deras språk erkändes. *Public service-företagen* Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion är enligt sändningstillstånden skyldiga att beakta språkliga och etniska minoriteters behov. Samiska, finska och meänkieli ska ha en särställning, enligt ägardirektiven.

Min fråga till kulturministern är: Har någon utvärdering gjorts av hur *public service-företagen* lever upp till ägardirektiven vad gäller sändningstider och resursfördelning för de olika erkända minoritetsgrupperna?

Frågestund

Anf. 110 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! När det gäller kraven på *public service* görs det en uppföljning varje år – ett *public service*-bokslut, kan man säga. Det är en utvärdering som görs av företagen själva, eftersom detta är integra medie-företag där staten icke ska gå in och vara för klåfingrig.

Likväl är det i de nya tillstånden, som börjar verka den 1 januari nästa år, en mycket tydligare tyngdpunkt på de nationella minoritetsspråken, som Erling Wälivaara frågar om, och på det ansvar som *public service*-företagen har på detta område. Dessutom kommer vi att ge *public service*-företagen möjligheter att ta in mer oberoende bedömare som kan göra olika typer av bokslut över hur man har skött olika delar av sitt uppdrag.

Jag tror att båda dessa förstärkningar av uppdraget kommer att ge goda resultat.

Anf. 111 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Det finns undersökningar gjorda som visar att meänkieli diskrimineras av *public service*-företagen, både vad gäller sändningstider och resursfördelningar. Dessa är inte alls proportionella mot det antal som talar meänkieli och som ser och lyssnar på de här programmen.

Jag skulle vilja ytterligare konkretisera frågan: Avser ministern att på något sätt vidta åtgärder så att den här misshälligheten rättas till?

Anf. 112 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Åtgärden är redan vidtagen, i och med att regeringen tagit del av *Public service*-beredningens förslag, beslutat om dem och överlämnat dem till riksdagen som i sin tur har fattat beslut om dem som innebär att de nationella minoritetsspråken får en starkare ställning. Kraven på *public service*-företagen ökar alltså under den tillståndsperiod som börjar den 1 januari 2002, så åtgärden är redan vidtagen.

När det gäller den nu pågående tillståndsperioden, som håller på att löpa ut, är det framför allt i fråga om det finska språket som det har funnits kritik, samt en del andra språk som inte är nationella minoritetsspråk. Detta berörs mycket tydligt i den *public service*-proposition som riksdagen sedan tog ställning till. Jag tror att detta kommer att vara av stor betydelse för de prioriteringar som *public service*-företagen kommer att göra.

Naturkatastrofer

Anf. 113 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Fru talman! Jag har en fråga till kulturministern, som i dag svarar på övergripande frågor.

Om jag säger Arvika, Ånge och Sundsvall är jag säker på att statsrådet kan lista ut vart jag vill komma. Ofattbart mycket regn har vräkt ned och förstört vägar, järnvägar, broar och fastigheter. Bara för Sundsvalls kommun nu senast blir kostnaderna 70 miljoner kronor, som får tas från andra angelägna kommunala verksamheter.

Hur vore det nu att efter flera års regnkatastrofer inrätta en statlig fond där enskilda människor och kommuner som drabbats kunde få

hjälp? Vi har ett exempel i Småhuskadefonden, som inrättades på 70-talet, där människor fortfarande får hjälp om de fått husen förstörda av fukt och mögel. Kunde man inte tänka sig att här inrätta en fond för dem som har fått sina hus förstörda av mer eller mindre stora naturkatastrofer?

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Frågestund

Anf. 114 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det är naturligtvis djupt beklagligt att så många människor har drabbats av detta. Enskilda personer och hushåll har fått sina hus, tomter och ägodelar förstörda. Detta är något vi är djupt berörda av i regeringen. Vi följer noga utvecklingen.

Vi har i dag en ordning som innebär att de kommuner som inte klarar av sina offentliga åtaganden kan vända sig till regeringen och få ekonomiskt stöd för att klara av sina åtaganden. Under förra året betalades det ut drygt 50 miljoner kronor. Självfallet ska de kommuner som har drabbats i år, om de inte klarar ut problemen själva, vända sig till regeringen. När det gäller Räddningstjänsten kan den vända sig till och få ekonomiskt stöd direkt från Räddningsverket.

Den fond som finns är egentligen ett reservationsanslag på 2 ½ miljard kronor. Det är inte en fond, men i praktiken finns det alltså pengar att söka när kommunen icke förmår klara ut problemen själv. Detta är en oerhört angelägen uppgift.

Anf. 115 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret, men jag känner mig inte särskilt glad åt det. Jag vill fråga statsrådet: Hur mycket regn måste det falla, och hur många människor måste få sina hem förstörda, innan regeringen börjar fundera på att inrätta en katastroffond?

Anf. 116 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Vi har för närvarande inte några diskussioner i regeringen om att skapa en fond av den typ som Småhuskadefonden utgör. Det finns naturligtvis heller inga millimetersiffror som kommer att avgöra den frågan. Men vi följer den mycket noga. Vi har ett ordentligt reservationsanslag ur vilket vi kan ta medel när kommunerna måste få stöd. Är det så att den formen inte fungerar kommer vi självfallet att försöka skapa någon annan ordning som kan tillfredsställa de offentliga behoven. Just nu har vi inte ansett att det behövs.

Lokalisering av statliga verk

Anf. 117 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Vi har under senare år kunnat se en växande klyfta i Sverige i den meningen att väldigt många människor koncentreras i storstadsområdena i allmänhet och Stockholm i synnerhet, medan övriga delar av Sverige har svårt att klara sina befolkningssiffror. Man har ålderspyramider som tippar osv. Regeringen har själv starkt bidragit till detta genom att etablera nya statliga jobb i de överhettade områdena och därmed förstärkt obalansen.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen sagt att en större del av statlig verksamhet ska lokaliseras ute i landet. Det beslutet har inte respekterats

av regeringen, trots att Riksdagens revisorer också har påpekat hur det är. Statistik från utredningstjänsten visar att av ett hundratal nya myndigheter som bildats sedan 1993 har 82 förlagts till Stockholm eller dess absoluta närhet.

Från Centerpartiets sida är vi väldigt bekymrade över att inte regeringen gör mer för att ändra på utvecklingen. Nu återkommer man till löftena i den regionalpolitiska propositionen, men när övergår retoriken till politisk praktik? När tänker regeringen göra någonting för att i ökad utsträckning verkligen lokalisera ut statliga verk, bolag och myndigheter i landet?

Anf. 118 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag håller med frågeställaren om att det finns väldigt stora regionala orättvisor. När det gäller de nya verksamheter som vi har att fatta beslut om i regering och riksdag är hela tiden den första frågan, den som har högst prioritet för regeringen sedan vi diskuterat innehållet naturligtvis, att bestämma lokaliseringen. Vår ambition är i varje läge att hitta en annan etablering än de redan överhettade storstadsområdena.

Vi lyckas inte tillräckligt ofta. Likväl vill jag säga att den mycket stora satsning som gjorts under lång tid, och som dessutom skruvats upp under de senaste åren, på universitet, högskolor, distansutbildning och infrastruktur är mycket viktiga satsningar, som i sin tur kommer att göra det lättare att också utlokalisera nya och kanske redan etablerade statliga verksamheter. Men vi har börjat i rätt ända den här gången.

Anf. 119 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Marita Ulvskog fortsätter med en högstämd retorik. Men vilket värde har det att man medverkar till högskolor runtom i landet när man samtidigt med den andra handen drar undan möjligheten för regioner att växa och utvecklas, när man låter vägarna förfalla, när man drar in på statlig service som borde finnas över hela landet? Jag kan läsa högt ur listan för 2001, alltså årets lista:

- Totalförsvarets forskningsinstitut, Stockholm,
- Vetenskapsrådet, Stockholm,
- Arbetsmiljöverket, Stockholm,
- Verket för innovationssystem, Stockholm.

Ett enda, Institutet för tillväxtpolitiska studier har man lagt i Östersund. Dock är 30 av de 50 arbetstillfällen som det innebar lokaliserade till Stockholm.

Finns det någon ambition hos regeringen att verkligen göra något annorlunda än att låta detta bara rulla på? Det låter falskt när Marita Ulvskog säger att regeringen i varje läge anstränger sig för att göra något, när man ser verkligheten, som ser helt annorlunda ut.

Anf. 120 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Sven Bergström beskyller mig för högstämd retorik. Den retorik han själv ägnar sig åt är möjligen något lågmäldare, men i sak är den precis lika högstämd. Jag anser att den är lika falsk.

Det är inte så att man med spektakulära utlokaliseringar kan åstadkomma regional utveckling. Det kan t.o.m. vara kontraproduktivt. Det man måste göra är att skapa utbildningsmiljöer, högskolemiljöer, och infrastruktur som gör att de delar av landet som finns utanför de överhettade storstadsregionerna långsiktigt får en växtkraft.

Vi har valt att i den regionalpolitiska propositionen, som jag tror att Sven Bergström inte kan ha läst, och i infrastrukturpropositionen lägga tyngdpunkten på just det som icke är kortsiktiga, spektakulära, uppblossande, partipolitiska poängplockare, utan på något som faktiskt innebär att de delar av landet som vi kommer från, Sven Bergström och jag, får en chans att utvecklas på riktigt och icke fortsätter att vara bidragsmottagare.

Krogarnas öppettider

Anf. 121 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Jag har en fråga till socialminister Lars Engqvist.

Efter den allmänpolitiska debatten, som lär hålla på ganska länge, tänker jag, om jag orkar, gå ut och fira lite på krogen med mina kompisar. Mot den bakgrunden undrar jag hur länge socialministern tycker att vi borde få vara där, dvs. hur länge socialministern tycker att krogarna som längst borde få ha öppet.

Anf. 122 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tycker att du ska vara ute så länge du är nykter, för att uttrycka mig mycket enkelt. När du har fått för mycket ska du åka hem, om du vill ha ett personligt råd.

Om Anna Kinberg däremot seriöst ställer frågan vilket regelverk vi ska ha när det gäller svenska restauranger ska jag svara att den frågan håller på att provas i särskild ordning. I likhet med många andra länder diskuterar vi i vilken mån vi ska ha alkoholservering fram till kl. 5 eller 6 på morgonen. Det har t.o.m. framförts tankar om att man ska ha alkoholservering dygnet runt.

I många länder har man begränsat detta med hänsyn till folkhälsan och med hänsyn till ansvaret för vilket samhälle man har. Utanför de krogar som är öppna till tidiga morgnar skapas alltför mycket problem för att vi ska ta det med en klackspark.

Vi har gett Folkhälsoinstitutet i uppdrag att tillsammans med restaurangnäringen och berörda personalorganisationer diskutera hur vi gemensamt skulle kunna jobba för att tidigarelägga restaurangvanorna.

Men Anna Kinberg själv ska gå hem medan hon är nykter.

Anf. 123 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Jag tycker naturligtvis att Lars Engqvist ska göra det samma.

Poängen med min fråga är att både han och jag ska bemyndigas att ta det beslutet själva. Politiker ska inte bestämma när människor ska gå och lägga sig.

Det finns, som socialministern säger, ett uppdrag till Folkhälsoinstitutet som bl.a. innebär att man ska utreda hur man kan tidigarelägga restau-

rangvanor. Men jag tycker att väljarna har rätt att få veta vad socialministern tycker själv, eftersom han har gömt den här frågan till efter valet.

Han har sagt att vi måste reglera vilka tider som är lämpliga. Jag tycker inte att det är upp till invånarna själva att bestämma, och jag drar mig inte heller för att köra över lokala politiker.

Socialministern får vara hur spydig han vill mot mig, men jag tycker att väljarna har rätt att få veta.

Anf. 124 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tillät mig att vara en smula spydig, därför att Anna Kinberg mycket väl vet att jag aldrig har föreställt mig att en socialminister ska bestämma vad enskilda medborgare ska göra. Däremot är det socialministerns ansvar att skapa en miljö i samhället som befrämjar folkhälsan och skapar trygghet i utemiljöerna.

Jag kan inte tänka mig att vi skulle besluta att exempelvis ha systembutikerna öppna dygnet runt. Jag kan inte tänka mig att vi skulle acceptera att man får servera sprit dygnet runt. Jag kan inte tänka mig att vi har ett samhälle där vi säger att vi som politiker inte har något ansvar för folkhälsan eller för tryggheten.

När jag har sagt att det är viktigt att vi diskuterar detta och gett i uppdrag till Folkhälsoinstitutet att tillsammans med berörda organisationer diskutera detta har jag läst i oändlighet att jag försöker bestämma vad Anna Kinberg ska göra. Jag tänker inte bestämma det. Men personligen upprepar jag rådet: Så länge det här regelverket finns, sköt dig, som jag hoppas att alla andra gör.

Unga och demokratin

Anf. 125 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill vända mig till statsrådet Britta Lejon.

Värdet av demokratin har vi fått erfara under senare tid. Inte minst viktigt är det att våra ungdomar får insikt om betydelsen. Det är bra att regeringen tidigare satsat medel för att förstärka möjligheten till arbete ute i våra kommuner just i denna del. I Emmaboda, som jag själv kommer från, är vi just i gång med att skapa ett ungdomsfullmäktige, som jag hoppas ska slå väl ut.

Min fråga lyder: Är detta något som Britta Lejon håller med mig om, och har demokratiministern för avsikt att göra något ytterligare för att stärka medvetandet och intresset?

Anf. 126 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag tror att vi alla i den här salen och även på åhörarläktaren tycker att detta är en av de absolut viktigaste frågorna för Sveriges framtids skull. Särskilt i tider som dessa blir det tydligt.

Jo, vi ska åstadkomma mycket framöver på demokratiområdet generellt, men kanske särskilt när det gäller unga och demokrati, skolans roll i den svenska demokratin.

Förutom det som Ann-Marie nämnde, att vi stött med pengar och initiativ till olika demokratiutvecklingsprojekt, där vi särskilt har pekat ut

de ungas och skolans roll, tar vi tillsammans med Skolverket, skolor och lärarförbunden en mängd initiativ.

Under hösten har vi ett jubileum att fira, nämligen det faktum att för precis 80 år sedan föddes den svenska demokratin. Då fick också tjejer och kvinnor rösträtt i Sverige. Äldre än så är inte den svenska demokratin. Detta ska vi ta fasta på bl.a. genom ett informationsmaterial som kommer att gå ut till landets alla gymnasieungdomar i november tillsammans med en lärarhandledning till lärare. Vi ska stimulera en diskussion och debatt i klassrummen om demokrati, om mänskliga rättigheter och om allas vår roll i den svenska demokratin.

Anf. 127 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill tacka ministern för svaret. Det gläder mig att ministern tar frågan på allvar. Genom att lägga vikt vid frågan tror jag att vi förhoppningsvis når fram.

Sveriges bistånd

Anf. 128 ANNE-KATRINE DUNKER (m):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Maj-Inger Klingvall.

I en artikel som statsrådet lät publicera nyligen i Göteborgs-Posten tar statsrådet upp fattigdomsproblemen i världen. Jag tror att alla delar en oro för dessa problem och anser att vi måste bekämpa fattigdomen. Några av de viktigaste uppgifterna är att arbeta för en öppnare värld och att se till att tillväxten ökar. I anslutning till det tar statsrådet upp problemen med de hemiska terrordåd som drabbade USA härförleden och den negativa utveckling som sker på grund av dessa dåd. I gårdagens partiledardebatt var alla partier, utom Vänstern och Miljöpartiet, eniga om att vi måste bekämpa terroristerna.

Vidare skriver statsrådet i artikeln att Sverige ökar sitt bistånd kraftigt. Därför vill jag ställa en fråga till statsrådet. Hur påverkar den svaga kronkursen det svenska biståndet?

Anf. 129 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Jag är glad för att Anne-Katrine Dunker har uppmärksammat min artikel. Jag tror att vi i dag befinner oss i en situation då vi behöver göra mycket mer för att förändra läget för världens fattiga och världens fattigaste länder. Därför är det glädjande att regeringen, med starkt stöd av Sveriges riksdag, kan lägga fram förslag om en ökning av biståndet för att också kunna nå tillbaka till 1 % av BNI.

BNI-utvecklingen har självklart en betydelse för uppräknningen av biståndet. Det gäller också kronans värde. Det som är glädjande med kronkursen är att på mycket kort tid har kronans värde ökat med 50 öre. Indirekt har också världens fattiga glädje av att kronan har stärkts.

Det är ett viktigt arbete att fortsätta att föra en diskussion inte bara i vårt land utan också internationellt. Vi behöver bli många fler rika länder med ett bistånd som åtminstone når upp till 0,7 % av BNI.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Frågestund

Anf. 130 ANNE-KATRINE DUNKER (m):

Fru talman! Tack statsrådet för svaret. Jag undrar om statsrådet ändå kan vidhålla att vi ökar biståndet kraftigt. Enligt uppgift har Rädda Barnen i år gjort valutaförluster och har problem med 20 miljoner kronor. Läkarmissionen har tvingats säga nej till nya projekt. Sida har drabbats av kronraset och tror att man inte kommer att kunna genomföra alla de projekt man vill. Pingstmissionens Utvecklingssamarbete räknar med att förlora 10–15 miljoner kronor på kronraset. Även om det är glädjande att kronan har ökat i värde den senaste tiden finns det stora problem. Kan ministern säga att det är fråga om en kraftig ökning? Vad tänker ministern och regeringen göra för att se till att förbättra kronans värde ytterligare?

Anf. 131 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Som jag nämnde i mitt förra svar är det en glädjande utveckling när kronan återhämtar sitt värde. Jag och regeringen hoppas naturligtvis att den positiva utvecklingen ska fortsätta.

Biståndet ökar kraftigt. Det är bara att se på hur budgetpropositionen är utformad. Det handlar om att vi fram till 2004 avsätter ytterligare många miljarder till biståndet. Vi kan räkna med att göra en 50-procentig ökning av vårt bistånd under de närmaste åren. Det är en mycket kraftig ökning, samtidigt som vi också – som riksdagen väl känner till – genomför en parlamentarisk utredning för att se över våra mål med vårt internationella utvecklingssamarbete och vår politik för en global utveckling. Det är bra att detta går hand i hand.

Könsdiskriminerande reklam

Anf. 132 CARINA OHLSSON (s):

Fru talman! Jag har en fråga till kulturminister Marita Ulvskog. I reklam och medier framställs kvinnor och män allt oftare efter gamla förlegade schablonbilder. Förutom att kvinnor beskrivs som rena sexobjekt skildras de som underordnade och oförmögna att kunna fatta egna beslut. Män framställs gärna som potenta, starka, beslutsamma och resultatintresserade.

En konsekvens av att dessa snedvridna bilder frodas är att vår identitet alltmer sammankopplas med vår sexualitet och sexuella förmåga. Veckotidningar och reklam som framför allt riktar sig till ungdomar spär på detta dagligen med dessa stereotypa bilder genom att ständigt pumpa ut budskapet att vi människor inte duger som vi är.

Det är många föräldrar och vuxna som i dag upplever att övertrampen blir allt grövre. Jag utgår från att kulturministern följer frågan hela tiden.

Behöver vi nu en lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam?

Anf. 133 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det här är en mycket angelägen fråga som Carina Ohlsson tar upp och som jag personligen är djupt engagerad i.

Först och främst har vi medialiseringen och kommersialiseringen av allas vår tillvaro, där barnen ofta sätts i centrum och betraktas som intressanta på marknaden, dvs. intressanta som direkta mottagare av barnre-

klam men naturligtvis också som föremål och huvudpersoner i reklam som egentligen riktar sig till vuxna. Man vill gå via barnen till mammas och pappas plånbok. Jag tror att vi har varit naiva alldeles för länge.

Nu pågår det en intensiv debatt inom reklamsektorn. Där är många mycket kritiska till denna utveckling i den svenska reklambranschen. Jag deltar i denna diskussion, jag för diskussionen i EU-sammanhang, och vi för den i departementet. Jag är inte säker på att vi kommer att landa i förslag om lagstiftning, men om det är det som behövs kommer vi inte att väja inför det.

Anf. 134 CARINA OHLSSON (s):

Fru talman! Jag är nöjd med svaret. Kulturminister Marita Ulvskog svarade att hon följer frågan noggsamt.

Hur kommer man åt detta? Det sades inte något riktigt konkret om hur det går att komma åt detta. Anmälningarna har ökat med 30 % det senaste året. Det är privatpersoner som anmäler, och 17 % av dem är män. Det är framför allt kvinnor och unga flickor som reagerar.

Ibland räknar man med att det kan vara till fördel i marknadsföringen att ställas vid en skampåle när ERK uttalar att det är något som inte accepteras. Det blir ändå inte någon påföljd. Vad görs rent konkret?

Anf. 135 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Carina Ohlsson nämner själv ERK. Vi hade för några år sedan att ta ställning till könsdiskriminerande reklam. Jag tycker ändå att det har blivit något slags självsanerande debatt i delar av den svenska reklambranschen. Samtidigt är vi utsatta för reklam vare sig vi vill det eller inte i alla offentliga miljöer, i våra hem och med olika avsändare. Våra möjligheter att välja själva på området är tyvärr begränsade. Vi möter utbudet vare sig vi vill eller inte.

Regeringen jobbar på många olika fronter. Det gäller medieområdet, där jag är ansvarig. Det gäller konsumentområdet, där statsrådet Britta Lejon är ansvarig. Det finns också andra ministrar som är engagerade i dessa frågor. Det handlar om könsdiskriminerande reklam, barnreklam och exploatering av unga människor som inte kan göra skillnad mellan kommersiella budskap och andra budskap.

Regeringen kommer att återkomma i dessa frågor på olika sätt. Det är inte säkert att lagstiftning är rätta vägen. Men skulle vi vid en sammanvägning komma fram till det kommer vi inte att väja för den möjligheten.

Anf. 136 TALMANNEN:

Eftersom klockan nu är 15.00 hinner vi inte med fler frågor i dagens frågestund, som härmed är avslutad. Jag tackar kammarens ledamöter och regeringens företrädare för er medverkan.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Frågestund

Anf. 137 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Låt mig inledningsvis konstatera att det bland namnen på talarlistan i den allmänpolitiska debatten finns flera statsråd representerade. Det hedrar dem. Från Näringsdepartementet lyser dock statsråden Björn Rosengren och Mona Sahlin med sin frånvaro. Jag beklagar det.

I årets regeringsförklaring deklarerade statsministern att "för varje socialdemokratisk regering är kampen mot arbetslösheten den allt annat överskuggande uppgiften". Orden ekar ihåligt när ingen av superdepartementets ministrar besvarar sig med att delta i debatten om arbetsmarknadsfrågor. Det tyder på nonchalans och bristande respekt såväl för alla arbetslösa som för riksdagen som demokratisk institution.

Fru talman! Den öppna arbetslösheten har, inte särskilt förvånande, varit sjunkande under den gångna högkonjunkturen. Paradoxen är dock att Sverige i dag har den högsta arbetslösheten i modern tid vid utgången av en högkonjunktur. Fler än någonsin saknar ett riktigt jobb.

Förutom de som är långtidssjukskrivna och förtidspensionerade är det nästan 700 000 personer i arbetsför ålder som inte har ett riktigt arbete eller som vill arbeta mer. Förra året var det över 1 miljon människor som försörjde sig på bidrag och socialersättning.

Arbetslösheten bland unga människor ökar återigen på arbetsmarknaden. I år har ungdomsarbetslösheten hittills ökat med 19 % om man jämför med motsvarande period förra året. Detta är ett av de första synliga bevisen för att situationen försämras på arbetsmarknaden. Ett annat tecken är varsel om uppsägningar. Dessa har enligt AMS hittills i år ökat med ca 120 % jämfört med förra året.

Att vi kommer att se en försämrad arbetsmarknad är uppenbart då den internationella konjunkturutvecklingen har kännetecknats av avmattning under våren, sommaren och hösten. Det är även troligt att terrorattacken bidrar till en snabbare negativ utveckling.

Flera konjunkturbedömare har därför reviderat sina prognoser för den öppna arbetslösheten. SEB har i sitt värsta scenario en procentenhet högre öppen arbetslöshet än vad regeringen har i sin budgetprognos för nästa år. Denna framtidsbild skulle försvaga budgeten med ca 6 miljarder bara i arbetslöshetsersättning.

Trots att ansvariga statsråd borde vara medvetna om situationen agerar de genom att i budgetpropositionen sänka utgifterna för arbetslöshetsersättning i förhållande till vårpropositionen. Detta är inte bara uppseendeväckande utan även långt ifrån verkligheten. Prata har varit superdepartementets ministrars signum, inte att föra en ansvarsfull politik och ta den verkliga arbetslösheten på allvar.

Fru talman! Många tecken tyder på att skolan i Sverige befinner sig i kris. Fler och fler elever lämnar den obligatoriska skolan utan de kunskaper utbildningen borde ha gett. Andelen elever som går ut grundskolan utan betyg i ett eller flera ämnen har ökat till 24,3 % år 2000 från 22,7 % år 1999.

Häromdagen kunde man läsa i Finanstidningen att antalet sökande till högskolans ingenjörsutbildningar har minskat kraftigt på ett år. Företrädare för svenskt näringsliv säger att det minskade intresset för tekniska och naturvetenskapliga utbildningar är klart oroande eftersom det urhol-

kar den rekryteringsbas som svensk industri och svenskt näringsliv behöver.

Det är alldeles för få människor i Sverige som kontinuerligt vidareutbildar sig i syfte att förbättra sina kunskaper. Den sammanlagda utbildningsnivån måste därför höjas så snabbt som möjligt. Detta medför att det är bråttom med konkreta åtgärder.

Då regeringen inte har lyckats att prestera något förslag till individuellt kompetenssparande, trots en omfattande utredning, vill jag därför föreslå att pröva ett system för en individuell utbildningsinvestering.

Fru talman! Innan jag går in på förslaget vill jag dock slå fast att det inte råder någon tvekan om att den förda skattepolitiken är den grundläggande orsaken till att för få människor kontinuerligt vidareutbildar sig och uppmuntras till arbete. Det är inte bara jag som har denna syn utan även Europeiska kommissionen rekommenderar Sverige att markant minska skattetrycket på arbete, framför allt för lågavlönade, samt att reformera skatte- och bidragssystemen för att förbättra incitamenten att arbeta.

Skatten på utbildning och kunskap är för hög och sänder ut fel signaler. Det lönar sig helt enkelt inte i tillräcklig utsträckning att utbilda sig. Människor är rationella och agerar genom att arbeta i stället för att utbilda sig när de ser att utbildning inte lönar sig ekonomiskt.

Många människor har även bristfälliga förutsättningar att på egen hand kunna finansiera sin utbildning. Det är mot denna bakgrund som jag anser att ett system bör prövas som gör det möjligt med kontinuerlig utbildning under livets arbetsaktiva fas. Detta ska ses i ljuset av att en omläggning av skattesystemet tar lång tid och att Sverige behöver en kompetenshöjning nu.

Fru talman! Vi moderater i arbetsmarknadsutskottet vill pröva möjligheten att ge den enskilde rätt att göra avdrag på inkomst av tjänst för styrkta utbildningskostnader. Att införa rätt till avdrag för vidareutbildning kan medföra att fler människor har ekonomiska möjligheter att utbilda sig vidare.

Vi vill pröva möjligheten för den enskilde individen att bygga upp ett individuellt utbildningskonto. Det ska gälla såväl alla arbetstagare som alla egna företagare. Det är den enskilde individen som ansvarar för och avgör när sparandet ska användas.

För att stimulera arbetsgivaren att bidra till den anställdes sparande bör en rätt till avdrag prövas för sociala avgifter vid avsättningar till den anställdes utbildningskonto. Detta kan jämföras med arbetsgivarens villkor för avsättning till pensionssparande för den anställde.

En särskild satsning på låginkomsttagare bör prövas. Ett exempel på hur riksdag och regering skulle kunna utforma ett sådant system är att låta alla individer mellan 25 och 60 år som genom heltids- och deltidsarbete tjänar mindre än 40 % av ett basbelopp per månad få möjlighet att aktivt söka ett skattefritt studiestipendium.

Fru talman! Jag har i detta anförande skissat på ett system för en individuell utbildningsinvestering. Det är just en investering för såväl individen som för hela samhället. Sverige har inte råd att ytterligare släpa efter i en allt hårdare internationell konkurrens där kunskapen blir allt viktigare.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 138 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Under de senaste åren har vi sett en närmast katastrofal ökning av ohälsan i arbetslivet. Det är framför allt stressrelaterade besvär som ökar våldsamt. Slimmade organisationer, resursbrist, ständiga förändringar och oklara mål i verksamheterna i kombination med ett alltmer urvattnat arbetsmiljöarbete banar väg för ohälsa.

I år är var åttonde person i arbetsför ålder antingen sjukskriven eller förtidspensionerad. De direkta kostnaderna i statsbudgeten blir naturligtvis mycket höga.

I LO:s undersökning *Ohälsans trappa* visas det på stora förändringar vad gäller psykiskt välbefinnande i arbetargrupperna. Den kanske allvarligaste slutsatsen i undersökningen är att andelen som upplever oro eller ångest har ökat mycket kraftigt under 1990-talet. Bland unga kvinnor har det skett en tredubbling av dem som upplever oro, ångslan eller ångest. Det har gått från 8 till 24 %. Även sömnbesvär och huvudvärk har ökat mycket, speciellt bland de unga.

Även TCO har gjort en undersökning om ohälsan i Sverige. TCO har haft hjälp av SIFO, som har frågat över 4 000 personer över hela landet. 69 % av de tillfrågade anger ökad stress och ökade krav på arbetsplatserna som orsak till den ökade sjukskrivningen. 76 % av kvinnorna och 62 % av männen anger stressen som enda anledning till ökad sjukskrivning.

Fru talman! Det behövs kraftfulla åtgärder för att motverka den ogynnsamma utveckling som vi ser i dag. Det elvapunktsprogram som presenterades i budgetpropositionen omfattar viktiga åtgärder för att förebygga ohälsa i arbetslivet och åtgärder för att rehabilitera. Syftet med de föreslagna åtgärderna är att sätta löntagaren i centrum och göra arbetsgivarens ansvar för ohälsan tydligare. I Vänsterpartiet anser vi att programmet är en bra start och inledning för att öka hälsan i arbetslivet.

Alla elva punkterna är bra, men jag vill nämna några lite mer. Att försöka nå nationella mål för hälsa i arbetslivet – det är bra. Men målen måste vara tydliga, och de ska också vara förankrade hos arbetsmarknadens parter. Hälsobokslut, som är ett första steg mot en personalekonomisk redovisning är något som mitt parti har försökt driva under många år. Nu ska vi försöka göra det i den offentliga sektorn och redovisa de anställdas hälsoläge. Personalekonomisk redovisning är säkert ett effektivt styrmedel för bättre arbetsmiljö. Den mänskliga resursen – humankapitalet – behöver känna sitt värde och inte bara utnyttjas kortsiktigt för ekonomisk vinst.

En annan mycket viktig punkt är utvecklingen av arbetsmiljöarbetet. Man pratar här om en satsning på utbildning av skyddsombud och utveckling av arbetsmiljöcertifieringen som några av förslagen. Det välkomnar vi verkligen.

Ett stort problem har under 1990-talet varit det minskade antalet skyddsombud. Under cirka tio år har antalet skyddsombud minskat med så mycket som 30 000. Som ett resultat av det har det blivit allt svårare att kontrollera om arbetsmiljölagen följs. Men varför har intresset för att vara skyddsombud minskat? Har statusen minskat? Eller vågar man inte ta uppdraget på grund av att man kan upplevas som obekväm?

Kvinnornas andel av de sjukskrivna har ökat kraftigt de senaste åren. Vid utgången av förra året var andelen kvinnor 63 % av de sjukskrivna.

En viktig orsak till dessa könsskillnader i ohälsan är att arbetsmiljön i ergonomiskt och psykosocialt hänseende har försämrats eller åtminstone inte förbättrats i samma takt i kvinnodominerade yrken bl.a. inom vård och omsorg.

En annan viktig orsak är att det alltjämt är kvinnorna som utför mer av omsorgsarbetet i hemmet. Detta kan betyda att samma arbetsmiljö ger olika effekter på män och kvinnor. Rationaliseringar och strukturförändringar har också på många områden i samhället inneburit en förändrad arbetssituation för de anställda.

Oförutsägbarheten anføres ofta som ett motiv för konjunkturanpassade arbetstider eller för att en ökad andel av personalen knyts till verksamheten genom lösare anställningsformer, t.ex. projekt- och behovsanställningar.

Den ur arbetsmiljösynpunkt kanske mest påtagliga konsekvensen av denna utveckling är den omfattande demonteringen av fasta strukturer. Det är strukturer som under mycket lång tid har svarat för verksamhetens kontinuitet. Med denna förändring följer också djupgående förändringar av arbetets villkor.

Återigen är det kvinnorna som får ta stryk. Kvinnor är kraftigt överrepresenterade i den anställningsform som är mest problematisk – behovsanställningen – men även när det gäller vikariat. Båda formerna är vanliga inom offentlig sektor. Kvinnor är dock underrepresenterade i den mer gynnsamma formen projekt- och objektsanställningar. Studien visar att kvinnor har ungefär hälften så stor chans som män att övergå till en fast anställning under en tvåårsperiod. Det går också att konstatera att förvånansvärt lite forskning har gjorts om de tidsbegränsat anställdas villkor och hälsa. Kvinnorna får ta stryk även på forskningsområdet.

Något som är mycket allvarligt är att arbetsmiljöforskningen och arbetsmiljöutbildningen har minskat i betydelse och omfattning vid de stora tekniska högskolorna. Vid KTH har man i princip avskaffat arbetsmiljöprofessuren. I Linköping flyttade professorn, och professuren har ännu inte blivit återbesatt. Vid Chalmers och i Lund har man en ändrad inriktning. Man kan inte hålla på med arbetsmiljöforskning av överlevnadsskäl. Det är också svårt att rekrytera doktorander till arbetsmiljöforskning. Det beror nog bl.a. på den dåliga statusen. Det som man inte satsar på vid de stora, dominerande högskolorna upplever man inte som så viktigt och gångbart på sikt.

Rejåla forskningsresurser och ett intresse från samhället skulle vara en god grund för att bibehålla och stärka arbetsmiljöämnenas status. Men just nu går vi åt motsatt håll. Samhällets signaler måste bli mycket klara.

Anf. 139 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringen har under flera års tid sagt att det går bra för Sverige. Man hänvisar till kurvor som pekar uppåt – åt rätt håll – och man har tagit åt sig äran av den förbättrade ekonomin. Den ökade sysselsättningen har enligt majoriteten varit ett resultat av den förda politiken.

Nu när kurvorna, som tidigare gått uppåt, planar ut och ser ut att vika nedåt är regeringen, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet snabba med att skylla osäkerheten och de vikande konjunkturerna på

händelser i vår omvärld. Det är naturligtvis så att den amerikanska konjunkturen, terrordåden i New York och Washington samt kriget i Afghanistan påverkar den svenska ekonomin. Men lika lite som regeringen kan påverka världskonjunkturen nu, har man kunnat påverka världskonjunkturen för några år sedan. Sverige är ett litet land i den globala ekonomin. Konjunkturerna i Sverige kan vi inte skylla på regeringen, men inte heller hylla den för.

Däremot är det intressant att se hur Sverige klarar sig i jämförelse med andra länder under rådande konjunkturförlopp. Hur slår konjunkturen i Sverige jämfört med andra länder? När man gör en sådan jämförelse ser man hur den svenska politiken klarar av att hantera utvecklingen. Genom ett sådant tillvägagångssätt kan vi också bedöma den svenska regeringens jobb.

Hur har det då gått för Sverige relativt sett sedan 1995 då Socialdemokraterna tog över regeringsmakten? När det gäller sysselsättningen har elva EU-länder haft en större procentuell sysselsättningsökning än Sverige mellan år 1995 och år 2000. Irland, Luxemburg, Spanien, Nederländerna, Finland, Portugal, Storbritannien, Frankrike, Belgien, Italien och Danmark har alla ett gemensamt, de har haft en snabbare ökning av antalet nya jobb än Sverige. Endast tre EU-länder har haft en sämre utveckling än Sverige. Det här är statistik från Eurostat och EU-kommissionen.

Frågan som Sven-Erik Österberg bör svara på här i dag är varför regeringen fört en sådan politik att sysselsättningsökningen är bland de lägsta i EU under de socialdemokratiska regeringsåren, under de goda åren sett ur världskonjunktursynpunkt.

Om man tittar på antalet arbetade timmar, arbetar vi i Sverige i dag inte mer än vi gjorde 1988 när vi också hade en högkonjunktur. Då ska man komma ihåg att vi sedan dess har fått ungefär 200 000 fler människor i arbetsför ålder, men i antal arbetade timmar jobbar vi alltså inte mer än vi gjorde 1988.

Den svaga utvecklingen i Sverige de senaste åren kan härledas till en rad olika problem i den svenska ekonomin. En faktor som leder till låg sysselsättning är givetvis den höga arbetslösheten. 500 000–600 000 människor, eller ungefär 15 % av arbetskraften, är enligt statistik från SCB antingen öppet arbetslösa, i olika åtgärder, undersysselsatta eller latent arbetssökande. Det är en oerhört hög siffra med tanke på att vi har en högkonjunktur bakom oss.

En annan faktor som leder till problem i den svenska ekonomin är givetvis sjukfrånvaron som formligen exploderat under de senaste åren. Vi vet att i statistiken över antalet sysselsatta räknas också de som är sjuk-skrivna in, trots att de inte är på jobbet. Det är därför siffrorna över antalet sysselsatta ser bättre ut än exempelvis utvecklingen för antalet arbetade timmar.

Den svenska arbetsmarknaden är också tudelad. Det är främst i stor-stadsregionerna som sysselsättningen ökat. I skogslänen har utvecklingen varit beskedlig, medan sysselsättningen t.o.m. minskat med en halv procentenhet i mellersta Norrland under andra kvartalet i år jämfört med förra året.

Tudelningen på arbetsmarknaden är inte bara geografisk utan flera grupper i samhället har svårt att komma in på eller komma tillbaka till

arbetsmarknaden. Det gäller äldre, arbetshandikappade, personer med utomnordisk bakgrund och personer som är korttidsutbildade.

Om vi tittar framåt ser inte läget speciellt ljus ut just nu. Under de senaste veckorna har antalet nyanmälda platser konstant varit mindre än samma period förra året. Under samma period har antalet nyanmälda sökande konstant varit större än förra året. Även varslen ökar. Oavsett hur ekonomin utvecklas till följd av terrordåden den 11 september kommer vi i år att få den lägsta tillväxten sedan 1996. AMS-chefen Anders Johansson berättar också i Finanstidningen att AMS redan påbörjat mobiliseringen för att klara en stigande arbetslöshet redan nästa år.

Allt detta sammantaget gör att det krävs strukturella förändringar i ekonomin för att dämpa fallet. Om inte detta görs kommer framför allt de redan utsatta grupperna att drabbas ännu hårdare än i dag av arbetslöshet.

För att klara de problem som Sverige brottas med tror jag att politiken måste inriktas på tre områden.

För det första på en mer dynamisk näringspolitik och ekonomisk politik som gör vår ekonomi mer tillväxtorienterad, mer företagervänlig och mer dynamisk. Det krävs sänkta skatter och förändringar som förbättrar lönebildningen. I dag har vi fått en rapport från Konjunkturinstitutet som pekar på att vi har en för dålig lönebildning för att kunna få en maximal sysselsättningsutveckling. Vi behöver en förändrad arbetsrätt, minskad byråkrati m.m.

För det andra behöver vi en aktiv och utvecklad arbetsmarknadspolitik. Vi behöver förbättringar inom de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. De måste bli mer tillväxtorienterade. Det handlar t.ex. om att införa lärlingsprogram och mindre krångel och byråkrati inom AMS. Vid mina studiebesök på arbetsförmedlingarna runt om i landet har jag roat mig med att fråga hur stor del av arbetsförmedlarnas arbetsinsats som de upplever är byråkrati. Jag har fått svar som indikerar att 30–40 % av förmedlarnas tid går till att fylla i blanketter och till olika redovisningar fram och tillbaka. Det beror bl.a. på beslut som är fattade av riksdagen, men också på hur AMS fungerar.

Vi behöver ökad samverkan med bemanningsföretag, försök med och utveckling av privata arbetsförmedlingar. Vi behöver helt enkelt fler kreativa lösningar.

För det tredje behöver vi ett socialt ansvar för de människor som inte är anställningsbara. Vi har i dag drygt 30 000 människor i aktivitetsgarantin. Uppskattningar man får om man pratar med arbetsförmedlare och dem som jobbar med frågorna säger att en tredjedel av dessa, kanske 10 000, inte är anställningsbara i det korta perspektivet. De har språkproblem, handikapp av olika slag, sociala problem, enormt dåligt självförtroende på grund av lång arbetslöshet, låg utbildningsnivå m.m. De här människorna känner att de rullar runt i ett system som inte kan hjälpa dem. Inte ens aktivitetsgarantin fungerar för de här människorna. De kräver extra insatser. De behöver social träning, de behöver få känna att de går till en arbetsplats och gör något nyttigt under den tid de tränar upp sina sociala färdigheter. De behöver också känna att de kan bidra till sin egen försörjning.

Vi vet att det finns förslag på någon form av övergångsarbetsmarknad. Det är sådant som vi tror är viktigt att regeringen förmår presentera för riksdagen. Men vad får vi för svar i budgetpropositionen? Nej, vi har

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

inget förslag. Vi väntar. Vi avvaktar. Vi följer frågan. Det har man sagt i tidigare skrivningar i tidigare budgetpropositioner också.

Detta är återigen ett exempel på bristande handlingskraft från regeringens sida. Vi som sitter i arbetsmarknadsutskottet kan ju hoppas att det här riksmötet blir något mer arbetstyngt än tidigare riksmöten. Vi har ju saknat arbete i utskottet på grund av regeringens oförmåga att presentera förslag och lägga fram riktlinjer för framtiden. Vi får hoppas att Sven-Erik Österberg förmår att tala sina kamrater på superdepartementet till rätta och få dem att presentera konkreta förslag som gör att vi kan förbättra situationen för de arbetslösa och de människor som behöver stöd och hjälp från de politiska instanserna.

Anf. 140 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Fru talman! Tvärtemot vad föregående talare har antytt skulle jag vilja säga att den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken står stark. Under den tid som hittills har avverkats av innevarande mandatperiod har regeringen fattat ett antal viktiga beslut som har varit framåtsyftande och som också har gett goda resultat. Efter 90-talet – ett årtionde som har haft stora ekonomiska besvär med låg tillväxt och hög arbetslöshet totalt sett, i synnerhet i början av årtiondet – har vi nu sett att det finns bättre förutsättningar än på länge.

Men resultaten har inte kommit gratis. Många grupper har fått stå tillbaka för att vi skulle kunna vända utvecklingen i positiv riktning. Inför mandatperioden satte vi socialdemokrater upp ett antal viktiga mål som har gjort att politiken har kunnat fokusera på det som är det viktigaste, nämligen att alla ska vara med i den gemenskap som kallas välfärdssamhället. Ingen ska stå utanför, och allas vilja ska tas till vara. Detta är värderingar som vi aldrig får vika ifrån.

I dagens debatt finns röster som talar för att radera den framgångsrika arbetsmarknadspolitik som har byggts upp. De arbetslösa kommer i så fall att få betala ett högt pris. Låt mig få återkomma till den alternativa borgerliga politiken och hur den ser ut lite längre fram.

Fru talman! Det finns också anledning att se tillbaka lite grann på historien och erinra sig hur det faktiskt var. En återblick är också nödvändig för att vi inte ska ta de framgångar som vi har i dag för givna. Hur såg det då ut i början av 90-talet?

I april månad 1994 befann sig 565 000 personer i arbetslöshet eller i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Aldrig tidigare hade arbetsmarknadspolitiken ställts inför en så svår uppgift som då. Vi socialdemokrater tog den gången oss an utmaningen att bryta oss ur arbetslöshetens klor, som hela tiden hade tillväxt under den första delen av 90-talet.

För att visa att vi menade allvar med det här satte vi upp ett par tydliga mål som lätt kunde följas upp. Det första var att vi skulle ha en öppen arbetslöshet som inte skulle överstiga 4 % vid slutet av 2000. Det andra var att andelen reguljärt sysselsatta skulle öka från dåvarande knappa 75 % när målet sattes till 80 % år 2004.

Hur har det då gått? Resultatet vet vi. Målet om 4 % öppen arbetslöshet har vi nått. Vi befinner oss i dag på lite drygt 72 %. Det är också det mål som kommer att uppnås under nästa år. Det innebär att 80-procentsmålet ligger väl inom räckhåll.

Tack vare en framgångsrik ekonomisk politik parad med en bra arbetsmarknadspolitik kan vi faktiskt se att det har gått åt rätt håll under 90-talet, och det finns också förutsättningar för att det kan fortsätta.

Låt mig kort beröra de grunder och verktyg som har använts i denna lyckade politik.

Arbetslinjen är den klassiska grunden i svensk arbetsmarknadspolitik och ett uttryck för grundläggande socialdemokratiska värderingar. Det handlar om att göra alla delaktiga i samhället och förhindra att grupper står utanför. Det handlar också om att var och en ska göra rätt för sig efter förmåga. Den nya arbetsmarknadspolitik bygger vidare på klassisk svensk arbetsmarknadspolitik med fokus på förmedling och arbete, förstärkt arbetslinje och åtgärder av hög kvalitet. Samtidigt markerar den ett tydligt vägval när det gäller utformningen av framtidens arbetsmarknadspolitik.

Det innebär bl.a. att i stället för en bortre parentes har regeringen infört en aktivitetsgaranti med en a-kassa utan bortre gräns. Nya möjligheter öppnas att komma in på arbetsmarknaden utan att tryggheten raseras eller ifrågasätts. Vi socialdemokrater avvisar tankarna på att låta de arbetslösa själva stå för arbetslöshetens kostnader genom sänkta löner eller genom en ökad egenfinansiering av arbetslöshetsförsäkringen.

Ett av de viktigaste inslagen i arbetsmarknadspolitik är kompetensutveckling. Den första linjen i kampen mot arbetslöshet går inne i företag och verksamheter bland de som har jobb. Återkommande utbildning är av avgörande betydelse för svenska företags möjligheter att överleva och bidrar samtidigt till att stärka den enskilde och öka valfriheten för den enskilde personen.

Inom aktivitetsgarantins ram erbjuds arbetsmarknadspolitiska insatser i form av utbildning, jobbsökaraktiviteter, praktik och anställningsstöd. Aktivitetsgarantin ska bryta rundgången mellan åtgärder och öppen arbetslöshet. Alla insatser inom garantins ram har ett enda syfte, att ge den arbetssökande ett arbete så snart som möjligt.

Fru talman! Från borgerligt håll har det hävdats att den svenska arbetsmarknaden fungerar dåligt. Långtgående förslag på förändringar för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt har förts fram, bl.a. inskränkningar i arbetsrätten, införande av bortre parentes och ökade inkomstskillnader. Flera av förslagen har direkt eller indirekt gått ut på att försvaga de fackliga organisationernas inflytande. Den grundläggande tanken tycks vara att ökad otrygghet skapar en bättre fungerande arbetsmarknad.

Den samlade borgerliga politiken på arbetsmarknadens område förskräcker. Moderaterna vill dra ned med många miljarder kronor inom arbetsmarknadspolitik. Dessutom vill man sänka ersättningsnivån i a-kassan och öka egenfinansieringen. Folkpartiet å sin sida vill lägga ned AMS och privatisera arbetsförmedlingarna. Bemanningsföretag ska ta över verksamheterna. Kristdemokraterna talar som vanligt med kluven tunga. Å ena sidan säger man sig stå på de svagas sida. Men när det gäller ställer man sig alltid till rätta i ledet bredvid moderaterna och deras politik.

De som får betala priset med en sådan politik är de arbetslösa. Med sänkta ersättningsnivåer och nedmontering av arbetsförmedlingar kom-

mer det att bli oerhört svårt att föra en arbetsmarknadspolitik med omtanke om de svaga i samhället.

Med den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitikens har vi bevisat motsatsen. Det är genom att lita på människor och deras vilja att vara med och ta ansvar som man bygger en framgångsrik arbetsmarknadspolitik. Det är genom trygghet och klara regler som människor frigörs och kan vara med och skapa det Sverige där alla har en plats.

Även om vi har varit framgångsrika i vår politik, fru talman, finns det anledning att noga följa utvecklingen av den svenska ekonomin. Vi ser att företag varslar anställda och att människor känner oro för sin ekonomi och sin situation. En av orsakerna är den osäkra politiska situationen i världen, samtidigt som det också sker strukturomvandlingar inom svenskt näringsliv, inte minst inom IT-sektorn för att ta ett exempel. Detta får återverkningar på flera områden, och vi måste ta detta på största allvar. Samtidigt finns det all anledning att se framtiden an med tillförsikt. Jag kan garantera att vi socialdemokrater inte kommer att tillåta en situation där ekonomin slås i spillror och arbetslösheten åter stiger i höjden.

Fru talman! Det finns fortfarande mycket kvar att göra. Regeringens proposition tar upp flera av de viktiga frågor vi måste arbeta med framöver.

Även om arbetsmarknadsläget har förbättrats har också uppgifterna på arbetsförmedlingarna ökat. Därför är det viktigt att de extra resurser, 700 miljoner, som tillsattes tidigare får behållas för att behålla kvaliteten i åtgärderna.

Oberoende av konjunkturläget kan man säga att de arbetshandikappade har en svår situation. Även när tiderna är bra ser vi att det är bekymmersamt för dem att få jobb. Därför vill regeringen nu göra en särskild översyn av hur de arbetshandikappades ställning är på den svenska arbetsmarknaden.

Ohälsan i arbetslivet är ett annat bekymmer. Här finns elvapunktsprogrammet som en garant. Jag vill också peka på problematiken med deltidsarbetslösheten.

Till sist, fru talman: En aktiv arbetsmarknadspolitik måste alltid föras, såväl i högkonjunktur som i lågkonjunktur. Skulle nu tiderna bli sämre, en inriktning vi kan se, gäller det att ha högsta beredskap inom arbetsmarknadspolitikens område.

Anf. 141 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! I mitt anförande beskrev jag det intressanta i hur arbetsmarknadsläget har utvecklats relativt i andra länder som har samma internationella konjunktur att hantera.

Jag konstaterar att det är elva EU-länder mellan 1995 och 2000 som har haft en större sysselsättningsökning än vad Sverige har haft. Det måste indikera att den svenska framgångssagan inte är speciellt framgångsrik. Det måste indikera att någonting är fel i svensk arbetsmarknadspolitik, eftersom vi inte har lyckats bättre med att utnyttja den goda konjunkturen och med att komma till rätta med de stora arbetsmarknadsproblem vi har.

Sysselsättningen har ökat, det vet vi alla. Men varför har Sverige varit bland de sämsta i EU när det gäller att förbättra sysselsättningsläget un-

Anf. 142 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ska inte tjata om det, men jag måste ändå påpeka det, eftersom Stefan Attefall tar upp frågan. Det gäller arvet som den borgerliga regeringen lämnade efter sig 1994. Då hade vi en utveckling i Sverige som var betydligt sämre än vad omvärlden hade, inte minst när det gäller tillväxtområden. Under några år hade Sverige t.o.m. minustillväxt. Det var det svårt att hitta några länder utanför Sverige som hade vid det tillfället.

Jag vet inte om det är en bedömning av den regering som satt då. Det kan vi väl låta vara osagt. Men det ger väl en viss indikation. Det var en tung arbetslöshet som togs över 1994 och 1995, som successivt har bearbetats.

Vi ser nu att den arbetslöshet som fortfarande finns kvar ofta består av människor som har en mycket lång arbetslöshetsperiod bakom sig. Vi vet att all kunskap på det här området säger att ju längre man har varit arbetslös, desto svårare är det att komma tillbaka.

Sedan är det ju så att den totala arbetslösheten i Sverige ändock är mycket lägre än i många av de EU-länder som Stefan Attefall pekar på. Vi vet att ju längre ned vi kommer i arbetslöshet, desto svårare är det att få ut människor i arbete.

Anf. 143 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Om det nu har varit en hög arbetslöshet kanske man också har en bättre hävstångseffekt, dvs. det finns många som står till arbetsmarknadens förfogande. Det finns många som är välutbildade och som nyligen har haft arbetslivserfarenhet. Det gör att man t.o.m. kan ha bättre förutsättningar i ett sådant läge.

Vi kan ta Finland som ett exempel. Där har man haft en liknande ekonomisk problematik som Sverige, men man har lyckats bättre än Sverige. Vi kan rada upp elva EU-länder som har haft en snabbare utveckling än Sverige. Det visar på att det är någonting som inte fungerar i den svenska ekonomin och som gör att vi inte kan få en utväxling på konjunkturen när den är god och få upp sysselsättningen så högt som vi skulle vilja.

Vi ser ju nu att KI i dag konstaterar att vi inte kommer att nå målet 80 % sysselsättning 2004. Det har KI konstaterat, och det har också regeringen tidigare själv indirekt konstaterat.

Det här visar att det är något som gör att vi inte kan få den fart i ekonomin vi behöver för att hjälpa alla som är arbetslösa, undersysselsatta eller på olika sätt deltidsarbetslösa.

Anf. 144 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag skulle nästan vilja gratulera den som med det läge vi har i dag törs komma med en prognos över hur det ser ut 2004. Alla säger i dag att det är oerhört svårbedömt. Jag har stor respekt för KI, men jag tar det här med en stor nypa salt. Vad som händer den närmaste tiden har stor betydelse för om målet uppnås 2004. Utvecklingen har varit så pass god att vi har närmast oss, så målet ligger inom räckhåll.

Den svenska regeringen är naturligtvis också utlämnad till konjunkturen på det här området. Det har stor betydelse. Men att redan i dag döma ut att man kan nå målet är inget jag skulle vilja ställa upp på.

Finland är ett av de länder som har haft den allra högsta arbetslösheten i hela Europa, och har fortfarande högre arbetslöshet än vad Sverige har totalt sett. Däremot kan det mycket väl vara riktigt som Stefan Attefall säger, att man under det senaste året har haft ett större flöde där.

Vi är nere på relativt låga tal jämfört med vad vi hade tidigare, även om de ännu är för höga.

För varje ny person som är långtidssjukskriven och får jobb blir det svårare för nästa, eftersom man har varit ifrån arbetsmarknaden under väldigt lång tid.

Anf. 145 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Sven-Erik Österberg höll ett traditionellt socialdemokratiskt arbetsmarknadspolitiskt tal. Han skröt med hur duktig man varit, hur gott resultat det har gett. Rättare sagt: Resultatet av att man inte har gjort någonting har gett gott resultat.

Vem försöker Sven-Erik Österberg lura egentligen? Försöker Sven-Erik Österberg lura sig själv, sina väljare eller de arbetslösa?

Arbetslöshetssiffrorna är inte 4 %. Det vet Sven-Erik Österberg. De är snarare 14 %, och de kan vara ännu högre beroende på hur man räknar. Det är nästan 700 000 personer som står utanför arbetsmarknaden.

Sven-Erik Österberg tror säkert inte heller på att man kommer att uppnå sysselsättningsmålet. Konjunkturinstitutet gör i alla fall inte det. Det är många andra bedömare som inte heller tror det.

Av vad som har hänt där sysselsättningen har ökat vet vi att av fyra personer är tre sjukskrivna. Det är väl inte riktigt den målsättning Sven-Erik Österberg har haft?

Anf. 146 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Patrik Norinder behöver inte missförstå mig, för han vet mycket väl vad jag pratar om. När jag säger öppen arbetslöshet, vet Patrik Norinder vad jag menar.

Patrik Norinders partivän trodde inte heller på det. Det var då han fällde det berömda böcklinguttalandet. Det är alltså flera som inte har trott på det här målet. Om man inte tror på 80-procentsmålet kan man väl ta till något nytt uttalande, så får vi se hur det blir.

Det handlar naturligtvis mycket om utvecklingen de närmaste åren, men att i dag, i det oerhört osäkra världspolitiska läget, bedöma hur det kommer att se ut är väldigt drastiskt. Det är väl ganska klokt att avvakta och se hur utvecklingen blir i de här delarna.

Jag har sett Moderaternas arbetslöshetssiffror förut. I de 700 000 räknar man in alla i arbetsför ålder som inte är i arbete; hela kedjan alltifrån studerande osv. Jag tycker inte att det är att ha en seriös debatt att hantera siffror på det sättet. Låt oss försöka hålla oss till fakta i stället.

Anf. 147 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Okej, låt oss hålla oss till fakta. Till de arbetslösa antar jag att man bör räkna dem som är i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det

är drygt 6 %, så det är i alla fall inte de 4 % som Sven-Erik Österberg pratar om.

Jag skulle vilja uppmana Sven-Erik Österberg att försöka se verkligheten och att försöka se vad som händer. Då kan man vidta korrekta åtgärder.

Socialdemokraterna påminner mig ibland om en travbana där hästarna springer runt runt utan att komma någonvart, med skygglappar och öronlappar. Ta ur öronpropparna och ta av skygglapparna, Sven-Erik Österberg, och försök att se verkligheten så kanske vi gemensamt kan göra något för de arbetslösa i stället för att försöka luras. Det är det Socialdemokraterna håller på med i sin statistik.

Anf. 148 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik:

Fru talman! Dessvärre är det ju så, Patrik Norinder, att i Moderaternas samhälle orkar medborgarna inte ens ut på travbanan. Du kräver åtgärder och kraftfulla insatser av oss, men de moderata motionerna på det här området handlar inte om annat än att dra in en massa pengar. Det är pengar som i dag faktiskt inte är luftpengar utan som används till att hjälpa de arbetslösa att få utbildning, praktik och a-kasseersättning.

Det märks naturligtvis om man drar bort detta.

Om man sedan förlitar sig på dynamiska effekter och tror att marknaden och åtgärderna ska bli effektivare om man drar bort pengar på det sättet, tror jag att man går i precis samma fälla som Moderaterna gjorde 1991–1994. Det kommer inga dynamiska effekter. De uteblir, och så sitter vi fast i ett gigantiskt budgetunderskott, plus att arbetslösheten stiger gigantiskt.

De som är arbetslösa har ingen hjälp att vänta från den moderatledda regering, som i så fall ska leda landet vid det tillfället. Jag tror inte på det, Patrik Norinder.

Anf. 149 ANNA KINBERG (m):

Fru talman, kolleger och åhörare! Jag ska börja med ett citat: ”Så bygger vi ett samhälle efter korporativa principer och lär oss att respektera sånt som vi inte begriper.”

Så börjar sista versen i en gammal progglåt som heter Den ena handen vet vad den andra gör, kanske mer känd som Staten och kapitalet.

Långt ifrån alla budskap i proggtexter passar ju att förverkliga, men i just det här fallet blev det faktiskt sant. Spelreglerna på den svenska arbetsmarknaden har nämligen byggts upp i samarbete mellan staten, kapitalet och även facket, och tvingar oss än i dag att försöka respektera sånt vi inte begriper. Det tycker jag att vi ska sluta göra.

Det mesta av lagar och regler för den svenska arbetsmarknaden utgår ifrån att Medelsvensson är fast anställd på heltid och med i facket, att han trots detta är svag och att arbetsgivaren innerst inne vill honom illa. Men verkligheten ser inte ut så.

Fast heltidsanställning är något som bara ungefär hälften av den arbetsföra befolkningen har. Desto fler är småföretagare, projektanställda, entreprenörer, anställda i bemanningsföretag och annat man kan kalla sig när man för tillfället har ett jobb. Man kanske är fast anställd ett tag och blir arbetslös ett tag, och kanske blir arbetsgivare ett tag. Gränserna mel-

lan anställd, arbetsgivare och företagare suddas ut, och många är lite allt möjligt under sitt arbetsliv.

Gamla uppfattningar om vem som är stark och svag är inte längre självklara.

Ta Lars-Olof Johansson i Skövde, även kallad Tjolle, som exempel. Efter nästan ett helt yrkesliv som målare blev han arbetslös för några år sedan. Han gick på a-kassa i tre månader, men vågade så småningom satsa på att starta en egen liten målerifirma. Han gick ur facket, och blev snart försatt i blockad av Målarförbundet eftersom han vägrade teckna hängavtal med sin gamla fackförening.

Han var inte med i Målarförbundet. Han hade inga anställda, och tyckte att det verkade orimligt att han skulle behöva teckna kollektivavtal med sig själv. Dessutom tyckte han nog att det verkade orimligt att samma fack som i 34 år hade sagt sig tillvarata hans intressen, nu vände sig emot honom.

Dygnetruntbutikerna i kedjan 7-Eleven är ett annat exempel. Alla som någon gång varit inne i en sådan vet att det inte är helt självklart om det är en butik, en restaurang eller i vissa fall t.o.m. en bank. I stället för att uppmuntra, eller i varje fall tillåta, skräddarsydda lösningar bestämde facket på central nivå, när de här butikerna öppnade, att de var butiker och därmed skulle tillämpa handelsavtalet trots att det inte tillät nattarbete.

Efter mycket förhandlingar, debatt, skynken över vissa varor under vissa tider och en stämning i arbetsdomstolen tvingades 7-Eleven-kedjan till slut skriva på ett specialavtal med Handels som var tillämpligt dygnet runt.

Facket skulle alltså diktera både arbetsvillkoren, och i praktiken även öppettiderna.

Här står jag och gnäller på facket. Är det då bara facket det är fel på? Nej, arbetsgivarna har ju också centrala organisationer som inte alltid tar människornas parti. Så sent som häromveckan strejkade t.ex. Svensk Lokförarförening för att få teckna ett eget avtal med arbetsgiversidan, som vägrade med motiveringen att 400 lokförare var för få att teckna avtal med. Också det argumentet luktar centralstyre.

Fru talman! De exempel som jag tar upp visar att gamla regler hindrar nya företag och initiativ från att växa fram. En lagstiftning som säkert hade goda intentioner från början är i dag en bromskloss och ibland t.o.m. en fiende till nya företag och nya jobb. Fackliga centralorganisationer kan med stöd i lagen kräva att deras centralt tillkomna avtal ska tillämpas på människor som inte har bett om dem och som inte är med i organisationerna. Dessutom kan organisationerna vidta stridsåtgärder mot dem som inte behagar lyda. Det kan drabba småföretagare så hårt att de slås ut, och då skapas det faktiskt inga jobb alls.

I valet mellan den enskilda människans åsikt och den centrala fackliga organisationen tar lagen ställning för den fackliga organisationen, även när det innebär att människor och företag riskerar att komma i kläm. Det vill jag ändra på.

Svensk arbetsrätt skyddar i dag den som har lyckats ta sig in på arbetsmarknaden, och den gör det på bekostnad av dem som inte lyckats göra det. Genom t.ex. turordningsregler, krav på tillsvidareanställningar och gynnande i lagen om anställningsskydd av dem som har varit an-

ställda längst osv. gynnas de väletablerade. Samtidigt är den svenska arbetsmarknaden jämfört med många andra usel på att välkomna ungdomar, invandrare och andra nykomlingar.

När konjunkturen viker vet vi dessutom att muren mellan inne och ute blir större. Antalet varsel ökar, som redan har nämnts här, och arbetslösheten bland ungdomar och invandrare ökar. När kurvorna pekar nedåt kastas de minst etablerade, som hade behövt trygghet mest, tillbaka ut i arbetslöshet, trots att deras kompetens hade behövts för att utföra och skapa viktiga arbetsuppgifter. Jag tycker att det inte bara är orättvist utan också slöseri med mänskliga resurser.

Fru talman! Mycket av den arbetsrätt som vi har i dag är inriktad på att skydda en persons anställning på en viss tjänst. Men som jag tidigare sade har inte alla en fast tjänst, och arbetsmarknaden förändras fort. Nya yrken tillkommer och andra försvinner. Vi byter yrke och jobb oftare. När arbetsrätten växte fram fanns det rätt få webbredigerare, nattöppet-butiksföreståndare eller bemanningsföretagskonsulter men desto fler postkassörer, stackars industriarbetare som hade en usel arbetsmiljö, hovslagare och valutaväxlare än vad det gör i dag. Allt färre har samma jobb eller yrke hela sitt arbetsföra liv, och inte ens de som vill ha det kan vara säkra på att kunna få ha det. Men alla behöver trygghet och rättvisa spelregler på arbetsmarknaden.

Därför tycker jag att vi behöver en ny arbetsrätt. Hur, när och mot vilken ersättning ett visst arbete utförs måste först och främst vara en sak mellan den som vill ha jobbet gjort och den som vill och kan göra det. Fria förhandlingar är något som inte bara moderaterna i arbetsmarknadsutskottet tjuvar om, utan det är också något som efterfrågas på arbetsmarknaden. När TCO gjorde en undersökning om det här svarade bara 14 % av de yngre medlemmarna att de ville att facket skulle förhandla åt dem. Det blir allt vanligare att vilja förhandla själv individuellt.

Visst kan man vilja organisera sig för att ställa krav eller föreslå att ett standardkontrakt används, men lagstiftningen måste utgå från att människor möts i fria förhandlingar. För att detta ska fungera krävs en ordentligt förändrad lagstiftning på områden som t.ex. hur kollektivavtal ska tillämpas och om arbetstidsregler och om möjlighet till olika former av anställning, även med begränsade kontrakt.

Dessutom behövs det rättssäkerhet. I dag vinner den fackliga tolkningen ofta över den enskildes, och du kan t.ex. inte ta dig ur ett kollektivavtal genom att gå ut ur den organisation som vill att du ska omfattas av det. Stora fackförbund kan med stöd i lagen slå ut små företag genom stridsåtgärder, om de inte lyder de centralt dikterade villkoren. Om vi menar allvar med en arbetsmarknad för alla och talet om rättssäkerhet, kan vi inte ha det så.

Fru talman! Svensk arbetsrätt har vuxit fram i samarbete mellan staten, kapitalet och facket för att skydda den centralt beslutade kollektiva svenska arbetsmarknadsmodellen. Den lagstiftningen passar inte i vår tids samhälle. Samtidigt som den skyddar gamla strukturer och privilegier hindrar den nya företag och jobb. Därför måste den förändras i grunden för att skydda människornas rättigheter i stället för pamparnas.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 150 GÖTE WAHLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag är inte förvånad men likväl är jag oroad av det nya anslag som moderaterna har i arbetsmarknadspolitik. Vi får kanske anledning att följa upp de nya synsätten i en fortsatt debatt vid ett senare tillfälle.

Fru talman! I det stora internationella anslag som gårdagens partiledardebatt fick kom också frågan om det stora nationella ohälsotalet och den snabbt växande kostnaden för sjukförsäkringen på tal. Från oppositionen kritiserades regeringen för att den stod handfallen inför de snabbt växande kostnaderna. Enligt budgetprognosen skulle kostnadsutvecklingen innebära en ökning under perioden 1998 till 2003 från 20 miljarder till ca 50 miljarder kronor.

Detta är en utveckling som ingen politiker kan blunda för. Det är helt fel att från oppositionen påstå att regeringen står handfallen inför situationen.

Den ökande sjukskrivningsfrekvensen har många dimensioner. En är naturligtvis den ekonomiska belastning som samhället ställs inför och som tar ett stort utrymme från andra angelägna områden. En annan är den situation som drabbar den enskilde och som utöver hälsomässiga problem också innebär ekonomiska avbräck för den enskilde. En tredje är de kostnader och verksamhetsförändringar som åsamkas arbetsplatser och arbetsgivare.

Härutöver sätter den ökade ohälsan hårt tryck på alla de organ som har att hantera ärenden kopplade till frågan, såsom sjukvård, försäkringskassor m.fl.

Attitydförändringar som sker i samhället gör också frågan än mera komplex. Begreppen sjukfrånvaro, sjuknärvaro kopplat till arbetsorganisationer med slimmade strukturer komplicerar situationen. Härutöver har läkarnas benägenhet att föreskriva allt längre sjukskrivningstider inneburit en automatisk ökning av ohälsotalet. Skäl för detta kan säkert finnas, men det genererar kostnader.

Fru talman! Vad som framkommer i analyser av de ökande sjukskrivningarna är en koppling till den arbetsrelaterade ohälsan. Många av dagens ca 450 000 förtidspensionärer, 100 000 personer med mera än ett års sjukskrivning och ytterligare flera med mer än 30 dagars sjukskrivning har sin ohälsa kopplad till arbetslivet.

Flera utredningar, inte minst den av regeringen tillsatta utredningen om handlingsplan för bättre hälsa i arbetslivet, visar på ett klart samband mellan en hårt uppskruvad arbetsmarknad och de ökande sjuktalen. Stressrelaterad sjukfrånvaro liksom förslitningsskador ökar på ett oroande sätt. Långtidssjukskrivningar bland i huvudsak kvinnor liksom den snabbt på senare tid växande korttidssjukskrivningen bland unga oroar speciellt.

För att möta de alarmerande siffrorna har regeringen utarbetat ett program i elva punkter för ökad hälsa i arbetslivet. På område efter område tar nu regeringen genom samverkan mellan olika departement och verk initiativ för att möta och stoppa den negativa utvecklingen.

Jag och många med mig som har sin förankring bland Sveriges löntagare ser med tillförsikt på programmet och dess innehåll. Flera av de åtgärder som tas upp i programmet kan, utan att förta helhetsintrycket, anses som kontroversiella. Programmet visar ändå på en färdriktning

som är helt nödvändig. Sverige som välfärdsnation har inte råd att se människor slås ut från arbetsmarknaden på sätt som nu sker.

Fru talman! På några områden vill jag dock se förstärkningar av programmet.

Det påtalas av en av de stora fackliga samorganisationerna att det i dag saknas ca 60 000 lokala skyddsombud. Skyddsombud är en nödvändighet för att man ska kunna följa upp och bevaka, men också för att lägga fram offensiva förslag för en förbättrad arbetsmiljö för de anställda.

I de utredningar som gjorts på det arbetsrelaterade ohälsoområdet framkommer att det är de lokalt, direkt på arbetsplatsen, vidtagna åtgärderna som ger de bästa och effektivaste resultaten. Dessa resultat är ofta direkt avläsbara i ekonomiska termer men också i mänskliga värden.

Jag vill påstå att en klar attitydförändring har skett vad gäller skyddsombudens och arbetsmiljöns roll under de senaste 25 åren. Från att under 70-talet och början av 80-talet ha sett god arbetsmiljö som en positiv produktionsfaktor har arbetsmiljöfrågorna fått en negativ stämpel hos den s.k. marknaden. Skälen kan säkert vara flera, men 90-talets marknadstänkande har haft stor betydelse.

Fackliga organisationer påtalar nu svårigheter att rekrytera skyddsombud i erforderlig utsträckning. I bl.a. tidningen SEKO-magasinet talas om en skyddsängel på fall eller en ängel med bruten vinge. På fem sidor i tidningen beskrivs situationen.

Av de skäl som jag tidigare påtalat – ekonomiska, mänskliga, möjlighet att i framtiden kunna rekrytera personal m.m. – ser jag att det borde vara av stort intresse för såväl samhället som privata och offentliga arbetsgivare att värdera upp skyddsombudens roll och arbetsmiljöfrågorna. Allt i de utredningar som framtagits inom området visar på att en effektiv lokal arbetsmiljöorganisation skulle generera positiva resultat under en relativt kort period.

Riksdag och regering kan vara viktiga led i att signalera till lokala parter att vidta snabba och enkla åtgärder för uppvärdering av arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.

En förändrad arbetsmarknad ställer också krav på utbildning av lokala skyddsombud. I regeringens elvapunktsprogram lyfts utbildningen för de regionala skyddsombuden fram på ett bra sätt. Det är dock viktigt att också de många lokala skyddsombuden ges erforderlig utbildning. I arbetsmiljölagstiftningen framgår att, och på vilket sätt, utbildning ska ges till lokala skyddsombud. De fackliga organisationerna påtalar dock stora brister i möjligheterna och genomförandet av utbildningsinsatserna. Dessa brister borde med lätthet kunna undvikas om viljan finns och förutsättningar ges för att komma i gång. För att förstärka kompetensen och ge erforderlig utbildning bör ekonomiska förutsättningar ges också för utbildningsinsatser för de lokala skyddsombuden liksom för representanter för arbetsgivaren.

Fru talman! Jag har i mitt anförande talat om behovet av en satsning inom arbetsmiljöområdet för att bromsa upp och på sikt minska kostnader på sjukförsäkringsområdet. Jag har också påtalat det mänskliga lidande som ofta blir följden av dålig arbetsmiljö. Jag har konstaterat oppositionens kritik mot regeringens arbete för att bemästra kostnadsutvecklingen på området. Jag har också noterat att oppositionens kritik

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

stannar vid just kritik, utan att man kommer med förslag som skulle kunna få ned kostnaderna och det mänskliga lidandet.

Jag har konstaterat att regeringen har tagit fram ett elvapunktsprogram som ett led i arbetet för att få ned det arbetsrelaterade ohälsotalet, ett program som ger viktiga signaler. Jag kan konstatera att regeringen har för avsikt att lägga fram en proposition för en reviderad arbetsskadeförsäkring, en försäkring som enligt samtliga löntagarorganisationer är ett viktigt incitament för att få i gång ett förstärkt lokalt arbetsmiljöarbete.

Till det senare har jag konstaterat moderaternas tidigare i motioner mycket negativa hållning, en hållning som också framfördes i samband med föregående års budgetbehandling.

Det höga ohälsotalet och kostnadsutvecklingen inom den arbetsrelaterade sjukfrånvaron är en nationell angelägenhet. Jag ser därför att det är dags för en nationell kamp mot ohälsan i arbetslivet. Fackliga organisationer har utsett kommande vecka till en internationell arbetsmiljövecka. Detta arbete kan lämpligen följas upp av regering och riksdag.

Anf. 151 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! När vi s-kvinnor talar om kvinnors arbete tvingas vi konstatera att det mesta går för långsamt framåt, att det går åt fel håll eller både-och. S-kvinnor har under allmänna motionstiden lagt fram flera motioner om kvinnors arbete, eftersom vi kan konstatera att det inte går att lösa ett problem i taget, utan att vi måste göra allt samtidigt. Det kräver sina kvinnor. Det är tur att vi kan göra flera saker samtidigt.

Den första motionen handlar om heltid – en rättighet och deltid – en möjlighet. S-kvinnor redovisade en enkät den 8 mars, på internationella kvinnodagen i år, från landstings- och kommunalråd och deras syn på deltid. Där fick vi bekräftat att ca 40 % av Sveriges kvinnor fortfarande arbetar deltid. Hälften vill jobba mer men får inte det hos nuvarande arbetsgivare.

De borgerliga partierna säger att lösningen är att privatisera den offentliga sektorn. Det har vi bevisat är ett felaktigt påstående. Det ser lika illa ut i den privata sektorn. Inom t.ex. handeln arbetar t.o.m. fler kvinnor än i offentlig sektor deltid, över 40 %. Mycket lite har hänt de senaste tio åren. Arbetsgivarna har misslyckats, och därför ser vi ingen annan utväg än lagstiftning som ger både kvinnor och män rätt till heltid. Självklart talar vi inte om åtta timmars arbetsdag, utan vi hoppas på en arbetstidsförkortning snart, och det lägger vi också fram en motion om, som jag återkommer till.

Någon kanske frågar sig varför s-kvinnor driver lagstiftning om heltid nu, när arbetsmarknaden blir mer och mer individinriktad och där man själv vill kunna påverka sin arbetstid. Förklaringen är att det måste bli rätt, inte bara för män utan också för kvinnor, att kunna välja heltid och en egen försörjning. Så länge som över 40 % av Sveriges kvinnor arbetar deltid diskrimineras kvinnor på arbetsmarknaden eftersom heltid inte finns med som valmöjlighet. Konsekvensen blir att en mycket stor grupp kvinnor i framtiden kommer att få svårt att försörja sig som pensionärer, eftersom de tjänat in för lite pengar. Därför behövs en lag om heltid. Deltid ska vara en möjlighet och regleras i avtal mellan parterna. När

man vill arbeta heltid igen, t.ex. efter en föräldraledighet, ska det vara en rättighet och ens eget val, inte arbetsgivarens val.

De följande motioner som jag vill lyfta fram handlar om diskriminering av äldre på arbetsmarknaden och om stopp för lönediskriminering.

Den första visar på att äldre kvinnor och män diskrimineras och osynliggörs på jobben. Dessa grupper behövs och måste bli lika behandlade.

Den andra handlar om de mål som JämO förlorat. Där har man klart konstaterat att visst är kvinnorna lönediskriminerade, men på grund av marknaden och att vissa män har ett högre värde på marknaden ska de också ha en högre lön. Det kan vi naturligtvis inte acceptera, utan vi vill att man ser över både Medlingsinstitutets roll och processrätten i dessa ärenden.

Slutligen vill jag ta upp frågan om arbetstidsförkortning, som vi hoppas får en lösning snarast. Det hade varit möjligt för svenska folket att få de första dagarna redan 2002 finansierade via statsbudgeten. Det ville alla fackliga organisationer i en Saltsjöbadsanda, men det stoppade Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Vi s-kvinnor har kämpat för arbetstidsförkortning sedan 1972, och vi har inte fått en minut. Jag vill bara säga att vi nu vill se en successiv arbetstidsförkortning för alla. Ett första steg är bättre än inget steg alls. Takten kan vi alltid öka, om vi bara börjar nu.

Jag inledde med att säga att vi behöver vidta många åtgärder för att bryta diskrimineringen av kvinnor på arbetsmarknaden. Vi s-kvinnor har under allmänna motionstiden valt att lägga fram motioner som vi ser som nödvändiga för att bryta utvecklingen som går åt fel håll och som innebär att Sverige könsdiskriminerar. Traditionell s-kvinnopolitik är att när man inte kan lösa problemen mellan parterna och när enskilda kvinnor och män utestängs från valfrihet, då blir det nödvändigt med lagstiftning. Därför kräver vi nu lag om rätt till heltid för både kvinnor och män med möjlighet till deltid i avtal.

Anf. 152 LILIAN VIRGIN (s):

Fru talman! Gotland har påverkats starkt av omstruktureringen av försvaret. Tre av fyra regementen har lagts ned. Vi har med hjälp av den omställningsgrupp som regeringen har tillsatt och i en lokal omställningsgrupp arbetat med att ta fram ersättningsarbeten för försvaret. Det går nu att se att försvarsomställningen är hanterbar och att det gotländska samhället kommer att klara förändringarna på ett fullgott sätt när beslut om de olika åtgärderna finns på plats.

Vi på Gotland vill bli ett av de goda exemplen som lyfts fram när det sker omstruktureringar i samhället som hanterats på ett positivt sätt. Vi har upplevt positiva saker i omställningsarbetet, och då tänker jag främst på att utlandsavdelningen flyttat från försäkringskassan i Stockholm till försäkringskassan på Gotland.

Men allt är inte bra. Vi väntar också på några besked. Det rör bl.a. Livsmedelsinstitutet, som omnämndes redan i propositionen inför omställningsarbetet, kongresshall och andra saker som finns hos omställningsgruppen.

Fru talman! Det har nu dykt upp nya problem som är större i omfattning än vår försvarsomställningen var. Den gotländska arbetsmarknaden har drabbats av indragningar och varsel. Jag kan nämna att Arla Foods

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

har beslutat om nedläggning av Stånga mejeri där osten Blå Gotland tillverkas. Det rör 40–50 personer.

Vägverket produktion har förlorat i anbudsgivning, och 24 personer mister sin anställning. Det innebär för övrigt att Vägverket produktion inte längre har någon verksamhet på Gotland. Meningen med konkurrensutsättningen för Vägverket var att Vägverket produktion skulle få konkurrens, men avsikten var nog aldrig att monopolet, som tidigare tillskrevs Vägverket, skulle övergå till ett privat företag. Men så har nu skett, och det gör att 24 personer med lång arbetslivserfarenhet bakom sig blir arbetslösa.

Det allvarligaste och största varslat på Gotland kommer från Flextronics. I våras varslades 75 personer, och nu i sommar har ytterligare 475 varslats. Det innebär att Flextronics gör sig av med halva den tidigare personalstyrkan.

Fru talman! Allt det här är svårt att hantera inom de vanliga arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Vi behöver större tilldelning av medel för åtgärder och flera som jobbar med frågorna, men också en friare användning av de medel som finns. Vi behöver satsa mycket på utbildning inom Kunskapslyftet, men också på kompletterande utbildningar för att arbetslösa ska kunna gå över till nya yrken.

Men det räcker ändå inte. En sak som det skulle vara intressant att pröva på Gotland är AMS förslag om övergångsarbeten. Vi har en situation som det inte går att hantera på ett vanligt sätt. Därför skulle det vara möjligt att genom en försöksverksamhet pröva AMS förslag.

Gotland som försöksområde har många fördelar inom många områden, men ett försök med övergångsarbeten skulle visa om det är en bra åtgärd, samtidigt som extra resurser kan sättas in på Gotlands begränsade arbetsmarknad med begränsad arbetspendling till andra regioner.

Det skulle vara bra om man kunde ta till vara den kompetens och erfarenhet som finns hos de personer som tvingas att lämna sina arbeten. Det kan röra sig om äldre personer som inte har den utbildning som behövs för de jobb som blir kvar. Kunskaperna och kompetensen stämmer inte överens med vad som krävs för de nya arbetsuppgifterna. Det kan röra sig om personer som har 10–15 år kvar som yrkesverksamma.

Vi har också sedan några år tillbaka erfarenhet av Daniscos avveckling av sockerbruket i Roma. Där finns det arbetare som det ännu inte finns passande arbeten till. Det är slöseri med arbetskraft när det är på det viset. Vi borde vara bättre på att ta till vara kompetens och erfarenhet hos friställd arbetskraft i väntan på att nya arbeten skapas. Aktivitetsgarantin har det syftet, men när det blir så stora förändringar på arbetsmarknaden som nu sker på Gotland är det inte tillräckligt med aktivitetsgarantin.

Fru talman! Vi har många små företag på Gotland, och vi skulle kunna se en utveckling av företagen om de positiva åtgärder som vi väntar på skulle bli beslutade. Jag har tidigare nämnt Livsmedelsinstitutet och kongresshallen, och jag kan inte låta bli att ta upp kommunikationerna och fraktkostnaderna.

Berit Rollén har i sommar lämnat betänkandet *Garanterad transportstandard för Gotland* till regeringen. I den regionalpolitiska propositionen *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet*, som lämnades i slutet av september i år, säger regeringen att det är viktigt att stöden reformeras och att kostnaderna för Gotlands geografiska läge neutraliseras på annat

sätt än vad som sker i dag. Regeringen återkommer till riksdagen när ärendet är färdigberett.

Det som händer nu närmast är att det ska hållas en hearing på onsdag i nästa vecka. Därefter hoppas jag att alla har sagt sitt och att regeringen snabbt kommer med en proposition med förslag som utjämnar de orättvisor som finns när det gäller fraktkostnader.

Jag kan tala om att den gotländska uppfattningen är att Berit Rollén har gjort ett bra jobb, och hon har fått förtroende hos samtliga intressenter på Gotland. Alla väntar nu på att hennes förslag ska genomföras. Den kritik som har kommit från borgerligt håll om att Gotlandstrafiken saknas i infrastrukturpropositionen tycker jag påminner om ordspråket att tomma tunnor skramlar mest. Berit Rolléns utmärkta utredning behandlas just nu, och jag förutsätter att den kommer att omsättas i praktisk handling.

Fru talman! Alla inser att frågan om frakterna måste lösas. Annars hämmas utvecklingen av det gotländska näringslivet. Det har vi inte råd med, särskilt inte när vi har nåtts av många besked om varsel och indragningar. Vi behöver få de här frågorna lösta en gång för alla så att vi får en framtidstro, men vi behöver också extra hjälp på det arbetsmarknadspolitiska området i den besvärliga situation som nu har drabbat den gotländska arbetsmarknaden.

Anf. 153 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp en viktig fråga som ligger mig varmt om hjärtat, nämligen arbetsmiljön i arbetslivet ur några olika synvinklar.

Till att börja med vill jag ta upp frågan: Vad gör vi åt alla vuxna som mobbar och blir mobbade på jobbet?

Enligt SCB har närmare 5 % av de anställda utsatts för något slag av kränkande särbehandling. Det blir omkring 200 000 personer. Efter stress och arbetsbelastning är mobbning den vanligaste orsaken till psykiska arbetsskador. Arbetssjukdomar orsakade av organisatoriska eller sociala faktorer ökar mest av samtliga sjukdomar.

Som exempel har var femte medlem i Statstjänstemannaförbundet blivit utsatt för kränkande särbehandling. Det visar en alldeles färsk undersökning om medlemmarnas arbetsmiljö som Statstjänstemannaförbundet, ST, har gjort. Var tredje medlem uppger att mobbning förekommer på arbetet.

Alla är överens om att det är helt förkastligt att barn och ungdomar mobbar sina skolkamrater. I skolor runt om i landet försöker man nu också finna vägar att komma till rätta med det här. Och regeringen gör bl.a. en jättesatsning på att få in fler vuxna i skolan.

Men hur uppträder vuxna människor mot varandra runt om på våra arbetsplatser? Uppträder vi vuxna som goda föredömen för det uppväxande släktet? Det är frågan som vi måste ställa oss. Men svaret är alltför ofta nej.

Fru talman! De signaler som kommer är minst sagt oroande.

Alltfler anmäler arbetsskador som beror på mobbning, och de kan vittna om hur de som arbetstagare har kränkts på sin arbetsplats. Kränkningen kan ske på många olika sätt och av alla medarbetare. Dock vittnar alltför många om att chefen är den som kränker.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Vad som orsakar kränkningar är svårt att precisera. Förmodligen är dagens pressade arbetssituation med stressade arbetskamrater, slimmade organisationer, dåligt ledarskap och hot om uppsägning några av orsakerna. Men oavsett orsaker är det inte, har aldrig varit och får aldrig bli okej att mobba någon.

Näringsdepartementets arbetsgrupp för åtgärder på arbetsmiljöområdet har gjort en ambitiös översyn och har ringat in områden där det kan krävas konkreta åtgärder. Gruppen lyfter fram ekonomiska styrmedel, lagstiftning och föreskrifter, tillsyn och tillsynsmetoder, företagshälsövård, samverkan, forskning, kompetensutveckling, kunskapsspridning samt arbetstider.

Arbetsarkivstyrelsens föreskrifter, AFS 1993:17, *Kränkande särbehandling i arbetslivet* är i högsta grad aktuella och innehåller definitioner, konsekvenser och förslag till åtgärder för att förebygga kränkande särbehandling. Även den i 3 kap. i arbetsmiljölagen lagstadgade internkontrollen borde rätt använd kunna förebygga mobbning.

De senaste årens statistik över ökande vuxenmobbning pekar dock på att den arbetsmiljölagstiftning vi har inte räcker till. Jag tror att det kan bli nödvändigt att införa straffbestämmelser för mobbning på jobbet, liknande dem som vi har i diskrimineringslagstiftningen. Jag är också övertygad om att det krävs mycket mer forskning om vuxenmobbning i arbetslivet.

Men avgörande för framgång är viljan och övertygelsen hos alla att det *går* att vända utvecklingen med den ökande mobbningen på arbetsplatserna. Och där måste vi som politiker bidra med opinionsbildning, resurser och nödvändig lagstiftning.

Fru talman! Nästa fråga som jag kort vill ta upp handlar om drogtestar i arbetslivet.

Vi börjar i Sverige få en väldigt liberal inställning till drogtestar på jobbet, alltför liberal enligt min mening. Jag vet att enligt enkätundersökningar ställer en stor majoritet av svenskarna upp på drogtestar för att få drogfria arbetsplatser. Och de lokala fackförbunden på t.ex. SJ och Luftfartsverket har gått med på att drogtesta personal som har s.k. säkerhetstjänst.

Det är faktiskt inte utan anledning som den kroppsliga integriteten är skyddad i grundlagen, i regeringsformens andra kapitel, och man måste ha stöd i någon annan lag för att inskränka grundlagens skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp från det allmänna.

Den lag som arbetsgivaren brukar kunna luta sig mot för att motivera drogtestar är arbetsmiljölagen. Det gäller arbetsgivarens skyldighet att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa och olycksfall.

Jag kan förstå att man vill testa t.ex. piloter och lokförare. Men i dag ökar användandet av drogtestar mycket snabbt. Det senaste året drogtestades över 30 000 anställda i Sverige. Då förstår man att det inte bara är fråga om piloter utan om många andra. Hur många personer kommer vi att testa om några år?

Det är viktigt att vi får tydligare regler för att kunna hantera den känsliga balansgången mellan personlig integritet och säkerhet för de anställda och allmänheten, att samma regler gäller för offentliga och privata arbetsgivare och att vi får regler som förhindrar att drogtestar blir något

som arbetsgivare gör slentrianmässigt. Det här är oerhört viktigt och centralt.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis nämna Socialdepartementets pågående utredning, som görs av enmansutredaren Jan Rydh, *Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet*. Här konstateras att sjukfrånvaron och förtidspensioneringen fortsätter att öka och att ohälsa och därmed sammanhängande utstötning från arbetslivet blivit ett mycket allvarligt problem för alltför många människor.

Utredningen ska vid tre tillfällen under detta år redovisa olika förslag i syfte att hejda och pressa tillbaka den oroväckande tilltagande ohälsan i arbetslivet.

Utredningen har redan vid två tillfällen lagt fram många intressanta förslag och ska lämna sitt slutbetänkande i december.

Regeringen har därtill i årets budget lagt fram ett ambitiöst och spännande elvapunktsförslag inom hälsoområdet. Det finns all anledning att med positiva ögon arbeta med detta förslag. Här har alla aktörer, från stat och kommun till samtliga parter på arbetsmarknaden, ett uppdrag.

Det som sker inom hälsoområdet är ohållbart i längden. Här bör alla politiska partier medverka på ett positivt sätt. Ingen kan stå eller få lämnas utanför en så viktig diskussion om bättre hälsa i arbetslivet. Vi måste naturligtvis se till helheten för oss människor både i privatlivet och i arbetslivet. Det är inte minst viktigt.

Anf. 154 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Med stor sannolikhet kommer rättstrygghetsfrågorna att vara ett viktigt frågeområde i nästa års valrörelse på samma sätt som det är i dagens debatt. Fokus kommer med all sannolikhet att riktas på de brister – stora, omfattande och oacceptabla brister – som finns i det svenska rättssamhället.

Även om saker och ting fungerar bra på många håll, vill jag noga understryka, finns det alldeles för många brister som är oacceptabla. Det är allvarligt, därför att till statens kärnuppgifter hör faktiskt att se till att rättssamhället fungerar. Om inte staten sköter detta – och det är ingen originell iakttagelse, många har sagt det förut men det tål att upprepas – tar någon annan över det. Jag och Moderata samlingspartiet är inte tilltalade, och jag tror inte att heller justitieministern är tilltalad, av att medborgargården växer upp, att andra tar över det som faktiskt är statens centrala uppgifter i ett rättssamhälle. Därför känner vi stor oro inför de brister och rapporter om brister som finns.

Utan ett fungerande rättssamhälle fungerar inte demokratin. Rättssamhället är demokratins fundament. Utan rättssamhället finns det inget öppet samhälle. Det är ett samhälle där vittnen skräms till tystnad, där sanningen tvingas bort och där människor inte får sin rätt prövad på ett öppet och objektivt sätt. Det är utomordentligt allvarligt. Om det borde vi alla vara helt överens.

Frågan är då, fru talman, varför det inte sker mer när det finns så många och ständigt omtalade brister. Det är helt riktigt att regeringen gör en del saker, lite mer pengar kommer, men det är alldeles otillräckligt.

Visserligen ger justitieministern ett otal intervjuer. Det finns nästan inte ett område inom utgiftsområde 4 där han inte har planer på att göra det ena och det andra. Den minsta lilla tanke, även om det inte finns ett

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

dokument inom departementet, blåses upp till stora saker. Det ingår väl liksom i PR-apparaten. Men kvar står ju bilden som allmänheten har: det tilltagande våldet, kvinnovåldet och annat våld, rapporter om poliser som inte har resurser att vara tillgängliga, inte resurser att rycka ut, inte förmåga och kapacitet att förebygga och klara ut brott. Bilden som allmänheten har skiljer sig väsentligt från den bild som ibland glättat i soffor och i andra reportage ofta med ett generöst bildmaterial ackompanjerar justitieministern. Det är två helt separata världar som möter allmänheten å ena sidan och en grupp journalister kring justitieministern å den andra. Och det är väljarna som bestämmer.

Jag tycker att det finns anledning att säga att det behövs ett alternativ till detta. Jag ifrågasätter inte ett ögonblick justitieministerns goda uppsåt. Jag tror att vi kan vara överens om att det finns ett uppsåt hos oss alla att göra någonting av detta. Jag kritiserar regeringen och justitieministern för att regeringen gör för lite. Man anslår för lite pengar och är för lite kreativ när det gäller handling, inte i ord och intervjuer, för där är det en makalös kreativitet.

Vi behöver fler poliser, det är inget originellt. Det är nu 16 000, i realiteten 15 000, poliser i tjänst, och vi behöver upp till 19 000–20 000 poliser. Det är en bedömning som Rikspolisstyrelsen delar.

Vi behöver utbilda fler poliser, för utan utbildning och betydligt fler poliser får vi inte dessa nya poliser med tanke också på de avgångar som kommer.

Från moderat sida vill vi utöver regeringens satsningar på ökade utbildningsplatser lägga på ungefär 50 % från år 2004–2005, vilket innebär att vi kommer upp till 19 000–20 000 poliser betydligt tidigare än med regeringens förslag. Ja, regeringen kommer över huvud taget inte upp till den nivån före 2010.

Regeringens ambition, som den är redovisad i budgetpropositionen, är inte tillräcklig för att skapa förutsättningar för en fungerande polis som allmänheten har all anledning att kräva om staten ska klara sin kärnuppgift så att inte andra tar över som privata vaktbolag, medborgargarden etc. Ingen vill ha – jag upprepar det, fru talman – ingen vill ha den utvecklingen.

Under tiden – för vi kan inte få fram poliser hur snabbt som helst eftersom utbildning ska till – måste vi anställa, som vi föreslår från moderat sida, civila utredare. Erfarenheterna av dem är goda – det har skett ett antal anställningar av civila utredare – och det behöver utvecklas. Vi föreslår 500 sådana under 2002–2003.

Det innebär också, fru talman, att om vi vill öka polisutbildningen så kraftfullt som moderaterna vill, och som jag faktiskt hade trott att socialdemokraterna skulle visa en vilja att göra, aktualiseras frågan om den fjärde polishögskolan. Den har ett värde, inte bara för att den kan få fram fler poliser utan därför att polisutbildningen får fler aktörer, flera lärosäten, flera utbildningar. Det skapar en mångfald i polisutbildningen som är bra. Det har ett värde i sig att det finns flera utbildningsanstalter.

Det skulle förvåna mig mycket, fru talman, och det är en ganska personlig uppfattning, om man inte då skulle välja västra Sverige, Göteborgs- och Boråsregionen. Moderata samlingspartiet pekar på, och har gjort det i ett par år, behovet av en fjärde polishögskola.

Vi behöver givetvis pengar, fru talman, för att klara detta, och det är regeringens dilemma. Ambitionen finns säkert och uppenbarligen också de goda skratten och leendena, men det avgörande är ju att man har finansiella resurser för att verkställa det man planerar, om man har detta goda uppsåt som jag inte alls ifrågasätter att man har.

Regeringen lägger helt klart på mer pengar till detta, men det är otillräckligt. På polissidan lägger vi på ungefär 500–700 miljoner per år de kommande tre åren. Det är över miljarden per år, fru talman, utöver regeringens förslag när det gäller hela rättsväsendet.

Låt mig också säga att samma problem när det gäller bristande resurser finns inom kriminalvården. Där gör regeringen finansiellt nästan ingenting alls, bara marginella justeringar, trots att man vet att det är överbeläggning, problem med att differentiera fångarna, ett allt sämre behandlingsinnehåll etc. Ändå gör man ingenting.

Moderata samlingspartiet är inte främmande för att kräva hårdare straff, men vi kräver också att det ska vara en kriminalvård med ett vårdinnehåll. Det finns för många rapporter om fall där vården i stort sett är satt på undantag. Det accepterar vi inte!

Fru talman! Sedan kan jag bara säga, för att ändå ge en eloge till ministern, att vi skarpt gillar beslutet att sätta stopp för igenslagningarna, nedläggningarna, av de små domstolarna innan man får en fristående, oberoende utvärdering. Det tyckte vi var bra. Det slogs vi för i kammaren i våras. Vi fick inte riktigt gehör för detta hos majoriteten, men vi tycker att det här är ett bra beslut. Äras den som äras bör.

Avslutningsvis finns det när vi diskuterar frågorna om rättsstaten anledning att ta upp äganderätsfrågorna. Det finns ingen rättsstat, fru talman, som saknar äganderätt. Och en tryggad äganderätt förutsätter en ordentlig, fungerande rättsstat. All historisk erfarenhet visar att både den demokratiska utvecklingen och den ekonomiska utvecklingen är beroende av en fungerande äganderätt. Hotet mot äganderätten, fru talman, är därför egentligen ett hot mot demokratin, det öppna samhället och den ekonomiska utvecklingen. All historisk erfarenhet de gångna århundradena visar detta.

Jag tror mig veta att justitieministern både i sin nuvarande roll och, framför allt, i sitt tidigare yrke har visat ett stort intresse för ägandefrågorna. Det förefaller som om det skulle kunna finnas ett stöd. Jag frågar därför detta: Är justitieministern beredd att framöver i regeringens beredning av olika frågor verkligen lyfta fram äganderättsaspekten just i medvetande om att utan en säkerställd äganderätt får vi ingen rättsstat, ingen ekonomisk utveckling?

Anf. 155 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Mitt anförande handlade om arbetsmiljöfrågor och om arbetsrättens område. Jag lyssnade intresserat på Anders G Högmark när han diskuterade mer resurser till polis och polishögskola, fler i utbildning osv. Det har jag inga synpunkter på. Jag undrar bara hur ni moderater vill ha det rent allmänt. Ni pratar om gigantiska skattesänkningar, miljardbe-
lopp, och sedan ska ni göra så mycket annat.

Min fråga är egentligen: Hur ser ni moderater på arbetsrätten? Den ligger också inom rättsväsendets område. Tycker ni att den ska förstärkas eller hur ser ni på den? Jag blir bekymrad när jag konstaterar att Mode-

rata ungdomsförbundet vill avskaffa alltsammans. Delar ni den uppfattningen? Den frågan gäller också Anders G Högmark.

Anf. 156 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Vi kan med lite olika utgångspunkter tycka att det är lämpligt med en arbetsrätt som är anpassad till dagens och morgondagens läge och till framtiden. Det må vara hänt att värderingarna vi har är lite olika. Det har andra företrädare från arbetsmarknadsutskottet redovisat.

Däremot trodde jag att det skulle komma en fråga just om hur det här hänger ihop med arbetsmiljön, som också var ett tema tidigare. Är det någon som drabbas av stora problem i arbetsmiljön så är det polisen. Där saknas i princip i dag arbetsglädje. Det är ökad sjukskrivning och ökade problem med tjänstgöring på mycket obekväma tider för en alltmer åldrande poliskår. Där tror jag också att om regeringen verkligen hade satsat lite extra pengar, justitieministern, för att skapa förutsättningar för andra scheman etc. och för de äldre som i dag har problem med att klara det här så skulle arbetsmiljön, och därmed också arbetsglädjen, vara bra.

Det är bra med en fungerande arbetsrätt, men det är också väldigt bra att en statlig myndighet som Polisen har resurser så att inte medarbetarna fullständigt bränns ut. Det är nog så viktigt att fundera över.

Anf. 157 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det är oerhört viktigt och angeläget med en bra arbetsmiljö oaktat om det är i offentlig sektor eller på den privata sidan, det är det absolut. Det som förvånar mig är att ni moderater avvisar regeringens utomordentliga elvapunktsprogram för att just ta upp kampen mot ohälsa i arbetslivet. Ställer man det tillsammans med ert agerande vad gäller arbetsrätten undrar man vad det egentligen är ni vill åstadkomma.

Det man ofta möter när man är ute är detta med skattesänkningar. Men allt det som ni så gärna pratar för ska ju finansieras. Det gäller även arbetsmiljön inom Polisen.

Anf. 158 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Att programmet innehåller elva punkter kan vi vara överens om. I övrigt kan värderingarna skifta.

Anf. 159 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Fru talman! Det var intressant att lyssna till Anders G Högmark även om anförandet inte innehöll så mycket av det moderata fältropet "höj straffen, lås in!" som vi hört under den senaste tiden. Jag tyckte nog ändå att det mest intressanta var vad som inte sades. Det tycker jag blottade den brist på helhetssyn som präglar den moderata politiken. Det fanns inte ett ord om vikten av positiva satsningar bland barn och ungdomar. I den moderata budgeten skär man ned i kommunerna och för bort pengar som är viktiga för ungdomar. Det är naturligtvis väldigt viktigt med ett väl fungerande polisväsende och rättsväsende, men inser inte Anders G Högmark att även väl fungerande dagis, skolor, fritidsverksamheter och kultursatsningar är väldigt bra brottsförebyggande insatser?

Anf. 160 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag inser också att man inte kan beröra allt under åtta minuter. Moderater talar om höga straff och om att låsa in. Jag är ganska övertygad om att det finns väldigt många väljare i Trollhättan, som förmodligen dessutom röstar på Ingvar Johnsson, som när det gäller bus och våld, våld mot kvinnor, också har uppfattningen att de skyldiga ska ha sitt straff och låsas in så att det inte finns en risk att de ständigt överfaller och kanske hotar tidigare sambor, fruar etc. Sluta med den här lite löjliga schablonpolitiken!

Det behövs straff, men det gäller som jag sade förut också att kriminalvården får ett innehåll. Jag skulle därför vilja ställa motfrågan: Tycker Ingvar Johnsson att kriminalvården i dag får resurser som gör att man har en adekvat rehabilitering av dem som låses in oaktat att de låses in en ganska kort tid?

Anf. 161 INGVAR JOHNSSON (s) replik:

Fru talman! Trollhätteborna är alldeles för kloka för att gå på det enkla moderata budskapet om straffens välsignelse i alla sammanhang. Men budskapet i moderaternas budgetmotion totalt är: Stäng ungdomarnas fritidsgårdar och stäng biblioteken! Bygg fängelser för pengarna och lås in de ungdomar som har kommit på kant och hamnat i svårigheter mycket mer än i dag! Jag tycker att det är sorgligt att lyssna till.

När det gäller innehållet i fängelserna påstår jag att det påslag som moderaterna har i sin budgetmotion inte alls räcker till några förbättringar på fängelserna. Det skulle möjligtvis täcka kostnaderna för det ökade antal fångar som Moderaterna vill ha och det ökade antalet ungdomar som har begått brott som man tror att man ska bota genom hårda fängelsestraff.

Anf. 162 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Vi lägger på 300–400 miljoner kronor mer per år under vart och ett av dessa år till kriminalvården. Nu förstår jag varför Socialdemokraterna inte räknar med några höjningar av anslagen till kriminalvården. Vi vet att man räknar med sämre och sämre uppklärandeprocent, med att färre och färre lagförs och med att färre och färre kommer att få sina straff.

Då förstår jag varför, men jag trodde uppriktigt sagt att man kunde föra debatten på en lite högre nivå, Ingvar Johnsson, än denna sorgliga karikering. Jag har aldrig ifrågasatt det goda uppsåtet, men låt oss beskriva varandras alternativ på ett rimligt sätt. Vi vill ge resurser så att man kan få närpolisreformen att fungera. Ingvar Johnsson har inte dragit många strån till stacken för att få fram resurser så att det ska fungera.

Vi vill ha en närpolis per tusen invånare. Närpolisreformen har aldrig fått en rejäl chans, kan jag säga till Ingvar Johnsson och justitieministern. Det är egentligen ganska tragiskt. Det var många som trodde på den och många som trodde att den skulle innebära en god kontakt just ute i olika stadsdelar med unga människor. Pyttsan – inget kom ut av det!

Anf. 163 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag hade faktiskt tänkt ta tillfället i akt att för en gångs skull ta upp kriminalpolitiken ur ett lite annat perspektiv, ur ett större

helhetsperspektiv än i den budgetdebatt som vi har i vanliga fall, där vi diskuterar polisen och antalet poliser för sig, kriminalvården för sig och domstolarna för sig.

Jag tänker lyfta upp helhetsperspektivet, för en framgångsrik kriminalpolitik på lång sikt handlar ju om något helt annat än det antal poliser vi ska ha i dag eller i morgon. Ska vi kunna förändra brottsligheten, ska vi kunna förändra kriminaliteten, handlar det ju mer om vilka insatser vi gör på andra områden.

Det handlar framför allt om det brottsförebyggande arbetet som många gånger kan förlöjligas. Man säger att det är flummigt. Men det är framför allt det som är det viktiga om vi ska kunna förändra utvecklingen.

Det handlar om de tidiga insatserna för ungdomar. Det handlar om insatser ute i kommunerna för att kunna möta barn i missbruksfamiljer, i alkoholistfamiljer, och att kunna möta deras behov av insatser. Det handlar om att kunna möta barn i skolan där man tydligt ser att det finns problem och att kunna möta deras behov för att på så sätt kunna förhindra att de får en negativ utveckling.

Det handlar i storstadsområdena framför allt om att lyckas med en integrationspolitik, att kunna bryta den isolering som många unga människor med invandrarbakgrund känner i storstadsområdenas förorter.

Vi har inte lyckats, och vi ser i dag resultatet i mångt och mycket. Vi ser hur våra anstalter nu i väldigt stor utsträckning börjar få ungdomsgång med invandrarbakgrund. Dessa ungdomar har en ganska svår problematik och en ganska svår kriminalitet bakom sig.

Om man ska lyckas måste man ha kraften att inte bara diskutera straffsatser när brott har begåtts, att inte bara diskutera hur många fler anstaltsplatser vi behöver för att kunna möta detta och att inte bara diskutera hur vi ska kunna öka säkerheten ute på anstalterna med det ökade våldet.

Den viktigaste kriminalpolitiska diskussionen, som tyvärr förekommer i alldeles för liten utsträckning, gäller hur vi ska kunna förhindra den fortsatta rekryteringen och den fortsatta utvecklingen på detta område. Jag måste säga att jag i detta sammanhang ibland upplever politikens begränsningar. En politik som i kommuner, i landsting och även här i riksdagen många gånger bygger på årets budget och de olika ramarna inom de olika områdena innebär svårigheter att kunna ha en helhetssyn – att se de små kommunerna där man vet att insatser skulle behöva göras, men där det inte finns pengar och utrymme i just detta års budget. Man skjuter i stället dessa frågor på framtiden. De sparbeting som man lägger på områden som rör ungdomars och utsatta barns behov är morgondagens stora kostnader.

Att kunna föra en debatt om helheten när vi diskuterar kriminalpolitik är många gånger viktigare än att ständigt diskutera hur många poliser vi ska ha, hur många poliser det ska finnas år 2003 och år 2004. Det som vi i grunden nog måste vara helt överens om är ju att minska brottsligheten och att se till att vi minskar antalet brottsoffer ute i samhället. Det är då vi måste titta på det brottsförebyggande arbetet.

När det gäller det brottsförebyggande arbetet, som har kommit i gång ganska bra på många håll ute i landet, saknas det många gånger politiska krafter som vill driva dessa frågor. Många gånger är det enskilda politi-

ker som har ett ganska stort engagemang. Men tyvärr finns det för lite engagemang i fullmäktigeförsamlingar och ute i nämnderna.

När man fattar beslut måste man nämligen hela tiden väga in vilken effekt de har på det brottsförebyggande arbetet och vilken effekt de kommer att ha på morgondagens kostnader. Där måste jag säga att jag tycker att det är tragiskt. Jag kunde nämligen inte låta bli att reagera på det som den förre talaren Anders G Högmark sade. Han talade om att vi från majoriteten absolut inte bryr oss om att rättsväsendet faller ihop, att fler och fler människor blir upprörda och att fler och fler människor kräver att man ska ta tag i det.

Samma moderater säger att det är fullständigt absurt att t.ex. säga till bilföretagen att de måste ta sin del av ansvaret i ett brottsförebyggande arbete och se till att de har lås på bilarna som fungerar. Samma moderater driver en alkoholpolitik som innebär att vi ska släppa alkoholen fri i mycket större utsträckning och ha ett längre öppethållande och att låta det vara upp till varje enskild människa att sköta detta med alkohol när vi samtidigt får statistik där det sägs att 80 % av våldsbrotten är alkoholrelaterade. Beträffande kvinnomisshandeln, som är ett mycket stort problem och som vi alla är överens om att man måste göra många insatser mot, vet vi också att oerhört mycket av den är alkoholrelaterad.

Jag förstår att med den politik som moderaterna har på dessa områden så lär man säkert behöva mycket fler poliser för att kunna klara av de problem som växer upp i samhället.

Detta är frågor som jag önskar att jag kunde höra moderaterna ta upp mer i den kriminalpolitiska debatten. Vi kommer att få tillfälle att diskutera de konkreta budgetförslagen på detta området. Men jag skulle mycket gärna vilja höra moderaternas förslag till andra insatser som skulle kunna ha betydelse för att hejda utvecklingen med ökad brottslighet som moderaterna så ofta säger finns. Men det är också omdebatterat hur det egentligen är med detta.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga att det finns många människor som engagerar sig i dessa frågor. Det finns många organisationer som tar ett stort ansvar. Vi ska givetvis göra allt som vi kan för att stödja och stötta dem. Men vi måste också vara mycket försiktiga med att se till att vi inte överlåter ansvaret till frivilligorganisationer, till människor med ett stort personligt engagemang. Vi måste också se till att staten tar sitt ansvar, att kommunerna får resurser och att de sätts in hos dem som verkligen behöver dem.

Anf. 164 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag brukar ha ambitionen att sitta och lyssna och försöka väga och värdera argumenten och inte ha några förutfattade meningar. Uppenbarligen har en och annan tidigare talare den vanan.

Jag brukar lyssna med stort intresse på Alice Åström. Och jag kan dela uppfattningen att det är klart att det är en knippe faktorer som samverkar till hur en människas liv kommer att gestalta sig och hur hon kommer att bete sig.

Men när man talar om just kriminalvården och ser anslagsutvecklingen för de kommande tre åren enligt budgetförslaget måste det väl ändå inge en viss oro, Alice Åström? Det är ändå ett förslag som Alice Åström och hennes parti står bakom. Det handlar ändå om att man kan göra olika

saker med pengar. Man kan förbättra personalens utbildning, ha mer personal, fördjupa och genomföra olika rehabiliteringsprogram, osv. Vi menar att med de beläggningstal som finns skulle man med mer resurser kunna göra väsentligt mycket mer för att höja kvaliteten för de redan intagna.

Anf. 165 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan vara överens med Anders G Högmark om att det är oroande att se att antalet behandlingar inne på anstalterna har minskat. Det är oroande att det inte har funnits tillräckligt mycket utbildning för de anställda. Men det handlar också om att man måste se till att kvaliteten på det som finns inom kriminalvården är hög. Som vänsterpartist måste jag säga att jag tror, vilket jag kommer att fortsätta att driva, att kriminalvården kommer att behöva mer resurser. Men jag tror också att det kvalitetsarbete som nu pågår när det gäller behandlingsinsatserna osv. kommer att ha en ganska god effekt. Det hjälper inte om man har haft 100 behandlingstimmar med väldigt låg kvalitet och som inte har inneburit att människor har blivit förändrade. Då är det bättre att ha 10 timmar men se till att det händer någonting på dessa 10 timmar.

Anf. 166 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag tror att vi kan vara ganska överens om att det krävs mer ekonomiska resurser. Men det är inte alltid bara de ekonomiska resurserna som är avgörande. Det behövs en blandning. Jag och Moderata samlingspartiet ser med stor oro på utvecklingen av anslagen. Det är därför som vi har föreslagit 300–500 miljoner kronor mer per år. Även utan ytterligare en enda person intagen inom kriminalvården skulle ett bra behandlingsresultat och en större andel som kunde komma ut i ett vanligt liv och inte återvända till kåken vara en lysande investering mänskligt, socialt och ekonomiskt.

Man är ju förfärad över det stora procenttalet återfall. Varje procentenhets förbättrat behandlingsresultat skulle förmodligen vara ett ekonomiskt lysande resultat. Det är alltså därför vi känner oro över utvecklingen av anslagen.

Fru talman! Vi får kanske tillfälle att lite längre fram i ett replikskifte fortsätta diskussionen.

Anf. 167 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag blir glad när jag hör hur moderaterna och Anders G Högmark lyfter fram detta med behandlingsinsatser inom kriminalvården och vikten av att det blir en förbättring. Däremot måste jag säga, precis som det framförts tidigare, att skulle moderaternas förslag om maximistraff tredje gången gå igenom här i riksdagen kommer de 300–500 miljoner kronor som moderaterna lagt extra till kriminalvården inte att räcka. Det skulle nämligen bli ytterligare brist på anstaltsplatser, och vi skulle vara tvungna att öppna fler anstalter – med de kostnader som det medför. Dessutom skulle antalet långtidsdömda inne på anstalterna vida överstiga de belopp som moderaterna vill lägga på kriminalvården.

När det gäller den ekonomiska politiken och den ekonomiska uppbackningen för att kunna åstadkomma en förbättring når alltså inte heller moderaterna speciellt långt.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 168 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! När det gäller just ungdomar skulle jag vilja fråga om Alice Åström anser att barn och ungdomar som begått brott bemöts på ett effektivt sätt, att de ges en effektiv behandling och möts med vårdplaner på ett sådant sätt att de inte återfaller i brott.

Vi vet ju att det t.ex. inte finns platser för att ta hand om dessa ungdomar. Dessutom vet vi hur behandlingen ser ut. Detta med att ungdomar inte får en plats leder ju till att de är kvar ute i samhället och begår en mängd ytterligare brott. Jag kan väl tycka att det är viktigt med det förebyggande men jag ser inte att detta bedrivs på ett effektivt sätt.

Anf. 169 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nej, det finns helt klart brister när det gäller sättet att i dag bemöta ungdomar som begår brott. Vänsterpartiet var i stort sett det enda partiet som sade att just påföljden att bli dömd till sluten ungdomsvård skulle innebära att man också slår ut dem som blir omhändertagna och som man försöker göra något åt innan de begår brott. Resultatet blir då en den här utträngningseffekten; man kommer att döma alldeles för många ungdomar till just nämnda påföljd. Där är jag helt överens med Gunnel Wallin.

I dag ser vi brister på SIS-hemmen. Utifrån en planering som från första början innebar att det skulle vara ungefär 10 årsplatser är man nu uppe i ett behov av 80 – ja, egentligen 100 – platser. Detta har givetvis inneburit att man inte har varit så effektiv i behandlingen som hade behövts. Det här är något som man behöver jobba vidare med. Men vad jag tycker är ännu viktigare är att kommunerna tar tag i de här sakerna innan man kommit så långt.

Anf. 170 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag kan instämma vad gäller det sättet att tala, men det handlar just om vilka positioner vi har. Alice Åström har ju här möjlighet att påverka situationen. Det krävs kraftåtgärder, inte bara gentemot dem som sitter på slutna anstalter utan även gentemot dem som är dömda till vård inom socialtjänsten. Det är viktigt att tidigt stävja brott bland ungdomar. Alice Åström talar ju om brottsförebyggande åtgärder.

Vad gäller brottsförebyggande åtgärder har den summan faktiskt minskats i årets budget. Det är dock viktigt att främja den förebyggande verksamheten – det håller jag helt med om – men det behövs också resurser för att hålla i gång det hela. Vidare behövs det närpolisier som sitter med och arbetar aktivt med detta; det finns det inte på alla ställen.

Anf. 171 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Ja, men det viktiga i sammanhanget är att detta arbete också måste bedrivas ute i kommunerna. Jag ser i dag en fara där och tycker att det är oerhört bra att regeringen har satsat pengar på det brottsförebyggande arbetet. Det kommer nog att behövas. Men väldigt många

av de här insatserna borde vara en självklarhet ute i kommunerna och i varje medborgares medvetande.

Många undrar vad som har hänt med ungdomsgenerationen, men den fråga som skulle behöva ställas tycker jag ibland är vad som har hänt med vuxenvärlden – alltså frågan om att vuxenvärlden har abdikerat. Jag tror att en av de viktigaste åtgärderna är att se till att det blir ett normalt vuxenansvar att kunna reagera och att gå in så tidigt som möjligt, oavsett om det är mitt eller om det är ditt barn. Det tror jag är det bästa brottsförebyggande arbetet – inte enskilda medel från regeringen.

Anf. 172 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Inledningsvis skulle jag vilja säga att det var intressant att höra Alice Åström här. Jag skulle vilja rekommendera henne att ta del av de kommittémotioner som vi i vårt parti har lagt fram och där vi har ett heltäckande program för hela rättsväsendet, både när det gäller unga lagöverträdare och när det gäller det brottsförebyggande arbetet. Jag skulle önska att Alice Åström svarade på frågan om hon tror att familjen har någon som helst betydelse i det brottsförebyggande arbetet. Eller delar Alice Åström sin partiledares uppfattning – död åt familjen? I så fall tycker jag att det är väldigt tragiskt.

Det finns många områden som man skulle vilja stanna vid då det är dags för allmänpolitisk debatt, särskilt som justitieministern har lovat att delta. Välkommen, Thomas Bodström!

En stund ska jag koncentrera mig på det område som jag tycker kanske är det område som blivit mest bortglömt i årets budgetproposition, nämligen kriminalvården.

De nedskärningar som gjorts under de senaste åren inom kriminalvården har drastiskt försämrat verksamheten, vilket också har lett till sämre rehabiliteringsmöjligheter. För att vara lite ironisk kunde man säga att våra svenska anstalter skulle kunna liknas vid själlösa förvaringsboxar utan adekvat vård. Vi kristdemokrater menar att detta inte är godtagbart. Det är också därför som vi har avsatt 337 miljoner kronor utöver regeringens anslag till kriminalvården.

När regeringen beskriver vilka mål man har med den svenska kriminalvården säger man t.ex. i regeringsförklaringen: "Kriminalvårdens insatser för att förebygga återfall i grov brottslighet och drogmissbruk ska öka." I budgetpropositionen nämns också vilka mål som verkställigheten ska ha. Man redogör för hur programverksamheten fungerar. Man säger: "Totalt uppgick de intagnas deltagande i programverksamheten till 81 % av tillgänglig tid."

Den icke uppmärksamme läsaren drar slutsatsen att i ordet programverksamhet ligger just det som vi pratar om: motivationsträning och brotts- och missbruksprogram. Men så är det inte, för sanningen är – enligt kriminalvårdens officiella statistik – att 49 % av den tillgängliga tiden används till arbete. Jag vet att det visserligen kan ses som ett slags träning men inte om det inte är ett riktigt motiverande arbete. 12 % av tiden används till klientutbildning, 14 % till annan strukturerad verksamhet, 19 % till utnyttjad tid och 6 % till brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet.

Det känns lite olustigt om regeringen på något sätt försöker lägga dimridåer då man beskriver programverksamheten på våra anstalter.

Sanningen är faktiskt att insatsen vad gäller motivationsprogram inte har förbättrats från år 1996 till år 2000. Trots alla beslut och trots alla vackra formuleringar och målskrivningar i budgetpropositioner och regeringsförklaringar har de brotts- och missbruksrelaterade programmen under de senaste fem åren i stället minskat från 11 % till 6 % av den tillgängliga tiden.

Därför blir min första fråga till justitieministern: Anser justitieministern att det här är godtagbart – är det tillräckligt med 6 % verklig programverksamhet, som denna ser ut i dag och som det i dag ser ut på våra anstalter – för att kunna ge den kriminelle motivation till ett hederligt liv? Det är ju vad vi vill, och det är också målskrivningarna.

Justitieministern har tidigare i debatter hävdat att den sjunkande nivån i programverksamheten beror på att man inom kriminalvården under några år haft ambitionen att höja nivån och den vetenskapliga standarden på programverksamheten.

Men vad har då hänt? Jo, efter de senaste årens nedskärningar inom kriminalvårdens verksamhet finns inte tillräckligt med pengar att genomföra de mer avancerade programmen. I stället får många missbrukande interner inte ens den vanliga missbruksvård som de har haft tidigare, utan de hamnar i andra verksamheter som inte alls är direkt inriktade på missbruk. Det är inte minst tragiskt för den enskilde missbrukaren. Det är också enormt negativt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Regeringen lovade ett antal förbättringar inför år 2001: bättre innehåll i programverksamheten, 100 nya anstaltsplatser, 30 nya häktesplatser, utökad programverksamhet med ett hundratal platser, personalutbildning, mindre och säkrare avdelningar etc. För det anslog man 270 miljoner kronor i extra ramtillskott samt ett engångsbelopp. Men det räckte inte långt. Det vet alla vi som är insatta i detta. Kriminalvården tog med sitt underskott från år 2000 på 190 miljoner kronor. Där satt man med dryga 80 miljoner som skulle räcka till hela den fantastiska visionen och verksamheten, något som även justitieministern gick ut med väldigt hårt.

Vad blev det med ambitionerna? Hur långt har verksamheten utvecklats? Hur blev det med den utökade programverksamheten med de 100 nya platserna? Har vi fått säkrare avdelningar och bättre innehåll i programverksamheten, förbättrade personalinsatser och mindre narkotika på anstalterna? Det skulle vara väldigt bra om Thomas Bodström kunde svara på det.

De rapporter jag får från anställda och intagna på olika anstalter i Sverige pekar på en mycket bekymmersam situation. Påverkansprogrammen har försämrats. Ansökningar om att få starta motivationsavdelningar har avslagits. Personalresurser har skurits ned, vilket har lett till väldigt många långtidssjukskrivningar.

Trots det har regeringen gång på gång mage att skriva i sina budgetar att ”de ytterligare rationaliseringar som behöver göras ska genomföras utan att verksamheten drabbas”. Jag kan inte tolka det på något annat sätt än att justitieministern och regeringen har en väldigt dålig insikt i hur det ser ut i verkligheten ute i kriminalvården. Det bekymrar mig allvarligt.

Under 1996–2000 minskade enligt KOS den totala arbetade tiden inom hela kriminalvården med 625 årsarbetskrafter. Det motsvarar nästan 10 %. Nu ska nya besparingar göras. Det är besparingar det handlar om i den budget som har lagts fram. Då frågar jag justitieministern: Var

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

ska de besparingarna göras? Hur ska vi kunna förändra kriminalvården utan pengar? Vilka målsättningar har justitieministern själv för att utveckla kriminalvården så att vi ska kunna leva upp till målen att rehabilitera människor för att kunna återintegrera dem i samhället?

I årets budgetproposition medger nu även regeringen och Kriminalvårdsstyrelsen att det dominerande problemet i fängelsevärlden är narkotikan. Kriminalvårdsstyrelsen säger t.o.m. att situationen är krisartad. Enligt uppgift ska antalet grova missbrukare på fängelserna ha ökat med 1 000 personer de senaste tio åren. Man ser också sambandet mellan förekomsten av narkotika på anstalter och minskade behandlingsinsatser.

Tycker justitieministern att kriminalvården i dag är en kriminalvård som lever efter de intentioner och löften som regeringen har i sina målskrivningar?

Anf. 173 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Vi kommer in på diskussionen om familjen varje gång vi har debatt. Oavsett hur man nu vill definiera familjen – det har varit ständiga diskussioner om hur konstellationen ser ut – är självklart medlemmarna i familjen, de som är närmast barnen, oftast de bästa brottsförebyggande resurserna som finns.

Men man får heller inte glömma – och det brukar jag också säga – att det finns familjer som är de största brottsalstrarna. För de barn som växer upp i miljöer där de inte får lära sig rätt och fel, i kriminella miljöer och i missbruksmiljöer kan man definitivt inte säga att familjen är den bästa brottsförebyggande insatsen.

Det ligger på två helt olika plan. Man måste ha med sig båda när man diskuterar den här frågan.

Anf. 174 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Bara därför att det finns familjer som inte lyckas och inte klarar av att överföra värderingar kan vi väl inte därmed säga: Död åt familjen. Vi säger inte att alla ska in i fängelse bara därför att det finns ett antal människor som är brottsliga i vårt land.

Vi ser att det finns människor som vill försöka att överföra värderingar och normer på ett gott sätt till sina barn. Det jag vill komma åt är att Alice Åström gärna tar fram socialtjänstens ansvar och skolans ansvar. Det är därför jag ställer frågan: Har föräldrarna och de vuxna kring barnen ett stort ansvar i det brottsförebyggande arbetet?

Anf. 175 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Föräldrarna har en viktig roll. Vuxenvärlden har en oerhört viktig roll, precis som jag påpekade innan. Men väldigt många av dessa ungdomar och barn har inte en fungerande familj. Därför är det extra viktigt att andra runtomkring barnen fungerar på det sätt som de ska göra.

Sedan vill jag säga något lite kort om kriminalvården. Det finns en fara i att säga att narkotikasituationen på anstalterna är så oerhört katastrofal. Man kan läsa siffrorna på många olika sätt. Visst har problemet ökat. Men antalet människor som kommer in med ett missbruk i anstalterna har också ökat. Därför ökar också förekomsten av narkotika på anstalterna. Det är en ganska naturlig följd.

Jag tror inte att det har så mycket med besparingarna att göra. Det handlar mer om det klientel som man har att göra med.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Anf. 176 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! I så fall får Alice Åström ta itu med Kriminalvårdsstyrelsen och regeringen. Det är de själva som skriver ordagrant i budgetpropositionen att narkotikasituationen ute på våra anstalter är i det närmaste krisartad. Det har jag tagit till mig. Det är inte så att jag försöker att skriva om det som regeringen säger. I detta avseende har jag tagit det till mig. Det är allvarligt, och vi måste sätta in åtgärder.

Det handlar inte bara om narkotikasituationen utan om hela klimatet på våra anstalter. Det ligger någonting i det jag säger. Anstalterna har blivit själlösa förvaringsboxar utan adekvat vård. Det är därför vi misslyckas. Vi får tillbaka människor om och om igen. Ca 50 % av dem som åker ut från våra fängelser är tillbaka på en gång.

Det är detta som är tragiskt, Alice Åström. Jag tror att vi tillsammans kan hjälpas åt att förändra situationen om Alice Åström vill stödja mig i de motioner och förslag som jag kommer att lägga fram i vårt utskott den närmaste tiden.

Anf. 177 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Respekt för demokratiskt beslutade lagar och förordningar måste bygga på ett ömsesidigt förtroende och respekt mellan människor och mellan människor och myndigheter. Fungerar vårt samhälle så, har vi människor också möjlighet att känna trygghet och få en god livskvalitet.

Rättsväsendet och hur det fungerar utifrån den enskilde medborgarens situation har varit i stöpsleven den senaste tiden. Det finns en stark koppling mellan den ökande kriminaliteten och samhället i övrigt, den sociala situationen, arbetsliv, skola osv. Det är viktigt att man har en helhetssyn och samarbete mellan olika grupper i samhället som en viktig ledstjärna.

Klyftorna ökar. Det blir allt fler som struntar i lagarna och skapar sina egna lagar. Det är en farlig väg, som vi i Centerpartiet inte kan acceptera.

Vi i Centerpartiet föreslår ökade resurser till främst polis och kriminalvård i vår budget. Men det är inte bara att ropa på fler poliser. Visst behöver rättsväsendet mer resurser. Men rättsväsendet behöver dessutom en effektivare användning av de resurser som finns. Låt inte resurserna gå till byråkrati och administration, utan använd resurserna i praktiskt arbete!

Det behövs ett kraftfullt, modernt ledarskap på alla nivåer. Ett ledarskap som lyssnar på medborgarna och medarbetarna och som ger möjligheter till lokala variationer utifrån de lokala förutsättningarna. Centerpartiet anser att vi behöver ett decentraliserat rättsväsende nära människorna.

När det gäller de centraliseringar som är gjorda av regeringen inom rättsväsendet så ligger det ett förslag i luften om en central polisorganisation. Tingsrätterna centraliseras och läggs ned på löpande band. Det var tydligen någon som fick kalla fötter i sommarvärmen, så det hela stoppades upp och den utvärdering som vi har begärt blir av innan man går vidare.

Allmänpolitisk debatt

Det finns långt framskridna planer på storanstalter inom kriminalvården. Vad gäller åklagarna så vet vi att de tidigare har centraliserats.

Centerpartiet vill ha decentralisering. Vi vill ha en närpolisorganisation som gör skäl för namnet, och inte den sammanslagning av närpolisområden som nu sker. Centerpartiet vill ha närpolis, och inte fjärrpolis! Närpoliserna ska vara synliga i samhället. De ska känna igen sig i geografi och personer. Medborgarna ska ha lätt att nå polisen inom rimlig tid. Vårt krav från Centerpartiet på polis i varje kommun och i varje stadsdel i de stora städerna dygnet runt kvarstår.

Nu tänker jag gå in på kriminalvården. Det är nämligen viktigt med kriminalvård och vad ordet betyder. Det ska vara vård och inte förvaring. Vi måste vända trenden inom kriminalvården för att återfallsandelen ska minska. Ute i verkligheten har verksamheten återigen utsatts för nya sparuppdrag. Vi har fått många sådana signaler. Verksamheten är uppi-frånstyrd. Centerpartiet vill ha ett underifrånperspektiv.

Jag kan ta ett exempel. Personalen på Kalmaranstalten har tagit initiativ till och bedrivit terapi utifrån det goda samtalet sedan tio år tillbaka med ett mycket gott resultat. Detta har också spritt sig ut till frivården och genom ett nordiskt samarbetsprojekt även till de nordiska länderna. När något fungerar bra och har effekt – hur bemöts det då? Då drar man in behandlingsmedlen för den verksamheten. Vilka signaler ger det till verksamheten? Jag undrar vad justitieministern har att säga om detta.

I det goda samtalet blir de intagna hörda och tagna på allvar. Man förmedlar en känsla av ömsesidig respekt som de kanske aldrig tidigare har upplevt. Det är en otroligt viktig behandlingsterapi.

Det måste till kraftfulla åtgärder mot alkohol och droger. Det är nämligen det som skapar mycket kriminalitet. Fritt från droger – det måste vara det slutgiltiga målet på våra anstalter. I dag är situationen på anstalterna värre än någonsin vad gäller missbruket enligt de signaler som jag har fått. Det behövs fler narkotikahundar. Det behövs mindre enheter. Det behövs en bättre rehabilitering. Det behövs ett nytt bonussystem.

Jag känner att regeringen pratar och skriver i sina förslag om målsättningen att alla anstalter ska vara drogfria. Det är en sak, men i verkligheten ser det annorlunda ut. Att regeringen sviker sina löften är ju en sak, men när även Vänsterpartiet, som ivrigt har värnat kriminalvården, gör det så blir jag förvånad och besviken.

En annan orsak till svårigheter inom kriminalvården är platsbristen, som nämnts här tidigare. Kumla fick t.ex. en nyöppnad avdelning nu, men trots detta har man 102 % beläggning. Det är otroligt bekymmersamt att pussla ihop anstaltsplatserna.

Det är också kris på många häkten trots att några häktesplatser har öppnats. Arrestlokalerna får också tas i anspråk. Det finns stora bekymmer, och det är tungt att klara av denna situation.

Det är inte bra att det är kö till anstalterna så att man får använda köbrickor och inte kommer in och får avtjäna sitt straff. Den cirkulationen är inte alls bra. Det gäller ju att använda tiden på ett meningsfullt sätt för att komma vidare här i livet.

Vill vi ha rehabiliterade människor, som kan leva ett vanligt liv, som kommer ut från våra anstalter? Eller vill vi ha människor som känner ännu mer hat och förakt mot samhället?

Det är viktigt att satsa på kriminalvården – både kort- och långsiktigt. De förluster i rehabilitering som jag har tagit upp tidigare ger ökade kostnader på både kort och lång sikt.

Jag vill också lyfta fram frivården, som har fått ta över alltmer arbete i dagens kriminalvård. Det gäller fotboja, samhällstjänst, övervakning, utslussning och samarbete med kommunerna – men med i stort sett samma resurser som tidigare. Det kan ju inte bli annat än kvalitetsförsämringar och förbrukad personal. Jag tycker att man måste vara uppmärksam på detta. Vi har inte råd att förbruka personal. Det är nämligen inte så lätt att få personal i vare sig kriminalvården eller frivården.

Man kan fråga sig om det finns något som ska väljas bort. Vilka svar och vilka råd har ministern att ge när det gäller kriminalvården och frivårdens arbete?

Till sist vill jag också säga att det är viktigt att stödja frivilligorganisationernas arbete. Men man ska inte lämna över allt på dessa organisationer.

Anf. 178 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vet inte om det kan bli så mycket debatt av det här. Jag håller med om det mesta som sägs här. Det behövs fler poliser. Åganderätten är viktig. Vi måste satsa på kriminalvården osv.

Jag tänkte ändå börja mitt anförande med att understryka att en av de allra viktigaste sakerna för regeringen är tryggheten för våra medborgare. Det gäller förstås även inom kriminalpolitiken.

Om man tar det från början så måste man först ställa sig frågan: Varför begås det brott över huvud taget? Det tycker jag är utgångspunkten för diskussionen. Det finns en ganska samlad uppfattning att det är sociala orsaker som ligger bakom brott. Det är sociala skillnader och orättvisor som gör att människor hamnar i kriminalitet. Det är här vi måste börja – redan med våra barn, innan de har blivit ungdomar.

Det är svårt att jämföra satsningarna. Men vid sidan av den satsning som regeringen gör på polisen så är kanske den allra viktigaste satsningen den som regeringen nu gör på fler lärare och mer dagispersonal i våra daghem och i våra skolor. Med de 5 miljarder som satsas nu kommer det inom de närmaste åren att komma ut 15 000 dagisanställda och lärare. Det är just det som behövs för de barn som behöver extra trygghet och hjälp när mammor och pappor inte orkar på det sätt som de önskar.

Det är här man måste börja. Då går det inte att hålla på och lägga ned fritidshem och all annan verksamhet för ungdomar och säga att det är ungdomarnas fel. Vi ska kroppsvisitera dem, säger man. Och vi ska skärpa straffen! Den tredje gången man gör något ska det vara maxstraff. Måhända gör man undantag om ungdomarna är under 18, men när de kommer upp lite i åldern blir det maxstraff på tio år, ja t.o.m. 14 år om man följer de kombinationsregler som finns.

Detta är att svika våra barn och ungdomar. Vi stöter dem ifrån oss, och gör vi det så får vi inte tillbaka dem. Det ska vi ha alldeles klart för oss. De enda som tar hand om dem är de kriminella organisationer som väntar på fängelserna. Det är här vi ska börja.

Sedan håller jag med om att vi måste satsa på polisen – absolut! Som nu ändå måste vara bekant för alla gör regeringen den största satsningen någonsin på polisen. Den är långt mycket större än vad någon borgerlig

regering har gjort tidigare när man har haft chansen. Jag ska inte belasta er med miljoner och miljarder, utan det viktigaste är att antalet poliser ökar nu. Och det har redan börjat öka. Det har börjat öka eftersom ytterligare en polisutbildning öppnades i Umeå förra året. Om en månad kommer en tredje polishögskola att öppnas i Växjö. Vi kommer redan nästan år att kunna börja utbilda 700–900 poliser varje år. Det kommer att bli en nettoökning under flera år framåt. Det går faktiskt inte att öka antalet hur mycket som helst om man ska behålla den höga kvalitet som vi vill att polisen ska ha.

Polisen behövs, inte minst i det brottsförebyggande arbetet. I de brottsförebyggande råd som nu finns i 200 av landets kommuner har man kunnat konstatera att där polisen har en central roll fungerar det väldigt bra. Sedan behövs de frivilliga krafterna. Jag håller med Gunnel Wallin om att de inte kan ta hela ansvaret, men de behövs, inte minst för föräldrarnas egen skull och för att de ska få en bättre insikt i vad deras barn och ungdomar gör, så att de kan förbättra kontakten ytterligare.

Det är också viktigt att polisen får ägna sig åt det som polisen är till för, nämligen att se till att brott inte begås och, om de nu ändå har begåtts, klara upp brotten. Då måste vi ge stöd till polisen. Det är därför som det nu pågår en utredning för att se över vad poliserna ska göra. De ska inte behöva ha en massa sidouppdrag och uppgifter som andra kanske borde ta hand om. Den här utredningen blir klar till nästa sommar. Den är kanske minst lika viktig som ökningen av antalet poliser för att polisen ska kunna göra det som är tanken.

Kriminalvården har diskuterats här i dag. Det är bra. Det tycker vi alla. Vi ska inte försöka skapa någon rivalitet om vem som tycker det här är viktigast, men vi ser ändå på det på olika sätt. Vi är överens om att vi måste minska antalet återfall.

Regeringens förslag – och det stöds också av våra samarbetspartier – är att man måste göra något åt den svåra situation som uppstår när en person kommer ut från ett fängelse. Vi vet att 6 av 10 återfaller i brott. Det är därför som det nu finns en försöksverksamhet med elektronisk fotboja de sista fyra månaderna. Det här är inte en förkortning av straffet. Det är till för att underlätta en återanpassning till samhället och för att en person som har suttit länge i fängelset ska få en möjlighet att få kontakt med samhället igen. Men det sätter också en press på olika myndigheter att ta sig an den här personen och ge det stöd och den hjälp som personen behöver. Inte minst för brottsoffrens skull är det viktigt att den här återfallsfrekvensen minskar.

Det sägs att det inte kommer något tillskott till kriminalvården i år, i alla fall från vissa håll. Sedan kom det en korrekt siffra här på 271 miljoner. Jag tycker att det är en ganska stor siffra. En del av det är ett engångstillskott och en annan är en ramhöjning som kommer att fortsätta. Men jag vill understryka, precis som det anges i propositionen, att det är mycket möjligt att det behövs ytterligare medel.

Kriminalvården har ju haft en ansträngd situation när det gäller antalet anstaltsplatser. Nu kan man öka antalet platser, inte med de 100 eller 130 som utlovades utan med 200 eller möjligen 250. Det är mycket mer än vi hade lovat.

Regeringen har haft kontakt med kriminalvården för att arbeta fram ett program som innebär att man ska kunna hjälpa dem som är särskilt

motiverade att komma ifrån sitt missbruk i fängelset. Så sent som förra veckan träffade jag också Bertel Österdahl från Kriminalvårdsstyrelsen som lade fram ett mycket bra förslag som vi ska arbeta vidare med. Det bygger på särskilda anstalter och särskilda enheter samt ett mycket bra program för dem som är verkligt motiverade att komma ifrån sitt missbruk. Så säg inte att vi inte jobbar med den här frågan! Vi jobbar verkligen med den just nu. Vi kommer också att återkomma med konkreta förslag.

Jag skulle vilja avsluta med något som också tyvärr är ett ständigt återkommande ämne, nämligen våldet mot kvinnor. Det är ett mycket stort antal kvinnor som årligen, ja faktiskt varje dag, utsätts för misshandel. Det har gjorts mycket. Vi har en kvinnofridsreform. Sedan den 1 juli finns det en brottsofferproposition som bygger just på att öka förståelsen för brottsoffer. Men vi måste hela tiden söka vidare och fortsätta det här arbetet.

Så länge vi har det här mörkertalet kan vi inte slå oss för bröstet och säga att vi har en lagstiftning som hjälper. Det handlar ju ofta om misshandel från en partner i en tidigare relation eller i hemmet. Här gäller inte besöksförbudslagen, och det är här de allra svåraste situationerna finns. Jag tror att de allra flesta kvinnor anmäler ett övergrepp om det sker på gatan, på krogen eller någon annanstans, men i hemmet är det oerhört svårt. Och det är inte så konstigt när man tänker efter. Misshandeln sker kanske inför barn. Det är inte så lätt att berätta allting för en polis när man vet att mannen som står i rummet bredvid eller några meter därifrån kommer ut om några minuter om det inte finns tillräckliga skäl att gripa, anhålla och häkta. Det är därför som vi nu på Justitiedepartementet och inom regeringen arbetar med att ge ett ökat skydd för de kvinnor som bäst behöver det, nämligen där mörkertalet är som störst.

Vi har diskuterat detta fram och tillbaka. Nu kommer vi att lägga fram en promemoria om ett par tre veckor. Där har vi en rad förslag. Det är mycket möjligt att många av dem inte går att genomföra, eftersom vi måste ha samma höga krav på rättssäkerhet på det här området som på alla andra. Men vi kommer att försöka på alla sätt att öka stödet till de misshandlade kvinnor som finns runtom i Sverige. Detta är också oerhört viktigt för barnens skull. Det är de värda.

Anf. 179 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag vet inte om justitieministern har några alldeles speciella förmåner när han kommer till kammaren. Om jag, inför mina utskottskolleger, skulle säga att jag håller med dem och att jag tycker allt de har sagt är bra samtidigt som jag inte redovisade vilka förslag jag själv skulle komma med och kostnaderna för dessa, skulle jag förmodligen bli utbuad ifrån den här kammaren.

Jag ställde några frågor till justitieministern om vad justitieministern vill göra för att förändra situationen på anstalterna, och inte bara när det gäller narkotikasituationen. Det gäller de brotts- och missbruksprogram som vi vet har minskat. Det gäller tryggare avdelningar, bättre arbetsmiljö för personalen och att se till att vi får en situation där människor utvecklas så att de kan möta verkligheten den dag de frigges. Har justitieministern svar på de här frågorna? Var ska resursernas tas? Vad tänker

justitieministern göra? Är det en förhandlingsfråga med finansén? Eller vad handlar det om eftersom justitieministern inte har något svar?

Anf. 180 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det handlar om precis det jag sade, och det tror jag att alla är överens om. Ett av de största problemen är missbruket inom våra anstalter. Så länge vi har permissioner, vilket är en förutsättning för att man över huvud taget ska kunna återanpassas, och så länge vi tillåter besök kommer det att finnas en viss form av narkotika på anstalterna. Det är självklart att det är oacceptabelt, men det kommer ändå att finnas. Det är därför som jag redogjorde för det samtal som vi hade i förra veckan. Det kommer att byggas anstalter och särskilda enheter och genomföras mycket utvecklade missbruksprogram. Det är kanske det största problemet.

Sedan finns det andra program för sexualbrottslingar. Just nu pågår det ett projekt inom kriminalvården för att bygga en större anstalt. Jag får återkomma till det senare. Jag kan inte redogöra för det arbetet i detalj nu, eftersom det arbetet pågår. Det finns flera olika projekt som pågår.

Anf. 181 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Justitieministern talade också om att det handlade om att göra något åt den svåra situation som uppstår då man kommer ut från fängelset. Den situationen kan man inte börja göra någonting åt precis den dagen man muckar. Det arbetet måste ju pågå under hela verkställigheten.

Jag fick ett brev häromdagen som jag skulle vilja läsa upp två rader ifrån. Det står så här: Fastän jag varit frihetsberövad så länge nu – åtta år – är jag trots allt inte hatisk. Men jag ställer mig ofta frågan vad syftet är med att hålla mig inlåst på det här sättet. Jag har fortfarande inte ens en behandlingsjournal som är upprättad med mig.

Vad säger justitieministern om detta? Är det inte meningen att man ska försöka upprätta behandlingsjournaler och program för att de ska vara beredda den dagen de frigges?

Anf. 182 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Tanken – det är viktigt att understryka – är att när man döms till ett straff är det straffet för det brott man begått. Men från den dagen straffet börjar verkställas ska tanken på att man kommer att komma ut en dag realiseras.

Jag kan självfallet inte kommentera brevet eller behandlingsjournalen, men det är klart att det ska finnas på varje anstalt. Jag tror att vi är överens på den punkten. Det arbetet ska pågå under hela verkställighetstiden.

Anf. 183 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Först vill jag tacka för att justitieministern instämde i min bedömning av äganderättens stora betydelse både för den ekonomiska utvecklingen och för rättssamhället. Jag förväntar mig att vi kommer att se prov på detta, att vi kommer att se klara avtryck av detta i behandling-

en av ett antal frågor som regeringen presenterar framöver, där äganderättsfrågor finns med som en viktig komponent.

Så till tryggheten. Jag delar uppfattningen att det är kolossalt viktigt att barn- och ungdomsvärlden känner trygghet. Vuxenvärlden har ett ansvar för att ge ungdomarna en låt oss säga inre kompass så att man kan skilja mellan rätt och fel. Vi kan vara överens om att vi kan ha hur många poliser som helst i samhället om man inte förmår att skilja på vad som är rätt och fel. Det är vuxenvärlden i dialog med ungdomar som ska skapa den inre kompassen.

Sedan tror jag också att de låt oss säga 20 % av grundskolans elever som inte går ut med kompletta betyg skulle känna en trygghet inför vuxenlivet om de hade fått en utbildning som gjorde att de kände att de bar framtiden. Det är en viktig trygghet.

Anf. 184 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Med risk för att upprepa mig vill jag ändå understryka det jag sade tidigare. Det är satsningen på skolan som jag tror är en av de absolut viktigaste reformerna. Det är i skolan våra barn formas, det är där våra barns uppfattningar om vad som är rätt och fel formas. Det är där våra barns möjlighet att undvika att man hamnar i kriminalitet och droger börjar.

Anf. 185 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Det är viktigt att man satsar på skolan. Men det är inte antalet vuxna, antalet av det ena eller andra, som kanske är det avgörande. Det kan vara ett verksamt medel. Men det avgörande är att man får kunskaper som gör att man kan möta vuxenlivet med viss tillförsikt. Det avgörande är att ungdomar som kanske har praktiska talanger och färdigheter får känna att skolan ger dem en möjlighet att låta vingarna lyfta och bära i stället för att känna år efter år att skolan är ett helsike i klartext. Det ger också en trygghet att möta omgivningen.

Med regeringens förslag får man, oaktat att man lägger på ett stort antal miljoner när det gäller polisutbildningen, väsentligt färre poliser framöver, jämfört med det moderata förslaget. Det är bra att vi talar om högre och högre ambitioner. Men det gäller att ha finansiella resurser.

Jag skulle vilja fråga justitieministern: Är han emot en fjärde polishögskola? Ena gången är det ja, andra gången är det nej. Och är det ja, kostar det pengar. Är det en oro för kvaliteten som gör att justitieministern svävar på målet?

Anf. 186 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Visst är det viktigt med kunskap i skolan. Det är oerhört viktigt. Det lägger grunden för ett framtida yrkesliv. Men jag tror knappast att det är bristen på geografikunskaper och historiekunskaper som många gånger ligger bakom de trasiga barn som hamnar i kriminalitet och droger. Det behövs mycket mer än att bara tro att det är kunskap som fattas.

Vad gäller en fjärde polishögskola pågår det diskussioner. Jag vill inte säga något säkert innan vi vet något. Vi har inte ens öppnat en tredje polishögskola. Jag utesluter det inte, men jag vill heller inte säga något säkert som jag kanske om något år inte bedömer som det bästa alternati-

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

vet. Vi ska först öppna den tredje skolan, och sedan fortsätter diskussionen. Det samtalet och den diskussionen får vi återkomma till.

Anf. 187 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! När det gäller den samlade bilden och alla som vill stötta och arbeta för en bättre kriminalvård är det viktigt att vi sätter oss ned, för alla goda viljor samman och verkligen gör någonting så att vi kan minska återfallsprocenten. Det känner jag är värdefullt.

Jag tror att det är jätteviktigt med föräldratid och tid för barnen. I skolan kan det många gånger vara för sent. Vi måste börja tidigt. Jag instämmer i det ministern sade här i början.

Jag ställde en fråga. Det gällde rehabilitering med samtalsterapi som jag vet att ministern har fått ta del av vid besök på Kalmaranstalten.

Varför inte tillåta denna viktiga rehabilitering för att kunna återgå till samhället, kunna vara som en vanlig människa, kunna föra ett samtal? Ofta pratar man med knuten näve. Att lära sig prata på ett annat sätt vore värdefullt.

Anf. 188 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill först bara avsluta det jag skulle säga till Anders G Högmark. Om det blir en fjärde polishögskola delar jag uppfattningen att den ska ligga i Västsverige. Det kan jag säga redan nu, så där är vi alldeles överens.

Jag var på Kalmaranstalten nu i juni. Jag fick ett bra intryck. Men som Gunnel Wallin väl känner till får och kan jag inte lägga mig i den exakta fördelningen av resurser och hur Kriminalvårdsstyrelsen arbetar.

Anf. 189 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag vill säga till justitieministern att man kan ändå förespråka något. Som det är i dag är det ett fåtal behandlings- och rehabiliteringsalternativ som får pengar ute i verksamheten med ett nytt nyckeltal. Man kan ändå tala om vad man tycker, om man har sett något som är bra.

Jag har tagit del av detta under en lång tid, och jag tycker att det är en fantastisk verksamhet man bedriver. Nu är det ju risk för att man slår ned på personalen som jobbar med det här.

Visst har det lagts fram förslag när det gäller den rättsvårdande delen, så det lider vi inte brist på. Det finns också massor av dokument. Men det är i praktisk handling ute i vardagen som det brister. Jag tycker att vi borde förena oss och verkligen ta krafttag för att få en rehabilitering som heter duga på anstalterna.

Anf. 190 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill upprepa att jag tycker att det jag såg på Kalmaranstalten var bra. Det kan jag säga.

När det sedan gäller åtgärder känner jag inte till det. Det kan jag inte närmare kommentera, och det får jag inte heller lägga mig i.

Avslutningsvis vill jag säga att jag inte har något emot att vi sätter oss ned och diskuterar de här sakerna. Jag tror att vi har fler beröringspunkter där vi kan nå en samsyn med Centerpartiet. Det som är det stora problemet med borgerligheten är att det är så stora skillnader mellan Modera-

Anf. 191 AGNETA BRENDT (s):

Fru talman! I går var det internationella hungerdagen. Hunger, fattigdom, materiell nöd och dålig eller ingen utbildning – det är ord som för tankarna till länderna i Afrika och Asien, där tre fjärdedelar av världens fattiga bor. Men det är problem som faktiskt finns betydligt närmare vårt lands gränser än så. Det är fattigdom, låg materiell standard och dålig eller ingen utbildning alls som är de vanligaste orsakerna till att unga kvinnor i Östeuropa, Ryssland och Baltikum blir offer för det som med ett främmande ord kallas *trafficking*.

Fru talman! Personligen tycker jag inte om det ordet. Alltför många människor förstår över huvud taget inte vad det handlar om. Det låter inte så farligt. Talar man däremot om att det är handel med kvinnor för prostitution förstår alla vad det är fråga om.

Fru talman! Drivna av minskade möjligheter till arbete och försörjning vänder de unga kvinnorna i öst sina blickar mot Västeuropa. Med falska löften om barnpassnings- eller restaurangjobb utnyttjar slavhandlarna kvinnornas drömmar om ett bättre liv. Men förhoppningar vänds till mardrömmar. Kvinnorna tvingas i stället tillhandahålla sexuella tjänster under slavliknande förhållanden. Ofta blir de fråntagna sina pass. De hålls inlåsta, blir våldtagna, slagna och satta i skuld till sina slavhandlare, en skuld som de måste "arbeta" av.

Fru talman! För att stoppa handeln med kvinnor krävs nya nätverk över gränserna, men också förebyggande åtgärder och möjligheter till rehabilitering för de kvinnor som redan har drabbats. Det handlar ofta om mycket unga kvinnor som söker ett bättre liv i ekonomiskt mer utvecklade länder. Det handlar om att marknaden finns i mer utvecklade länder, även i Sverige trots vår lagstiftning. Om man ska lyckas stoppa den här handeln krävs att alla berörda länder samarbetar, från polisnivå till harmonisering av lagstiftningen. Jag är väl medveten om och tycker att det har varit positivt att det var en prioriterad fråga under det svenska ordförandeskapet i EU.

De kvinnor som slavhandlarna fört till Sverige vistas illegalt i landet och om de blir upptäckta utvisas de. För att kvinnorna ska ha en möjlighet att vittna mot de män som sysslar med kvinnohandel borde de ges möjlighet att stanna kvar i Sverige tills utredning och eventuell rättegång har hunnit genomföras. Risker är annars uppenbara att de män som sysslar med kvinnohandel fortsätter med sin verksamhet – inga vittnen innebär att de inte kan fällas och att de fortsätter med sin verksamhet. Nya kvinnor luras in i den verksamhet som för slavhandlarnas del är mycket inkomstbringande, men som för kvinnorna innebär ett liv i förnedring och ett oerhört lidande.

Fru talman! Vi borde också bidra till rehabiliteringen av dessa kvinnor här i Sverige, men även när de återvänder till sina ursprungsländer. Om de ska våga vittna måste de också skyddas här och när de återvänder hem.

Fru talman! I juni genomfördes på svenskt initiativ en konferens i Vilnius i Litauen om kvinnor och demokrati. Den *workshop* som tilldrog

sig störst intresse var den som anordnades av Margareta Winberg om *trafficking*.

Två ryska kvinnor berättade bl.a. om situationen för de kvinnor som lyckats återvända hem. De vill ofta inte berätta om sina upplevelser utomlands, vilket innebär att unga kvinnor inte heller informeras om de risker de utsätter sig för när de erbjuds arbete i hushåll, som au-pair eller arbete inom underhållningsindustrin.

Anledningen till att kvinnorna inte gärna berättar om sina upplevelser var enligt de ryska kvinnorna allmänhetens syn på dem: De visste nog vad de gav sig in på när de åkte.

Det är därför viktigt att informationen når ut både till potentiella offer och till den breda allmänheten i de länder som utgör rekryteringsbas för de män som handlar med kvinnor.

Fru talman! IOM är en icke-statlig organisation, med säte i Genève, som har funnits sedan 1951. Den har till syfte att bidra till lösningar på migrations- och flyktingproblematik. Organisationen bedriver forskning och seminarieverksamhet.

I början av den här veckan arrangerade IOM i samarbete med Sida en konferens om *trafficking* i Vilnius, och bl.a. redovisades en informationskampanj som kommer att genomföras för att öka medvetenheten hos potentiella offer för *trafficking*.

Riskgruppen är i stort sett kvinnor mellan 13 och 30 år med låg eller ingen utbildning och låg eller ingen inkomst. De saknar i allmänhet egna materiella tillgångar och många är då beredda att pröva alla vägar för att få ett bättre liv.

Man kommer nu att informera om vad som kan hända dem. Problemet är naturligtvis att nå kvinnorna med informationen och att få dem att verkligen förstå vad som kan inträffa.

Fru talman! Det här är naturligtvis ett problem som inte får sin lösning enbart genom information till kvinnorna i de länder som utgör basen för rekrytering av kvinnor för prostitution. Det krävs också åtgärder här i Sverige, där handeln med kvinnor över gränserna ökar lavinartat. Det handlar om verksamhet här i Stockholmsområdet, men även om trafiken med kvinnor från framför allt norra Ryssland in i Finland och vidare till Norrbotten. Där pågår nu trafiken varje helg.

Fru talman! Det borde, enligt min mening, vara samma påföljd för illegal handel med droger och för handel med kvinnor för prostitution. I dag är det mycket lönsammare att handla med människor än att handla med droger, och påföljden borde vara densamma för båda brotten.

Jag hade hoppats att justitieministern skulle vara kvar. Nu är han inte det, men jag hoppas att jag i alla fall så småningom får svar på mina funderingar om det är möjligt att skärpa straffet för handel med kvinnor.

Anf. 192 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är bra att frågan om *trafficking* tas upp eftersom jag i egenskap av moderatkvinna arbetat med dessa frågor.

Som replik vill jag säga att utöver de frågor som nu ställs till justitieministern, som inte kunde stanna, skulle jag vilja skicka med frågan om vilka resurser man är beredd att ge polisen för att vi ska klara av att reda ut saker och ting när det gäller de här flickorna och för att vi ska kunna öka samarbetet med polisen i de baltiska länderna.

Det tar mycket tid och kraft. Jag menar att det krävs specifika resurser för att detta ska bli en del av arbetet hos polisen i de olika distrikten.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Anf. 193 AGNETA BRENDT (s) replik:

Fru talman! Tyvärr har ju inte jag svaret på frågorna om polisens arbete. Det var en av de frågor som jag också hade velat ställa till ministern, nämligen hur man arbetar över gränserna för att göra något åt trafiken.

Allmänpolitisk debatt

Anf. 194 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Skolverkets senaste samlade lägesbeskrivning om tillståndet i skolan gäller år 1999. Dessvärre har det inte hänt så mycket sedan dess.

Det är ingen lustig läsning. Visserligen konstaterar man att det stora flertalet elever når en godtagbar kunskapsnivå efter nio år i skolan, och det stora flertalet utvecklas också på annat sätt så att man kan säga att skolan fullgör sitt uppdrag.

Men, och det är ett viktigt men som Skolverket gör, det finns en grupp elever vars resultat är ett misslyckande för skolan.

Mer än 20 % av eleverna får inte ett fullständigt avgångsbetyg. Mellan 3 och 4 % lär sig inte läsa och skriva ordentligt. Många når aldrig målen i naturvetenskapliga ämnen.

Det här, och mycket mer, är naturligtvis oacceptabelt och definitivt inte oundvikligt. Vi moderater är övertygade om att det går att nå bättre resultat, och att det är viktigt.

Det är viktigt därför att kunskap och bildning är en hävstång över sociala gränser. Det är viktigt därför att varje litet barn, varje ung människa, är en möjlighet som vi borde ta vara på. Om man älskar barn och verkligen vill alla barn väl, är en god utbildning och en bra skola något konkret att eftersträva.

Om skolminister Ingegerd Wärnersson hade varit här i dag hade hon förmodligen bara talat om allt som är bra i svensk skola. Det brukar alla socialdemokrater göra. Därefter hade hon väl beskyllt framför allt oss moderater för att baktala och svartmåla skolan när vi lyfter fram de här problemen. Socialdemokrater vill nämligen inte erkänna skolans brister. Det är som om de tusentals elever som inte når målet inte finns. Man kan undra varför.

Jag tror inte att socialdemokrater vill ha en dålig skola. Det finns säkert goda ambitioner. Men problemet är att den socialdemokratiska skolpolitiken är misslyckad. Socialdemokraterna står tomhänta. Socialdemokraterna saknar idéer om vad man ska göra åt bekymren. Det kanske är därför som inte talarlistan är fylld av socialdemokrater i dag.

I det läget blir anfall bästa försvar. Det fungerar nämligen dåligt att bara hänvisa alla frågor som kommer upp till pågående utredning. Snart har en hel mandatperiod gått, och regeringen har ju inte fått mycket uträttat när det gäller att se till att grundskolan och gymnasiet kan ge fler elever de kunskaper och färdigheter de faktiskt behöver.

Propositionsförteckningen för det här året lovar ingen förändring. På en enda punkt kan man se socialdemokratisk kreativitet. Säg friskola, och socialdemokrater ser rött. Då rusar man fram som en ilsken tjur. Här ska friheten stoppas.

I socialdemokraternas Sverige är det ett stort problem att det finns elever och föräldrar som själva valt en skola där de trivs. I socialdemokraternas Sverige är det ett problem att det finns fler och fler friskolor med entusiastiska medarbetare. I socialdemokraternas Sverige är det ett problem att friskolor når goda resultat.

Men de fristående skolorna är ju inte problemet i svenskt skolväsende. De bekymmer som Skolverket rapporterar om kan inte lösas ens genom förbud mot friskolor. Ni socialdemokrater springer in i en återvändsgränd när ni avvisar mångfald och öppenhet inför nya lösningar.

Ett program för att göra svensk skola bättre kräver kunskap och fantasi. Vi måste ge utrymme för att stärka professionaliteten i skolan. Jag tycker att det är närmast pinsamt att läsa i Skolverkets rapporter att många skolor har "bristande kunskaper om de egna elevernas resultat", att skolor saknar systematik i uppföljningen av elevernas utveckling och prestationer, att Skolverket generellt ser att kunskapen om de elever som går i skolan är dålig och inte heller används för att åstadkomma diskussion och utveckling av arbetet.

Tänk om Ericsson inte visste hur de egna telefonerna och växlarna fungerade! Tänk om man inte hade faktaunderlag som grund för utvecklingsarbetet! Tänk om läkare opererade utan diagnos om de gjorde samma snitt på alla patienter utifrån födelseår! Det är orimligt, och det är oacceptabelt. Men vad Skolverket skriver är att så fungerar det på många håll i skolvärlden.

Fru talman! Vi moderater har under den allmänna motionsperioden väckt många motioner som rör skolan. Konsekvent handlar den moderata politiken om att göra skolans uppdrag tydligt, att öka utrymmet för professionalitet och att ge elever och föräldrar mer makt. Det är elevens utveckling och förmåga att lära som ska stå i centrum i varje skola. Vi måste lita på yrkeskunnandet hos dem som arbetar i skolorna och inte i onödan komma med politiska pekpinnar.

En bättre skola kräver kunskap och fantasi, respekt för fakta, en vilja att söka kunskap, mod och lust att pröva nya lösningar. Det gäller i de många enskilda skolorna, det gäller också i det politiska beslutsfattandet och det gäller här i kammaren. Jag menar att den socialdemokratiska skolpolitiken är varken modig eller fylld av lust. Den är feg och trångsynt.

Låt mig ge bara ett enda exempel – jag har många. Skolministern vågar nu inte låta fristående skolor erbjuda utbildning inom gymnasiets individuella program. Frågan skjuts som allting annat på framtiden i den kommande friskolepropositionen.

Här har vi en situation med tusentals ungdomar som inte har nått de kunskaper de behöver för att komma in på de nationella programmen. Vi vet också att det är lite si och så med den utbildning som man nu åstadkommer inom det individuella programmet. Det finns bra exempel, och det finns dåliga. Och så finns det fristående skolor som har sagt att de har idéer och skulle vilja pröva att arbeta med de här ungdomarna.

Socialdemokraterna säger nej. Man ska utreda detta. Varför det? Man säger nej till att ge de här ungdomarna en andra chans, man säger nej till att pröva det nya och kanske annorlunda vägar. Det är fegt, och det är dåligt. Jag tror att Sverige kan bättre. Det är därför som vi behöver en ny regering och en skolpolitik värd namnet, så att alla elever kan få en rik-

Anf. 195 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Vid den förra allmänpolitiska debatten valde jag att lyfta fram lärarnas situation. Detta har jag fullföljt genom en motion under allmänna motionstiden om lärarnas arbetsvillkor. Det handlar om att tillgodose behovet av behöriga lärare, och det handlar om att följa upp varför det sker avhopp inom lärarkåren. Det behövs också en uppföljning av hur andelen obehöriga lärare påverkar skolans verksamhet. Det kan gälla kvalitet inom pedagogiken. Det kan gälla en ökad arbetsbelastning på behöriga lärare osv. I väntan på den behandlingen vill jag i dag beröra grundskolans och gymnasieskolans verksamhet.

Fru talman! I dag ser jag skolan och dess möjligheter. Skolan har enorma möjligheter, eftersom alla grupper i samhället möts där. Den är en mötesplats för att söka kunskap och kompetens. Den är en mötesplats för gemenskap. Tyvärr tycker jag att debatten här i riksdagen, i medierna osv. mycket ställer ut skolan i ett skyltfönsterperspektiv. Det handlar om mått och prissättning. T.ex. är Skolverkets SIRIS-redovisning inte en kvalitetsredovisning i egentlig mening. Om poäng sätts i förhållandet mellan verkligt betyg och prognostiserat betyg, mäter det aldrig en skolas kvalitet. Det finns skolor där lärarna är generösa med VG och MVG, men det finns också motsatsen. Resultatet blir att en enskild elev med mycket hög kompetens kan missa ett gymnasieprogram enbart utifrån detta.

Vad jag skulle vilja fokusera i dag på är i stället för skyltfönstret vad som händer inne i butiken. Inne i butiken finns försäljarna–pedagogerna, eleverna–kunderna, varorna–pedagogiken. Det finns lager av portfoliosystem, ITIS, moderna och omoderna läromedel, moderna och gammaldags datorer, sköna stolar och små barnstolar som inte är sittriktiga för våra tonåringar, gamla Tandbergbandspelare och cd-spelare, varor allteftersom kommunerna prioriterat eller inte prioriterat skolan. Längst in i hyllorna ligger sponsrade läromedel, som egentligen inte är riktigt tillåtna i kollektivet.

Vilken roll spelar kunden–eleven? Vilken status har utbudet–pedagogiken? Hur ser framtidens skola ut? Jag menar att regeringens och Kommuförbundets initiativ *En attraktiv skola* täcker alldeles för få skolor i landet och är otillräckligt.

Eleverna använder numera betydligt flera år av sin ungdomstid i skolan. Skolan måste vara meningsfull för alla elever. Jag anser att vi i dag genom det stelbenta skolsystemet med dess stora likriktning stjälar tid från våra elever, meningsfull ungdomstid. Vissa elever är framgångsrika i skolan och tävlar om att vara skyltdockor i skolbutiken. Andra har inget att köpa för, saknar entusiasm, är helt enkelt uttråkade och längtar ut från butiken. De känner sig t.o.m. fångna och upplever meningslöshet. De vill hellre vara utanför butiken och delta i produktionen.

Fru talman! I partiledardebatten i går fick statsministern välförtjänt beröm av min partiledare Alf Svensson. Göran Persson talade om folkrätten och rätten att försvara sig. Vem tänker på skolan när terrorismen hotar? Här finns en mängd nationer sida vid sida. Skolledning, lärare och övrig personal ges inte mycket tid för egen rådgivning eller egna samtal

om hur diskussionen ska föras med eleverna för att skapa trygghet. De vuxna spelar en mycket stor roll för hur attityder skapas bland barn och ungdomar.

Vi bär alla ett stort ansvar för vilken debatt vi för om skolan. Vi som politiker gottar oss alltför mycket i dag genom att stå vid skyltfönstret och konstatera att så många elever misslyckas, så många missar betyg, så många mobbas, så många utsätts för sexuella trakasserier. För att bli bäst på att föra valbudskapet till skolan synar vi och kritiserar alltför mycket. Vi står utanför skyltfönstret och skickar våra pilar in mot skolan. Det parti som oftast förknippas med att vinna denna pilkastning är Folkpartiet. Vad vill egentligen detta parti med skolan?

Det parti som utses till förlorare är skolministerns parti. Och visst har socialdemokraterna misslyckats, inte minst genom sin likriktning av skolan. Men! För varje kritisk hållning måste vi ha konkreta åtgärder att komma med. Vi kristdemokrater har ett antal hemställanspunkter i våra motioner. Det är dessa vi vill framföra, ett positivt budskap om hur skolan ska förbättras tillsammans med föräldrarna.

Jag tror inte att föräldrarna abdikerat frivilligt från skolan. De känner en osäkerhet om de är välkomna eller inte. Det är ingen dum idé att samtidigt med barnet skriva in föräldrarna i skolan, inte som en formell åtgärd, utan som en åtgärd för att de ska känna sig välkomna och att de behövs. Då tar också föräldrarna ett större ansvar för barnets vistelse i skolan och ser på barnets arbetsplats med andra ögon, eftersom de själva har fritt tillträde till arbetsplatsen. Det skulle inte vara negativt för arbetsmiljölagsstiftningen, där skolan är en del.

Hur ska vi då skapa en gymnasieskola som trots att den är frivillig ger meningsfullhet och effektivitet för våra ungdomar? Kanske ska vi gå ut och fråga våra elever ute på skolbänken, ta reda på om dagens gymnasieskola fyller behovet av den kompetens eleven vill uppnå, fråga om elevernas valfrihet och hur de upplever den och vilken roll val av gymnasieprogram spelar för önskemålet om framtida studier.

Vi vuxna har gripits av panik över att det saknas ungdomar som prioriterar naturvetenskap och teknik i sina val. Ja, det med rätta. Men varför väljer inte eleverna det? Det kan bero på hur vi vuxna kopplar samman systemet. Kanske räcker det med inslag av miljö och design för att locka tjejer till teknikprogrammet. Eller kanske är det så att det inte är SIRIS-presentationen på Skolverket som ska styra betygssystemet i hamn? Vilken kompetens ska gymnasieskolan ge? Redan under högstadietiden måste lärande i arbetslivet få sin chans.

Fru talman! I en alltmer otrygg värld måste vi skapa en mångfald av metoder för att stärka våra barns och ungdomars självförtroende och tillit. Nu ska vi börja berömma skolan, berömma alla framgångar. Låt inte Skolverket publicera negativa rapporter utan att samtidigt påvisa framgångarna. Ingen verksamhet står stilla. Liksom tekniken utvecklas och vi i dag kan se Telia Access i Bankhallen, finns faktiskt Skolaccess. Skolaccess finns trots socialdemokratisk likriktande politik, trots för stora elevgrupper, trots låga lärarlöner och trots dålig skolmiljö, men beroende av elever och personal i skolan, elever och personal inne i butiken som ibland drar ned persiennerna i skyltfönstret när den hätska debatten mot dem blir för stor och som faktiskt lyckas att behålla sin entu-

siasm och slå dövörat till såväl för löften som inte leder till konkreta politiska resultat som för kritik som kan uppfattas bedövande.

Fru talman! Det finns liv och rörelse inne i den svenska skolbutiken. Ska skyltfönstret bestå av en dyster mörk bakgrund, eller ska vi visa ett färgglatt uppiggande fönster?

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 196 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag ska också ansluta mig till den här utbildningspolitiska debatten som vi får under den allmänna debatten. För Miljöpartiets del vill jag då gärna börja med att säga det som vi brukar säga: Vi i Miljöpartiet vill se en skola för alla, men också en skola för envar, alltså en skola där varje elev får möjligheten att utvecklas efter sina förutsättningar och intressen. Det kräver en individualiserad undervisning. Formerna för det här har vi pratat mycket om i tidigare debatter, så jag ska inte närmare gå in på det.

Jag ska däremot haka på den andra fråga som de två tidigare debattörerna har tagit upp, framför allt Beatrice Ask.

Det gäller skolans skyldighet att tillse att varje elev i skolan får de baskunskaper som är nödvändiga för ett aktivt deltagande i samhället som vuxen. Det är det som vi skolpolitiker ibland förenklat uttrycker som att varje elev ska kunna lära sig läsa, skriva och räkna i skolan.

Just på den här punkten ser vi i dagsläget att skolan brister. Skolverkets betygsredovisning, som Beatrice Ask tog upp, visar att det finns en grupp elever, en alltför stor grupp, som lämnar skolan utan godkänt i flera ämnen, bl.a. just svenska och matematik. Vi vet också i dag vilken grupp av elever det här handlar om. Det är en grupp elever med behov av särskilt stöd. Det gäller t.ex. elever med läs- och skrivsvårigheter som behöver få stöd från specialpedagoger både för att få en bra diagnos och för att få tillgång till lämpliga tränings- och hjälpmedel. Det gäller elever från familjer som har allvarliga sociala problem som behöver stöd från skolpsykologer och kuratorer. Det gäller elever med lättare funktionshinder, t.ex. Aspergers syndrom eller s.k. bokstavs barn, som behöver få hjälp från specialpedagog. Det gäller naturligtvis också elever med invandrarbakgrund som nyligen har kommit till Sverige och ännu inte lärt sig svenska språket och som behöver hjälp med att få en bra och effektiv språkinläring så att de kan hänga med i skolan. De får inte den här hjälpen, därför att det saknas specialpedagoger, skolpsykologer och kuratorer i skolorna.

Vi känner också till orsaken till att detta har uppstått, och det var nedskärningarna i början av 90-talet, den ekonomiska krisen och den borgerliga regeringen. Man skar ned med 20 % av personalen. Man avskedade lärare, specialpedagoger, skolpsykologer osv., och det här gav naturligtvis det resultat som vi i dag ser.

Vilka åtgärder som behövs för att komma till rätta med problemet är inte svårt att föreställa sig. Det handlar alltså om att återställa resurserna till skolan i form av ökade anslag så att kommunerna kan börja anställa mer personal. Men det gäller också att täcka den lärarbrist som vi har i landet, och det är ytterligare en underlåtenhetssynd från 90-talet att man inte då ökade ut lärarutbildningen så att man i dag hade haft en beredskap att fylla ut luckorna efter den del av lärarkåren som nu går i pension. Vi

har alltså en stor del äldre lärare som slutar sin verksamhet under de närmaste åren.

Miljöpartiet har tillsammans med Vänstern och Socialdemokraterna i samverkan med regeringen varit med om att lösa det problemet. Vi har nu en stor satsning – historiskt sett unikt stor – om en miljard kronor per år som går ut till kommunerna under en femårsperiod för att återställa resurserna. Om fem år har vi faktiskt något mer resurser än när nedskärningarna började under 90-talet. Vi har också en lärarutbildning med ökat antal platser och en ny lärarutbildning som träder i kraft innevarande höst, som alltså är i gång redan nu.

Parallellt med det här arbetet att återställa resurserna pågår naturligtvis arbetet med att långsiktigt utveckla och förbättra den svenska skolan. Här är den skolpolitiska debatten viktig. Men det har under en lång tid varit ett grundläggande fel i den politiska debatten, och det skulle jag vilja ta upp här. Jag tror att det är viktigt för den fortsatta skolpolitiska debatten. Man blandar ihop de två problemen: å ena sidan arbetet att återföra resurser till skolan i form av pengar och personal och å andra sidan att se över skolans organisation, innehåll och regelverk och föreslå förändringar där så att vi får en framtida skola och en utveckling som går åt rätt håll.

Vi hörde i går Folkpartiets partiledare Lars Leijonborg i partiledardebatten tala om vikten av betyg för att komma till rätta med problemet, just det problem som jag har berört och som visar sig i Skolverkets betygsredovisning, dvs. hur man ska klara den här gruppen av elever med behov av särskilt stöd som inte får det i dagens skola. Han säger att vi ska införa betyg, därför att har man betyg så vet man när man ska ”ta ett ... samtal med föräldrarna om att de nu måste läsa extra med sin dotter eller son”.

Kristdemokraternas Alf Svensson upprepade i samma partiledardebatt Kristdemokraternas krav på ordning, reda och trygghet som en lösning på det här problemet precis i anslutning till Skolverkets betygsstatistik och det problem som jag inledde med att beskriva. Kristdemokraterna vill gesken av att det stora problemet med bristande resurser och därmed bristande hjälp för elever med behov av särskilt stöd löses genom t.ex. betyg och tydliga ordningsregler – man kanske t.o.m. vill ha ordningsbetyg.

Det är naturligtvis totalt vilseledande och gör att vi får en skoldebatt som inte leder framåt. Allmänheten får inte en rimlig möjlighet att förstå, följa och delta i debatten. För att vi ska få en fruktbar skolpolitisk debatt här i fortsättningen är det viktigt att vi skiljer på de här två frågorna. Att vara dunkel på de här punkterna innebär ju att man döljer var partierna står. Naturligtvis kan båda problemen diskuteras, inte bara den långsiktiga skolpolitikens innehåll utan också resursförstärkningarna. När det gäller de senare är det viktigt att vi får svar på följande fråga från de borgerliga partierna, främst kanske Kristdemokraterna, Folkpartiet och Moderaterna: När nu pengarna, satsningen på en miljard, kommer ut till kommunerna, är ni då beredda att i de kommuner där ni har makten se till att de kommer ut effektivt till skolorna? Satsar moderaterna på det?

Det här är en berättigad fråga, inte bara i ett Stockholmsperspektiv. De borgerligt ledda kommunerna i landet satsar betydligt mindre på skolorna än vad som görs i kommuner ledda av socialdemokrater eller av socialdemokrater och miljöpartister i samverkan.

Jag vill ställa frågan till Beatrice Ask som är företrädare för moderaterna här i debatten om ni är beredda att frångå er vana att i regeringsställning skära ned på resurserna för skolan och att i kommunerna snåla med resurserna till skolan. Samma fråga går naturligtvis till Ulla-Britt Hagström, inte minst med anledning av att Alf Svensson i partiledardebatten försvarade nedskärningarna i skolan på 90-talet.

Anf. 197 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag vill bara påpeka att vi ser eleverna mera som individer än som ett kollektiv. Vi ser elevinflytande och föräldrastöd som mycket viktigt. Vi avsätter i vår budget mer resurser till kommuner och landsting än vad regeringen gör. Så på den punkten finns det pengar.

Men vi vill inte styra så att det blir likriktat så eller så på det sätt som regeringen gör. För att få det bästa resultatet – fler specialpedagoger osv. – litar vi i stället på att kommunerna sätter in resurserna i skolan där de bäst behövs.

Anf. 198 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Vi är fullständigt överens om den individualiserade undervisningen och elevinflytandet. Det handlar om den framtida skolpolitiken. Jag tror att det är svårt att få socialdemokraterna att ta avstånd från detta, men det får de ta upp senare.

När det gäller budgeten ställer jag mig tveksam till hur det kommer att se ut med en borgerlig regering. Vi har i årets budget avsatt en summa pengar till kommunerna. Men hur kommer det att bli när ni samverkar med moderaterna? Kommer det att bli så som det var förra gången när ni hade regeringsmakten? Det finns skäl att få ett samlat budskap från de borgerliga partierna om hur man kommer att hantera den här frågan.

Anf. 199 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Likaväl som Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänstern inte har ett samlat grepp om hur undervisningen och skolan ska se ut, likaväl går vi fram med våra egna program. Hur stort genomslag vi kan få för våra förslag beror på vilken styrka vi får i valet. Men vi kompromissar inte om frågor som har med eleverna i skolan att göra. Vi prioriterar dessa frågor väldigt högt.

Jag är glad över att också Gunnar Goude gör det, över att det har kommit resurser till skolan och över att regeringen äntligen har insett behovet av en satsning på lärarutbildning i skolan.

Anf. 200 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar för de orden. Det är inte så mycket att invända emot. Men vi får naturligtvis inte glömma bort det arbete som har skett under de senaste åren för att åstadkomma förbättringar i skolan. Det handlar alltså inte bara om dessa resursförstärkningar.

Det har införts en lagstiftning mot mobbning. Friskolereformen har genomförts i samverkan mellan Miljöpartiet och regeringen. Det har inrättats en helt ny organisation till stöd för elever med funktionshinder, och den kommer att få en stor betydelse framöver, och den innebär stora

förbättringar. Det har införts en ny lärarutbildning. Vi har fått en kompetensutveckling för lärare när det gäller dyslexiundervisning.

Det har vidtagits en hel rad aktiva åtgärder som gagnar skolan under den här perioden när Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har samverkat.

Anf. 201 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Först kan jag lugna Gunnar Goude med att den moderata budgeten är starkare när det gäller resurser till skolan än den vänsterbudget som ni är med om att lägga fram. Vi går inte omvägen över specialbidrag, andra stöd och det ena med det andra, utan vi vill ge pengarna direkt till skolan. Vi har förtroende för att man lokalt kan göra de bedömningar som krävs för att fördela resurser på ett bra sätt.

Borgerliga kommuner brukar generellt satsa mer pengar på undervisning. Däremot är socialdemokratiskt styrda kommuner mer spender samma. När skolans kostnader ökar brukar det mesta gå till lokaler, och det var kanske inte det som Gunnar Goude ville ta upp.

Hörde jag verkligen rätt när Gunnar Goude påstod att han tillsammans med Vänstern och Socialdemokraterna har löst problemet med lärarförsörjningen? Så är det inte alls. Problemen ökar i en situation där 17 % av lärarna inte är behöriga för den undervisning som de bedriver.

Anf. 202 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! När det gäller moderaternas satsningar på skolan är ju erfarenheterna att ni står för nedskärningar. Ni har mindre budgetar. Ser man på statistiken över kostnaden för undervisning per elev satsar man genomsnittligt över landet i de borgerliga kommunerna 25 936 kr per elev, medan man i socialdemokratiskt styrda kommuner eller i kommuner som är ledda av socialdemokrater och Miljöpartiet tillsammans satsar 27 261 kr per elev. 2 000 kr kan synas som en liten skillnad, men den går i tydlig riktning. Skillnaden blir betydligt större om man också tar med de andra delarna såsom läromedel, lokaler osv. Dessutom är skillnaden ännu större när det gäller friskolor, vilket är alarmerande.

Jag ställer mig mycket tveksam till skolpengen. Vad löser den för problem? Är det ett sätt att undgå den kommunala utjämningen? Räknar ni med att skolpengen ska gå förbi det kommunala utjämningssystemet som vi har för att man ska få en rättvisa mellan kommuner med olika skatteinkomster och olika utgifter beroende på demografisk struktur osv.?

Skolpengen är ett mystiskt inslag som är obegripligt. Förklara vad ni vill med skolpengen!

Anf. 203 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Skolpengen är inte särskilt mystisk. Vår poäng är att pengarna ska gå direkt till skolorna. Det är verksamheten i klassrummen som är det centrala, men ni skickar pengar i alla möjliga och omöjliga rör så att de aldrig kommer fram till skolan. Det är ett bekymmer.

Om syftet var att påverka det kommunala utjämningssystemet vore det väldigt besvärligt att ta omvägen via skolpeng. Det tycker jag verkar fånigt.

Den skolpeng som vi har presenterat och de principer som vi har tilllämpat tar hänsyn till olika kostnader i olika delar av landet. Det är ju inte alls på det sätt som Gunnar Goude försöker att antyda. Men återkom gärna till den frågan.

Gunnar Goude påstod nyss att ni har löst bekymret med lärarförsörjningen. Faktum är att lärarnas kompetens för den undervisning som de ska bedriva är a och o om man ska nå resultat. Det må sedan gälla speciallärare för barn med läs- och skrivsvårigheter eller lärare i enskilda ämnen. Här är situationen en katastrof. Den blir bara värre och värre, och så har det blivit under den tid som ni har samverkat med regeringen.

Anf. 204 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det förhållandet som jag nämnde, att man under 90-talet inte uppmärksammade det kommande behovet av lärare och underlät att utbilda lärare, är naturligtvis fullständigt omöjligt att komma till rätta med under en kort period. Vi har nu samverkat med regeringen i tre år. Det tar tid. En ny lärarutbildning ska tas fram raskt.

Beatrice Ask var ju med i utskottet när vi tog initiativ på den punkten. Vi har arbetat fram den mycket snabbt efter en parlamentarisk utredning. Det har hela tiden blivit en förstärkning av antalet platser på lärarutbildningen, men det är orimligt att tro att man skulle få fram lärare blixtsnabbt.

Det tar fyra år att utbildas till lärare. Så det kan tyvärr inte göras snabbare än vad som har gjorts. Men vi har löst problemet så gott det går. Det finns en ny lärarutbildning med fler platser. Förhoppningsvis är det en bra lärarutbildning som kommer att locka fler ungdomar till läraryrket.

Anf. 205 EVA JOHANSSON (s):

Fru talman! För arbetarrörelsen har utbildningsfrågorna alltid varit viktiga. Tidigt såg man det nödvändiga i att alla fick likvärdiga utvecklingsmöjligheter och kunskaper för att kunna delta i bygget av ett starkt välfärdssamhälle på demokratisk grund.

Steg för steg har utbildningsväsendet reformerats för att man skulle komma bort från en gammal auktoritär urvalsskola, som byggde på att bara några skulle kunna gå vidare och förverkliga sina drömmar.

Grundskolan och den treåriga gymnasieskolan är milstolpar som vi i dag tar nästan för givna, men som vid en tillbakablick framstår precis så viktiga som de är. Genom grundskolereformen fick *alla* barn och ungdomar likvärdig tillgång till skolan. Ingen behövde längre kvalificera sig och tävla med sina kamrater om plats för att komma vidare. Dessutom har skolan fått ett mycket tydligt uppdrag, att särskilt stödja de elever som har störst behov av det, att arbeta kompensatoriskt.

I dag har vi en gymnasieskola dit alla ungdomar är välkomna. Det är en revolution som har skett sedan min generation gick i skolan.

Nu tar vi nästa steg på samma väg. Men nu gäller det de små barnen. När förskolan för några år sedan bytte adress, både i Regeringskansliet och här i riksdagen, var det mer än en fråga om arbetsfördelning. Det var en tydlig markering av att förskolan inte längre främst anses vara en familjepolitisk fråga – en fråga om barntillsyn när mamma och pappa arbetar eller studerar.

Förskolan blev helt och hållet till för barnen, det första steget i det livslånga lärandet, med en egen läroplan som knyter an till det fortsatta skolväsendet.

Den nya lärarutbildningen stärker också förskolans nya, tydligare pedagogiska roll. Den ger dessutom en tydlig signal om att omsorgen om de små barnens utveckling kräver lika goda kunskaper hos personalen som om de äldres.

Genom riksdagens beslut är alla fyra- och femåringar välkomna i den allmänna förskolan från 2003, och sexåringar har i flera år varit garanterade en plats i förskoleklassen.

Jag är övertygad om att när vi kommer att se tillbaka på denna reform i backspegeln kan vi konstatera att också den var en viktig beståndsdel av utbildningsrevolutionen – liksom grundskolan och gymnasieskolan.

Vad är det då som är så märkvärdigt i denna revolution? Jo, det är just det att alla – inte bara några få – omfattas och att vi ställer lika höga krav på kvalitet för alla. Det är det som hela tiden har skilt oss från de konservativa krafter som har slagit vakt om sorteringsskolan, urvalet som man har trott skulle hjälpa Sverige att få fram en elit, en spetskompetens, och som inte har ansett det värt att satsa pengar och resurser på att låta alla vara med på den här resan.

Det är likadant nu. När den allmänna förskolan skulle beslutas ställde sig riksdagens konservativa partier vid sidan om. Moderaterna och Kristdemokraterna sa nej, inte särskilt förvånande med tanke på historien. Möjligen skulle man ha kunnat förvänta sig att också dessa partier hade lärt sig någonting av historien, lärt sig att kunskap inte blir mindre värd bara därför att många får del av den, lärt sig att det ligger en väldig styrka för Sverige som nation i att många har goda kunskaper. Det är ju så att vid internationella jämförelser – inte bara en utan många – visar det sig att barn och ungdomar i den svenska skolan lyckas mycket bra. De ligger i topp i flera avseenden och nästintill i de flesta andra. Eleverna och deras lärare gör ett gott jobb. Och jag tycker att vi ska se till att säga det, inte på det sättet att vi underlåter att se de brister som finns, för det finns luckor som vi ska se till att göra allt vi kan för att täppa till. Vi har ingen anledning att blunda för det som inte fungerar bra. Vi är heller inte nöjda förrän skolan bidrar till att ge alla barn och ungdomar reella möjligheter att förverkliga sina drömmar. Goda kunskaper och trygghet är bra verktyg för det.

Den allmänna förskolan är en viktig del i det perspektivet. Där ska alla barn vara välkomna. Alla barn ska ha en likvärdig chans att delta i en pedagogisk verksamhet som är det första steget i deras livslånga lärande. Hur mamma och pappa arbetar, studerar eller på annat sätt valt att ordna sina liv ska inte längre spela någon roll. Barnet ska ha en egen rätt att få vara med.

Det är också den tanken som ligger bakom införandet av maxtaxan i den övriga förskoleverksamheten. Det är ett ekonomiskt stöd som gör det möjligt för fler att följa sin vilja i stället för sin plånbok, att välja den form som man själv vill. Det spekuleras nu mycket om vad det här kommer att få för konsekvenser. Sanningen är att det vet ingen av oss. Vi vet inte hur föräldrar reagerar när de får ett nytt ekonomiskt utrymme, om de väljer att arbeta mer eller mindre. Det ser vi efter ett tag. Därför är det så

viktigt att den här reformen följs noga och att också de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna följs upp.

Verksamheten i förskolan ska knyta an till förskoleklassen och grundskolan.

Jag tror också att den nya lärarutbildningen, läroplanernas tydliga knytning till varandra och det gemensamma uppdraget för förskolan och grundskolan kommer att ha stor betydelse för skolans möjligheter att lyckas. Äntligen är de nationella strukturerna och styrdokumenterna sådana att de som arbetar med våra barn stimuleras att se helheten och ta hänsyn till hela barnet. Det hänger äntligen ihop. Det är inte utan att det känns lite högtidligt att ha varit med om det.

En annan sak som jag skulle vilja säga något om är arbetsvillkoren för kommunerna. Staten – vi här i riksdagen och regeringen – riktar vårt uppdrag, att se till att alla barn har en bra, utvecklande och stimulerande skola, till kommunerna. Vi har bestämt att det är kommunerna som ska ha ansvaret för att det blir gjort.

I likhet med alla andra som får ett viktigt uppdrag, måste också kommunerna ges bra förutsättningar att klara detta, och vi har ansvar för att ge dem det.

De ekonomiska förutsättningarna är naturligtvis viktiga, men det räcker inte med det. Gunnar Goude har berättat om det som ligger i budgeten. Kommunerna måste också ges rimliga möjligheter att planera sin verksamhet och ta sitt ansvar för helheten och för alla. Det är bl.a. i detta ljus man ska se den proposition om fristående skolor som regeringen har aviserat. Vi ska ju så småningom diskutera den, så vi kan inte gå in på detaljer nu. Jag vill ändå säga något om den debatt som den redan har utlöst.

Det verkar sitta i ryggmärgen på Beatrice Ask att så fort en socialdemokrat nämner fristående skolor rycker hon ut och säger: Nu vill ni förbjuda, dra ned på och göra det svårare att starta friskolor.

Jag har frågat Beatrice Ask förut varför det då är så att det startats så många nya fristående skolor, även efter många av de här besluten som har varit så dåliga. Sluta upp med det här! Öppna öron och ögon och hör och se att det finns ett intresse för att föra en diskussion om att utveckla verksamheten både i kommunala och i fristående skolor. Det skulle skolan ha gott av om vi kunde göra, men inte av det här skyttegravskriget mot varje förändring som syftar till att likställa villkoren och ge kommunerna möjlighet att det ansvar som vi kräver att de ska göra.

Anf. 206 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Skillnaden mellan mig och Eva Johansson eller mellan moderater och socialdemokrater är att vi tycker att det är eleverna som är det centrala, medan Eva Johansson uppenbarligen tycker att det viktiga är att värna kommunerna. Det är därför som vi hamnar på olika ståndpunkter när det gäller friskolorna.

Jag har en fråga: Vad vill socialdemokraterna göra för att återupprätta sitt anseende när det gäller grundskolan? Jag är övertygad om att arbetarrörelsens företrädare bakåt i tiden skulle vrida sig om de såg hur ni missköter grundskolan.

Det enda Eva Johansson har talat om här är förskolan. Ska vi vänta 13 år på att få se om tre timmars avgiftsfri verksamhet på daghem har löst

problemet med att 10 000 ungdomar får lämna grundskolan utan tillräckliga kunskaper i svenska, engelska och matematik? Så kan det väl ändå inte vara!

Vad tänker ni göra för att ge alla barn en chans i den obligatoriska skolan?

Anf. 207 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är egentligen lite sorgligt att vi ska behöva föra en debatt på så låg nivå.

Jag ska försöka att räkna upp några saker som Beatrice Ask själv har varit med här i kammaren och fattat beslut om.

Budgeten innehåller kraftiga förstärkningar av resurser till skolan för vuxna i skolan. Vi tror att det bästa stöd som vi kan ge unga människor är att se till att de har fler vuxna omkring sig. Att dessa vuxna också ska ha en god kunskap både om barnen och om de ämnen som de ska undervisa i är självklart. Därför börjar en ny lärarutbildning att fungera nu i höst som ska ge oss lärare som är ännu bättre på att klara det uppdraget. Ett kraftigt utvecklingsarbete ute i skolan, som i mycket tar sin utgångspunkt i befrielsen från läroplanen, har satt i gång oerhört viktiga pedagogiska situationer.

Det var tre saker.

Anf. 208 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Kraftigt utvecklingsarbete – det är ju väldigt luftigt att säga så. Det är väl bra om detta pågår. Men vilka insatser tänker man sig konkret för att de här tiotusen eleverna inte ska vara tiotusen elever nästa år? Är det rätt till ett extra år i grundskolan? Är det rätt till extra stödundervisning? Är det fler lärare ni efterfrågar? Ni säger ”vuxna”, precis som om det bara är att ta in vem som helst och så blir det lugn och ro. Det är inte säkert att dessa elever med komplicerade inlärningsproblem kommer att få sina problem lösta av att man bara plockar in vuxna i skolan. Det låter så på socialdemokraterna.

Jag tycker att det är allvarligt att ni inte vågar ta itu konkret med de bekymmer som vi har när vi inte lyckas se till att varje elev i grundskolan får den kunskap som de nationella målen förutsätter och att ni lägger all kraft på allting annat.

Anf. 209 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan garantera Beatrice Ask att i det avseendet är våra strävanden precis identiska med era. Alla barn och ungdomar ska få de kunskaper de behöver för att gå vidare både i studierna och i livet för övrigt.

Sedan tycker jag att Beatrice Ask nedvärderar det arbete som nu sker ute i skolorna och som jag tror kommer att ha en avgörande betydelse för skolornas möjligheter att hjälpa sina elever att nå dessa kunskaper. Ute vet man att olika barn behöver olika mycket stöd, olika mycket tid och olika slags pedagogiska insatser för att nå målen. Alla barn är inte likadana.

När vi talar om vuxna i skolan betyder inte det att vi tänker förse skolan med mängder av folk som inte har kompetens. Men vi vet också att bilden ser lite olika ut och att i olika skolor kan man behöva komplettera

med lite olika slags kompetenser, inte bara lärare. Det behövs många sådana också, men skolan har de bästa förutsättningarna att själv ta ställning till detta.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 210 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Vad Eva Johansson och jag har olika åsikter om är att ni har missuppfattat detta med likvärdighet och likhet. Ni sätter likhetstecken mellan likvärdighet och likhet. Nu frågar branscherna var kunskaperna har tagit vägen. Ni har fått ett felaktigt likvärdighetsbegrepp. Ni har missat det praktiska arbetet för lärande. Teoretiseringen har förklarat vissa elever och förstör mycket av deras ungdomstid. Vi vill varva praktisk och teoretisk kunskap och låta eleverna lära sig olika mycket alltefter vad de orkar och kan klara.

Sedan känner Kristdemokraterna till att det finns familjer. Vi vill ha en valfrihet. Vad gäller förskolan är vi inte så glada över era erbjudanden, som också leder till en sorts tvångsstyrning. Där tycker jag att ni ska ändra er.

Anf. 211 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte alls att vi är oense på den punkten, Ulla-Britt Hagström. Vad vi pratar om är en likvärdig utbildning. Det är likvärdigheten som vi sätter högt. För den sakens skull vet vi också att det behövs olika lösningar på olika ställen.

Inte heller i den andra fråga där Ulla-Britt Hagström försökte måla upp något slags motsättning ser jag någon motsättning, tvärtom. Vi strävar mycket aktivt efter att se till att också få in inslag av praktik, inte minst i gymnasieutbildningen, som jag förstod att Ulla-Britt Hagström nu diskuterade. Det är väldigt viktigt både med en anknytning till arbetslivet och med att ha ett praktiskt sätt att arbeta i andra avseenden. Jag tror nog att vi i det avseendet ligger nära varandra, kanske mycket närmare än när det gäller frågor om förskolans roll.

Anf. 212 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Vi vill också ha mer praktik i grundskolan. Men det var också en annan tanke jag fick. Eva Johansson talar så väl om kommunernas roll och om möjligheterna vad gäller friskolan. Men när det gäller maxtaxan har inte kommunernas möjligheter tagits till vara.

Jag ställde en fråga till skolministern eftersom den statliga Statistiska centralbyrån har räknat fel. Flera kommuner får alltså inte alls den ersättning som de har tänkt sig. Det kan leda till att det blir betydligt fler barn med mindre vuxna och till att barnen blir lidande. Köerna kan öka, och kommunerna har inte resurserna. Svaret jag fick var att skolministern förutsatte att SCB nästa gång skulle räkna rätt. Har verkligen inte Eva Johansson några farhågor om att det kommer att bli en lägre vuxentäthet i förskolan med det här beslutet som fattades på nationell nivå och som på ett taktiskt, smidigt sätt fick kommunerna att säga ja till systemet för att de inte hade något annat val?

Anf. 213 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det är betydligt fler än vi här i riksdagen som ser fördelen med att ha en maxtaxa i barnomsorgen – och också fördelen med den allmänna förskolan, som vi beslutade om i samband med detta. Reformen är finansierad så långt vi nu kan göra oss en föreställning av de konsekvenser som reformen kan få. Vi har också sagt att vi ska följa den noga i detta avseende. Dessutom tillfördes 500 miljoner kronor till kvalitetsförstärkningar i förskolan i samband med att vi beslutade om det här. Så jag tror inte att kommunerna kommer att komma illa ut av de här reformerna.

Sedan finns det kommuner där barnantalet går ned mycket kraftigt och som jag vet har stora bekymmer. Det finns också kommuner som har andra ekonomiska bekymmer och som jag vet skulle kunna stoppa mer pengar i sina håll. Men den här reformen är finansierad.

Anf. 214 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! När vi diskuterade den allmänna förskolan här i kammaren frågade vi oss: Vad var det nya med den allmänna förskolan? Vi fick till svar att den var kostnadsfri, alltså de här timmarna. Den skulle inte vara skolförberedande på något sätt. Den skulle i stort sett inte skilja sig från förskolan på något avgörande sätt. Sedan skulle den vara öppen för alla.

Jag frågar mig då: Vilka är inte välkomna till förskolan i dag som Eva Johansson ser det? Jag har svårt att se detta. Men framför allt: Vad blir den praktiska skillnaden för de elever som kommer att gå i den allmänna förskolan? Vi fick ett litet exempel. Det talades om att knyta an till förskoleklassen och till grundskolan – det var det närmaste vi har kommit vad gäller pedagogik i den här debatten.

Anf. 215 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är en avsevärd förändring som har skett. Förskolan har fått en egen läroplan och en tydligare pedagogisk inriktning. Att den nu är för alla är ingen liten struntsak, inte. Tidigare har ju föräldrar fått presentera skäl för att deras barn skulle ha rätt till en plats. Det behövs inte nu. Nu är det barnet självt som har en plats i den allmänna förskolan från år 2003. Det är viktigt, inte minst mot den bakgrund som jag tidigare pratade om när vi ser tillbaka på reformerna om grundskolan och gymnasieskolan, alltså just rätten för alla barn och ungdomar utan att man behöver vara beroende av någon annan och utan att behöva tävla och konkurrera med andra barn om platserna. Det är avgörande.

Anf. 216 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Var det inte så att läroplanen för förskolan fanns en bra stund innan fyra- och femåringarna skulle placeras i den s.k. allmänna förskolan? Jag återkommer vidare till frågan om vad de här fyra- och femåringarna så att säga ska pyssla med enligt den modell som Eva Johansson förespråkar. Slutligen undrar jag också på vilket sätt det system som Eva Johansson förespråkar stärker möjligheterna för eleverna att klara sig bättre i grundskolan.

Anf. 217 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är inte tal om att det ska bli en traditionell skolverksamhet för fyra- och femåringar. Den allmänna förskolan ska självklart bygga vidare på de mycket goda erfarenheter som den svenska förskolan har gjort av att t.ex. använda leken som pedagogisk metod. I och med att vi nu har läroplaner som faktiskt hänger ihop och som knyter an till varandra finns det större möjligheter för förskolans och skolans personal att också se till helheten för varje enskilt barn. Jag tycker att det är en väldig framgång för oss att vi äntligen har nått dit, att vi har kunnat skapa ett ekonomiskt utrymme som också gör det möjligt att låta detta omfatta alla barn. Det är en revolution, Anders Sjölund!

Anf. 218 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag vill också ta upp maxtaxan. För mig känns det som att man fråntar föräldrarna ansvaret när de nu inte själva kan få bestämma vilken barnomsorg de ska ha.

Jag vet inte om jag kan hålla med Eva Johansson om att den är finansierad, att det stämmer för alla kommuner. Jag talade i förra veckan med en representant för en relativt liten kommun. Den har väldigt många låginkomsttagare. För dem som har allra lägst barnomsorgsavgift skulle maxtaxan innebära att det blir dyrare. Då bestämde sig kommunen för att ge dem lägre avgifter. Sedan kom det förändrade budskap om vilket anslag som kommunen skulle få, eftersom Stockholmskommunerna skulle få högre bidrag. Det innebär att detta går back för kommunen. Hur ser Eva Johansson på att det slår så tokigt?

Anf. 219 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det låter ibland som om maxtaxan vore det värsta som denna kammare kunde ha utsatt Sveriges föräldrar för. Det är en beskrivning som är något underlig, inte minst med tanke på att det i de kommuner där man har kommunledning som har sagt att de inte vill införa någon maxtaxa har varit starka föräldraopinioner – demonstrationer, brevskrivande och andra påtryckningar på politiker – för att maxtaxa ska införas, därför att föräldrarna ser det goda i detta. Detta är alltså inte ett sätt att ta ifrån föräldrarna något ansvar, som Birgitta Sellén säger, utan det är ett sätt att stärka barnfamiljerna ekonomiskt och se till att alla barn får sin rätt till förskola.

Anf. 220 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag fick ingen förklaring till att låginkomsttagare, som kanske tjänar under 10 000 kr, kanske får en dyrare barnomsorg. Det kan ju inte vara rättvist. Det är framför allt dessa människor som behöver få en lättnad. I stället är det höginkomsttagarna som kommer att tjäna på detta.

Jag skulle vilja ta upp en gymnasiefråga. Vi har ju talat om att vi måste se till att få grundskolans elever godkända. Det är vår högsta önskan att kunna göra det. Men när eleverna sedan kommer till gymnasiet kan de vara skoltrötta, även om de är duktiga, smarta och tycker att det är kul att läsa. Och det finns över huvud taget många som är skoltrötta. Då undrar jag hur socialdemokraterna ser på lärlingsutbildning redan under

den första terminen för att eleverna ska kunna komma in i näringslivet och kanske lättare förstå varför de måste studera vissa saker.

Anf. 221 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har ingenting emot att gymnasieskolan ser till att ordna sin undervisning på det sättet att den skapar intresse hos eleverna. Tidiga inslag av kontakter med världen utanför skolan och tidiga praktiska inslag tror jag är alldeles utmärkt för att göra det. Men det vill vi inte lagstifta om, utan det är upp till varje skola.

Beträffande maxtaxan är det ju inte så att kommuner inte får ha lägre avgifter om de t.ex. har haft det tidigare. Maxtaxan innebär ju inget golv utan ett tak för taxan. Däremot har staten sagt att man ersätter det bortfall som blir för den maxtaxa som vi har diskuterat och fattat beslut om i denna kammare.

Sedan är det nästan omöjligt att kommentera hur maxtaxan kan slå i varje enskilt fall. Men för de allra flesta familjer innebär den ett betydande resurstillskott som de själva kan bestämma över.

Anf. 222 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Jag har vid tidigare tillfällen tagit upp vad det betyder för skolans utveckling att professionens ställning stärks. Jag tror att det är en mycket viktig förutsättning i arbetet att skapa möjligheter för skolorna att nå bättre resultat. Det är ju bl.a. denna profession som ska göra jobbet. Det är då bra att vi har dessa diskussioner där vi får redovisa vilka möjligheter vi är beredda att skapa för att professionens kompetens på bästa sätt ska tas till vara.

Jag tror att en av de viktigaste åtgärderna är att man ser till att prioriteringarna av skolans resurser görs av dem som jobbar i skolan. Prioriteringarna ska i mindre utsträckning än i dag göras av politiska församlingar, oavsett om dessa sedan är på olika nivåer i kommunerna eller i olika gymnasieförbund etc. Jag tror att det handlar om att lärarna och skolledarna måste ges dessa möjligheter att styra resurserna och göra prioriteringarna.

Om vi ser till läraryrket och situationen inom läraryrket är det i allra högsta grad väsentligt. Jag vill påstå att det är direkt nödvändigt mot bakgrund av den situation som råder. Vi kan ju diskutera de reformer som har genomförts och de försök till åtgärder som har vidtagits för att ändra denna situation. Men det går ju inte att som Gunnar Goude säga att allt beror på de borgerliga regeringsåren 1991–1994. Det var åtskilliga år sedan. Jag säger inte heller att man förändrar den nuvarande situationen under en period av sju år. Men jag vill poängtera för Miljöpartiet att Miljöpartiet också var representerat i denna kammare under perioden 1988–1991. Dessutom skedde de uppgörelser som gjordes i väldigt stor utsträckning över partigränserna innefattande andra partier än de som Goude redovisade.

Men jag tycker att situationen när det gäller läraryrket är besvärande. Bland de redovisningar som finns redovisade Svenska kommunförbundet i en presentation som kom i augusti i år en lärarprognos som utgår från situationen år 2000. Enligt denna är skillnaden mellan tillgång på och behov av lärare i grundskolan störst år 2005 då det kommer att saknas 12 000 lärare. Bristen på gymnasielärare kommer att vara störst år 2010,

då det kommer att saknas mer än 13 000 lärare med pedagogisk utbildning.

Man kan också beakta att Statistiska centralbyrån har tagit fram uppgifter som visar att av de förvärvsarbetande med lärarutbildning var det 113 899 som arbetade med utbildning och 28 624 som arbetade i andra branscher. Det är ganska intressant när man ser hur många som jobbar i andra branscher. Låt mig då börja med att konstatera att det är attraktivt i andra branscher att vara utbildad lärare. Det tycker jag är bra. Men vårt intresse borde ju då också vara att skapa förutsättningar för dem som i dag jobbar inom andra branscher att återvända till den skola som vi alla säger oss värna. Då handlar det om några radikala grepp som jag tror är nödvändiga. Det gäller att skapa ett ökat intresse hos människor med lärarutbildning som i dag förvärvsarbetar inom andra yrkesområden och branscher att söka sig tillbaka till skolan.

Om vi inrättar en mängd platser inom lärarhögskolan osv. handlar det också om att vi måste se till att det finns ett intresse att utbilda sig, som kanske ska vara betydligt större än i dag. Jag tror att vissa åtgärder då är nödvändiga. En av dem är att man ska ha fler arbetsgivare att välja mellan, olika driftsformer att välja mellan. Det ska inte bara vara en kommunal skola. Vi diskuterar i princip en liten del i förhållande till den kommunala skolan som utgörs av s.k. friskolor och som motsvarar ungefär 5 %. Vi måste kanske gå ännu längre i den utvecklingen, vilket jag tror är nödvändigt. Det är ju först då som möjligheterna för lärare, utifrån olika arbetsgivares inriktning och prioriteringar när det gäller lärarrollerna i skolan, tas till vara.

Nu säger sig regeringen vilja mer med skolan, och jag ska inte alls motsäga detta påstående. Man gör det dock genom att föreslå åtgärder via projektpengar, och pengarna har öronmärkts; detta inom ramen för en kommunal budgetprocess som visar på en allt större hålta i takt med att skatteintäkterna minskar och minusposterna växer. Jag tycker att det är fel medicin. Det är fel medicin också i den meningen att skolans resurser inte ska vara beroende av den ekonomiska situationen i landets 289 kommuner. I stället ska de vara direkt beroende av dem som sätter upp målet – i det här fallet riksdagen. Då ska också riksdagen svara för finansieringen. Detta ligger i linje med de moderata motionerna i ärendet.

Samtidigt kan jag konstatera att statsminister Göran Persson i en ledartitel under rubriken ”Ge lärarna makten över skolan” nu sägs ansluta sig till idén att även kommuner ska driva friskolor. Rektorer och lärare som vill ta eget ansvar för verksamheten ska få göra det. Men till skillnad från privata friskolor ska kommunen fortfarande äga själva skolan. Jag har inga invändningar mot en sådan utveckling. Vi har ju redan redovisat att vi ser det här som en möjlighet. Vi är inte ute efter att ta bort den kommunala skolan. Däremot vill vi skapa likvärdiga villkor när det gäller att driva skolor, vilket vi inte har i dag.

Det är också på sin plats att ge friskolorna det erkännande som de förtjänar. Det är ett faktum att vi i utredningar kan visa att etableringen av friskolor har inneburit att kommunala skolor har lyft sig, att intresset för att diskutera resultaten mer kommit i fokus, att tid tas till att göra jämförelser samt att kraven på utvärderingar och resultatredovisning växer.

Det finns utvecklingskraft och idéer i skolan. Det handlar bara om att skapa utrymme för denna kraft att verka och ge lokala beslut i skolan det

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

utrymme som de förtjänar. Vidare ska lokala beslut fattas av dem som är verksamma i skolan. Detta tillsammans med att eleven kan välja skola, oavsett kommun, och har möjlighet att välja andra alternativ handlar det om. Det handlar också om att skolan måste bli bättre på att samarbeta med föräldrarna. Lärarna kan aldrig ersätta föräldrarna, och det är heller inte lärarnas uppgift. Men det gäller inte att bara samarbeta med föräldrarna utan också att klargöra hur det går för eleven i skolan. Det är bl.a. därför som vi efterlyser tidiga skriftliga omdömen och därmed också en redovisning av hur det går för eleven i skolan. Att begära en bättre resultatredovisning är inte att misskreditera någon om man samtidigt säger hur man själv har tänkt sig det hela.

Anf. 223 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är lite förvånande att höra Tomas Högstrom beskriva en rad önskemål – decentraliserat beslutsfattande, lokala beslut ute i skolorna, samverkan med föräldrarna osv. Det där är redan genomfört! Vi har ju en decentraliserad skola, och vi har enskilda arbetsplaner som varje skola tar fram. Det finns stora möjligheter för varje skola att utveckla den pedagogiska inriktning som man själv önskar, efter de förhållanden man har vad gäller elevmaterial, lärare osv. Det här finns alltså redan.

Likvärdiga villkor för friskolor har vi också nu, till skillnad från hur det var tidigare då 75 % eller 85 % av bidraget till de kommunala skolorna skulle gå till de fristående skolorna; det var ju det borgerliga alternativet. Tack vare Miljöpartiet fick vi, i samverkan med regeringen, en friskolereform innebärande att alla barn, oavsett i vilken skola de går, skulle ha samma stöd från samhället.

Vad som här sägs låter alltså bara som en upprepning av den politik som har genomförts, men det kan väl inte vara moderaternas önskemål. I varje fall ger det ett konstigt intryck att höra om just de här punkterna.

Anf. 224 TOMAS HÖGSTROM (m) replik:

Fru talman! Det är inget konstigt med den redovisning jag hade. Jag bara konstaterar att när Gunnar Goude pratar om decentralisering inom skolan kan jag kontra med en verklighetsbild som med önskvärd tydlighet inte svarar upp mot de ord som han redovisar.

Menar man allvar med decentralisering handlar det också, vill jag påstå, om att resurserna och användningen av dessa samt fastställandet av verksamhetsinnehållet tydligare ska ligga hos skolan, men då är vi inne på driftsformerna och på vilka möjligheter man har att se igenom kommunala budgetar som i många fall när det gäller skolan rymmer luft.

Anf. 225 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det kan väl ligga en viss sanning i att det tar tid att genomföra den här typen av reformer med ett decentraliserat beslutsfattande ute i kommunerna. Det handlar alltså om en omställning ute i skolorna när det gäller skolpolitiken; detta i ett läge med en mycket stor ansträngd lärarkår ute på skolorna.

Jag har ju nyss redogjort för att det fortfarande saknas personal och för att man i den situationen kanske inte har så lätt att omsätta det här i praktiken. Målsättningen är emellertid klar och besluten är fattade, så

arbetet ute i kommunerna fortgår. Jag hoppas att de borgerligt ledda kommunerna lägger manken till för att få det här genomfört. Det finns i alla fall inga hinder. Här i riksdagen är ju besluten redan fattade och målen är uttalade. Vi kommer alltså att se en utveckling i just nämnda riktning.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 226 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag tror att det mycket handlar om vilka verktyg som man är beredd att ge skolan. Gunnar Goude och hans partikamrater vill ju behålla den politiska styrningen, i den meningen att de själva vill sitta med i kommunfullmäktige och i kommunala skolstyrelser och utbildningsnämnder och fastställa ramarna. Då är vi i en situation med 289 resursfördelningssystem. Det är inte likvärdiga villkor!

Sedan måste vi också skilja på drift, utvärdering och finansiering när vi talar om skolan och inte bara lägga det hela i knäet på kommunerna. I stället måste vi ha en som svarar för driften och en – i det här fallet, enligt min mening, staten – som svarar för finansieringen. Dessutom behöver vi ett nationellt kvalitetsinstitut som svarar för utvärderingen.

Anf. 227 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Tomas Högström talade om decentralisering av beslutsfattandet inom skolan. Det är ganska lätt för mig att hålla med om att professionens möjligheter att ta del av detta och påverka sitt arbete ska stärkas. Därom kan vi vara ganska överens. Men jag tror inte ett ögonblick att det åstadkoms genom att säga att de valda representanterna för människorna i en kommun inte ska ha med skolan att göra. Tvärtom är det kommunala ansvaret för skolan en garant just för decentralisering.

Det förvånar mig högeligen att Tomas Högström, när han pratar om decentraliseringen av beslut och demokratiseringen av skolan, *inte med ett enda ord* nämner elevernas rätt till inflytande. Varför?

Anf. 228 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! För att börja med eleverna kan jag säga att jag faktiskt gav uttryck för elevens rätt samt för elevens fria val av skola, oavsett kommun – de facto fanns det med i mitt anförande.

När det gäller detta med valda representanters rätt att styra skolan har vi sagt att vi ställer oss neutrala till driftsformerna. Vi utgår från en kommunal skola men anser fortfarande att den kommunala skolan då är att betrakta som *en* skolform och *en* utbildningsanordnare bland andra.

Verklig decentralisering stannar inte vid det kommunala beslutsfattandet. Verklig decentralisering handlar om att ge eleverna och elevernas föräldrar möjlighet att välja skola och om att samtidigt ge lärare som vill något med skolan de möjligheter som dessa lärare i dag inte har.

Anf. 229 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte se att kommunerna är *en* utbildningsanordnare bland alla andra. Tomas Högström borde kanske betänka det faktum att vi i denna kammare till kommunerna faktiskt har skickat uppdraget att se till att varje elev vid alla tillfällen har en bra skola att gå till. Detta uppdrag kan, enligt mitt sätt att se saken, inte gå till någon annan.

Förklara nu, Tomas Högström, i den sista repliken om det finns någon annan som ni tycker att detta uppdrag ska gå till så att det faktiskt finns en skola att välja för varje elev!

Anf. 230 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! När det gäller skolplikten, undervisningsplikten eller vad vi väljer att kalla den, för närvarande är det i varje fall skolplikt, har Moderata samlingspartiet redovisat att den ligger inom ramen för det kommunala åtagandet och också ska finansieras inom ramen för vårt skolpengssystem.

Det har också att göra med socialtjänstlagens portalparagraf om att kommunen har det yttersta ansvaret för medborgarna. Men det innebär inte de facto att kommunen därmed med automatik ska driva skolorna. Den ska se till att det finns undervisning, dvs. att undervisning ges.

Vi kan redan nu konstatera att det är mycket fattigt med alternativ i Sverige. Det drabbar lärare, elever och föräldrar. Fattigdomen beror på avsaknaden av politiska beslut, politisk handlingskraft och vilja att ha de alternativa driftsformerna som ett verkligt alternativ för alla svenskar.

Anf. 231 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Den svenska skolan från grundskola till gymnasium befinner sig i ett kristillstånd, även om Eva Johansson gör sitt bästa för att dölja det. Rapporterna avlöser varandra, precis som Beatrice Ask har beskrivit här. Alla berättar samma sak: kunskaperna tunnas ut, lärarna trivs inte i sin roll, språkens ställning försämrats, avhoppet från gymnasieskolan ökar och högskolan har svårt att fylla sina platser. Listan kan göras mycket längre.

Vad gör då regeringen åt detta? Ja, egentligen ingenting annat än att prata och att vägra inse sanningen. På en punkt agerar den faktiskt. Det var också Beatrice Ask inne på. Det gäller att klämma åt friskolorna, entreprenörer och föräldrar som ser fördelar i det fria valet. De attraheras kanske av en ny pedagogik och möjligheterna som kanske den lilla byskolan i kooperativ form erbjuder.

När det gäller förbud och hinder är regeringen aktiv. Men var finns samma intresse för att på allvar ta itu med den svenska skolans problem i stort? Det är beklämmande när signalerna om skolans tillstånd är så tydliga. Var finns statsråden i dag när vi talar om skolan och utbildningen? Var finns Vänsterpartiet, som ofta säger sig vara så duktigt på skolfrågor? Jag tycker att det är sorgligt.

Herr talman! De kanske sköraste barnen i vår svenska skola är de barn som inte bedöms uppnå grundskolans kunskapsmål på grund av utvecklingsstörning och de andra barn som har bestående begåvningsmässiga funktionshinder på grund av hjärnskada. Jag talar om elever i särskolan. Det är en liten grupp som ofta glöms bort helt i debatten.

Vi har i dag ungefär 13 000 elever i grundsärskolan. Det är en ökning med hela 64 % på mindre än tio år. Jag kunde i dagens Västerbottens-Kuriren notera att i Västerbotten, mitt eget hemlän, har på ett år mellan år 1999 och år 2000 antalet elever ökat med 21 %. I Umeå stad har antalet ökat med 17 %. Det är en markant stark ökning av antalet elever i särskolan.

Hur kommer det sig? Föds det fler barn i dag med utvecklingsstörning? Skadas fler barn i dag än tidigare? Nej, så är det dessbättre inte. Däremot kan en delförklaring vara att kunskaperna om autism, ADHD och andra liknande tillstånd har ökat och att det leder över elever till särskolan.

Trots allt detta ser det ut som att elever skrivs in i särskolan alltför lättvindigt. Skolverket redovisar detta i sina rapporter. Det har ni säkert följt med i. Man kan notera att flera kommuner redovisar att de placerat elever i särskolan utan några som helst utredningar. Rättssäkerheten är i fara, påpekar Skolverket.

Vi tycker att särskolan är en utmärkt skolform för den elevkrets som ska omfattas av särskolan. Men för de elever som genomgår särskolan trots att de skulle kunna klara av en grundskola är det naturligtvis en tragedi. Eleven blir faktiskt stämplad för livet, och möjligheterna att gå vidare är begränsade. I avgångsbetyget står det t.ex. att eleven har gått enligt särskolans läroplan. Det innebär att eleven inte kan läsa på gymnasiet nationella program.

Detta och mycket annat påpekar vi moderater i vår motion som handlar om just särskolan. Vi påpekar kommunernas bristande ansvar vad gäller kompletta utredningar om en elev är särskolemässig eller ej. I dag placeras elever med koncentrationsstörningar utan begåvningshandikapp i särskolan. Definitionen för vad som är särskolemässigt tänjs ut.

För den enskilda grundskolan kan frestelsen att föra över en elev till särskolan vara stark. På det sättet slipper den själv ta itu med elevens problem, som inte sällan är själva skolans problem. Det kanske är så att studiemiljön på skolan är sådan att det skapar problem i sig. Så får det naturligtvis inte vara.

Varje elevplacering i särskolan måste naturligtvis föregås av noggranna utredningar som bygger på vetenskaplig grund och en tät kommunikation med föräldrar som kan få se de olika alternativen. Så är det inte i dag på många ställen. Det är givetvis bra på andra ställen.

Vi förespråkar alltså att utredningar måste bli obligatoriska och återkommande för att vi ska kunna vara säkra på att eleverna är rätt placerade i rätt skolform. Inte minst talar det faktum att flyktingar och invandrare är kraftigt överrepresenterade i särskolan sitt tydliga språk. I Göteborgs stad är t.ex. andelen invandrare i gymnasieskolan 23 % medan andelen invandrare i gymnasiesärskolan är 45 %.

Skolan slarvar uppenbarligen med utredningar. Detta gäller naturligtvis inte bara i Göteborg utan i hela landet. Det ser vi allvarligt på. Jag vill därför fråga Eva Johansson eller Inger Lundberg, som strax kommer upp i debatten, om ni själva är beredda att se över regelverket vad gäller särskolan så att vi kan få krav på obligatoriska utredningar som bygger på vetenskaplig grund. Det vi nu har duger inte alls.

Herr talman! När man frågar föräldrar till särskolebarnen om särskolan säger de sig vara nöjda. Barnen trivs helt enkelt bra i särskolan. Men det samlade intrycket är att föräldrarna är bekymrade över kunskapsinnehållet. Det är inte bra. Skolverket skriver självt att det är mer omsorg än kunskap i särskolan.

En fjärdedel av kommunerna svarar att de inte kan ge eleverna den utbildning de behöver och klarar. Skälet är bristen på specialpedagoger, som jag tror att Gunnar Goude var inne på. Bara hälften av lärarna är

utbildade för sin uppgift. Skolverket säger att undervisningen saknar strategier för val av pedagogiska metoder och innehåll. Det är hårda ord från Skolverket.

Herr talman! Bilden av särskolan som målas upp är i många stycken skrämmande. Det är en godtycklig placering av eleverna, och de är felaktigt placerade. Det är en god omsorg men ett lågt kunskapsinnehåll, och det är en överrepresentation av invandrare.

Förutom detta med lågt kunskapsinnehåll och det jag nyss nämnde ser vi en tendens att integrera elever i grundskolans ordinarie klasser med ibland tvivelaktiga argument. Det sker på lite olika sätt.

Ibland sker det med s.k. samundervisning med elever som har behov av särskilt stöd. Man placerar elever från särskolan tillsammans med elever i grundskolan som har större eller mindre problem med sin undervisning. Det tycker vi är ett mycket tveksamt sätt att undervisa och arbeta efter.

Ibland integreras eleven direkt i klassrummet tillsammans med övriga. Det sker i ungefär 16 % av fallen. Då läser eleven efter särskolans kursplan. Denna utveckling kan enligt Skolverket förklaras med den kommunalisering som skedde i början på 90-talet. Tanken var att man skulle närma grundskolan med särskolan. Det är väl ingen dålig tanke att leva sida vid sida. Det tror jag säkert fungerar alldeles utmärkt ibland, men det kan säkert också bli en mycket missriktad insats.

Ju större spann mellan elevers förmåga, desto större behov av individualisering. Det måste man väl ändå säga. Det finns ingenting som tyder på att detta klaras av på ett bra sätt i vår svenska skola. Ännu svårare måste det bli om man även har integrerade särskoleelever.

Varför kan vi inte se att vi alla är unika och lära oss respektera varandras olikheter? Jag tycker att särskolan är en särskilt bra skola med ett särskilt viktigt uppdrag. Stärk i stället särskolan! Ställ krav på kommunerna, och låt särskolan vara en egen skolform. Integration kan ibland bli precis tvärtom – segregation. Jag undrar hur Socialdemokraternas representanter ser på den saken.

Antalet vuxna med rätt till särskoleundervisning är 45 000 i detta land. I dag får 4 000 plats i särsvux. Det är mindre än 10 %. Lagen föreskriver inte att kommunerna måste erbjuda plats, men visst vore det väl intressant om de kunde göra det! Hur ser ni på det?

Anf. 232 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag vill först bara konstatera att Anders Sjölund tar upp en viktig fråga – särskolan. Den är ett problem. Skälet till att särskolan inte har den utformning som vi alla skulle önska att den hade redan i dag är bl.a. bristen på specialpedagoger. Det är självklart, och det tyckte jag också att Anders Sjölund redovisade, vilket var ärligt. Skälet är kanske också brister i samordningen av de insatser som behöver göras över hela landet. Det finns en väldig skillnad mellan små och stora kommuner t.ex. när det gäller kompetens och möjligheter att ta hand om de här frågorna.

Specialpedagogerna är en nyckelgrupp här. Det blir lite konstigt när man får kritik från de borgerliga, som ju har ansvaret för att vi fick de nedskärningar som är en del av orsaken till att vi har för få specialpedagoger, skolpsykologer osv. ute.

Nu finns det en organisation som ska ta hand om det här. Vi hoppas att t.ex. Specialpedagogiska institutet, som började sitt arbete i juli i år, kommer att kunna bidra till en bra lösning på detta. Problemet uppmärksammas ju, och lösningen kommer så fort det någonsin går.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 233 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Herr talman! Nog är det väl något tröttsamt att vi hela tiden ska återkomma till vad som hände för sju åtta år sedan, Gunnar Goude? Det är tydligen den borgerliga regeringens fel. I de tre år som den satt finns roten till allt ont i Sverige i dag. Kan vi inte vara överens om att vi slutar den diskussionen där?

Kommunerna har i dag ansvaret för skolan och särskolan. Jag tycker att man på många ställen har gjort felaktiga prioriteringar inom sitt ansvarsområde. Man skjuter över problemen till särskolan – det är faktiskt så.

Jag tycker att det är viktigt att man utbildar specialpedagoger precis som man utbildar alla andra lärare i landet. Tomas Högström var inne på bakgrunden till att det är för få som utbildar sig och hur man kan locka personer till läraryrket. Detta är ett komplext problem, men vi är uppenbarligen helt överens om att kvaliteten på särskolan bara kan stärkas genom att fler specialpedagoger med adekvat utbildning kommer till den.

Anf. 234 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Det är en korrekt beskrivning. Skälet till att alltför många elever förs över till särskolan är just att en lärare med en stor undervisningsgrupp och i avsaknad av specialpedagogisk kunskap på skolan inte kan ta hand om dem. Det tror jag är en riktig bedömning.

Det kanske är tröttsamt att diskutera orsakerna till att vi har så få specialpedagoger. Det må väl vara hänt att Anders Sjölund upplever det så. Men jag kan tala om att det är betydligt mer tröttsamt för oss som i samverkan med regeringen nu har att försöka åtgärda denna brist. Det är ett svårt arbete, och det tar tid att få fram pedagogerna.

När det gäller friskolorna vill jag bara påminna om den friskolereform som har tagits fram av regeringen i samverkan med Miljöpartiet. Vi har en utveckling på friskolesidan som är mycket god. Det är lite konstigt att i dagsläget beskylla regeringen för att klämma åt friskolorna när vi har en så blomstrande ökning av friskolorna och dessutom i bra former.

Anf. 235 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Herr talman! De förslag som har tagits fram för friskolan är gjorda för att förhindra att kommunerna får fler friskolor och för att försvåra för dem. Dessbättre är ju Miljöpartiet på vår linje här. Jag gläder mig återigen åt att Miljöpartiet kommer att yrka avslag på den proposition om friskolan som så småningom kommer. Då kan vi få den mångfald i svenskt skolväsen som våra elever så väl behöver.

Anf. 236 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller det sista är det i så fall förvånande att så många borgerligt styrda kommuner har bejakat de förslag som kommer från de utredningar som ligger till grund för propositionen.

Men det var inte det jag tänkte säga, utan jag tänkte snarare svara på den fråga som Anders Sjölund ställde. Är vi beredda att se över regelverket när det gäller särskolan? Det sker i viss mån en sådan översyn i Skollagskommittén. Där förs diskussioner om detta. Jag tycker att det är viktigt att föräldrarätten stärks. Jag tycker också att den reform är viktig som genomfördes här i kammaren om att det är föräldrarna som har sista ordet när det gäller placering och i vilken skolform deras barn ska gå.

Det är naturligtvis inte tillfredsställande om det är så – och det finns mycket som tyder på det – att många barn ur fel personkrets går i särskolan. Om det beror på att den vanliga skolan har haft alldeles för små resurser så är vi faktiskt i färd med att göra någonting åt det. Nu tillförs skolan resurser, i varje fall om vi får som vi vill och det inte blir som Anders Sjölund vill.

Anf. 237 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Herr talman! Det sista som Eva Johansson säger är helt enkelt fel. Vi tillför faktiskt skolsystemet mer pengar än vad Socialdemokraterna föreslår i sin budget. Det vore bra om vi kunde försöka hålla oss till det som står i den skrivna texten.

Det är bra om Skollagskommittén kommer fram med någonting. Vi har ju väntat ett tag på det.

Min fråga gällde de obligatoriska utredningarna. Pengar i all ära, men om man inte gör ordentliga utredningar av de här eleverna så hamnar man likväl fel oavsett hur mycket pengar man har.

Är Eva Johansson beredd att se till att man får ett obligatoriskt system som kräver att varje elev som ska till särskolan också ska omfattas av en relevant utredning?

Anf. 238 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Anders Sjölund må tycka vad han vill om vikten av att tillföra skolan resurser. Men nu är det inte så att ni har mer pengar, utan ni har mindre pengar än vad som går till skolan i dag. Det är naturligtvis ett bekymmer att ni vid varje tillfälle hellre vill sänka skatter än att satsa på en god utbildning. Det tycker jag är sorgligt. Det vore bättre om ni stod upp för att skolan behöver resurser, inte minst för de allra sköraste barnen – de som finns i särskolan.

Särskolan är en resursstark skolform i dag, men det är ju inte tu tal om att den skulle behöva ännu mer.

I Skollagskommittén ser vi som sagt över regelverket för detta. Självfallet är det angeläget att inget barn placeras i någon skolform utan att man vet varför. Jag kan inte heller föreställa mig att vare sig skolan eller föräldrarna skulle vilja gå med på att så sker.

Anf. 239 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret på det sista. Det sägs alltså här att kommittén ser över det här med obligatoriska utredningar. Jag ser fram emot att vi får se ett förslag som går i den linje som jag förespråkar, nämligen att det ska vara ett obligatorium.

Om vi återgår till pengarna så är det också där tröttsamt att man inte kan läsa innantill. Jag har ju sagt att vi har mer pengar än Socialdemokraterna för framtiden. Så är det bara. Men jag har lång erfarenhet från båda

sidor av katedern och jag kan också konstatera att i de kommuner som jag känner till så slösar man med pengar i organisationen med ganska stora mått i den stora överbyggnad som finns för skolsystemet. Om man lät pengarna strömma rakt ned i klassrummen så skulle man få pengar över även till barn med särskilda behov.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 240 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är med spänning man tänker sig administrationen och byråkratin vid det statliga verket för rättvis fördelning av statlig skolpeng till varje litet barn i kungariket Sverige. Måtte väljarna förbjuda att vi hamnar där.

Herr talman! I förra veckan var jag på Johnson Metall och Emba i Örebro. Det är framgångsrika svenska företag med skickliga medarbetare. De har arbetare som tar eget ansvar, utvecklar produkter och arbetar tillsammans i lag. Det är verkstäder i ett land som haft världens högsta produktivitetsutveckling på senare år. Det har inte kommit av sig själv. Bakom framstegen finns en hög utbildningsnivå.

På arbetsplatser i vårt land finns människor som vågar ta till sig ny kunskap och som skolats till modern samverkan och eget ansvar. Det är en följd av att Sverige, trots stora klyftor, är ett av världens mest rättvisa samhällen. Men det är också ett måste för välfärd och tillväxt i en ny tid.

Utvecklingen går snabbt i arbetslivet. Kunskapskraven höjs. Den som har ett fast jobb i dag måste ha beredskap för nya jobb i framtiden. Den insikten finns på verkstadsgolvet och i vårderna. Det är en viktig bakgrund till socialdemokratiens starka satsning på kunskap och kompetens inte till några, utan till alla i det svenska samhället.

De flesta i den här kammaren var med förra mandatperioden. Vi minns det allvar som regeringen gick in med för att klara Sverige ur den ekonomiska krisen. Vi minns hur vi här i riksdagen sparade på allt som gick att spara på. Vi letade möjligheter för att stärka inkomsterna utan att störa ekonomin. Det var blodigt allvar, och det gällde Sveriges framtid. Mitt i detta saneringsarbete tog socialdemokratin initiativ till viktiga utbildningsreformer. Det handlade om Kunskapslyftet och en massiv satsning på högskolan. 800 000 personer har de senaste åren fått gymnasiekompetens, yrkesutbildning eller praktisk kunskap. Många av dem finns nu på sina gamla arbetsplatser, men starkare än tidigare. Andra har fått jobb för första gången på flera år. Andra åter finns på högskolor, på lärarutbildningar och ingenjörsutbildningar. De finns i långa utbildningar som de aldrig kunde drömma om innan de fick chansen i Kunskapslyftet.

Det här projektet hänades av den svenska högern. I dag kan vi se att just modet att genomföra en gigantisk utbildningssatsning var en av de viktigaste förutsättningarna för de senaste årens kraftiga tillväxt. Nu har Kunskapslyftet gått in i en ny organisation.

Herr talman! Det finns två sanna bilder av den svenska skolan. Den första handlar om en skola vi kan vara stolta över. Det är en skola där nio av tio elever har goda kunskaper i grundläggande ämnen som matte, engelska och svenska. Sverige är i världsklass när det gäller förmågan att skriva och läsa modersmålet. Våra ungar visar upp lysande resultat i engelska och andra främmande språk. Våra barn hävdar sig mycket bra när det gäller användning av IT, i samhällskunskap, i förmåga att sam-

verka och i förmåga att ta initiativ i olika projekt, på jobben och i arbetslivet som sådant.

På andra områden är den svenska skolan bra, men inte lysande. Det gäller matematiken och naturvetenskapen. Här finns det mer att göra. Det är därför regeringen också har fokuserat starkt på naturvetenskapen på senare år. I årets budget finns bl.a. ett resurscentrum för biologi och bioteknik som komplement till insatser som görs bl.a. på matematikområdet.

Den andra bilden av skolan är inte lika ljus. Den visar att motsvarande 3–4 barn i varje klass inte klarar antingen matten, engelskan eller svenskan. Några av dem, några enstaka barn, men på tok för många i ett modernt samhälle, klarar inte kraven i vare sig matte, engelska eller svenska. Det är inget nytt. Så var det förr också.

Men skillnaden är att i dag kommer de att få stora problem på arbetsmarknaden. I dag kan vi inte bortse från dessa barn. I dag måste alla barn klara de krav skolan ställer. Det är ingen enkel uppgift. Sverige har satt ribban högt. Det finns länder där man säger att 50 % av barnen ska klara de här kraven, men i Sverige säger vi att alla barn måste klara dem. Ändå vet vi att barns villkor är olika. Många har trygga hem och engagerade föräldrar. För andra är det tufft. Ibland kan det vara svårt att föreställa sig under vilka krävande förhållanden många barn växer upp. Säkert slår också mycket av det nya hårt mot många familjer. Visst finns det skolor där det brister i ledarskapet och där det brister rejält i resurserna. Det finns många tappade sugar också ute i skolarbetet.

Herr talman! Läraryrket är ett fascinerande och svårt jobb. Att spela en viktig roll för framtidsfolket är något mycket svårt, men också något mycket stort. Förr arbetade ofta lärarna med tysta elever. När man kom upp i årskullarna handlade det ofta om elever från samma samhällsklass. Man kunde ha föreläsningar inför eleverna. I dag går vi från *teaching to learning*. Så mycket mer spännande det blir. Man kan möta så många fler. Men det blir också så mycket svårare.

Dagens lärare måste se varje elev. Hon och han måste brottas med samhällsförändringarna. Förr var kyrkan, föräldrar, organisationer och medier auktoriteter på gott och ont. I dag är det så mycket mer som påverkar de unga. Förr var det enkelt för oss vuxna att säga plikt och strävan. Pedagogen och rektorn John Steinberg skrev i Nerikes Allehanda att i dag styrs barnen så mycket mer av lust. Vi vet hur tufft det är att få barn att plugga bara för att det ska så vara. Vi vet hur svårt det är att få barn att gå igenom barriärer. Det finns inga enkla lösningar. Men vi vet att barn kan förflytta berg om de brinner för en fråga och om de möter det de har lust till.

Den här skolan måste få stöd, och den får stöd av en socialdemokratisk utbildningspolitik. Lärarutbildningsreformen blev startskottet till en revolution i samverkan mellan skolans praktiska verksamhet och den pedagogiska forskningen. De närmaste åren tillförs utbildningsvetenskapen 120 miljoner kronor genom Vetenskapsrådet. Nya forskarskolor startar knutna till lärarutbildningen. I vanliga kommuner som Nora och Kumla fattar man nu beslut om magistrander för att knyta den praktiska verkligheten i lärarrummet till pedagogisk forskning och utveckling.

Herr talman! Sverige har en fin skola, men det finns mycket mer att göra. Det är därför socialdemokratin satsar på kompetensutveckling och på 5 nya miljarder just till vuxna för de ungar som behöver skolan allra

mest. Det finns två sanna bilder av skolan. Den ena handlar om en skola i världsklass. Den andra visar de barn som behöver oss allra mest. En socialdemokratisk utbildningspolitik sviker aldrig dem.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 241 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Inger Lundberg började med att säga att Sverige är ett väldigt rättvist land. Då tänker jag på att Sverige har den mest könsuppdelade arbetsmarknaden som finns. Vi får kritik från FN för våra ojämställda löner t.ex. Det är inte så rättvist.

Sedan har jag några frågor. Jag tycker att det är bra att Inger Lundberg säger att nio av tio klarar sig bra. Jag tycker att det är positivt att börja den vägen och inte ständigt börja med dem som inte klarar sig. Jag undrar vilken individuell hjälp vi kan ge till dem som inte klarar sig.

Sedan vill jag också fråga varför alla ska ha högskolebehörighet när det är 50 % som beräknas gå vidare till högskolan. Varför vill inte Socialdemokraterna tillskapa en yrkeshögskola parallellt med högskolan i dag?

Vilka förebilder ser Inger Lundberg att våra ungdomar har i dag när hon talar om den stora revolution som har skett?

Anf. 242 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det var mycket på två minuter.

Först till satsningen på barnen. 15 000 nya vuxna, specialpedagoger, kuratorer och psykologer betyder oerhört mycket för de barn som har fått minst. Det beslut, som tyvärr Ulla-Britt Hagström och hennes parti inte ville vara med och fatta, om att också de barn vars föräldrar är arbetslösa har rätt till en plats i barnomsorgen tror jag var oerhört värdefullt.

Den utveckling av den specialpedagogiska verksamheten som Gunnar Goude nämnde, satsningar på forskning och närmanden mellan den kunskap som finns inom pedagogiken och i lärarrummet tror jag är ett annat sätt att stödja de barn som behöver det mest.

Varför är det så viktigt med goda kunskaper för alla i engelska, svenska och matte? Det är inte därför att alla ska börja i högskolan. Det tror jag inte att alla vill. Det är därför att människor ska ha val i livet och för att arbetsplatserna ställer höga krav. T.ex. Ericsson i Kumla säger i dag: Vi anställer inga ungdomar på verkstadsgolvet som inte har motsvarande högskolekompetens i engelska. Det är svaret på varför vi tycker att det är så viktigt.

Anf. 243 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag vet att alla branscher vill ha de elever som förr gick fyraårig teknisk utbildning, som inte finns i dag. De vill ha den gruppen av elever. Men jag vet också att det finns elever som har svårigheter i svenska, matte eller engelska, som mycket lättare skulle anamma de teoretiska kunskaperna om socialdemokraterna tillät en praktisk utbildning, en rejäl lärlingsutbildning, för dessa elever.

Jag tror också att kommunerna kan använda resurserna för att rätt styra dem till specialpedagoger osv. som behövs.

Anf. 244 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! De svenska kommunerna och skolorna söker sig många vägar för att stötta de elever som har stora bekymmer med de teoretiska ämnena.

Det finns ungdomar som lämnar gymnasieskolan med goda kunskaper i karaktärsämnena men inte lika goda kunskaper i de högskoleförberedande ämnena. Många av dem kommer att hitta en bra plats på arbetsmarknaden. Men deras möjligheter är betydligt mindre än om de hade fått den grundläggande kompetensen. Därför tror jag att det är så viktigt att erbjudandet, inriktningen i alla de nationella programmen, handlar om att eleverna ska få den kompetens som arbetsmarknaden kräver.

Sedan hoppas jag, precis som Ulla-Britt Hagström – och det återkommer också i hög grad i propositionen *Den öppna högskolan* – att både samhälle och utbildningsinstitution i framtiden bättre än i dag ska kunna värdera den faktiska kunskap människor har.

Anf. 245 PER BILL (m):

Herr talman! God tillväxt är någonting alla partier i den här riksdagen, möjligen med undantag av Miljöpartiet, gärna vill ha – god långsiktig tillväxt på minst 3 %.

Recepten för att komma dit är lite olika. För oss moderater handlar receptet ganska ofta om ett riktigt bra företagsklimat, ett riktigt bra företagarklimat, ett riktigt bra individklimat, låga skatter och bra offentlig service, för att ta några exempel.

Men det finns andra faktorer som också är viktiga. En av dem är att ha ett riktigt bra kunskapsklimat. IT, bioteknik, materialteknik och modern läkemedelsindustri är några exempel på unga branscher som redan från början lever i ett helt globalt klimat.

Vi här inne hoppas att de ska ge oss god stabil tillväxt. Men för att de ska kunna göra det måste vi se till att det finns ett riktigt bra forskningsklimat, att det finns forskningsuniversitet i världsklass och att vi på olika sätt kan attrahera riktigt kompetenta människor – både att stanna kvar i Sverige och att komma till Sverige. Vi måste se till att bygga upp forskningsmiljöer som håller riktigt hög klass.

I den här strävan har Sverige under ganska många årtionden varit relativt framgångsrikt. Både Uppsala–Stockholmsområdet och området kring Malmö–Lund är i dag områden som man runtom i världen talar om med stor aktning. Men vi behöver fler sådana här områden. Vi har flera som är på väg upp. Men vi behöver också se till att de hela tiden får de resurser och möjligheter som behövs. De framgångar vi har haft under några år är inte givna på förhand. De är snarare produkten av hårt arbete, briljanta idéer, fri forskning i världsklass, ett företagsklimat som har varit ganska gynnsamt för just de här branscherna och en miljö där politiker inte i onödan och framför allt inte utan kunskaper går in och förhindrar innovationer och vetenskapliga landvinningar.

Så långt allt gott. Tyvärr vittnar i dag många forskare och företagsledare inom branscherna om att utvecklingen har stagnerat. Många talar t.o.m. om att vi är på väg åt fel håll.

Det här är någonting som jag tror att vi ska ta på absolut största allvar. Vi måste se till att vi inte fortsätter att tappa mark. Vi måste se till att det finns ett kunskapsklimat för framtidsbranscherna.

Det finns inga enkla patentröslningar. Det går inte att uppfinna en nytt Silicon Valley eller ett nytt La Joya, utan det handlar om väldigt många enskilda detaljer. Vi måste t.ex. se till att ha god tillgång till forskningsresurser, att ha ett eller flera forskningsuniversitet i världsklass, att vi har gott om kompetent arbetskraft och att man är villig att bo i de områden där forskningen och företagandet sker.

Vi måste se till att det finns god tillgång till riskkapital. Det är också en fördel om vi kan dra nytta av gamla kunskapskluster som kan vara med och bygga upp de nya kunskapsklustren. Vi måste också ha ett öppet klimat när det gäller nya idéer och vetenskapliga landvinningar.

Jag tror att det finns några saker vi här i riksdagen definitivt skulle kunna göra för att se till att skapa ett bättre klimat för högteknologiska företag och för forskning inom de här områdena. Låt mig ta några exempel.

Det första är att det blir allt tydligare att neddragningarna på forskningsresurser nu börjar göra ont på allvar. Under en ganska lång tid höjde olika stiftelser sina forskningsresurser, vilket gjorde att de neddragna forskningsresurserna från statens sida inte slog igenom fullt ut.

I dag vet vi med den börs vi har att många av stiftelserna inte längre kan dela ut mer och mer pengar varje år. För många av dem är det faktiskt fråga om att redan nu göra ordentliga neddragningar.

Det andra jag tror att vi skulle kunna göra någonting åt är att se till att vi får mer pengar till den grundläggande högre utbildningen. Grundutbildningsanslagen har tyvärr också sett stora neddragningar under de senaste sju åtta åren. Någonstans mellan 15 % och 20 % mindre pengar per student har vi i dag än vi hade för sju åtta år sedan. Det är naturligtvis sådant som går ut över utbildningens kvalitet.

Om vi tänker på att vi både har mindre forskningspengar och mindre pengar per student för utbildningen är det ganska enkelt att förstå att det på många universitet blir allt svårare att se till att varje student får en god och nära kontakt till forskning som ligger i framkant. Fler och fler går alltså igenom den högre utbildningen utan den närhet till forskning som man borde önska.

Det tredje är att vi har sett en ökad politisering av universiteten. Vi har t.o.m. sett politiskt tillsatta rektorer. Jag hoppas att det var en plump i protokollet och att vi slipper det i framtiden, men det var definitivt något som gjorde mycket ont på den utbildningsanstalt där det skedde.

Om den fjärde tror jag att vi är helt överens. Vi måste öppna våra universitet och högskolor på ett helt annat sätt för människor från alla upptänkliga länder. Vi måste göra universiteten till en global miljö där människor med olika bakgrund, olika kunskaper och olika infallsvinklar gemensamt kan se till att få en god utbildning.

Herr talman! Tiden är kort. Jag tror att det här är några recept för att vi ska få ett bättre kunskapsklimat i Sverige.

Anf. 246 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Först något om det lilla undantag som Per Bill gjorde för Miljöpartiet när det gäller tillväxten. Det var väl för att få upp mig i debatten, gissar jag.

Det var väl en lyckad felsägning som Per Bill gjorde när han inte talade bara om ekonomisk tillväxt utan i stället valde ordet god tillväxt.

Miljöpartiet är väl det enda parti som verkligen bevakar att det är en god tillväxt vi vill ha i landet, dvs. en tillväxt i ekonomin som inte sker på bekostnad av vare sig miljö eller livskvalitet för människorna i landet. Jag får väl säga att jag tycker precis tvärtom. Det är alltså Miljöpartiet som står för god tillväxt.

Jag har en fråga när det gäller kravet att satsa mer på kunskapsutveckling och forskning kring framtidsbranscherna. Där tycker jag att Per Bill är oklar. Vi har ju satsat på just det som man har bedömt vara framtidsbranscher. Det gäller bioteknik, materialteknik, medicin, miljöforskning osv. Samtidigt tycker Per Bill att man inte ska klåfingra politiskt på detta. Kan vi få det närmare utrett?

Anf. 247 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Det är bra att höra att även Miljöpartiet nu ställer upp på att det kan vara bra med god tillväxt.

Vi satsar i vår budget ganska många fler miljarder på högre utbildning och forskning än vad dagens majoritet gör. Vi har ingen tveksamhet i att på en mycket aggregerad nivå peka ut några områden som vi vill satsa extra på.

Vi har varit överens med regeringen om områdena IT, bioteknik, materialvetenskap osv. Flera av dem har vi varit överens om både här i riksdagen och när det gäller vilka områden vi vill se att EU lägger sina forskningspengar på.

Jag kan inte se att det är någon klåfingrighet att tala om hur många hundra miljoner ytterligare som ska läggas på det ena eller andra.

Anf. 248 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Tack för det. Det låter bra. Det låter som ett stöd för den politik som förs.

Jag vill också kort säga något om pengarna till grundutbildning och forskning. Vi kan naturligtvis vara överens om att vi skulle vilja se mer pengar både till grundläggande utbildning och till forskning. Men man bör också konstatera att det har gått ut en betydande ökning av pengar till forskning under det senaste decenniet. Det har skett i olika former. En stor del går via EU. Det skulle jag vilja höra Per Bill säga några ord om. Där är det väl snarast så att vi hindrar en fri forskning i landet.

Stiftelserna innebär också vissa begränsningar när det gäller den fria forskningen. Stödet till grundutbildningen har ju ökat kolossalt, men inte per student. Där kan man väl tala om en viss otakt, men det har alltså varit bråttom att öka antalet studerandeplatser i tider av hög arbetslöshet. Det har varit små ekonomiska resurser som har lett till det. Men vi får väl se fram emot en ökning på den kanten.

Anf. 249 PER BILL (m) replik:

Herr talman! När man hör Gunnar Goude och när man hör vår utbildningsminister får man intryck av att det har satsats väldigt mycket mer pengar på forskning. Men om man lyssnar på rektorer och forskningsfinansierare är historien en helt annan.

Jag tycker att det är lite tragiskt att vi ska behöva debattera hur verkligheten ser ut. På ett område som utbildning och forskning vore det

faktiskt ganska bra om vi åtminstone kunde vara överens om hur verkligheten ser ut.

Den verklighet som jag får berättat om ute på universiteten och högskolorna säger verkligen inte att de senaste tio åren med Tham och Östros har varit några sötebrödsdagar. Tvärtom har det blivit mer och mer strid på fattighuset.

Anf. 250 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Vad kul, Per Bill, att vi är så ense om vikten av internationalisering av den högre utbildningen. Det är fantastiskt att 30 000 svenska ungdomar nu är ute och hämtar kunskap i olika delar av världen.

Att det svenska Erasmusprogrammet är så omtyckt av ungdomar i Europa att det faktiskt är fler studenter här på Erasmus än ute i Europa är något fint och något jag tror att vi kan jobba ihop med.

Jag tycker att det är härligt att höra Per Bill tala med sådan värme om de duktiga forskare vi har i Sverige. Vi har forskare i den yppersta internationella eliten.

Jag undrar vad de moderata skolpolitiker tänker som för 20–30 år sedan stod här och sade att vi har en eländigt flummig skola i Sverige. De här unga framstående svenska forskarna har gått i den svenska grundskolan. De har inte gått i några elitskolor.

Vi har kunnat vaska fram begåvningar just därför att alla har fått chansen. Är inte det häftigt?

Anf. 251 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Jo, Inger Lundberg, jag tycker att det är häftigt att vi gör vårt yttersta för att varje individ i Sverige ska få en så god utbildning som möjligt och att det finns en så stor samstämmighet om att det så ska vara. Vi är ett så litet land att vi inte har råd att bara ha en liten del av befolkningen att plocka talanger ur.

Vi måste plocka talanger ur hela befolkningen. Här tror jag faktiskt att vi har en hel del kvar att göra. Vid många av de ingenjörsutbildningar som för tillfället finns kommer eleverna från 25 % av befolkningen. De är män, de är vita, och de kommer från medelklass och uppåt.

Anf. 252 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Den sociala snedrekryteringen i den svenska högskolan är fortfarande väldigt stor. Men den har minskat i samband med den kraftiga utbyggnad av högskolan som har gjorts nu.

Ett instrument som spelar stor roll för att minska snedrekryteringen och ta vara på begåvningsreserven är de regionala högskolorna. Om de högskolorna ska kunna fånga upp forskarbegåvningarna är det oerhört viktigt att de också har kontakt med forskningen.

Därför drev Socialdemokraterna så hårt frågan om fasta forskningsresurser till de små och medelstora högskolorna. Därför har det varit viktigt för oss att de har möjlighet att arbeta i nätverk med universitet och med fackhögskolor som har forskat under lång tid.

Under förra mandatperioden var Moderaterna inte med. Nu är Per Bill med. Det är positivt och det är roligt att höra Per Bills inställning till att ta vara på den svenska begåvningsreserven.

Anf. 253 PER BILL (m) replik:

Herr talman! De små och medelstora högskolorna, som jag för tillfället besöker ganska många av, imponerar. På många ställen har man nu också börjat hitta sin nisch, sin plats i ekosystemet. Jag tror också att de är oerhört viktiga för dem som söker sig till de stora forskningsuniversiteterna, de i Uppsala och Lund och andra, så att de inte gör det därför att det inte finns något annat att välja. De gör det faktiskt därför att de vill komma just till Uppsala eller Lund och till en viss utbildning som är deras dröm och stora förhoppning för att kunna genomföra sitt livs projekt.

Anf. 254 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Man kan inte nog understryka det som Per Bill nyss sade. Alla internationella studier visar att det är tre faktorer som spelar roll när det gäller att skapa tillväxt och utveckling i en stad eller en region. Den första och främsta är universitet och högskolor. Den andra är infrastruktur, framför allt flyg. Den tredje är goda livsmiljöer.

Herr talman! Av dagens forskningsresurser i världen går 40 % till informationstekniken och 20 % till biotekniken, och en snabbt växande andel kommer också att krävas för nanotekniken, dvs. materialtekniken. Man räknar med att förhållandena kommer att vara omvända om tio år. 40 % kommer att gå till biotekniken, huvudsakligen genteknik, och 20 % till informationstekniken.

Gentekniken är i början av sin produktcirkel. Den är det område som kommer att dominera nästa Kondratievvåg. På det medicinska området har man från början varit konsumentorienterad. Man lärde tidigt genmodifierade colibakterier att producera insulin och tillväxthormon, vilket radikalt förändrade situationen för patienter med de berörda sjukdomsgrupperna. Hugoprojektet har gett oss besked om orsakerna till väldigt många av våra sjukdomar, och det skapar också möjligheter till ny genterapi, där man kan tillföra gener som saknas eller blockera existerande gener.

Gentekniken skapar också möjligheter att hjälpa de människor som nu dör i transplantationsköerna, även om det dröjer ett antal år innan vi kommer dit. Genmodifierade grisorgan kan med xenotransplantation i varje fall under en övergångstid bli lösningen för många som nu har stora svårigheter och väntar i årtal. Så småningom kommer sannolikt stamcellerna att ge möjligheter i första hand att överföra ö-celler för insulinproduktion åt diabetiker men också att hjälpa parkinsonpatienter. Man kan se att det så småningom också kan finnas en möjlighet att åstadkomma organ för transplantation den vägen.

På livsmedelssidan har man till en början varit alltför producentorienterad. Det var väldigt mycket av resistens mot Basta och Roundup. Man hade problem med transporttålighet, med korta trädstammar för att frukterna lätt skulle kunna plockas och med stora rötter. Men nu arbetar man med vitaminberikat gyllene ris, med grödor som kan växa i kalla klimat, på saltängar och i torra miljöer, och man kan höja produktionen både av animalier av växter.

Detta talade man varmt om redan i Riiodokumentet Agenda 21. Man använder där över 16 sidor åt möjligheterna att komma åt världssvälten.

UNDP:s senaste *Human Development Report* heter just *Making New Technologies Work for Human Development*.

Utvecklingen går snabbt. Man har fått fram PCR-tekniken, med vars hjälp man kan mångfaldiga genmaterial tre miljarder gånger på tio minuter. Man har tagit fram DNA-chips som kan typbestämma tusentals gener samtidigt, vilket kommer att leda till en radikal förändring av cancerdiagnostiken och på sikt även till möjligheter att ta fram en effektiv individuell cancerterapi.

IBM:s Blue Gene superdator är ett fascinerande projekt, där man i stället för de två alternativ som man har i vanlig elektronik, ettor och nollor, använder de fyra byggstenarna i generna. Man räknar med att när Blue Gene är färdig om fem år ska den kunna klara en miljon miljarder beräkningar i sekunden.

Man har nu med genterapi lyckats ta fram vacciner mot tre av ebolavirusstammarna, och fler är på gång. Vi kan också se rätt lovande försök med vaccin mot alzheimer.

I apoptosforskningen, som man nu får Nobelpriset för, studerar man celldelningsregleringen, och den kommer att få betydelse både för alzheimer- och för cancerbehandlingen.

Vi är också på väg att få ett tbc-vaccin, där man med genteknik har försvagat tuberkelbakterierna. Vi har redan kunnat se lyckade försök med genterapi mot hemofili B, blödarsjuka, och mot Scid IX, som är en immunbristsjukdom.

Man har vidare tagit fram transgena myggor som sannolikt inte kan sprida sjukdomar och som sannolikt kan bli en möjlighet att komma åt malariaproblemet.

Det här är spännande. Utvecklingen är snabb och väcker hela tiden nya etiska frågeställningar. Den är viktig. Vi har i Sverige en tradition både på livsmedels- och på läkemedelssidan. Det gäller att hantera etiken, och vi vet att gammaldags lagstiftning, där en ny lag tar två, tre år, inte hinner med i den utveckling som för närvarande är på gång.

Jag tror att det är väldigt viktigt att man nu faller in i den internationella konsensus som säger att man här måste ha ramlagar om etikprövning och att de etikkommittéer som granskar verksamheten ska ha en bred sammansättning. Men det gäller att inte med lagstiftningen försvåra och förhindra utvecklingen, utan att kunna hänga med och fatta vettiga beslut när utvecklingen rasar vidare.

Gentekniken har stor potential. Den kan skapa tillväxt och utveckling. Som läkare som hela livet har behandlat symtom och nu ser möjligheterna att i stället bota sjukdomar måste jag säga: Detta är någonting som vi inte får välja bort.

Anf. 255 ANNE-KATRINE DUNKER (m):

Herr talman! Från utbildning till kulturfrågor. I det senaste numret av KRO:s medlemstidning *Konstnären* kan man läsa följande rubrik: "Varning för konstnärer som vill ha betalt." En rätt uttrycksfull rubrik. Anledningen till den är följande.

En tidning i Norrland publicerade en bild på ett konstverk placerat i en skola, och när konstnären rättmätigt ville ha ersättning, eftersom hon inte ens var namngiven i tidningen, gick chefredaktören ut med denna varning till sina kolleger.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

I veckan firar SKAP, Föreningen svenska kompositörer av populär-musik, 75 år. Grattis! Populärtonsättarna omfattades inte från början av upphovsrättslagen, som riksdagen antog 1918, en lag som i det längsta motarbetades av socialdemokraterna med motiveringen att allmänheten inte var betjänt av en konstnär som egenmäktigt bestämmer över sina verk.

Det här är två skildringar med samma innebörd, men med nästan hundra års intervall. Vad säger då det här? Ja, för det första att den utövande dansaren, musikern, författaren, bildkonstnären, kompositören m.fl. är något som staten äger och för det andra att många inte ser kulturskapare som enskilda individer.

Hellre kollektiv upphovsrätt och korporativa stipendier än individuella lösningar som gör att varje enskild konstnär får maximal utdelning i sitt yrke. Kulturministern säger ofta att huvudmålet med regeringens konstnärspolitik är att öka möjligheterna för konstnären att leva av sitt konstnärskap. Och det är säkert sant, men när kommer de politiska beslut som gör det möjligt? Kulturministern har vid ett annat tillfälle här i kammaren sagt att man inom Regeringskansliet ska göra en grundlig översyn av konstnärfrågorna. Det är bra, men när får vi se något resultat?

Regeringens politik har inte lyckats särskilt väl hittills, och därför är det på tiden att vi får en ny kulturpolitik, en kulturpolitik som säger ja till kulturskapare som fria yrkesmänniskor och därmed höjer statusen för alla yrkesverksamma inom kultursektorn.

Herr talman! Det handlar också om regler, byråkrati, skatter och avgifter. Moms- och skatteregler är minst lika krångliga för en bildkonstnär som för ett större företag. Eftersom många kulturskapare är vad man kan kalla ofrivilliga företagare drabbas de precis som alla andra egenföretagare av de höga skatter och de krångliga regler som vi har i Sverige, eller som en konstnär uttryckte det: ”Dock; jag vill nämna att hälften av ateljéstöd och inköp från offentliga medel, liksom andra intäkter för mig som konstnär, går direkt tillbaka till det offentliga, i form av sociala avgifter och skatt.”

Den ojämlika gallerimomsen gör att många, framför allt oetablerade konstnärer, inte lika lätt når ut på marknaden. Företaget som köper ett konstverk måste också ges avdragsmöjligheter. Det skulle ytterligare öka marknaden för våra konstnärer.

Under våren kunde vi läsa i tidningarna att t.o.m. våra skattemyndigheter betalat svarta löner till inhyrda kulturskapare. Varför? Ja, det vet inte jag, men det kan kanske bero på att man ansåg skatt och sociala avgifter för höga. Den som drabbas negativt är naturligtvis konstnären. Skatter och avgifter måste därför hamna på en nivå så att det inte lönar sig att erbjuda svarta löner.

Vi har nyss hört hur man har debatterat utbildningsfrågor tidigare här i kväll före mig. Många, de allra flesta av alla våra kulturskapare, tillhör dem med den längsta eftergymnasiala utbildningen, men trots det är de några av de lägst betalda.

Herr talman! I Tyskland startade konstnären Erich Stegmann på 1950-talet föreningen Mun- och fotmålarna. Efter sjukdom i ungdomen var han förlamad. Under skoltiden började han måla med munnen till sina klasskamraters stora förvåning. Stegmann fick smeknamnet Den-

noch, som betyder trots allt, eftersom han var ett levande exempel på hur oförmåga, besvikelser och smärta kan överbryggas. Trots sitt handikapp blev Erich Stegmann en erkänd konstnär. Den kända svenska sångerskan och målaren Lena Maria Klingvall tillhör den svenska delen av föreningen och är ytterligare ett bevis på att det är den individuella styrkan och envisheten som är avgörande för ens framgångar.

Både Erich Stegmann och Lena Maria Klingvall är exempel på människor som utifrån sina handikapp inte kan placeras in i ett kollektiv. Det är ytterligare en orsak till att vi moderater vill att man alltid utgår från människan och inte från kollektivet.

Herr talman! Vi har i alla tider omgivit oss av ord, bilder och musik, något som betytt och betyder mycket för vår utveckling som människa. Konstnären gör materia av en idé, idéer som vi ibland tar till oss, men som vi ibland har svårt att förstå. Det kanske inte heller är nödvändigt att vi förstår alla bilder eller vill lyssna till all musik. För även om konsten ofta är skön är skönhet inte alltid ändamålet med konst. Vår uppgift som politiker är att ge alla våra kulturskapare de rätta förutsättningarna att fritt skapa den mångfald som behövs för ett rikt kulturliv och inte låsa in dem i föråldrade strukturer som styrs med kollektiva förtecken. Ett mångfasetterat kulturliv förenar förankringen i tradition och historia med nya tidens utmaningar.

Anf. 256 EVA ARVIDSSON (s):

Herr talman! Rubriken på mitt anförande är: Kultur för hälsa och demokrati. Jag skulle också kunna lägga till integration och ekonomi.

Kulturupplevelser innebär livskvalitet och bättre hälsa. I dag finns det både nationella och internationella undersökningar som visar att kulturella aktiviteter kan påverka kroppsliga och mentala funktioner i gynnsam riktning.

Framsteg i den neurobiologiska forskningen har gjort att vi numera tror att man kan stimulera inte bara den växande hjärnans utveckling utan även den vuxna hjärnans tillstånd. Man tror att kulturella aktiviteter har särskilt stor betydelse i detta avseende.

Mycket talar för att både den kognitiva och den känslomässiga utvecklingen hos barn och ungdomar stimuleras genom kulturupplevelser. Det betyder att den roll som kulturen får spela för barn och ungdomar i skola och fritidsverksamhet kan vara av stor betydelse för folkhälsan på längre sikt.

Läraren är en viktig kulturarbetare. Därför behövs bättre samverkan mellan skola och kulturinstitutioner. Skolan är en unik mötesplats, inte bara för elever, lärare och föräldrar utan också för kulturarbetare. Att stimulera lärare att ta del av kulturutbudet med ett kulturkort för ett visst antal evenemang kanske skulle vara en bra investering för kommuner och landsting.

Skolan är också en unik mötesplats för att lära känna varandras kultur, religion, traditioner och historia. Det ökar respekten och förståelsen för varandra och leder till en positiv inställning till mångfald. Detta leder i sin tur till ett mer integrerat samhälle.

Det finns forskning och studier, men det är för få som har tillräckligt med kunskap inom detta forskningsområde. Det behövs ökat stöd till

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

forskning kring sambandet mellan kultur och hälsa, och vi behöver också bättre ta till vara alla goda exempel som finns.

Kopplingen mellan kultur och hälsa är i första hand en fråga om tillgänglighet till kultur och kulturupplevelser och tillgänglighet till kultur i vardagslivet. För att nå de människor som själva inte söker kulturupplevelser behövs ett rikt utbud av kultur även i bostadsområden, verksamhet där barn, ungdomar och vuxna kan delta men också möta professionella kulturarbetare som konstnärer, författare, skådespelare och musiker. När behovet av kultur finns söker man sig själv till olika kulturevenemang, och en vision är att alla ska känna det här behovet av kultur.

Kultur främjar demokrati och integration. Hälsa och livskvalitet är många gånger avgörande för att vi ska vilja ta aktiv del i samhällsbygget och vara delaktiga i samhällsprocessen. Det är vi inte om vi inte känner oss delaktiga i förandet av vår vardag. Segregationen i bostadsområden skapar osynliga gränser och murar mellan människor, och för att riva dessa murar behövs kultur. Människor är mer jämlika i mötet med kulturen. Konstverket skapar möten och dialog. Tyvärr är det alltför lite av konstnärlig utsmyckning i våra bostadsområden.

Konstnärlig gestaltning i vår gemensamma miljö är en viktig del i kulturutbudet i människors vardag. Det är också viktigt att kommuner och landsting förstår vikten av konstnärlig gestaltning i vår gemensamma miljö, inte minst i barnens miljö.

Förutom en miljö med så att säga helande effekt ger den konstnärliga gestaltningen arbetstillfällen till våra konstnärer. En gemensam miljö som är stimulerande medför också att fler önskar delta i samhällsarbetet både på lokal, regional och nationell nivå.

De krav som ställs på vår miljö i och med den s.k. skönhetslagens tillämpning ställs bara när det gäller arkitektoniska insatser, inte vid konstnärlig gestaltning av vår gemensamma miljö. Vid planering och projektering av offentliga byggnader avskiljs ofta den del som berör den konstnärliga gestaltningen. Det tekniska regelverkets krav genomförs medan fullföljandet av den konstnärliga utsmyckningen hanteras vid sidan om av t.ex. kulturförvaltningen. Ofta betyder det att kostnaden för utsmyckningen kommer i efterhand och t.o.m. ibland fordrar särskilt beslut, och då finns det ofta för lite pengar kvar.

Det är också vanligt att kommunala tjänstemän inte bara medverkar vid projektering av en konstnärlig gestaltning utan att de också är med och verkställer utan medverkan av yrkesverksam bild- och formkonstnär.

1998 gjordes ett tillägg i plan- och bygglagen när det gäller arkitektur, formgivning och design. På samma sätt bör den konstnärliga gestaltningen föras in i lagen.

Också jag har läst i Konstnären nr 3 från 2001. Där citeras en artikel ur tidskriften Form från 1963. I artikeln lyfts fram bl.a. behovet av en scen för internationellt möte med konsthantverk och konstindustri där man hade levande utställningar, ett forum för debatt, pedagogiska arrangemang osv. Denna 40-åriga artikel behandlar frågan om en mötesplats för form och design.

I budgetpropositionen skapar regeringen förutsättningar för denna mötesplats i Stockholm under 2002, samtidigt som de regionala nätverken lyfts fram.

Kulturutskottet besökte i går Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond som höll ett seminarium om konst och gestaltning. Vi fick då klart för oss vilken enorm utveckling som har skett inom detta område på några år.

För 20 år sedan gav en sökning på estetik noll träffar. 10 år senare gav det några få träffar, och förra året gav en sökning 1 800 träffar.

Svensk form och design uppmärksammas inte bara i vårt eget land utan också internationellt. Det finns påverkan av svensk och nordisk design i Australien redan från 1920-talet. Under 1968 turnerade en stor nordisk designutställning i Australien, och influenser från denna kunde därefter ses i australisk design. En mindre svensk designutställning, *Design för Every Body*, visades i Sydney 2000.

Vi har i Sverige en lång och fin tradition med många skickliga formgivare. Svensk formgivning har inte enbart estetiska kvaliteter. Den är också framstående när det gäller handikappanpassning, vid förbättring av arbetsmiljön, vid utformning av verktyg och på säkerhetssidan såsom cykelhjälm, barnstolar m.m.

Den svenska designen är gjord för den stora marknaden och har hög trovärdighet i sina produkter. Vi bryr oss om vårt vardagsliv, och design är till för folket.

För att svensk form och design ska kunna stärka sin position ytterligare i den stenhårda konkurrensen behövs ökad marknadsföring.

Internationella utställningar är i detta sammanhang värdefulla eftersom design är tredimensionellt och produkterna vinner på att visas i verkligheten. Vid utställning av svensk design i världen är det också viktigt med kvalificerad dokumentation för att få ett bestående värde som t.ex. ökad produktion och export.

Herr talman! Jag ville med detta korta anförande peka på att kultur i olika former på olika sätt gör människor friskare, vidgar perspektiven och är dessutom lönsamt.

Anf. 257 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik:

Herr talman! Jag håller med om väldigt mycket av det som Eva Arvidsson sade i sitt anförande, inte minst när det gäller kulturen och hälsan, som jag tror är ett eftersatt kapitel i Sverige. Det gläder mig att Eva Arvidsson har tagit upp det.

Sedan sade Eva Arvidsson att det tyvärr är för dålig tillgång på konstnärlig utsmyckning i våra offentliga miljöer, våra hus och på övriga platser. Jag vill fråga Eva Arvidsson om hon skulle kunna tänka sig en utveckling där företag fick göra avdrag för sina inköp av konst. Där finns en stor möjlighet till en utveckling där konstnärer och andra kulturskapare skulle kunna tjäna mer pengar och på så sätt kunna överleva på sin konst.

Kan Eva Arvidsson tänka sig att arbeta för att företag ska kunna få göra avdrag för inköp av konst?

Anf. 258 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller den konstnärliga gestaltningen i bostadsområden eller på andra offentliga platser tycker jag att även detta ska föras in i plan- och bygglagen så att det tidigt är med i processen. Då tror jag också att det blir mer utsmyckning.

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

Om jag inte tar helt fel samverkar staten med kommunerna när det gäller medel för utsmyckning. Även privata företag och näringslivet är med i detta.

Anne-Katrine Dunker talade om avdragsrätt för inköp av konst. Jag förstår inte hur hon har tänkt sig det när det gäller offentliga platser.

Anf. 259 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik:

Herr talman! Vi pratar om den offentliga miljön. Den är ju inte bara ägd av statliga och kommunala bolag utan även av privata bolag. För att ett privat bolag ska kunna investera i konst och utsmyckning är det viktigt att det införs en avdragsrätt. Det är inte minst viktigt för våra konstnärer och kulturskapare för att också de ska kunna utvecklas.

Anf. 260 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Herr talman! Ja, det skulle säkert öka efterfrågan. Svårigheten är att en del konstverk stiger i värde medan andra inte gör det. Det innebär en svår avvägning.

Men jag kan hålla med Anne-Katrine Dunker om att det självfallet skulle öka efterfrågan.

Anf. 261 ROY HANSSON (m):

Herr talman! Sponsring är ett sätt för idrott och kultur att få inkomster för den verksamhet som bedrivs.

Vad gäller sponsring av idrottsevenemang eller idrottsverksamhet, som stöd till föreningar för viss verksamhet eller den ordinarie föreningsverksamheten, är det något som funnits länge och fungerar relativt väl.

Alla är nöjda. Idrottsklubben får möjlighet att bedriva idrott. Idrottsutövaren får möjlighet att delta i träning och tävling. Den som tycker om att se på idrottstävlingar får se bättre tränade idrottsmän och idrottskvinnor. Sponsorn får goodwill av att förknippas med det som vi uppfattar som positivt.

Herr talman! Det är emellertid inte lika väl beställt med sponsring av kulturen, folkbildningen och den s.k. humansponsringen, även om detta naturligtvis är lika angeläget och borde ha likartade förutsättningar.

Orsaken är vår skattelagstiftning, eller möjligen hur vår skattelagstiftning tillämpas av skattemyndigheterna.

Jag har erfärut att det nog var meningen att sponsring av kultur skulle jämföras med sponsring av idrott, men så har det inte blivit.

Herr talman! Under lång tid har det rått osäkerhet om vilka skatteregler som skulle gälla vid sponsring av kultur.

Det ställdes stora förhoppningar från kulturinstitutioner, sponsrande företag och sannolikt även från skattemyndigheter på en dom som kom i april i år 2000.

Besvikelsen blev därför stor när den efterfrågade domen inte gav den vägledning som många hade hoppats på.

Lika bekymmersamt är det att vår finansminister Bosse Ringholm i en interpellationsdebatt den 14 november förra året, dvs. efter den avkunnade Regeringsrättsdomen, yttrade: Reglerna är det inget fel på. Jag tror inte heller att tillämpningen egentligen är det stora problemet.

Jaha, varför fungerar det då inte? Risken är att Regeringsrättens dom driver på en utveckling som varken kulturen eller näringslivet vill ha, dvs. att kultursponsringen närmar sig idrottssponsringen i sitt uttryck, vilket betyder att vi kommer att få se betydligt fler logoexponeringar och reklam i kultursammanhang – detta för att kulturen ska leva upp till motprestationskravet.

Det är därför viktigt att få en ny lagtext, där förarbetet har en positiv anda till kultursponsring, att kultursponsring ska kunna vara ett komplement till annan finansiering.

Det är därför ytterst angeläget att lagstiftningen på detta område förtydligas så att kulturen i sponsorhänseende inte har en sämre ställning än annan verksamhet som får del av sponsorsintäkter.

Moderata samlingspartiet har därför i en kommittémotion, 2001/02:m146, väckt frågan om ändring av lagstiftningen på detta område.

Jag ser fram emot en välvillig behandling av motionen och att riksdagen senare under detta riksmöte kan fatta beslut till förmån för kulturen i denna del.

Det syns mig finnas goda förutsättningar för detta efter det att Åke Gustavsson, s-ledamot i kulturutskottet, i en debatt den 24 november givit uttryck för att det finns behov av att "lagstiftningen ska vara tydlig och klar".

Herr talman! Vilka är då svårigheterna? Det är egentligen två frågor som sammanhänger med det oklara läget på området.

Den första är när ett företag har rätt göra avdrag för sponsring av kultur.

Troligen härrör sig tveksamheten i Sverige från att indirekta motprestationer inte värderas av skattemyndigheterna i Sverige på samma sätt som görs i övriga länder.

När det gäller ett idrottsevenemang kan motprestationen lätt avläsas av reklamskyltarnas storlek på arenan. Det låter sig naturligtvis inte göras på samma sätt vid ett kulturevenemang. Där är det en annan form av motprestation som är målet för sponsorinsatsen. Naturligtvis är det goodwillvärdet som är målet med sponsorinsatsen vid kultursponsring, men så har tydligen inte skattemyndigheterna sett det hela och därför inte medgivet avdrag för de företag som står för sponsorinsatsen.

Herr talman! Därmed uppkommer två bekymmer. Det första i detta är att företaget inte får avdrag på skatten. Den frågan är i sig hanterbar genom att ett företag som tänkt sponsra ett evenemang, låt säga med 100 000 kr och där nettoeffekten efter skatteavdrag blir ca 70 000 kr, i stället sponsrar med den senare summan. Då blir den ekonomiska effekten lika stor som beloppet som företaget var berett att satsa. I stället är det så att kulturevenemanget får svårigheten, vilket jag tror egentligen ingen önskar.

Den andra svårigheten och möjligen den besvärligaste är det oklara läget, huruvida sponsorinsatsen är i överensstämmelse med gällande skattelagstiftning.

Jag är för min del övertygad om att våra seriösa företag inte önskar rättstvister om avdragsrätt för omkostnader i form av sponsring.

Risken är uppenbar att ett företag avstår från att delta i ett sponsorprogram om det inte är säkerställt att det inte uppkommer en skattetvist.

Jag tror att när den sponsransvarige på ett företag som föreslår ett sponsorsprogram och blir tillfrågad av företagets ledningsgrupp eller vd om det kan bli några svårigheter med skattemyndigheterna och måste svara att det kan vara oklart, så blir det säkert inte någon sponsorinsats för kulturändamål från det företaget.

Herr talman! Då återstår det andra alternativet att sponsra med ett lägre belopp, dvs. att inte göra avdrag. Nu går inte detta, för i så fall blir det en gåva och det medger inte den gällande aktiebolagstiftningen. I så fall är det ett ärende för bolagsstämman, och jag tror inte det är något aktiebolag som tar upp en fråga om sponsring på stämmans dagordning.

Herr talman! Konsekvensen av den oklara skattelagstiftningen på detta område torde därför vara att många kulturevenemang och andra kulturaktiviteter går miste om betydande sponsorinkomster. Det är därför angeläget att riksdagen beslutar om ett förtydligande av denna lagstiftning, så att vi har samma ordning som gäller i andra länder i Europa.

Herr talman! Nu är det möjligen ytterligare bekymmer med denna fråga, nämligen vår kulturminister. Enligt vad jag har erfarit är Marita Ulvskog emot att kulturinstitutioner eller kulturevenemang får sponsorinkomster.

Jag läste ett referat från en tidningsintervju där kulturministern menade att det var bättre att kulturutbudet minskade än att samarbeta om sponsring. Jag tycker att det verkar helt orimligt att en kulturminister tycker att det är bra att kulturutbudet begränsas mer än nödvändigt.

Alla institutioner som jag mött välkomnar sponsring. Den är kanske inte så stor del av hela budgeten, men det är just de sista och tillkommande inkomsterna som påtagligt höjer kvaliteten i kulturutbudet.

Rimligtvis borde alla som vill värna kulturen göra allt för att öka tillgången på kultur i landet.

Jag hoppas verkligen, herr talman, att vår kulturminister tänker om på denna punkt. Riksdagen kan alltid bifalla den moderata kommittémotionen och därmed lösa ett besvärligt ärende för många som är engagerade inom kulturlivet.

Herr talman! Sponsring är en mycket viktig del i finansieringen vid sidan av entréavgifter. Ett exempel är att två av sex föreställningar på Göteborgsoperan inte skulle bli av utan sponsorer.

På marginalen är kultursponsringen oerhört viktig. Lägg därtill att genom samarbete med näringslivet når kulturen fler intresserade och ökar därmed kulturintresset i samhället.

Avslutningsvis, herr talman, hoppas jag för kulturens del att denna fråga ska få en bra lösning.

Anf. 262 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Herr talman! Som avslutning på debatten här i dag skulle jag vilja ta upp en fråga som jag tycker är väldigt viktig, nämligen familjepolitiken.

Socialdemokraterna har av tradition sällan förknippats med begrepp som valfrihet och mångfald. På senare år har regeringspartiet dock visat tecken på en viss attitydförändring, åtminstone i retoriken.

I det socialdemokratiska förslaget till nytt partiprogram talas det om att valfrihet och olika alternativ inom välfärdstjänster som vård, skola och omsorg är en förutsättning att fördela möjligheterna och skapa mångfald. Det låter ju fint, men när det kommer till praktisk familjepolitik

tycks regeringspartiet inte rubba planhushållningen. Här vet fortfarande politiker bättre än medborgarna vad som är bäst för medborgarna.

I våras debatterade jag dessa frågor här i riksdagen med socialförsäkringsminister Ingela Thalén. Hon var väldigt tydlig med att bara de som väljer den form av barnomsorg som regeringen godkänt ska få del av barnomsorgsmedlen. Regeringen gör bedömningen att familjer behöver just denna form av barnomsorg och ingen annan. Att detta skulle vara fråga om likriktning kunde hon inte förstå. I stället kallade hon det för mångfald. Jag skulle vilja kalla det för begreppsförvirring i Sovjetklass.

Sifo har tillsammans med Aftonbladet Kvinna gjort en omfattande attitydundersökning när det gäller föräldrars inställning till att vara hemma med sina barn. Det visade sig att 79 % av de svenska kvinnorna mellan 18 och 40 år önskade vara hemma med sina barn under de första fyra åren. Andra opinionsundersökningar ger liknande resultat. Inför denna opinion tycks regeringen vara både blind och döv.

Alla föräldrar betalar skatt för barnomsorgen, men bara de som lyder regeringens vilja får del av pengarna. En heltidsdagsplats subventioneras med i genomsnitt 91 000 kr per år. I och med införandet av max-taxan kommer subventionerna av en heltidsdagsplats att överstiga 100 000 kr per år. Den som väljer att vara hemma med sina barn får inga pengar alls – noll kronor. Snacka om klyfta och orättvisa!

I en demokrati där man visar hänsyn till människors önskemål måste man låta olika familjer lösa sin barnomsorg på olika sätt. Det tycker jag är elementärt. Alla familjer vill inte samma sak.

Herr talman! Den socialdemokratiska familjepolitiken likriktar. Den tar effektivt udden av familjers önskemål att själva lösa barnomsorgen.

Kristdemokraterna har tillsammans med de andra borgerliga partierna en annan lösning, nämligen ett barnomsorgskonto. Det ger den enskilda familjen möjlighet att själv välja hur den vill ordna sin barnomsorg. Formen måste familjen få bestämma på egen hand. Om det innebär att föräldrarna väljer ett kommunalt dagis eller om de väljer att stanna hemma är upp till den enskilda familjen. Här ska vi politiker inte gå in och styra. Det klarar medborgarna mycket bättre själva.

Herr talman! Det är uppenbart att det krävs en ny regering för att barnfamiljerna ska få möjlighet att välja hur de vill ta hand om sina egna barn. Det hoppas jag att vi ska få se nästa höst.
(forts. prot. 15)

Prot. 2001/02:14
18 oktober

Allmänpolitisk debatt

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

2001/02:14 Hälsa, lärande och trygghet

Motioner

med anledning av prop. 2001/02:4 En politik för tillväxt och livskraft i hela landet

2001/02:N11 av Agneta Ringman m.fl. (s)

2001/02:N12 av Lennart Fridén (m)

2001/02:N13 av Carl-Axel Johansson (m)

2001/02:N14 av Ann-Kristine Johansson och Helena Zakariasén (s)
2001/02:N15 av Jarl Lander m.fl. (s)
2001/02:N16 av Per Erik Granström m.fl. (s)
2001/02:N17 av Kenneth Johansson (c)
2001/02:N18 av Birgitta Sellén (c)
2001/02:N19 av Carin Lundberg och Rinaldo Karlsson (s)
2001/02:N20 av Göran Norlander och Kerstin Kristiansson Karlstedt (s)
2001/02:N21 av Tommy Waideleich m.fl. (s)
2001/02:N22 av Elver Jonsson (fp)
2001/02:N23 av Yvonne Ångström m.fl. (fp)
2001/02:N24 av Roy Hansson (m)
2001/02:N25 av Per Westerberg m.fl. (m)
2001/02:N26 av Ulf Björklund (kd)
2001/02:N27 av Agne Hansson m.fl. (c)
2001/02:N28 av Carin Lundberg och Lars Lilja (s)
2001/02:N29 av Sven-Erik Österberg m.fl. (s)
2001/02:N30 av Lars U Granberg (s)
2001/02:N31 av Harald Bergström m.fl. (kd)
2001/02:N32 av Kristina Zakrisson (s)
2001/02:N33 av Lars Lilja och Carin Lundberg (s)

med anledning av prop. 2001/02:7 Regional samverkan och statlig länsförvaltning

2001/02:K6 av Göte Jonsson och Anders Björck (m)
2001/02:K7 av Åsa Torstensson m.fl. (c)
2001/02:K8 av Per Unckel m.fl. (m)
2001/02:K9 av Lars Elinderson och Lars Hjertén (m)
2001/02:K10 av Birgitta Sellén (c)
2001/02:K11 av Tuve Skånberg (kd)
2001/02:K12 av Ingvar Svensson m.fl. (kd)
2001/02:K13 av Ewa Thalén Finné m.fl. (m)
2001/02:K14 av Tomas Högström (m)
2001/02:K15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)
2001/02:K16 av Roy Hansson (m)
2001/02:K17 av Magda Ayoub och Margareta Viklund (kd)
2001/02:K18 av Owe Hellberg m.fl. (v)
2001/02:K19 av Per Lager m.fl. (mp)

med anledning av prop. 2001/02:18 Beskattning av kostnadsersättningar till statligt anställda stationerade utomlands, m.m.
2001/02:Sk4 av Marie Engström m.fl. (v)

14 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 18 oktober

2001/02:31 av *Per Bill* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
CSN

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 oktober.

15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 18 oktober

2001/02:75 av Elizabeth Nyström (m) till miljöminister Kjell Larsson
Miljöprovning

2001/02:76 av Marianne Andersson (c) till socialminister Lars Engqvist
Forskning om elöverkänslighet

2001/02:77 av Agneta Lundberg (s) till finansminister Bosse Ringholm
Skatter för bioetanol under år 2002

2001/02:78 av Inger René (m) till statsrådet Ingela Thalén
De glömda barnen

2001/02:79 av Barbro Hietala Nordlund (s) till kulturminister Marita Ulvskog
Skönlitteratur på teckenspråk

2001/02:80 av Margareta Cederfelt (m) till socialminister Lars Engqvist
Läkemedelsforskning i Sverige

2001/02:81 av Lilian Virgin (s) till näringsminister Björn Rosengren
Telias neddragning på Gotland

2001/02:82 av Mikael Johansson (mp) till miljöminister Kjell Larsson
Koldioxid och statlig upphandling

2001/02:83 av Margareta Cederfelt (m) till finansminister Bosse Ringholm
Bryggerinäringens konkurrenssituation

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 oktober.

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 18 oktober

2001/02:50 av Jonas Ringqvist (v) till jordbruksminister Margareta Winberg
Kalvexport och djurenhetsberäkningar

2001/02:54 av Carina Hägg (s) till utrikesminister Anna Lindh
Kvinnorna i Afghanistan

2001/02:56 av *Margareta Cederfelt* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall

Utvisning av homosexuella personer

2001/02:58 av *Margareta Cederfelt* (m) till utrikesminister Anna Lindh
Mänskliga rättigheter och Kina

2001/02:61 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Afghaners familjeåterförening i Sverige

2001/02:62 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Avvisning av asylsökande till Ghana

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 23 oktober.

17 § Kammaren åtskildes kl. 20.28.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 10 § anf. 48
(delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 136,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 172 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 227 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Ny riksdagsledamot, m.m.	1
2 § Val av ledamöter och suppleanter till Nordiska rådets svenska delegation	1
3 § Val av ledamöter och suppleanter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond	3
4 § Utökning av antalet suppleanter i skatteutskottet	3
5 § Val av suppleant i skatteutskottet	3
6 § Avsägelser	4
7 § Kompletteringsval	4
8 § Anmälan om sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet	4
9 § Hänvisning av ärende till utskott	6
10 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 13)	7
Anf. 1 CARINA HÄGG (s)	7
Anf. 2 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	9
Anf. 3 CARINA HÄGG (s) replik	9
Anf. 4 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	10
Anf. 5 CARINA HÄGG (s) replik	10
Anf. 6 MARGARETA VIKLUND (kd) replik	10
Anf. 7 CARINA HÄGG (s) replik	10
Anf. 8 MARGARETA VIKLUND (kd) replik	11
Anf. 9 CARINA HÄGG (s) replik	11
Anf. 10 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	11
Anf. 11 CARINA HÄGG (s) replik	12
Anf. 12 ANA MARIA NARTI (fp)	12
Anf. 13 HILLEVI LARSSON (s)	13
Anf. 14 GUNNAR HÖKMARK (m)	15
Anf. 15 JAN BERGQVIST (s) replik	17
Anf. 16 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	17
Anf. 17 JAN BERGQVIST (s) replik	18
Anf. 18 GUNNAR HÖKMARK (m) replik	18
Anf. 19 BENGT-OLA RYTTAR (s)	18
Anf. 20 CARL FREDRIK GRAF (m)	19
Anf. 21 KENNETH LANTZ (kd)	21
Anf. 22 ROLF KENNERYD (c)	23
Anf. 23 CARL FREDRIK GRAF (m) replik	25
Anf. 24 ROLF KENNERYD (c) replik	25
Anf. 25 CARL FREDRIK GRAF (m) replik	25
Anf. 26 ROLF KENNERYD (c) replik	26
Anf. 27 ARNE KJÖRNSBERG (s)	26
Anf. 28 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	28
Anf. 29 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	28
Anf. 30 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	28
Anf. 31 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	28
Anf. 32 KENNETH LANTZ (kd) replik	29

Anf. 33	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	29
Anf. 34	KENNETH LANTZ (kd) replik.....	29
Anf. 35	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	29
Anf. 36	CATHARINA HAGEN (m) replik	30
Anf. 37	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	30
Anf. 38	CATHARINA HAGEN (m) replik	30
Anf. 39	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	30
Anf. 40	ROLF KENNERYD (c) replik.....	31
Anf. 41	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	31
Anf. 42	ROLF KENNERYD (c) replik.....	31
Anf. 43	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	31
Anf. 44	CARL FREDRIK GRAF (m) replik	31
Anf. 45	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	32
Anf. 46	CARL FREDRIK GRAF (m) replik	32
Anf. 47	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	32
Anf. 48	CATHARINA HAGEN (m)	33
Anf. 49	ULLA WESTER (s).....	34
Anf. 50	CATHARINA HAGEN (m) replik	35
Anf. 51	ULLA WESTER (s) replik.....	35
Anf. 52	CATHARINA HAGEN (m) replik	36
Anf. 53	ULLA WESTER (s) replik.....	36
Anf. 54	PER ERIK GRANSTRÖM (s).....	36
Anf. 55	CATHARINA HAGEN (m) replik	38
Anf. 56	PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik.....	38
Anf. 57	CATHARINA HAGEN (m) replik	39
Anf. 58	PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik.....	39
Anf. 59	CARL FREDRIK GRAF (m) replik	39
Anf. 60	PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik.....	39
Anf. 61	CARL FREDRIK GRAF (m) replik	40
Anf. 62	PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik.....	40
Anf. 63	LENNART AXELSSON (s).....	40
Anf. 64	CATHARINA HAGEN (m) replik	42
Anf. 65	LENNART AXELSSON (s) replik.....	42
Anf. 66	CATHARINA HAGEN (m) replik	43
Anf. 67	LENNART AXELSSON (s) replik.....	43
Anf. 68	CARL FREDRIK GRAF (m) replik	43
Anf. 69	LENNART AXELSSON (s) replik.....	43
Anf. 70	CARL FREDRIK GRAF (m) replik	43
Anf. 71	LENNART AXELSSON (s) replik.....	44
Anf. 72	BENGT SILFVERSTRAND (s)	44
	(forts. 12 §).....	46
	Ajournering.....	46
	Återupptagna förhandlingar	46
	11 § Frågestund	46
	Anf. 73 TALMANNEN	46
	<i>Rovdjur.....</i>	<i>46</i>
	Anf. 74 CARL G NILSSON (m).....	46
	Anf. 75 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	47
	Anf. 76 CARL G NILSSON (m).....	47

Anf. 77 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	47
<i>Skydd för kulturarvet i händelse av konflikt</i>	47
Anf. 78 ÅKE GUSTAVSSON (s)	47
Anf. 79 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	47
Anf. 80 ÅKE GUSTAVSSON (s)	48
<i>ID-kort för hemlösa</i>	48
Anf. 81 HARALD NORDLUND (fp).....	48
Anf. 82 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	48
Anf. 83 HARALD NORDLUND (fp).....	48
Anf. 84 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	48
<i>Säkra telefonförbindelser i hela landet</i>	49
Anf. 85 LENNART GUSTAVSSON (v)	49
Anf. 86 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	49
Anf. 87 LENNART GUSTAVSSON (v)	49
Anf. 88 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	49
<i>Humanitärt visum i Sverige</i>	50
Anf. 89 LOTTA NILSSON HEDSTRÖM (mp)	50
Anf. 90 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	50
Anf. 91 LOTTA NILSSON HEDSTRÖM (mp)	50
Anf. 92 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	50
<i>Agenda 21-arbetet</i>	51
Anf. 93 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	51
Anf. 94 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	51
Anf. 95 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	51
Anf. 96 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	51
<i>Boxer</i>	52
Anf. 97 INGER RENÉ (m).....	52
Anf. 98 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	52
Anf. 99 INGER RENÉ (m).....	52
Anf. 100 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	53
<i>Skyddet för homosexuella i asylärenden</i>	53
Anf. 101 INGER SEGELSTRÖM (s)	53
Anf. 102 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	53
Anf. 103 INGER SEGELSTRÖM (s)	54
Anf. 104 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	54
<i>Granskning av legitimerad vårdpersonal</i>	54
Anf. 105 LENNART KOLLMATS (fp).....	54
Anf. 106 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	54
Anf. 107 LENNART KOLLMATS (fp).....	55
Anf. 108 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	55
<i>Public service-företagen</i>	55
Anf. 109 ERLING WÄLIVAARA (kd)	55
Anf. 110 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	56
Anf. 111 ERLING WÄLIVAARA (kd)	56
Anf. 112 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	56
<i>Naturkatastrofer</i>	56
Anf. 113 SUSANNE EBERSTEIN (s).....	56
Anf. 114 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	57
Anf. 115 SUSANNE EBERSTEIN (s).....	57

Anf. 116 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	57
<i>Lokalisering av statliga verk</i>	57
Anf. 117 SVEN BERGSTRÖM (c)	57
Anf. 118 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	58
Anf. 119 SVEN BERGSTRÖM (c)	58
Anf. 120 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	58
<i>Krogarnas öppettider</i>	59
Anf. 121 ANNA KINBERG (m).....	59
Anf. 122 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	59
Anf. 123 ANNA KINBERG (m).....	59
Anf. 124 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	60
<i>Unga och demokratin</i>	60
Anf. 125 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s).....	60
Anf. 126 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	60
Anf. 127 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s).....	61
<i>Sveriges bistånd</i>	61
Anf. 128 ANNE-KATRINE DUNKER (m)	61
Anf. 129 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	61
Anf. 130 ANNE-KATRINE DUNKER (m)	62
Anf. 131 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	62
<i>Könsdiskriminerande reklam</i>	62
Anf. 132 CARINA OHLSSON (s).....	62
Anf. 133 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	62
Anf. 134 CARINA OHLSSON (s).....	63
Anf. 135 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	63
Anf. 136 TALMANNEN	63
12 § (forts. från 10 §) Allmänpolitisk debatt	64
Anf. 137 PATRIK NORINDER (m).....	64
Anf. 138 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	66
Anf. 139 STEFAN ATTEFALL (kd).....	67
Anf. 140 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	70
Anf. 141 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	72
Anf. 142 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	73
Anf. 143 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	73
Anf. 144 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	73
Anf. 145 PATRIK NORINDER (m) replik.....	74
Anf. 146 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	74
Anf. 147 PATRIK NORINDER (m) replik.....	74
Anf. 148 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s) replik.....	75
Anf. 149 ANNA KINBERG (m).....	75
Anf. 150 GÖTE WAHLSTRÖM (s)	78
Anf. 151 INGER SEGELSTRÖM (s)	80
Anf. 152 LILIAN VIRGIN (s)	81
Anf. 153 RONNY OLANDER (s)	83
Anf. 154 ANDERS G HÖGMARK (m)	85
Anf. 155 RONNY OLANDER (s) replik.....	87
Anf. 156 ANDERS G HÖGMARK (m) replik	88
Anf. 157 RONNY OLANDER (s) replik.....	88
Anf. 158 ANDERS G HÖGMARK (m) replik	88

Anf. 159	INGVAR JOHNSON (s) replik.....	88
Anf. 160	ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	89
Anf. 161	INGVAR JOHNSON (s) replik.....	89
Anf. 162	ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	89
Anf. 163	ALICE ÅSTRÖM (v).....	89
Anf. 164	ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	91
Anf. 165	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	92
Anf. 166	ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	92
Anf. 167	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	92
Anf. 168	GUNNEL WALLIN (c) replik	93
Anf. 169	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	93
Anf. 170	GUNNEL WALLIN (c) replik	93
Anf. 171	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	93
Anf. 172	RAGNWI MARCELIND (kd)	94
Anf. 173	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	96
Anf. 174	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	96
Anf. 175	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	96
Anf. 176	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	97
Anf. 177	GUNNEL WALLIN (c)	97
Anf. 178	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	99
Anf. 179	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	101
Anf. 180	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	102
Anf. 181	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	102
Anf. 182	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	102
Anf. 183	ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	102
Anf. 184	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	103
Anf. 185	ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	103
Anf. 186	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	103
Anf. 187	GUNNEL WALLIN (c) replik	104
Anf. 188	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	104
Anf. 189	GUNNEL WALLIN (c) replik	104
Anf. 190	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	104
Anf. 191	AGNETA BRENDT (s)	105
Anf. 192	BEATRICE ASK (m) replik	106
Anf. 193	AGNETA BRENDT (s) replik	107
Anf. 194	BEATRICE ASK (m).....	107
Anf. 195	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	109
Anf. 196	GUNNAR GOUDE (mp)	111
Anf. 197	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	113
Anf. 198	GUNNAR GOUDE (mp) replik	113
Anf. 199	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	113
Anf. 200	GUNNAR GOUDE (mp) replik	113
Anf. 201	BEATRICE ASK (m) replik	114

Anf. 202	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	114
Anf. 203	BEATRICE ASK (m) replik	114
Anf. 204	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	115
Anf. 205	EVA JOHANSSON (s).....	115
Anf. 206	BEATRICE ASK (m) replik	117
Anf. 207	EVA JOHANSSON (s) replik.....	118
Anf. 208	BEATRICE ASK (m) replik	118
Anf. 209	EVA JOHANSSON (s) replik.....	118
Anf. 210	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	119
Anf. 211	EVA JOHANSSON (s) replik.....	119
Anf. 212	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	119
Anf. 213	EVA JOHANSSON (s) replik.....	120
Anf. 214	ANDERS SJÖLUND (m) replik	120
Anf. 215	EVA JOHANSSON (s) replik.....	120
Anf. 216	ANDERS SJÖLUND (m) replik	120
Anf. 217	EVA JOHANSSON (s) replik.....	121
Anf. 218	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	121
Anf. 219	EVA JOHANSSON (s) replik.....	121
Anf. 220	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	121
Anf. 221	EVA JOHANSSON (s) replik.....	122
Anf. 222	TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	122
Anf. 223	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	124
Anf. 224	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik	124
Anf. 225	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	124
Anf. 226	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik	125
Anf. 227	EVA JOHANSSON (s) replik.....	125
Anf. 228	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik	125
Anf. 229	EVA JOHANSSON (s) replik.....	125
Anf. 230	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik	126
Anf. 231	ANDERS SJÖLUND (m)	126
Anf. 232	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	128
Anf. 233	ANDERS SJÖLUND (m) replik	129
Anf. 234	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	129
Anf. 235	ANDERS SJÖLUND (m) replik	129
Anf. 236	EVA JOHANSSON (s) replik.....	130
Anf. 237	ANDERS SJÖLUND (m) replik	130
Anf. 238	EVA JOHANSSON (s) replik.....	130
Anf. 239	ANDERS SJÖLUND (m) replik	130
Anf. 240	INGER LUNDBERG (s).....	131
Anf. 241	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	133
Anf. 242	INGER LUNDBERG (s) replik	133
Anf. 243	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	133
Anf. 244	INGER LUNDBERG (s) replik	134
Anf. 245	PER BILL (m).....	134
Anf. 246	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	136
Anf. 247	PER BILL (m) replik	136
Anf. 248	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	136
Anf. 249	PER BILL (m) replik	137
Anf. 250	INGER LUNDBERG (s) replik	137

Anf. 251 PER BILL (m) replik.....	137	Prot. 2001/02:14
Anf. 252 INGER LUNDBERG (s) replik.....	137	18 oktober
Anf. 253 PER BILL (m) replik.....	138	
Anf. 254 BERTIL PERSSON (m).....	138	
Anf. 255 ANNE-KATRINE DUNKER (m).....	140	
Anf. 256 EVA ARVIDSSON (s).....	141	
Anf. 257 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik	143	
Anf. 258 EVA ARVIDSSON (s) replik	144	
Anf. 259 ANNE-KATRINE DUNKER (m) replik	144	
Anf. 260 EVA ARVIDSSON (s) replik	144	
Anf. 261 ROY HANSSON (m).....	144	
Anf. 262 MIKAEL OSCARSSON (kd)	147	
(forts. prot. 15).....	147	
13 § Bordläggning.....	148	
14 § Anmälan om interpellationer.....	149	
15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	149	
16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	150	
17 § Kammaren åtskildes kl. 20.28.....	150	

Elanders Gotab, Stockholm 2001